

T.C.

**HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**MURATHAN ÇARBOĞA’NIN HAYATI
VE
ESERLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Yasemin BEKTAŞLI**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Orhan OĞUZ**

Hatay-2022

T.C.

**HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**MURATHAN ÇARBOĞA'NIN HAYATI
VE
ESERLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Yasemin BEKTAŞLI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Orhan OĞUZ

Hatay-2022

ONAY

Prof. Dr. Orhan OĞUZ danışmanlığında, **YASEMİN BEKTAŞLI** tarafından hazırlanan “**MURATHAN ÇARBOĞA’NIN HAYATI VE ESERLERİ**” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmenliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliği/oyçokluğu ile **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

01/11/2022

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Üyeleri	İmza
Prof. Dr. Orhan OĞUZ (Tez Danışmanı-Başkan)	
Doç. Dr. Ahmet EVİS (Üye)	
Doç. Dr. Mustafa KARADENİZ (Üye)	

Yasemin Bektaşlı tarafından hazırlanan “**Murathan Çarboğa’nın Hayatı ve Eserleri**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. **(01/11/2022)**

İmza

Yasemin BEKTAŞLI

ÖN SÖZ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı bünyesinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, “Murathan Çarboğa’nın Hayatı ve Eserleri” başlığını taşımaktadır. Murathan Çarboğa’nın hayatı, edebî kişiliği ve eserlerini kapsayan çalışmada sanatçıyı tanıtmak ve dönemle ilgili çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Bu sebeple öncelikle kaynak taraması yapılmış, yazarın yayımlanmış söyleşilerine ulaşılmış, yakınları ile görüşülmüş, eserleri okunmuş ve incelenmiştir.

Sonuç hariç iki bölüm olarak tamamlanan çalışmanın birinci bölümünde Murathan Çarboğa’nın hayatı ve edebî kişiliği üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde yazarın şiir, öykü ve roman türündeki kitapları incelenmiş olup yazarı tüm eserleriyle tanıtabilmek amacıyla İnternet üzerindeki blogunda yer alan şiir dosyaları ve “Diğerleri” başlığı altında sınıflandırdığımız düzyazı türündeki ürünleri de çalışmaya dâhil edilmiştir. Sonuç kısmında ise Çarboğa’nın hayatı ve sanatı arasındaki ilişki ortaya konularak sanatçı ve eserleri ile ilgili saptamalarda bulunulmuştur. Son olarak yararlanılan kaynaklar, “Kaynakça” başlığı altında sınıflandırılarak verilmiştir.

İncelemeler sırasında yazarın eserlerindeki imlâ ve noktalamada bazı farklılıklar dikkat çekmiştir. Bu farklılıklar, yazarın kendi tercihi olup sanatının bir parçasıdır. Dolayısıyla eserlerin orijinalitesinin bozulmaması için alıntılarda eserlerdeki imlâ ve noktalama aynen aktarılmıştır.

Araştırma sürecinde Murathan Çarboğa’nın öyküleri üzerine yazılanlar dışında mevcut herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, yazar ile ilgili bu hacim ve detaydaki ilk çalışmadır.

Çalışma boyunca değerli görüşleriyle bana yol gösteren tez danışmanım, Prof. Dr. Orhan OĞUZ’a teşekkürlerimi arz ederim. Görüş ve önerileriyle çalışmanın şekillenmesinde büyük katkıları olan Doç. Dr. Mustafa KARADENİZ ve Doç. Dr. Ahmet EVİS hocalarıma da saygılarımı sunarım. Ayrıca zor zamanlarında olsa da değerli vaktini bana ayıran ve çalışmama dair elindeki kaynakları benimle paylaşan Murathan ÇARBOĞA’nın değerli eşi Kezban ÇARBOĞA’ya çok teşekkür ederim. Çalışma sürecinde beni motive eden değerli hocam, sınıf arkadaşım Ali Ekber

ERDOĞAN'a da teşekkürü borç bilirim. Son olarak sabır, yardım ve desteklerinden dolayı değerli aileme sonsuz sevgi, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Yasemin BEKTAŞLI

HATAY 2022

MURATHAN ÇARBOĞA’NIN HAYATI VE ESERLERİ

Yasemin BEKTAŞLI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022

Danışman: Prof. Dr. Orhan OĞUZ

ÖZET

Ödüllü sanatçı Murathan Çarboğa, şiir, öykü, roman, mektup, deneme, anı, eleştiri, çocuk öyküsü, masal vb. birçok türde eserler vermiştir. Türk Edebiyatında yirmi birinci yüzyıl sanatçıları arasında yer edinen Murathan Çarboğa’nın ele alındığı bu çalışma, “Murathan Çarboğa’nın Hayatı ve Eserleri” başlığını taşımaktadır. Çalışmada sanatçıyı hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile bir bütün olarak tanıtmak ve dönemle ilgili çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Kaynakların taraması, incelenmesi ve düzenlenmesi ile şekillenen çalışmada sanatçının yakınlarıyla da görüşülmüştür. Çalışma boyunca sanatçı ve eserleri ile ilgili ulaşılan buluntulara sonuç bölümünde yer verilmiştir.

İncelemeler doğrultusunda Murathan Çarboğa’nın hayatının ve kişiliğinin eserlerine yansıdığı; şiir ve düzyazı türündeki ürünlerinde aynı konuların izini sürdüğü; şair kimliğinin baskın olduğu dolayısıyla şiirsel dilin tüm eserlerinde hissedildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eserlerindeki tema, yapı, dil ve üslubun birbiri ile uyumlu olduğu saptanmıştır. Sanatçının psikolojisi de eserlerde baskın olarak hissedilmiştir. Sanatçının sanatını besleyen kaynaklara eserlerinde sıkça yer verdiği de gözlemlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Murathan Çarboğa, Şiir, Öykü, Roman.

MURATHAN ÇARBOĞA’NIN HAYATI VE ESERLERİ

THE LIFE AND WORKS OF MURATHAN ÇARBOĞA

Yasemin BEKTAŞLI

Turkish Language and Literature Department, Master’s Thesis, 2022

Advisor: Professor Orhan OĞUZ

Award-winning artist Murathan arboğa has given many kinds of works such as poetry, short stories, novels, letters, essays, memories, criticism, children's stories, fairy tales, etc. This study, which deals with Murathan arboğa, who had a place among the artists of the twenty-first century of Turkish Literature, has the title of "The Life and Works of Murathan arboğa". In this study, it is aimed to introduce the artist as a whole with his life, literary personality and works and also to contribute to the studies related to the period.

In this study, which was shaped by scanning, examining and arranging the sources, the relatives of the artist were also interviewed. The findings about the artist and his works throughout the study are included in the conclusion section.

In parallel with these developments, Murathan arboğa's life and personality are reflected in his works; that he traces the same themes in his poetry and prose works; It has been concluded that the poetic identity is dominant and therefore the poetic language is felt in all his works. In addition, it has been specified that the theme, structure, language and style in his works are compatible with each other. The psychology of the artist was also felt dominantly in the works. It has also been observed that the artist frequently included the sources that feed his art in his works.

KEYWORDS

Murathan arboğa, Poetry, Story, Novel.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	
ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi

BİRİNCİ BÖLÜM

MURATHAN ÇARBOĞA’NIN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Murathan Çarboğa’nın Hayatı.....	1
1.2. Murathan Çarboğa’nın Edebî Kişiliği	11

İKİNCİ BÖLÜM

MURATHAN ÇARBOĞA’NIN ESERLERİ

2.1. Şiir	23
2.1.1. Güne Dönen Rüya.	25
2.1.2. Şiir Dosyaları	31
2.1.2.1. “Yağmalanmış Hayal”	32
2.1.2.2. “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire”	33
2.1.2.3. “Hayata Manifesto”	36
2.1.2.4. “Dilemma”	39
2.1.3. Murathan Çarboğa'nın Şiirlerinde Tema.....	42
2.1.3.1. Savaş	44
2.1.3.2. Yazgı.....	46
2.1.3.3. Çocukluk.....	48
2.1.3.3.1. Baba.....	50
2.1.3.3.2. Susmak.....	52

2.1.3.3.3. Anne.....	53
2.1.3.4. Aile (Sevgi, Umut, Hasret, Huzur).....	56
2.1.3.5. Hayat ve Rüya.....	58
2.1.3.6. Sanatçı Portreleri.....	59
2.1.3.7. Şiir.....	62
2.1.3.8. Mekân.....	64
2.1.3.9. Zaman.....	66
2.1.4. Murathan Çarboğa'nın Şiirinde Yapı.....	68
2.1.5. Murathan Çarboğa'nın Şiirinde Dil ve Üslûp.....	71
2.1.5.1. Dil.....	71
2.1.5.2. Üslûp.....	77
2.2. Öykü.....	88
2.2.1. Murathan Çarboğa'nın Öykücülüğü.....	89
2.2.2. <i>İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk</i>	93
2.2.2.1. "Babamdan Miras Kalan Öyküler" Bölümü Öyküleri.....	95
2.2.2.2. "Fantazya" Bölümü Öyküleri.....	105
2.3. Roman	112
2.3.1. <i>Kadem, Bir Aşk, Bir Oyun ve Ölüm</i>	112
2.3.1.1. Vaka.....	114
2.3.1.2. Şahıs Kadrosu.....	116
2.3.1.3. Zaman.....	125
2.3.1.3. Mekân.....	127
2.3.1.5. Dil ve Üslûp.....	131
2.4. Diğerleri	136
2.4.1. Anı.....	136
2.4.2. Deneme	138
2.4.3. Mektup	141
2.4.4. Güncel	144
2.4.5. Soruşturma	146

SONUÇ.....	149
KAYNAKÇA.....	153

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
Haz.	: Hazırlayan
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
t.y.	: Tarih yok
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
yay. haz.	: Yayına hazırlayan

BİRİNCİ BÖLÜM

MURATHAN ÇARBOĞA’NIN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Murathan Çarboğa’nın Hayatı

Şair, yazar Murathan Çarboğa; 5 Temmuz 1974 yılında, Hatay’ın Dört Yol ilçesinde dünyaya gelir. O, Neslihan Perşembe’ye Dört Yol’u şu ifadelerle anlatır:

“Hatay’ın Dört Yol ilçesinde yaşadım çocukluğumu. 80’li yılların bakir manzarasında bir cennetten farksız bir kasabaydı. Akdeniz’in ve Amanos Dağlarının arasında uzanan uçsuz portakal bahçeleri çocuk muhayyilemde derin izler bıraktı” (Perşembe, 2020).

Onun çocukluğuna ve gençliğine dair izler taşıyan “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk” adlı öyküde ise, dünyaya geldiği ve kendi ifadeleriyle mutlu çocukluğunu geçirdiği ev ile ilgili izlenimlerini yansıttığı tasvir dikkat çeker:

“Havaya karışmış, kokuya kesmiş, renk cümbüşüyle delirip içime ağmış bir bahçe var yüreğimde. Nohut oda, bakla sofa bir ev ve türlü ağaçların, börtü böceğin, rüzgârın, kuşun anlamlandırdığı bir bahçe. Düşle gerçeğin iç içe geçtiği çocukluk diyarı... Kelebek kelebek haikuların uçtuğu bir masal...” (Çarboğa, 2018b: 86).

Sanatçının betimlediği çocukluğu ve çocukluğunu geçirdiği mekân onun hayal dünyasında masalsı bir atmosfere sahiptir.

Murathan Çarboğa’nın annesinin adı Güzide, babasının adı Nurettin’dir. O, aslen Adanalıdır. Yedi çocuklu ailenin altıncı ve tek erkek çocuğudur. Aile, Hüseyin adlı ilk erkek çocuklarını, geçirdiği bir hastalık sonucu bir yaşında toprağa verir. Bunun üzerine tekrar erkek çocuğu sahibi olmak isteyen anne ve baba, bu duaları kabul olunca adaklar adarlar. Özenç Esen ile yaptığı bir söyleşisinde “*Yedi çocuklu bir ailenin tek erkek evladım. Adaklarla büyütüldüm. Sevgiden yana bir eksiklik duymadım.*” (Esen, 2013) diyen Çarboğa’nın yedi yaşına kadar uzatılan saçları; dualarla bayram havasında kesilir. Sanatçının eşi Kezban Hanım, bu olayın şairi çok etkilediğini ve unutamadığı anılardan biri olduğunu aktarır (Bektaşlı, 2021). Sanatçı, o güne dair anılarını ve duygularını *Kadem* adlı romanında ayrıntılarıyla anlatırken birçok şiirinde de o güne göndermelerde bulunur.

Murathan Çarboğa'nın annesi Güzide Hanım'ın gençliği köyde çalışarak geçer. Eşiyle tarlada tanışıp sonrasında evlenme kararı alırlar. Okuma yazma bilmeyen Güzide Hanım, evinin hanımı olur. O; sevgisini, özellikle dualarını, çocuklarının ve eşinin üzerinden eksik etmez (Bektaşlı, 2021). Çarboğa'nın "Anne" şiirinde geçen "duaların maharetli meddahıydın" ifadesi, Güzide Hanım'ın duaların gücüne inanan yönünü vurgular:

*"bir endişe yumağıydın,
canı avucunda bir ürküydün ağının tuzağında
duaların maharetli meddahıydın, söz uçururdun
kalbinle uzağa. yağmurda ibadete durmuş bir
ağaçtın ıslıl ıslıl, ama karanlığını süpüremedin anne.*

*şimdi kıyılara inip her ırmağa seni söylüyorum,
ışığı içine çekip su gibi gülesin diye."* (Çarboğa, 2005: 14).

Bu şiirde annenin endişeli biri olduğu bilgisi de verilmiş olup gelini Kezban Hanım, Güzide Hanım'ın bu yönünü aktardığı şu anı ile örneklendirmiştir:

"O, çocuğu üzerine titreyen, bütün sevgisini oğluna aktaran şefkatli bir annedir. Hatta bir anıları vardır, eşim anlatmıştı. Eşim on dört – on beş yaşlarında ailesinden habersiz balığa gitmiş. Annesi de haber olamayınca oğlunun kaybolduğunu düşünüp bütün kasabayı ayağa kaldırmış" (Bektaşlı, 2021).

Öykülerinde de sıkça annesinden söz eden sanatçı, "Elleri çamaşırdan, bulaşıktan liğme liğme, yüzü kansızlıktan beyaz, fakat her şeye rağmen güzel annem..." (Çarboğa; 2018b: 78) diye betimlediği annesini, bir başka öyküsünde seher vakti açan bir çiçeğe benzetir (Çarboğa, 2018b: 26). Çarboğa, eserlerinde sıklıkla "anne" kavramı üzerinde durur. Bunun ardında yaşanmışlıkları vardır. O, annesiz her çocuğu yarım bir şarkıya benzetir (Çarboğa, 2018b: 47). Ona göre "Bir annenin ağlaması çocuğun yıkımıdır" (Çarboğa, 2018b: 58).

Murathan Çarboğa'nın babası Nurettin Bey, İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nda iş makineleri ustasıdır. İyi bir usta olan baba, birçok ilden makine tamiri için çağırılır. İlkokul mezunu olan baba, kendisini yetiştirmeyi başarmış, kitap okumayı seven, tarihe meraklı biridir. Ayrıca gelini Kezban Hanım, Nurettin Bey'in gençliğinde kendi duygularını ifade ettiği, hatta şiirlerini yazdığı günlük tarzında bir defteri olduğunu da söyler (Bektaşlı, 2021). Murathan Çarboğa'nın İnternet üzerindeki blogunda yer olan "Okuma Tutkusu ve Hayat" adlı güncel yazısında,

babası ile ilgili paylaşımları da eşi Kezban Hanım'ın aktardıklarını doğrular niteliktedir:

“Babam hiç okula gitmemiş, okul duvarlarına çökerek ağlamayı öğrenmiş bir çocuktur. Babam kendi kendine okuma yazmayı sökmüş, romanlar okumuş sonra bu romanları küçük oğluna, uykudan önce, güzel güzel anlatmış, halk tarzında şiirler karalamış bir adamdır. O öldükten sonra özel eşyalarını sakladığı tahta bavulunda bulduğum askerlik hatırası küçük defterde görmüştüm şiirlerini. Bir de roman yazıp bitirdiğine dair bir küçük not vardı defterin bir köşesinde. Benim güzel babam, hayatın içinde kaybolup gitmiş, her şeyi susup saklamış babam... 'Alkadraz Kuşçusu' adlı romanı hala okuyamadım. Hala korkuyorum okumaktan. Romanı babamın güzel sesiyle anımsamak istiyorum hep” (Çarboğa, 2010b).

Nurettin Bey'in kitap, tarih, günlük ve şiirle bağı olmasına rağmen Murathan Çarboğa; edebiyata olan ilgisini aileden almadığını, hatta Özenç Esen ile yaptığı söyleşide, babasının *“gençliğinde okuyup anlattığı romanlar dışında, kitapla pek alakası olmayan bir ailede”* (Esen, 2013) yetiştiğini söyler.

Nurettin Bey, çevresi tarafından çok sevilen, duygusal olmakla birlikte sevgisini pek belli etmeyen, haksızlığa boyun eğmeyen, otoriter bir insandır (Bektaşlı, 2021). Çarboğa, “Kalbimdeki Yılıkı” adlı öyküsünde babasının bu yönünden bahseder. Anadolu'nun bir köyünde öğretmen rolüyle vücuda getirip hesaplaştığı babasını şöyle betimler:

“(...) seveni çoktu amma sevmeyen de tam sevmezdi. Çelik gibi eğilmez bir karakteri vardı çünkü. Haksızlığa, zulme, hileye-hurdaya tahammül edemezdi. Ucunda ölüm de olsa vururdu yumruğunu masaya. Bozkırın kıraç toprağıyla karılmış bir heykel gibi dimdik dururdu hep. Yüzünde hep heykel katılığı” (Çarboğa, 2018b: 24).

O, bir başka öyküsü “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk”ta da babasının iyi kalpliliğine, gözlerindeki parıltıdan belli olan çocuk ve insan sevgisine değinir:

“Gözlerine karanlık ağmış biri değildi oysa. Bakışlarında çocuğa dair, güzelliklere, insana dair yunmuş, arınmış bir şeyler parıldardı. (...) Yüzünü anlamlı kılan çapkın gülüşüyle oğluna masallar anlatan sıcacık yürekli koca bir adamdı benim babam” (Çarboğa, 2018b: 88).

Nurettin Bey, Çarboğa'nın öykülerinde kimi zaman *“nasırlı elleri”*, kimi zaman *“suskun dünyası”*, kimi zaman *“sevdalı kalbi”*, kimi zaman *“kısa sorulardan ve yanıtlardan ibaret kısacık muhabbeti”*; fakat en çok zamansız ölümü ve ardında bıraktığı kirlilik, kızgınlık ile yer alır (Çarboğa, 2018b: 26, 34, 61, 34).

Murathan Çarboğa, babasının da başlarında olduğu çocukluğunu “Çocukluğum bahçelerin, ağaçların, kuşların ve kitapların hikâyesidir.” (Bağcı, 2015) şeklinde tanımlar. O, bir söyleşisinde çocukluğunu şu şekilde anlatır:

“Ucu bucağı olmayan bahçelerde dolaşan; ağaçlarla kuşlarla, çiçekle, böceklerle oynayan yalnız bir çocuktum. Kalabalık bir ailede büyüdüm oysa. Yalnızlığı seviyorum (...) Doğuştan gelen bir asosyallik durumu belki de, çünkü mutsuz bir çocukluk yaşamadım. Tek erkek çocuktum ve fazlasıyla tattım sevgiyi, fakat yalnızlık duygusu hep yanı başımdaydı. Yalnızlık ve gelip beni bulan şiir” (Artar ve Başkaya, 2012).

Çarboğa, tek romanı *Kadem*’i yazarken de çocukluğundan beslenir. Neslihan Perşembe’ye *Kadem*’i anlatırken çocukluğunun geçtiği Hatay’ı anlatır:

“Hatay’ın Dört Yol ilçesinde yaşadım çocukluğumu. 80’li yılların bakir manzarasında cennetten farksız bir kasabaydı. Akdeniz’in ve Amanos Dağlarının arasında uzanan uçsuz portakal bahçeleri çocuk muhayyilemde derin izler bıraktı” (Perşembe, 2020).

On yaşına kadar kendi ifadelerine göre “büyülü bir dünya”da yaşayan Murathan Çarboğa, 1984 yılında ailesiyle memleketi Adana’ya taşınır. O, Adana’ya yerleşmeyi hiç istemez. Adana’da babası, arkadaşıyla ortaklaşa bir işe girer. Ortağı tarafından maddi zarara uğratılan babanın işleri bozulur ve Çarboğa ailesi için yoksulluk dönemi başlar (Bektaşlı, 2021). O yıllar için Çarboğa, “Yoksulluktan gayri derdim yoktu” der (Esen, 2013).

Murathan Çarboğa, ortaokul ve liseyi Adana’da okur. Adana İsmet İnönü Endüstri Meslek Lisesi’nde okuduğu dönemde yazmaya da başlar. İlk şiiri on sekiz yaşında Adana’da yerel bir gazetede yayımlanır. Okul yıllarıyla ilgili eşi Kezban Hanım şunları anlatır:

“Okumayı çok seviyor. Hatta öğle aralarında bir ağaç gölgesi altında kütüphaneden aldığı kitapları merakla ve heyecanla okumuş. Marcel Proust ‘Kayıp Zamanın İzinde’ ve Kafka’yı da bildiğim kadarıyla bu dönemde okumuş” (Bektaşlı, 2021).

Sanatçının lise yıllarına dair Kezban Hanım’ın ağzından aktaracağımız şu anı da düşündürücü ve ironiktir:

“Eşimin lise döneminden anlattığı bir anısı vardır. Edebiyat dersinde öğretmenlere bir ödev verip kompozisyon şeklinde yazmalarını istemiş. Eşim de kısa sürede kompozisyonu tamamlayıp götürmüştü. Bir süre yazdığı kâğıda bakan öğretmen ‘Bu ne biçim kompozisyon?’ deyip kâğıdı uzatmış. Yazdıklarından hiçbir şey anlamadığı ifade etmiş. Oysa yazdığı en güzel yazı olduğunu söyler. Belki yazısının okunaklı olmamasından dolayı yazıyı beğenmedi ya da gerçekten

anlamadı. Çünkü eşimin yazısını okumak gerçekten çok zordur. Hızlı yazdığı için harflerin çoğu çizgi halindedir” (Bektaşlı, 2021).

Murathan Çarboğa, 1991 yılında liseden mezun olur. Mayıs 1992 yılında da babasını kaybeder. “Baba” adlı şiirinde bu ölümüne değinir:

“susmak bir maharet midir baba? gözleriyle susan koca bir adam. sabahları erkenci bir düş olup kaybolan ve bir yenilgi anıtı gibi eşiğe dikilip akşamı başlatan keder sihirbazı. sarıp sarmalayıp seni toprağa sundular baba, bir gün börtü böcek uyanırken mevsim aşklarıyla” (Çarboğa, 2005: 14).

Yoksullukla mücadele hâlinde geçen hayatının babasının ölümüyle daha da zorlaştığını belirten Çarboğa, tek erkek çocuk olarak, on yedi yaşında, ailesinin sorumluluğunu üstlenir. Öncesinde yoksulluk, sonrasında babasının ölümü ve ardı sıra gelen tüm ailenin yükünü omuzlaması mekâna sinmiş huzursuzluklar olur. Bu nedenle Adana’yı sevmediğini, sevmeyişini söyler. O, Adana’dan şöyle bahseder:

“Adana hayal kırıklığının, yoksulluğun, acının şehridir benim için. Adana hüzdündür. Babamı kaybettiğim şehirdir” (Esen, 2013).

“Kuşsuz, ağaçsız, denizsiz ve huzursuz bir şehir” (Perşembe, 2020).

Çarboğa’nın hayatından, dünya görüşünden, insana, eşyaya, mekâna, zamana dair duygularından izlere rastladığımız eserlerinde Adana ile ilgili de pek çok ifade mevcuttur. Bu ifadelerden dikkat çeken “İnsancık Ne Yapsın” öyküsünde Adana ile ilgili sürekli yinelediği aforizmadır: *“Çukurova bolluk içinde yokluğun, dirim içinde ölümün saltanatıdır”* (Çarboğa, 2018b: 43).

Sanatçı, babasının ölümüyle cennetini kaybettiğini ifade eder. Çünkü çocuk, onun deyişiyle *“(…) mutluluğunu yitirdiği anda cennetini de kaybeder”* (Perşembe, 2020). O da kendi cennetini yaratmak için daha çok kitaplara sarılır, daha çok okur ve yazmaya çalışır. Onun yazdıkları çocukluğunun düşleri, acıları ve umutları olur:

“Zamanın acımasızlığını sezmiş bir çocuk var orada. İnsanın mağlup serüvenini dehşetle fark etmiş bir çocuk. Onun düşlerini, acılarını, umutlarını yazıyorum. (...) Kederi, acıyı, gerçeğin katlılığını, ömrün bir kelebek hükmünde oluşunu dehşet içinde fark ediyor çocuk” (Bağcı, 2015).

Murathan Çarboğa, babasının ölümü sonrası ruh hâlini *“Gençtim, karamsardım, geleceğe olan inancımı kaybetme noktasına gelmiştim.”* (Esen, 2013) şeklinde ifade eder. Öykülerinde babasını anlatan, onu anlamaya çalışan, kimi zaman onu cezalandıran, kimi zaman hesap soran, kimi zaman yokluğun yarattığı acıyı

kelimelere d6ken, kimi zaman ona benzemekten korksa da benzediği i7in i7ten i7e sevinen; fakat her defasında onu 6ldüren 7arboğa, ilk gen7lik yıllarındaki karamsarlığını, yazğıya olan 6fkesini susarak g6sterir:

“Acıtılan, d6şleri, umutları 7alınan her 7ocuğun i7inde susuverirdi cıvıltılar. K677k kalplerde a7ılan boşluğa açıp 76reklenmek i7in fırsat kollardı kokuşmuş bir su gibi sinsi sinsi 7rperen karanlık” (7arboğa, 2018b: 34).

Yarattığı kahramanları 7zerinden kendi duygu, d6ş7nce ve d7nya g6r6ş7n7 yansıtın sanat7ı, “Sede Kız ile Hasan Oğlan” 6yk6s7nde de belirttiği gibi suskunluğu, bakışları ve d6ş7nen ifadeleriyle gittik7e babasına benzediğinin ipu7larını verir:

“Daha fazla susar olmuştum ilk gen7lik yıllarımda. Susmayı babalarından 6đrenen 7ocuklar gibi babalara 6zg7 uzun uzun bakmalar ve ağır ağır d6ş7nmeler eklemiştım y7z7mdeki acemi ifadeye” (7arboğa, 2018b: 35).

“Sustum ve şiirler yazdım sayfalarca” (7arboğa, 2005: 13) mısraında belirttiği gibi kendisini yazarak anlatmaya 7alışın sanat7ı; hayatı, aşkı, sorumlulukları, acıları, suskunluğu ve şiir arasında denge kurmaya 7alışır. Bu 7abasını da “Yazmasın Olma Mı?” adlı yazısında ř6yle anlatır:

“Susarak var olmak ne kadar m7mk7n bilmiyorum? Konuşmayı beceremediğimden olsa gerek, yazı denen bir belaya bulaştık işte. Hayatla uzlaşmak i7in sarılmıştım s6zc7klere. Kirpi sa7lı, kara bir 7ocukken aramaya başladığım huzuru bulurum sanmıştım. şiir sarmıştım kanayan yerlerime. Daha da acıdı her şey, daha da acıdı. Yazarak değiştirebilir misin d7nyayı? Sorumlulukların, mecburiyetlerin kuşatıcı yılışıklığını aşabilir misin? Olmadı. Olmadı. İ7imde, karanlığımda bekleşen s6zc7kleri g7n ışığına 7ıkarsam ne yazar? Her insan ayrı bir d7nyaydı nihayetinde. Yoktu bir farkım. Hayatı 7ekip 7evirebilmek gerekiyordu her şeyden 6nce: hayatı, aşkı, sorumlulukları...” (7arboğa, 2010a).

Murathan 7arboğa, 1993 senesinde Mustafa Kemal 7niversitesi T7rk Dili ve Edebiyatı Eğitimi B6l7m7n7 kazanır. Devlet bursu alarak okur. Aslında Meslek Lisesi İş Makineleri B6l7m7 eğitimi alan 7arboğa, babası gibi bu alanda bilgi ve beceri sahibi olmak ister. Bu nedenle 7niversitede bu alanda eğitim g6rmek niyetindedir. Ancak 7arboğa, Artar ve Başkaya ile yaptığı s6yleşisinde de belirttiği gibi “*bilin7li ya da bilin7siz t7m hamleleri, t7m tesad7fleri ve b7t7n d6n7m noktalarını evirip 7evirip bir şekilde edebiyatla karşılaştıran ilgin7 bir yazğıya*” (Artar ve Başkaya, 2012) sahip olur. 7niversite macerasında da aynı yazğı işler. Tercihlerinde bir yakınının isteği 7zerine ilk sıraya T7rk Dili ve Edebiyatı b6l7m7n7

yazar ve kazanır (Bektaşlı, 2021). Üniversite yıllarında da bol bol okuyan sanatçı, okul derslerinden aldığı teorik bilgilerle de kendini geliştirip şiir yazmaya çalışır.

Hatay'ın hayatında hep belirleyici olduğunu söyleyen Çarboğa (Esen, 2013), aşkı da bu şehirde bulur. Aynı bölümde okuyan Kezban Hanım ile üniversite ikinci sınıfta başlayan arkadaşlık, kısa sürede aşka dönüşür. Kezban Hanım birlikteliklerini şöyle özetler:

“Üniversite ikinci sınıfta başlayan arkadaşlık kısa zamanda aşka dönüştü. Eşimle aynı bölümdeydik. Okulun bitmesine yakın kafede edilen evlenme teklifiyle yaşanan büyük bir mutluluk. 1999 Eylül ayında nikâh yaptık. Evlilik törenimiz 2000 Ağustos ayında idi. Eşimin askerliği dolayısıyla bir yıl bekledik. 2001 yılında oğlumuz Deniz ve Buğra dünyaya geldi. 2005 yılında da kızımız Güzide Asya. Çocuklarına çok düşkün, sevecen, anlayışlı, onlarla oyun arkadaşı olabilen, şakalaşmayı seven bir babaydı. İyi bir eştî” (Bektaşlı, 2021).

Mutlu bir evliliği olan Murathan Çarboğa, öyküsünde de belirttiği gibi mutluluğun formülünün “Birliktelik ve sevgi...” (Çarboğa, 2018b: 79) olduğu inancındadır.

1997'de üniversiteden mezun olan sanatçı, aynı yıl Hatay Altınözü Boynuyoğun Köyü'nde Türkçe öğretmeni olarak göreve başlar. Daha sonra sırasıyla Fevzi Çakmak Anadolu Lisesi, İMKB İmam Hatip Anadolu Lisesi ve son olarak Bilge Kağan Anadolu Lisesi'nde görev yapar (Bektaşlı, 2021).

Çocukluğu, üniversite öğrenimi, öğretmenlik hayatı, evliliği, çocuklarını kucağına alışı, dostları; kısacası hayatına dair güzel pek çok şeye Hatay'da sahip olan Çarboğa'nın bu şehirle ilgili düşüncelerine değinmekte de fayda vardır. Hatay ile kastedilen Antakya'dır. Antakya için güzel duygular besleyen sanatçı, bu şehirdeki güzellik ve hoşgörüyü değinirken bu şehri, şiir ile özdeşleştirir:

“1993 yılından beri Antakya'dayım. Güzel günlerim geçti bu şehirde, güzel dostlarım oldu. Her zaman söylediğim gibi, ruhu olan bir şehir Antakya. Tarihin, inatçı bir hayal gibi gerçeğe iç içe olduğu bir şehir. Antakya şiir demek benim için, İstanbul musiki, Adana hüznü, Antakya şiir; fakat son yıllarda eskidiğimi hissettim bu şehirde. Antakya aynı Antakya, ama ben kendimden kaçan bir insan oldum. Kalmakla kalmamak arası bir karar aşamasındayım. Gidersem de biliyorum, Antakya'daki güzellikleri ve hoşgörüyü hiçbir yerde bulamayacağım” (Esen, 2013).

Murathan Çarboğa geçmişte yaşadığı acılar, karşılaştığı zorluklar, kabullenemediği düzen ve çocukluğundan kalma yalnızlık sevdasıyla zamana ve mekâna sığamaz. Bu huzursuzluk, sırtında bir “Kambur” (Çarboğa, 2018b: 64-68)

olup her yere beraber sürükleneceğinden Antakya'yı terk edip daha iyi bir yere gitme fikri, sadece hayallerde kalır. "Taksit" adlı öyküsünde de belirttiği gibi o, "*Hayaller gerçek olmazdı ya, hayal fakirin ekmeği...*" (Çarboğa, 2018b: 72) düşüncesi ile kendini avutur.

Taşrada edebiyat öğretmeni olan Murathan Çarboğa, aynı zamanda taşralı bir edebiyatsever ve taşralı bir şair, yazar olarak Antakya'dan hareketle, taşralıları kendi değerlerinin farkında olmamakla eleştirir. O, büyük şehirden gelen her arkadaşına büyük yazar muamelesi yapmanın taşranın handikapı (engeli) olduğunu söyler (Bağcı, 2015). Taşralıların zihinlerindeki sanatçı görüntüsünden kaynaklı, insanın "*her zaman gördüğü, konuştuğu, şakalaştığı birinin ulusal çapta bir şeyler yazan biri olduğuna inanmak*" (Artar ve Başkaya, 2012) istemediğini gözlemleyen Çarboğa, "*Taşrada şair olmak zordur*" der (Artar ve Başkaya, 2012). O, deneyimlediği ve kabullenememekle beraber değiştiremediği bu zihniyete karşı edebî çevrelerden bir süre uzak durmayı tercih eder, kendi dünyasına çekilir.

Murathan Çarboğa kendi kabuğuna çekilse de yazmaktan hiç vazgeçmez. Yirmi altı yaşından beri edebiyat ile ciddi olarak ilgilenmeye başlayan Çarboğa'nın "*Agora, Ağır Ol Bay Düzyazı, Amanos Edebiyat, Atayurt, Bamteli, Budala, Dünya Kitap, Deliler Teknesi, E, Evrensel, Kavram Karmaşa, Kenar, Milliyet Sanat, Mühür, Orontes, Patika, Papirüs, Sincan İstasyonu, Şiir ve İnşa, Taflan, Temren, Ünlem, Varlık, Yazılıkaya, Yom Sanat vb.*" (Kırkağaç, 2015) gibi dergi, gazete ve eklerinde yayımlanan birçok şiir, öykü, yazı ve söyleşileri vardır. Sanatçı bu ürünlerinin çoğunu İnternet üzerindeki blogunda toplamıştır. Yayımlanmamış ödüllü şiir dosyaları da olan sanatçının *Güne Dönen Rüya* (Şiir-2003), *Kadem* (Roman-2018), *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk* (Öykü-2018) adlı kitapları da bulunur.

O, sanatçı dostlarıyla da iyi ilişkiler içinde olur ve yazma etkinliklerini bir adım daha ileriye götürüp dergi çıkarırlar. 2002'de Murat Altınöz ve İbrahim Çiftçi ile birlikte *Karalama Edebiyat Seçkisi*'ni hazırlarlar (Önder, 2010). Ayrıca onun, *Amik* başta olmak üzere pek çok yerel derginin çıkmasında ve hazırlığında da arkadaşlarına yardımı dokunur.

Sanatçının eşi Kezban Hanım'ın aktardıklarına göre Murathan Çarboğa, yazmanın yanı sıra resme de ilgiliymiş. Amatörce karalamalardan oluşan karikatür çalışmaları olan Çarboğa, hayatının son günlerinde yağlı boya tablosu yapmak

istediğini söylemiş. Ayrıca o, birçok yerel ve ulusal sanat etkinliklerine konuşmacı olarak katılmış. Birçok projede ismi anılmış ve kırka yakın kazandığı ödüllerden gelen paranın bir kısmı ile de görev yaptığı okullardaki maddi durumu iyi olmayan öğrencilere yardımda bulunmuş biridir (Bektaşlı, 2021).

Murathan Çarboğa'nın kırka yakın ödülü vardır (Bektaşlı, 2021). O, aldığı ödüllerle onore olsa da edebiyat ödüllerini ve ödül törenlerini eleştirmekten de geri durmaz:

“Ödüller insanı onore eden oluşumlar. Takdir ediliyorsunuz ve emeklerinizin boşa gitmediğini anlıyorsunuz. Hep tartışılmalıdır ödül kurumu. Sağlam, bu işi hakkıyla yapan geleneksel ödüller olduğu gibi tarafsızlığını yitirmiş, ticari ya da siyasi oluşumlar da var. Kast sistemlerinin kendi arasında dönderdiği ödüller de var üstelik. Benim şahsi serüvenime takdir anlamında güzel katkılardır ödüller, fakat ödüller birebir ölçüt değildir. Bunun da farkındayım” (Bağcı, 2015).

O, ödül törenlerine de pek katılmaz. Eşi Kezban Hanım, sanatçının 2005 yılında “Yağmalanmış Hayal” adlı dosyasıyla Cemal Süreya Şiir Yarışmasında birincilik ödülü ile 2017 yılında “Dilemma” adlı şiiriyle Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Yarışması şiir dalında birincilik ödülünü aldığı zamanki heyecanını, diğer ödül törenlerinde duymadığını söyler (Bektaşlı, 2021).

Murathan Çarboğa, kendi ile sorunu olan bir sanatçıdır. Hayatla uzlaşamama sorunu, öğretmen olan sanatçının çok sevdiğini söylediği meslekî hayatında da karşısına çıkar. O, Özenç Esen ile yaptığı söyleşide sistemle ilgili sorunlarından hareketle karakterini şu ifadelerle anlatır:

“Ya sabır diyerek geçiyor günlerim. Gençlerle daha iyi anlaşıyorum. Gençlerle vakit geçirdiğimde daha mutluym. Statükoyla, yönetmelikle selam verip yönetmelikle selam alanlarla, samimiyetten yoksun, siyasi eğilimleriyle gaddar, dünyalarıyla iki adımlık insanlarla anlaşıyorum. Aslında onlara sinirlenmem bile hak etmedikleri bir önem giydiriyor yok hükmündeki kimliklerine. İnsanı umutlandıran dostlarım da var eğitim neferleri arasında. Onlar olmasa çekilmez bu dert. Yine de şunu fark ediyorum gün be gün: gittikçe daha asosyal, daha içime kapanık, daha hırçın ve insanlara daha mesafeli biri olup çıkıyorum. Sanırım sorun, tabiri caizse ‘diğerleri’yle değil de daha çok benimle ilgili bir sorun. Aykırı düşme ve hayatla uyuşamama sorunu” (Esen, 2013).

Başarısındaki sırrın okumak olduğunu belirten sanatçı, gençlere şu öneride bulunur:

“Yeteneğiniz varsa okuyarak geliştirirsiniz kendinizi. Yeteneğiniz yoksa eğer, iyi bir okuyucu olmaya bakın. Okumanın büyüsiyle daha güzel bakarsınız hayata. Tutunacak bir dala, ara sıra sığınacak bir limana ihtiyaç duymaz mı insan? Kitaplar içinizde, size özel yeni sığınaklar yaratır. Kitaplar hep genç kalmanızı sağlar. En azından umutlarınız genç kalır...” (Esen, 2013).

Belirgin bir hastalığı olmamakla birlikte Murathan Çarboğa, 2019 yılında geçirdiği trafik kazası sonucu vücudunun sol tarafında oluşan kırıklarla uzun zaman mücadele eder. Kazadan sonraki süreç psikolojik olarak onu yorar. Aynı zaman diliminde dünyada baş gösteren Covid-19 virüsü, salgın hastalık olarak Türkiye’yi de etkileince, pandemi tedbirleri kapsamında tüm dünyada olduğu gibi eve kapanmak zorunda kalır. Çarboğa, içinde bulunduğu stresli durumdan yazarak kurtulmaya çalışır. Şair olarak tanınsa da son yıllarda öyküye ve romana olan merakı doğrultusunda çalışmalar ortaya koyar. Pandemi zamanında zihninde taslağını oluşturduğu “Pijama” isimli bir öykü yazma hazırlığındaydı. Aynı zamanda Evliya Çelebi’nin *Seyehatnâme*’sine atıfta bulunduğu bir öykü de yazıyordu. Ancak bu çalışmaları yarım kalır. 10 Ocak 2021’de evinin balkonundan düşerek hayatını kaybeder (Bektaşlı, 2021). Antakya Gazetesi bu haberi şöyle duyurur:

“Hatay, Dört Yol doğumlu yazar, şair, Edebiyat Öğretmeni Murathan Çarboğa, Pazar akşamı evinin balkonundan aşağıya düşmesi sonucu hayatını kaybetti. 46 yaşındaki Çarboğa’nın rahatsız olduğu ve yakın bir gelecekte ameliyat olmayı planladığı kaydedilirken, balkondan düşmesi sonucu yaşanan ölümü araştırılıyor. Olay Antakya’ya bağlı İkinci Mahallesi’ndeki evinde yaşandı” (Yıldız, 2021).

Sevdikleri; yazar, şair Murathan Çarboğa’nın ölümü üzerine şunları paylaşır:

“Yalnızlıktan hoşlanan, içe dönük, fazla konuşmayı sevmeyen, merhametli, sorumluluk sahibi, sevecen, güzel bir insandı. Arkadaşlarıyla yaptığı edebi toplantılarda konuşmayı çok seven birine dönüşürdür. Çok mütevazı bir insandı”- Eşi Kezban Çarboğa (Bektaşlı, 2021).

“Çukurova ve Amik’in verimli topraklarından ısıtılı edebiyat dağının çocuğu olarak yükselen Murathan Çarboğa’yı, en verimli çağında kaybetmenin acısıyla yüreklerimiz burkuldu. ‘Konuş hayatı şair, sesinde ölümsüz bir dünya var.’ diyen ve şiir atına binip yıldızlara giden şair-yazar Murathan Çarboğa’nın edebiyat dostları olarak, onun sesindeki ölümsüz ve aynı zamanda eşit-özgür bir dünya için üretmeye devam edeceğiz”- Sanatçı Dostları (Kabadayı, vd., 2021), (neokusam.org, 2021).

“Öykü yolculuğuma adım atmamdaki en büyük yardımcım, öğretmenimdin. Sadece benim değil çevremdeki herkese yardım eder, adeta herkese yetiştirdin. Bunu da hiç gıcunmadan severek yapardın. (...) Hatay’da tanıdık tanımadık kim varsa edebiyat noktasında bir el vermişliğin vardı senin. Bunun aksini kimse inkâr edemez. Seni kaybetmeden önce bloğunu açıp ‘Dilemma’ şiirini

okumuştum birkaç gün öncesinden. Yanımdaki arkadaş, ‘Ne zaman Murathan Çarboğa’nın şiirlerini okusam aynı yoğun duygular içinde oluyorum, o yoğunluk, o derinlik nasıl oluyor da her defasında aynı kalabiliyor?’ demiştim. Sanırım bir daha böyle derinden sarsıcı yeni şiirlerinin olamayacağı duygusuyla baş etmem gerekecek. Benim gibi düşünen okurlarının, bu vakitsiz gidişi hazmetmesi çok zor olacak Murathan abi, çok zor olacak.’ (Kalem, 2021).

Murathan Çarboğa, en büyük gayesinin ardında adıyla anılacak, onu ölümsüz kılacak, kült bir eser bırakmak olduğunu söyler (Bağcı, 2015). Güler Kalem, bir yazısında “Dilemma” şiirinin bu değerde olduğuna işaret eder (Kalem, 2021).

Çalışmanın bu bölümünde şair, yazar Murathan Çarboğa’nın hayatı; çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan söyleşileri ve eşi Kezban Hanım ile yapılan görüşmeden yararlanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sanatçının hayatına etki eden kişi, durum ya da düşünceyi vurgulamak amaçlı, eserlerinden de faydalanılmıştır. Ödüllü öykülerinin yer aldığı *İshak Kuşunun Çağırıldığı Çocuk* adlı öykü kitabına Çarboğa’nın hayatından izler taşıyıp iç dünyasının, duygularının, düşüncelerinin dışavurumu olması sebebiyle sıklıkla başvurulmuştur. Sonuç olarak eserleri ile hayatının örtüştüğü yani otobiyografik ürünler verdiği gözlemlenmiştir.

1.2. Murathan Çarboğa’nın Edebî Kişiliği

Edebî kişiliği başlığı altında Murathan Çarboğa, öncelikle okur kimliği ile ele alınacak, sonrasında sanatını etkileyen okumaları, yazmaya ne zaman, nasıl başladığı, şair ve yazar kimliğiyle şiir ve düzyazıya bakış açısı, hangi konularda, nasıl bir ruh hâliyle yazdığı hakkında bilgi verilecektir. Son olarak edebî yarışmalarda kazandığı ödüllere ve eserlerine yer verilecektir. Bu bağlamda sanatçının dergi ve gazetelere verdiği söyleşiler, kitapları ve İnternet üzerindeki blogunda paylaştığı yazıları kaynak olarak kullanılacaktır.

Murathan Çarboğa’nın belirttiği üzere çocukluğu bahçelerin, ağaçların, kuşların ve kitapların hikâyesidir (Bağcı, 2015). Kendi betimlemesiyle büyülü bir coğrafyada mutlu bir çocukluk yaşayan Çarboğa, kalabalık bir ailede büyümesine rağmen yalnızlığı sever ve yalnızlığını kitaplarla doldurur. Sanatçının ifadeleriyle bahçelerin sonsuzluğunda hayaller kuran ve kâinatı dinleyen çocuk (Bağcı, 2015), küçük yaşta okumaya başlar ve okuma serüvenine nasıl başladığını şu ifadelerle anlatır:

“Bana okumayı sevdiren yazar Aziz Nesin’dir. Babamın gençliğinde okuyup anlattığı romanlar dışında, kitapla pek alakası olmayan bir ailede yetiştim. Kader bu ya, bir Aziz Nesin kitabı çıkıverdi karşıma günün birinde. Evin bir köşesinde peyda oluverdi kitap. Nereden çıktı, kim getirdi bilen yok. Ön ve arka kapakları yoktu kitabın. Yalnızca her sayfanın üzerinde kitabın ismi yazılıydı: ‘Aferin.’ Yazarının kim olduğunu bilmeden birçok kez okumuştum bu kitabı ve yıllar sonra öğrenmiştim yazarının Aziz Nesin olduğunu. Belki de okuduğum her kitapta Aferin’deki büyüğü aradım. Çocuğun dünyasında yeni bahçeler kuran o eşsiz büyüğü...” (Esen, 2013).

Yirmi altı yaşına kadar kendini ara sıra yazan iyi bir okur olarak nitelendiren sanatçı, yıllar sonra gençlere de *“İyi bir okuyucu olmaya bakın.”* (Esen, 2013) nasihatinde bulunur. Çünkü ona göre işin sırrı okumaktır. Okuyarak kişinin kendini geliştireceğini, hayata daha güzel bakacağını, kendine özel yeni sığınaklar yaratabileceğini, hep genç kalacağını söyleyen sanatçı, okuyarak hiç değilse umutların genç kalacağı görüşündedir (Esen, 2013). *“Yazmaktan çok okumayı yeğlerim”* (Artar ve Başkaya, 2012) diyen Çarboğa, bu yönünü *“Çocuk yaşta kitaplarla tanışıp bir daha iflâh olmayan meczuplardan biriyim”* (Artar ve Başkaya, 2012) şeklinde ifade eder. O, meslek hayatında da okur kimliğiyle anılmak ister:

“Bir öğretmen olarak da şiirin ve felsefenin özüne varmış bir şair-öğretmen profilinden çok, kitap okumayı seven ve öğrencilerini kitap okumaya yönlendiren bir öğretmen görünümünde olmayı tercih etmişimdir” (Artar ve Başkaya, 2012).

Edebî alandaki başarısını okumayı sevmesiyle ilişkilendiren Çarboğa, söyleşilerinde de okumanın önemini vurgular. Çünkü o, okudukça yeteneğin şiire sarılacağı ve okudukça şiirin insanın peşini bırakmayacağı görüşündedir. O, bir sanatçı olarak kendini nasıl yetiştirdiğini şu ifadelerle anlatır: *“Ben kitapları ve kütüphaneleri kendim keşfettim. Nasıl yazma gerektiğini de kendim öğrendim. Ne bir ustam oldu ne de mucizevi bir atölyede yetiştim”* (Artar ve Başkaya, 2012).

Murathan Çarboğa, edebiyatın hemen her türünden ve her döneminden okuyan bir sanatçıdır. Bu eyleminde edebiyat bölümü okuması da büyük etkindir. *“Divan edebiyatı, Halk şiiri ve Cumhuriyet sonrası Türk şiirinden kayda değer her şair”i* okumalarına dâhil eder. Neruda, Pavese, Ritsos, Seferis gibi dünya şiirinden birçok isimden de etkilenir. Buna rağmen hiçbir şairin dünyasına saplanıp kalmayan sanatçı, günümüz şairlerinden Ahmet Oktay’ın onu sarsan tek isim olduğunu vurgular (Esen, 2013).

O, bir okur olarak en sevdiği türlerin şiir ve öykü olduğunu söylese de hayatında iz bırakmış yüzlerce roman olduğunu da belirtir. Özellikle Yaşar Kemal'in *Demirciler Çarşısı Cinayeti*, onu en çok etkileyen romandır (Bağcı, 2015). Gençliğinde okuduğu Marcel Proust ve Kafka da Çarboğa'nın edebiyata bakış açısını önemli ölçüde etkiler. Çarboğa'nın eserleri; beslendiği kaynaklar yani okuduğu şair, yazar, düşünce adamlarının isimleri ve onlardan alıntılarla doludur. O, bu tercihini "*Ustalara saygı gereği*" (Bağcı, 2015) ifadeleriyle açıklar.

Çalışmanın edebî kişiliği başlığı altında şimdiye kadar okur kimliğiyle ele alınan Murathan Çarboğa, okumaya verdiği değer ve sanatının hazırlık safhasını ortaya koyan okumalarıyla tanıtıldı. Bundan sonra ise o, şair ve yazar kimliğiyle ele alınacaktır.

Murathan Çarboğa, onu yazmaya iten etkeni "*İçine kapanık küçük zihninde ayrı bir dünya oluşturmuş bir çocuk, okumanın zehrini tatmış bir çocuk, gün gelir yazmayı dener.*" (Artar ve Başkaya, 2021) ifadeleri ile anlatır. Yazmak, onun için hevesten çok kendi dilini var edebilmek için kullandığı bir yöntemdir. Çarboğa'ya göre edebiyat; hayatla uzlaşmak için kurguladığı, suskunluğunu anlamlı kılan bir ifade biçimi, "*yazgıya dayatılmış bir mecburiyet*"tir (Artar ve Başkaya, 2012).

Çocukluğunda tesadüfen bulduğu kapağı yırtık Aziz Nesin kitabı, okumaya ve kendini dinlemeye müsait çocukluğunun büyülü coğrafyası, lise yıllarında kütüphaneden alıp okuduğu kitaplar, üniversite yıllarında bir yakınının isteği üzerine tercihlerine yazıp kazandığı edebiyat bölümü ve sonrasında bölümü gereği okuduğu, öğrendiği, kendini geliştirmek için üzerine çalıştığı edebiyat, babasını kaybetmenin acısını yazarak dindirme mücadelesi ve bütün bu birikimini yeteneği ile birleştirmesi, Murathan Çarboğa'nın sanatçı kimliğine katkıda bulunan etkenler olmuştur. Bu sebeplerden hareketle o, edebiyat ile sürekli yollarını kesiştiren bir yazgıya sahip olduğunu söyler (Artar ve Başkaya, 2012). Bu yazgı, yirmi altı yaşında ciddi bir uğraşa döner. Çarboğa, bu süreci şöyle özetler:

"Klasik bir hikâye aslında... Küçük yaşta başlayan bir okuma serüveni, gençlik dönemlerinde yazıya dönüşen duyarlık... Yirmi altı yaşına kadar yalnızca iyi bir okur olarak nitelendiririm kendimi. Ara sıra yazan iyi bir okur. O yaşa kadar varlık dergisi de dâhil birkaç dergide daha yayımlatmamıştım, fakat hayatımın odağında değildi edebiyat. Yirmi altı yaşında bu işle ciddi olarak ilgilenmeye karar verdim ve birkaç ay sonra ilk şiir ödülümü aldım" (Esen, 2013).

Sanatçının sözünü ettiği ödül, 2001 yılında “4. Hasan Bayrı Şiir Yarışması’nda” “Miras” adlı şiirle aldığı birincilik ödülüdür (Kırkağaç, 2015). Onun babasına seslendiği şiir şu şekildedir:

*“Babam için...
bana şiir kaldı baba,
yorgun ve huzursuz gözlerinden
tedirgin ellerinden geriye
mahcup bir çocuk gibi
bungun
şiirin boyundan büyük sesi kaldı*

*şimdi, sapı kırık bir cezvenin
isli boşluğunda saklısın,
Yüreğimin hoyrat sarkacı
yeni silmeye yetmiyor,
yarım bir söz gibi duruyorsun,
orada,
suyun alingan boşluğunda*

şiir insanı aklar mı baba?” (Çarboğa, 2003a: 11).

Murathan Çarboğa’nın babasının erken ölümü, onu karamsarlığa sürükler. Geleceğe olan umudunu yitirdiğini söyleyen sanatçı, kadere olan kızgınlığını babasına yöneltir. Onu her yazısında tekrar öldürür. O, yazarak öldürme fikrinin, kinin, öfkenin ifadesi olduğunu söyler (Perşembe, 2020). Babasına çok kızsada da gittikçe ona benzediğini fark eden sanatçı, onu affetmek için kendini ikna etmeye çalışır. Eserleri babayı suçlamakla aklamak arası bir çizgide seyreder. Babasının ölümü ile yaşadığı acı, sanatını besler. “Miras” şiirinde babasından geriye kalan şiire ve şiirin boyundan büyük sesine sığınan sanatçı, babasını bu miras hatırına affetmeye çalışır ve ona sorar “Şiir insanı aklar mı baba?” (Çarboğa, 2003: 11).

Kırk altı yıllık hayatına şiir, öykü ve roman olmak üzere üç kitap, kırka yakın ödül ve pek çok dergi, gazete ve eklerinde yayımlanmış şiirler, öyküler, yazılar, söyleşiler sığdıran şair, yazar Murathan Çarboğa, “çok yönlü bir edebiyat adamı” olmak istese de öncelikle “şair” kimliğiyle bilinir. “Benim dilim şiirdir” (Artar ve Başkaya, 2012) diyen sanatçı, şiiri “(...) inancın, mutluluğun ve tahammülün ezgisidir” (Esen, 2013) şeklinde tanımlar. Şiir, onun için “umutla gülümsemek”tir (Artar ve Başkaya, 2012). Çarboğa’nın şiir ile ilgili düşünceleri, hayatını nasıl anlamlı kıldığının ipuçlarıdır:

*“En çok mutlu olduğum zamanlar şiir düşünüp şiir yazdığım zaman dilimleri
ve kimi zaman her şeye veryansın edip kitaplara sarıldığım anlar. (...) Şiiri*

düşünüp, şiiri yaşarken mutluyumdur. İnsanlar daha tahammül edilir, hayat daha yaşanması görünür bana” (Artar ve Başkaya, 2012).

Şair olarak anılmaktan gurur duyan Çarboğa, şiirde olduğu kadar düzyazıda da başarılı olduğu görüşündedir. Çarboğa, çok kalın kitaplar üretecek kadar olmasa da düzyazı diline güvendiğini, kendini “üst seviyede” gördüğünü, sözcüklere hâkim olma, kendine özgü bir dil yaratma ve üslup oluşturma bakımından kendini içinde bulunduğu zamanla kısıtlayan bir konuma yerleştiremediğini belirtir (Esen, 2013).

Hem şiir hem düzyazı dilinde yetkin olan sanatçı, yazabildiği her alanda ürün vermeye çalışır. Bu doğrultuda “*şiir, mektup, deneme, anı, eleştiri, öykü, çocuk öyküsü, masal, roman, radyo oyunu, tiyatro oyunu, makale... Edebi tür olarak aklınıza ne gelirse*” (Artar ve Başkaya, 2012) hemen her türde yazar ve birçok türde verdiği ürünleriyle de ödül alır (Bağcı, 2015). Ancak o, yine de ruh iklimine daha tanıdık gelmesi sebebiyle şiire kardeş olan kısa türlerde, özellikle öyküde daha başarılı olduğunu vurgular (Esen, 2013).

Bireyden yola çıkarak hayatı ve hayatına değenleri anlatan sanatçı, hem şiirlerinde hem diğer türlerde ortak temaları işler. O, aslında kendinden yola çıkarak hayatın kendisini anlatır:

“Ben hayatla uzlaşmak için bir dil geliştirdim. (...) Şarkının türü değişiyor sadece. Aynı ezgiyi ilmekliyoruz. İnsanlığın kadim serüvenini yazıyorum ben. Şiirlerimde de diğer türlerde de ortak temaların izini sürüyorum. Aynı pencereden söylediğim farklı şarkılar bunlar.... Fakat her şeyden önce kendimi bir şair olarak nitelendiririm. Düzyazılarım da şiire kardeş metinler.” (Bağcı, 2015).

Çarboğa, anlattıklarını “*Kaybedişin Türküsü*”, kendisini de “*insanlığın büyük ve kadim serüveninin meddahi*” olarak tanımlar. (Bağcı, 2015). Bunun sebebini de şöyle açıklar:

“Ben bahçelerin sonsuzluğunda hayaller kuran ve kâinatı dinleyen çocuğum hala. Hala saplanıp kaldığım yerdeyim. Zamanın acımasızlığını sezmiş bir çocuk var orada. İnsanın mağlup serüvenini dehşetle fark etmiş bir çocuk. Onun düşlerini, acılarını, umutlarını yazıyorum. Yazdıklarımı kaybedişin türküsü dememin nedeni bu” (Bağcı, 2015).

Sanatçının eserlerine bakıldığında öykülerinin kaybedilenlerin üzerine kurulu olduğu görülür. Öykülerde kaybedilen anne, baba, oğul, eşin yanında; yoksulluk, yalnızlık, terk edilmişlik, hasretlik, çaresizlik, zamansızlık, belirsizlik, vedalar, hüznün, Çukurova, yarım kalmışlık, ağalık, baba-oğul sorunsalı yanı sıra maden

patlaması, savaş gibi konuları ele alır. Romanında da anne ve babasını erken kaybeden, yapayalnız, sevgisiz büyüyen bir çocuğun kalabalık içinde sosyalleşememesi, karanlığa gömülmesi ve karanlığını bölüşmek için saplandığı merhametsiz, bencil güruh, bataklık anlatılır. Şiirlerinde ise anneye, babasızlığa, yalnızlığa, kadere bir isyan ve şiire sığınma söz konusudur. Ayrıca dünyada ve ülkesinde meydana gelen tarihî olaylara, edebiyata damgasını vurmuş şair ve yazarlara, kendisinde çağrışım uyandıran ev, mutfak, pencere, bahçe, park, gökyüzü vb. herhangi bir kavrama da şiir yazmıştır. Aşk, huzur, barış, hayat, şiirin kendisi onun şiirine konu olur ve hayal dünyasında yeni bir anlam kazanır.

Murathan Çarboğa, okumak istediklerini yazdığını belirtir. Çünkü ona göre *“Yazarın en sadık okuyucusu yine kendisidir”* (Bağcı, 2015). Dolayısıyla beğenmediği hiçbir yazıyı okuyucusu ile paylaşmaz.

O, ilhama inanmaz; ancak düzenli ve planlı çalışan, şiir işçiliğiyle öne çıkan bir sanatçı da değildir. Uzun süre bir tek sözcük bile yazamayan sanatçının diline birden bir sözcük takılır, bazen bir tat ya da geçmişe dair bir koku ile esrik bir hale bürünür ve o, günlerce zihninde kurgular. Yazacaklarına dair zihninde görüntüler dolaştığını söyleyen sanatçı, *“Ben yazdıklarını gören birisiyim.”* şeklinde kendini ifade eder (Dilek, 2019). Günü gelince de birden oturur, yazar. O, ürününün ortaya çıkma sürecini şöyle anlatır:

“şiir olsun, diğer kısa yazı türleri olsun, yazma aşaması bir oturmaktır bende. İmgeler, sesler, kokular, renkler, tatlar; belki bir mısra, bir görüntü günlerce dolanır zihnimde. İçimde dallanır, budaklanır ve çiçeklenir bu öz ve gün gelir olgunlaşan meyvenin daldan düşme zamanı gelir. Yaratı anı geldiğinde oturur ve bitiririm yazıyı. Günlerce uğraşacak bir sabır yoktur bende” (Esen, 2013).

Murathan Çarboğa, yazarken yalnız olmayı tercih eder. Ayrıca yazma aşamasında ve yazmaya başlamadan önce dinlemeyi sevdiği ezgiler de vardır. Sanatçı Yann Tiersen’in müziği, bu ezgilerin başında gelir (Esen, 2013).

Sanatçı, yazı öncesinde kafasında dönen iklimde dolaştığı sürece mutlu olduğunu; ancak şiir yazarken yalnız ve karamsar ruh haline büründüğünü belirtir. O, şiir yazdığı anı şöyle anlatır: *“Şiirin kâğıda dökülüş anı, deyim yerindeyse evrensel acıların üşüştüğü bir ayın halidir”* (Artar ve Başkaya, 2012). Şiirini bitirdiğinde ise hüznü diye tarif ettiği duygularını *“Hüzne kesmiş bir koza bırakır geride ve kanatlanır şiir. Aykırı düşmenin yasıdır belki bu ya da kaybolan inceliklerin*

kalbimde kanatlanmış telaşı” (Esen, 2013) şeklinde açıklar. Fakat yazdığı güzel bir düzyazı ise, bitirdikten sonra da mutluluğunun devam ettiğini söyler (Esen, 2013). “*Yazmak sancılı eylem...*” (Esen, 2013) diyen sanatçı, zihnindekileri tam olarak yansıtamadığından da şikâyet eder:

“Yazdıklarım zihnimdeki iklimi; o garip, o çok boyutlu ve çoksesli dünyayı tam olarak yansıtamıyor. Kurgusal renkler, görüntüler çizgiler, kokular, duygular yarım kalıyor hep. Birçok sanatçıda da böyledir sanırım. İnsanın zihninde dönen dünya sonsuz ve uçsuz bir alan. Gerçekliğin katı çizgilerinden daha esnek ve karmaşık bir yapı var orada. Gerçekten işler daha karışık. Şiir bu yumağı çözmeye çalışıyor belki de” (Bağcı, 2015).

Murathan Çarboğa, tek oturumluk yazan, uzun süreli çalışmaya sabrı olmayan bir şair, yazar olduğundan ruh iklimine yakın gelen, şiire kardeş kısa türlerde daha çok eser vermiştir. 2005 yılında roman yazma girişiminde bulunsa da yazdıklarını yeterli görmez, yarım bırakır. “*Roman yazmak zordur bir şair için, çünkü sözcük ekonomisini gözetir şair. Daraltır, damutur, minimize eder. Roman ise ayrıntıların dilidir.*” (Esen, 2013) diyen Çarboğa, sonrasında romanını tamamlar ve “*Kadem*” adı ile okuruyla buluşturur.

Murathan Çarboğa, dört şiir dosyası ve çok sayıda basılacak ürünü olmasına rağmen az sayıda kitabı olan bir sanatçıdır. O, edebî ürünlerini yayımlatmama sebebini şöyle açıklar:

“Hiçbir zaman günceli düşünmedim. Dosyalarımı bunca zamandır yayımlamamamın da en önemli nedeni budur. Elbet değeri varsa yazdıklarımın bir gün ortaya çıkar. Kafka’yı yeniden diriltten Max Brod gibi bir vefalı dost benim de kıyıda köşede kalmış yazılarımı gün ışığına çıkarır elbet. Her şeyden önce kendim için yazdım ürünlerimi. Eşimle, dostumla istediğim zaman açıp okuyorum yazılarımı. Günü kurtarmaya çalışan edebiyat heveslileri ilgilendirmiyor beni. Herkes kendini var etmeye çalışıyor. Onların da var olma sebebi suya yazı yazmak” (Artar ve Başkaya, 2012).

Ancak onun eserlerini yayımlatmamasının altında yatan asıl sebep şu eleştirisinde saklıdır:

“Şimdiki manzarada kitap yayımlamanın bir anlamı kalmadı. Egomu tatmin etmek için suya yazı yazamam. Büyük yayınevleri ve dergiler belli grupların tekelinde. Başyapıt ortaya koysak bile nafîle. Bu yönde bir çabamda yok. Nitelik geri planda artık. Her zaman söylemişimdir. Gelişmemiş toplumlarda yetenezsizlerin saltanatı sürer. Her alanda böyledir. Ortalık butik yayınevlerinden geçilmiyor. Parayla kitap yayımlatıyor insanlar. Mecburlar buna, yadırgamıyorum. Ben bu tuzağa düşmek niyetinde değilim. Yayınevinin vereceği iki koli kitabı yerel imza günlerinde tüketmeye çalışmak bana göre değil. Günü kurtarmak niyetinde değilim. Geleceğe şipşak yayımlanmış kitaplar

değil, kült eserler kalır. Üstelik internet ortamı da bir alternatif alan artık” (Bağcı, 2015).

İnternet ortamını eserlerini paylaşmak için alternatif bir ortam olarak gören sanatçının, bu konuda yaptığı açıklama da dikkat çekicidir:

“Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi olmamış, meselesi aslında. İstesem kitaplaşırdı dosyalarım. Ortalık ‘ver parayı, al koliyi’ yayınevlerinden geçilmiyor; fakat ben bunu istemiyorum. (...) İnternet üzerinden e-kitap olarak yayınlamak daha anlamlı geliyor bana. Bu yöntemle birkaç kişilik de olsa bir okuyucu kitlesine ulaşabilirsem ne mutlu bana” (Esen, 2013).

Yayınevlerini sergiledikleri tutumdan dolayı sertçe eleştiren Murathan Çarboğa, zamanın sanat ortamına ilişkin gözlemlerini de aynı sertlikte ifade eder:

“Yok denecek kadar az bir okuyucu kitlesi ve karşısında kendini potansiyel şair olarak gören devasa bir kalabalık. Cep mesajlarıyla, ucuz şarkı sözleriyle birbirine girmiş sayırlı bir şiir telakkisi. Fırından ekmek alır gibi parayı bastıranın kitap çıkardığı bir ortam. Taşrada basın toplantılarıyla şairliğini ilan eden gençler” (Esen, 2013).

Murathan Çarboğa, yirmi birinci yüzyıl sanatçılarından olmasına rağmen günümüz şiir ortamı için 80 kuşağının hâlâ aşılamadığına da eleştiri getirir. Ankara merkezli yükselen şiirin İstanbul’da arabeskleşmeye girdiği, deforme, kırma, marjinal özentili, dengesiz erotik ve plaza duyarlılığında şiirler yazıldığı görüşündedir. Çarboğa, günümüz genç şairini de yeteneksiz olarak değerlendirir. Ona göre, içinde bulunduğu ortamda yeteneğin yerini şekil doldurmakta ve şiirde görsellik ön planda olmaktadır. Bu bağlamda ona göre şiirsel söylemi yakalayamayan, düzyazıya benzer şiirler, “şiirimsiler”, şiire zarar vermektedir (Bağcı, 2015). Dolayısıyla o, kendini bu sanat ortamına ait hissetmez.

Divan, Halk ve Dünya Edebiyatından izler taşıyan Çarboğa’nın şiirleri biçim olarak II. Yeni şiirine benzetilir. Ancak o, kendini zihnindeki şiirsel iklim olarak II. Yeni’ye de yakın hissetmez. (Bağcı, 2015).

Murathan Çarboğa, kendi ifadeleriyle kendi ile derdi olan bir sanatçıdır. Sanat camiasındaki kaprislerin, aşık atmaların, nefretlerin, komplekslerin onu yordüğünü söyler. Onun uzun uzun oturup teori konuşacak, ahkâm kesecek tahammülü yoktur. O, her şeyden ve herkesten uzak sadece edebi iklimi yaşamak, okumak ve yazmak ister (Esen, 2013). Çünkü onun için edebiyat, kendini ehlileştirmek, hayatla bağ kurmak, gelişmek ve iç huzuru sağlamak adına sığındığı bir limandır.

Murathan arboğa, farklı türlerdeki ürünleriyle birçok ödüle layık görülmüştür. Onun aldığı ödüller ve ödüllü eserleri Şunlardır:

“2001 yılında ‘Miras’ adlı Şiiriyle 4. Hasan Bayrı Şiir Yarışması’nda birincilik  d l n ”,

“2003 yılında ‘Susmak’ adlı Şiiriyle Uğur Mumcu Şiir  d l ’nde birincilik  d l n ”,

“2003 yılında Bursa Kültür ve Sanat Vakfı’nın düzenlediği  ğretmen Mektupları Yarışmasında ikincilik  d l n ”,

“2004 yılında deneme dalında düzenlenen Behzat Ay Yazın  d l ’nde birincilik  d l n ”,

“2005 yılında ‘Yağmalanmış Hayal’ adlı dosyasıyla Cemal Süreya Şiir Yarışması’nda birincilik  d l n ”,

“2007 yılında ‘Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire’ adlı dosyasıyla Ali Rıza Ertan Şiir  d l ’nde birincilik  d l n ”,

“2008 yılında Mimarlık Vakfı ve TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Őubesi’nin düzenlediği Mimarlık  yk leri Yarışması’nda ‘ağa Düşmüş Bir Masal’ adlı öyküsüyle ikincilik  d l n ”,

“2010 yılında 2010 Yılı İzmir Kuş Cenneti Arkadaşım Flamingo Temalı ocuk  yk leri Yarışması’nda Mansiyon”  d l n ,

2010 yılında “Boğaziçi Kitap Fuarı Haiku Yarışması’nda ikincilik  d l n ”,

“2012 yılında ‘İshak Kuşunun çağırdığı ocuk’ adlı öyküsüyle Tarık Dursun K. Hikâye  d l ’nde ikincilik  d l n ”,

“2014 yılında ‘Mutluluklar Anlık, Acılar Uzun Metrajlı’ adlı öyküsüyle Mahmut Tunaboylu 7.  yk  Yarışması’nda birincilik  d l n ”,

“2014 yılında ‘Aldanış Şarkıları’ adlı Şiiriyle Mustafa Kemal  niversitesi ve Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün düzenlediği Yahya Kemal Şiir Yarışması’nda birincilik  d l n ”,

“2014 yılında ‘Sede Kız ile Hasan Oğlan’ adlı öyküsüyle Maden Mühendisleri Odasının düzenlediği Madenci Edebiyatı Ödülleri’nde öykü ödülünü”,

“‘Deccal’ını Arayan İsa’ adlı öyküsüyle Ümraniye Belediyesi 10. Geleneksel Hikâye Yarışması’nda Mansiyon ödülünü”,

2015 “yılında ‘Kalplere Dokunmak’ adlı öyküsüyle Sağlık ve İletişim Konulu Öykü Yarışmasında ikincilik ödülünü”,

“2015 yılında ‘Ölümlerle Yaşamak’ adlı öyküsüyle 6. Nihat Akkaraca Öykü Ödülü’nde birincilik ödülünü”,

“2015 yılında ‘Kalbimdeki Yılkı’ adlı öyküsüyle 4. Sarıyer Edebiyat Günleri Öykü Yarışması ikincilik ödülünü”,

“2016 yılında ‘Haydi Yeni Baştan!’ adlı öyküsüyle Dikili belediyesinin düzenlediği Köy Enstitüleri Konulu Öykü Yarışması birincilik ödülünü”,

2017 yılında “Tekirdağ Belediyesi- Mübadele Öyküleri Yarışması’nda” "Hep Yarım Kalmak" eseriyle ikincilik ödülünü,

2017 yılında “Dilemma” şiiriyle “Bursa Osmangazi Belediyesi tarafından düzenlenen ve beş yılda bir verilen- Ahmet Hamdi Tanpınar Şiir Ödülü’nde birincilik” ödülünü,

2017 yılında “TUCSA 25. Yıl Öykü Yarışması’nda birincilik” ödülünü,

2017 yılında “Tuzla Belediyesi’nin düzenlediği 2. Tuzla Hikâye Yarışması’nda birincilik” ödülünü,

2018 yılında “Ümraniye Belediyesi 14. Hikâye Yarışması’nda ‘İmkânsıza Yolculuk’ adlı öyküsüyle iki bin katılımcı arasından ikincilik” ödülünü,

2018 yılında “Kayseri Büyükşehir Belediyesi’nin düzenlediği Mustafa Miyasoğlu Hikâye Yarışması’nda birincilik” ödülünü,

2018 yılında “Göğün Işıktan Bozkırları” adlı öyküsüyle “Elazığ Belediyesi’nin düzenlediği 1. Dede Korkut Hikâye Yarışması’nda birincilik” ödülünü alır (Kırkağaç, 2015).

Murathan Çarboğa'nın eserleri ise şunlardır:

Murathan Çarboğa'nın şiir türünde *Güne Dönen Rüya* adlı yayımlanmış tek kitabı olmakla beraber İnternet üzerindeki bloğunda yer alan “Dilemma”, “Hayata Manifesto”, “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire”, “Yağmalanmış Hayal” adlı dört şiir dosyası mevcuttur.

Sanatçının öykü türünde de ürünleri vardır. *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk*, ödüllü öykülerden oluşan, yayımlanmış tek öykü kitabıdır. Öykü kitabına girmemiş “Kayıp Hayalin Peşinde”, “Arkadaşım Flamingo”, “Haydi, Yeni Baştan”, “Göğün Işıktan Bozkırları” adlı öyküleri de bulunur. Ayrıca sanatçının roman türünde *Kadem-Bir Aşk, Bir Oyun ve Ölüm* adlı yayımlanmış bir kitabı da vardır.

Murathan Çarboğa'nın çeşitli dergi, gazete ve eklerinde yayımlanmış; ayrıca İnternet üzerindeki blogunda paylaştığı anı türünde “Gülümsüyoruz”, “Sen Kendine İyi Bak”; deneme türünde “Güzel Özlemek”, “Uyanış”, “Bağlamayı Su Kabağı Sanmak”; mektup türünde “Sevgiliye Mektup”, “Enver Gökçe'ye Mektup”; güncel başlığı altında “Sosyal Medya ve Şair”, “Taşradan İzlenimler”, “Civan İle Hasan'ın Hikâyesi”, “Tükenmek”, “Okuma Tutkusu ve Hayat”, “Alamet-i Farikası Öylesine Yazılması”, “Yazmasan Olma Mı?”; soruşturmalar başlığı altında da “Al Gülüm Ver Gülüm Hikâyesi”, “Fiyakalı Şaire Fiyakalı Sözcükler Yakışır” başlıklı yazıları da mevcuttur. Sanatçının blogunda yer almayan ürünleri de vardır. “Tanpınar'ın İkliminde Işığın Peşine Düşmek” (Deneme), “Ona Benden Selam Söyle” (Deneme), “Hasret ve Uzlet” (Deneme), “Şair ve Cinsel Devrim” (Soruşturma), “Ruhu Olan Şehir: Antakya” bunlardan bazılarıdır.

Murathan Çarboğa'nın katkıda bulunduğu kitaplar da bulunmaktadır. Bunlar; *Şairini Arayan Mektuplar* (yay. haz. Erol Özyiğit), *Her Hastalık Bir Hikâyedir* (İnönü Üniversitesi Yayınevi, Akademisyen Kitapevi Yayınevi AŞ), *Hu; Tasavvuf Şiirleri* (Muammer Can, Murathan Çarboğa), *Çocukluğuma Mektuplar* (Seçkin Zengin).

Sanatçı ile yapılan söyleşiler ise şunlardır:

“Söyleşi” (Haz. Musa Artar, Canan Başkaya), Atayurt Gazetesi.

“Murathan Çarboğa İle Söyleşi” (Haz. Selamet Bağcı), Amanos Edebiyat Dergisi.

“Murathan Çarboğa ile Söyleşi” (Haz. Özenç Esen), Şiirdalı e-dergi.

“Neslihan Perşembe’den Murathan Çarboğa Söyleşisi” (Haz. Neslihan Perşembe), Aksisanat Dergisi.

“Şöyleşi: Faruk Bal-Murathan Çarboğa ile ‘Yağmalanmış Hayal’ Dosyası Üzerine” (Haz. Faruk Bal), Taflan Şiir Dergisi.

“Çek Bir Şiir Şair Abi, SMS’lik Olsun (Haz. Onur Aslan). Evrensel Gazetesi.

“Murathan Çarboğa İle Canlı Yayın” (Haz. Murat Orçan), Kent Akşamları.

Murathan Çarboğa, edebiyat ile kesişen bir yazgısı olduğuna inanan, edebiyatı seven ve iyi bir edebiyat adamı olmak için iyi bir okur olmak gerektiği görüşünde olan bir sanatçıdır. İlham ile yazan sanatçı, çalışmak gerektiğini de vurgular. Hayatını ve hayatına değenleri yazan sanatçının edebiyatın çeşitli türlerinde eserleri vardır. Ayrıca edebiyat alanında birçok ödüle de layık görülür. O, içinde bulunduğu kuşağın sanat anlayışını eleştirir. Onun kişiliği verdiği ürünlere de yansır.

İKİNCİ BÖLÜM

MURATHAN ÇARBOĞA’NIN ESERLERİ

Murathan Çarboğa’nın daha önce de belirttiğimiz gibi, üç kitabı bulunmaktadır. Şiir türünde *Güne Dönen Rüya*, öykü türünde *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk* ve roman türünde *Kadem* sanatçının basılı kitaplarıdır. Ayrıca anı, deneme, güncel, mektup, soruşturma başlıkları altında birçok ürün vermiş olup bu ürünlerini hem çeşitli dergilerde yayımlatmış hem de İnternet üzerindeki blogunda paylaşmıştır. Bu bölümde sanatçının basılı kitapları ve İnternet üzerindeki blogunda yer alan ürünleri ele alınacaktır.

2.1. Şiir

Şiir, edebiyatın en aslî türü olarak bilinir. Edebiyat deyince akla ilk şiir gelir. Milletlerin en temel, en eski, en yaygın ve en estetik türü olarak bilinen şiir; ayrıca ilk edebî söyleşilerden beri insanoğlu için en etkili ve en lirik söz sanatı olarak da kabul edilmiştir (Çetişli, 2006: 16).

Arapçadan dilimize geçen ve sonrasında Türkçeleştirilen şiir (Şi’r) kavramı, kelime manasıyla “anlama, fehm, idrak; sezme, sezgi yoluyla bilme” demektir. Ancak kaynaklara bakıldığında şiirin kavram anlamında bir ittifak yahut itirazsız kabul edilen bir tanım söz konusu değildir (Çetişli, 2006: 17). Hatta her şairin anlayışına uygun, kendine has bir şiir tanımı bulunur:

Cahit Külebi’ye göre “Şiir, dil çalgısıyla yorumlanan bir musikidir” (Külebi, t.y.: 28). Necip Fazıl Kısakürek’e göre “Şiir, Allah’ı sır ve güzellik yoluyla arama işidir” (Kısakürek, 1969: 240). Orhan Veli’ye göre “Şiir, bütün hususiyeti edasında olan bir söz sanatıdır” (Kanık, 1975: 28). Doğan Aksan’a göre ise “Şiir, gerek içerik, öz, gerek söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür” (Aksan, 1993: 8). Şair kimliğiyle adından söz ettiren Çarboğa’nın da özgün bir şiir tanımı bulunur. Ona göre ise “Şiir, inancın, mutluluğun ve tahammülün ezgisidir” (Esen, 2013).

Murathan Çarboğa, arkaik ve özel bir dili olduğunu belirttiği şiirin büyüğü söylemiyle öte gerçekliğin bir bağlantısı olduğunu düşünür (Bağcı, 2018). Şiirin dini ritüellerden doğduğu ve pagan gelenekleri ile şamanların büyüğü dili olduğu görüşü, sanatçının bu inancını besler. Murathan Çarboğa, şiir yazma aşamasındaki ruh hâlini anlatırken şu ifadeleri kullanır: “*Şiirin kâğıda dökülüştü anı, deyim yerindeyse evrensel acıların üşüştüğü bir ayın halidir*” (Aktar ve Başkaya, 2012). Kendini “*insanlığın büyük ve kadim serüveninin meddahi*” (Bağcı, 2018) olarak nitelendiren sanatçı, görüldüğü üzere aynı zamanda bir ayini yöneten “şaman” rolü de üstlenir.

Otobiyografik ürünler veren bir sanatçı olan Murathan Çarboğa, eserlerini oluştururken hayatından ve hayatına değenlerden ilham alır. Onun şiirlerine hâkim olan duygular acı, hüznün, yas, mutsuzluk, hasrettir. İsyan, tutunamama, hesaplaşma, çocukluk anıları, geçmişe özlem, babaya hasret, anlaşılamamak, derin sevmeye ve sevilme ihtiyacı, ölüm de sanatçının şiirini besleyen zihin ikliminin ana konularıdır. Çarboğa, yaşadığı coğrafyayı (fizikî, tarihî, dinî, beşerî, kültürel vb.) iyi bilen ve coğrafyanın sunduğu imkânları şiirine malzeme yapmış bir sanatçıdır.

Okuduğu her şeyi zihin potasında eriten sanatçıyı, yaratma aşamasında diline takılan “*bir sözcük, geçmişe dair bir koku, çağrışımlarla anlam bulan bir renk*” (Artar ve Başkaya, 2012), anılarını canlandıran bir tat harekete geçirir ve şiirinin oluşmasına katkı sağlar. Bu bağlamda Çarboğa’nın şiir anlayışına göre her şey, bir şiir konusu olabilir. O, “Anne”, “Baba”, “Oda”, “Çamaşır”, “Oyuncak”, “Mutfak”, “Pencere”, “Balkon”, “Ev”, “Bahçe”, “Sokak”, “Park”, “Irmak”, “Şehir”, “Gökyüzü” gibi basit kavramlar üzerine de şiirler yazmıştır. Nitekim bunlar, aynı zamanda şiirlerinin isimleridir. Murathan Çarboğa’nın “Yağmalanmış Hayal” adlı şiir dosyasında “Huzura Dua” bölüm başlığı altında yer alan bu şiirler, 2005 Cemal Süreya şiir ödülüne değer görülür.

Şaire konu açısından bir kısıtlama, yasaklama getirmenin yanlış olduğunu söyleyen Cahit Külebi, her şeyin “kalıba dökülebildiğince” yani şiir kuralları ölçüsünde yazılması gerektiğini söyler (Akt: Çetişli, 2006: 90, 91). Murathan Çarboğa da Cahit Külebi’nin sözünü ettiği gibi kalıba dökülebildiğince hayatına tesir eden her şeyi, şiirine konu yapar.

Murathan Çarboğa’nın şiirinde Halk, Divan ve İkinci Yeni Şiiri geleneklerinin söylemlerine rastlanır. Çarboğa, *Amanos Dergisi*’ne verdiği söyleşide

“özellikle son dönem” şiirlerinde, “*Halk Şiiri ve Divan geleneğini*” kullanmaya çalıştığını vurgular. İkinci Yeni Şiiri ile benzerliği konusunda da kendini şiirsel iklim olarak (kastettiği şiirden ziyade zihnindeki iklim) İkinci Yeni Şiiri’ne pek yakın bulmadığını; ancak dışarıdan bakıldığında ortak noktalar görüldüğünü belirtir (Bağcı, 2018).

Murathan Çarboğa’nın şiirinde dikkat çeken bir diğer unsur; sürekli bir yenilik içinde olması, arayışta bulunmasıdır. Onun şiirlerinde düzyazıya yaklaşan oluşumlara, “Balad”a benzeyen yapılara, Japon şiir türü olan “Haiku”lara, “Sone”lere rastlanır. Çarboğa, bu konuda derdi olan bir şiir yazmak istediğini bu nedenle dosya çalışmaları yaptığını ve tematik olarak hazırladığı dosyaların iç mantığa göre farklı biçimlerde cisimleştiğini söyler. O, betonlaşmış bir şekle bürünmekten kaçınır; şiir dosyalarında arayış halinde şiirini canlı kılar (Bal, 2007).

Cahit Külebi, “*Şairin kendine özgü bir dili, kendine özgü dünyası, biçemi olması gerekir. Şiir hepsini içeren kimyasal bir oluşumdur*” (Külebi, t.y.: 177) der. Murathan Çarboğa da bu doğrultuda kendine özgü dili, duygu dünyası ve biçemi ile estetik ürünler ortaya koymaya çalışmıştır.

Şairliğini daha iyi anlayabilmek için Çarboğa’nın eserleri kendi bütünlüğü içinde ele alınacak; sonrasında da şiir dosyaları dâhil olmak üzere bütün şiirleri öne çıkan temalar, yapı, dil ve üslup özellikleri bakımından incelenecektir.

2.1.1. Güne Dönen Rüya

Murathan Çarboğa’nın *Güne Dönen Rüya* adlı şiir kitabı, Lions Şiir Ödülü sonrasında, Şubat 2003 yılında yayımlanır. Sanatçı, kitabını eşine ve bebeği Deniz’e ithaf eder. İthaf sayfasında Behçet Aysan’dan bir alıntı ile başlar. Bu alıntı, kitaptaki şiirlerin yazılma aşamasında sanatçının duygu dünyasının dışavurumu niteliğindedir. Kitabın ana düşüncesi de denilebilir.

Kitap yüz iki sayfadan oluşmaktadır. “Karmaşa”, “Şiir Umudumdur”, “Buhran, Mırıltılar” adında dört bölümden oluşan kitapta, toplam altmış bir şiir yer alır. Bu şiirlerin bazıları, Romen rakamı ile adlandırılmıştır.

“Karmaşa” adlı birinci bölümde “Miras”, “Galat-ı Meşhur”, “Yenilgi”, “Arayış”, “Yağmur”, “Dikiş Diken Şair Kız”, “Yas”, “Veda”, “Geride Kalan”,

“Yarım Kalan Zamana Dair”, “İhanet İçin”, “Çocuk”, “Çağdaş İnsanlar Fotoğrafhanesi”, “Nerval Şiiri”, “İntihar”, “Borges Şiir”i, “Hamlet Üzerine Bir Deneme”, “Akşam”, “Hayat”, “Vahşet ve Karmaşa (I, II, III)”, “Karanlık Söylemler (I, II, III, IV, V)” şiirleri yer alır.

“Şiir Umudumdur” adlı ikinci bölümde “Behçet Aysan Şiiri”, “Şiir Umudumdur (I, II)”, “Rivayet”, “Acıya Abdal” şiirleri bulunur. “Buhran” bölümünde ise “Monolog (I, II, III, IV, ... IX)” başlığı altında Romen rakamları ile sıralanmış, dokuz parçadan oluşan bir şiir bulunur.

“Mırıltılar” adlı bölüm ise kitabın son bölümü olup birkaç dizelik küçük şiirlerinden oluşur. “Anne”, “Baba”, “Oda”, “Çamaşır”, “Mutfak”, “Pencere”, “Balkon”, “Ev”, “Sokak”, “Şehir”, “Gökyüzü”, “Çocukça”, “Park”, “İstanbul”, “Kayık”, “Irmak”, “İsyen”, “Güvercin”, “Karpuz Kabuğu”, “Saksı”, “Kasımpatı” bu bölümün şiirleridir.

Güne Dönen Rüya kitabındaki ilk şiir “Miras”tır. Murathan Çarboğa, bu şiirle dördüncü Hasan Bayrı Şiir Yarışmasında, 2001 yılında birincilik ödülünü alır. Şiir, Çarboğa’nın ölen babasına yazdığı bir mektup niteliğindedir. Babasından geriye kendisine şiirin kaldığını söyleyen sanatçı, “*şiirin boyundan büyük sesi kaldı*” (Çarboğa, 2003a: 11) diye vurgular. Sanatçının babasının ölümü ile birlikte on sekiz yaşında şiir yazmaya başladığı göz önünde bulundurulunca o, babasızlığın ve acının içinde yarattığı boşluğu, şiir ile doldurmaya çalışmıştır, denilebilir.

Murathan Çarboğa, babası hasta yatağındaiken sapı kırık cezveyle çay demler, uzun uzun babasıyla sohbet eder (Bektaşlı, 2022). Şiirinde bu anısına değinen sanatçı, babasını bir türlü unutamadığını ve onun yarım bir söz gibi hâlâ yüreğinde durduğunu ifade eder (Çarboğa, 2003a: 11). Babasına onu yalnız bıraktığı için kırıgın ve de kızgın olan sanatçı, onu bir türlü affedemez.

Babanın ölümü; sanatçı için hayallerle dolu çocukluğun bitimi, hayatın sorumlulukları ile karşı karşıya kalması demektir. Ancak o, yine de babasını aklamaktan yanadır. Bunu da ancak kendisine miras kalan şiirle yapacağını inancındadır. “*Şiir insanı aklar mı baba?*” (Çarboğa, 2003a: 11) diye şiirini sonlandırması da bu arzusun sorgusudur.

Üçüncü bölüm ile aynı adı taşıyan “Şiir Umudumdur”, kitabın en uzun şiiridir. Oğlu Deniz’e ithaf “*güzel günlere ulaşmak dileğiyle*” (Çarboğa, 2003a: 58) cümlesinin yer aldığı şiirin birinci bölümü 96 satır, ikinci bölümü ise 63 satırdan oluşur. Şiir 20 Temmuz 2001 yılında Antakya’da yazılmıştır. Şiir, kitabın 58 ile 68. sayfaları arasında yer alır. Kitabın en kısa şiiri ise “Mırıltılar” bölümünde yer alan “İstanbul” şiiridir. Tek satırlık olan şiir şöyledir: “*İstanbul/ İstanbul: yorgun güvercin...*” (Çarboğa, 2003a: 97).

Bu kitapta Murathan Çarboğa’nın hayatına, çatıştığı yazgısına, dünya görüşüne, sanatını besleyen edebî şahsiyetlere, değerli dostlarına, eşine, çocuğuna, annesine, babasına, okuyup tesirinde kaldığı kitaplara, şiirlere, şiir anlayışına, zaman, mekân, eşya, varlık algısına dair izlere rastlanır. Murathan Çarboğa otobiyografik şiirler yazan bir sanatçıdır. Dolayısıyla onun esin kaynağı hayatı, ailesi ve çevresidir. Örneğin “Dikiş Diken Şair Kız” adlı şiirini, 1998 yılında, eşi Kezban Hanım’dan esinlenerek yazar. “*Kezo ’ya...*” (Çarboğa, 2003a: 21) ifadeleriyle ona ithaf eder:

*“yüzünde türkek bir kuştur hüznün
şimdi makinenin başında dikiş dikiyorsun
Aragon mırıldanıyor belleğinde
ve gözlerin bir beyit
yorgun, ahenkli”* (Çarboğa, 2003a: 21).

Murathan Çarboğa, “Veda” şiirinde Antakyalı şair, yazar, gazeteci Orhan Tüleylioğlu’nun *Her Karşılaşma Bir Veda* şiir kitabına göndermede bulunur. Çarboğa’nın şiir kitabının adı *Güne Dönen Rüya* da bu şiirde bir mısra olarak geçer:

*“her vedâ
suya söylediğim hüznün
her vedâ
güne dönen rüya”* (Çarboğa, 2003a: 23).

“Çocuk” adlı şiir, Franz Kafka’dan “*Paltonla sarıp sarmala çocuğu yüce düş!*” (Çarboğa, 2003a: 32) alıntısı ile başlar. Çocuk şiirinde dikkati çeken “buhran, tedirgin, uğultulu, şaşkınlık, hüznün, veba, hazan, ıssız yürek” gibi kelime ve kelime grupları, sanatçının çocukluğuna dair izlenimlerinin dışavurumudur:

*“denize açılan
bir sokak gibi
ruhu önde koşuyor
(...)
güle yazgılı
hazan gibi
ıssız yüreği”* (Çarboğa, 2003a: 32).

Murathan Çarboğa, “Çağdaş İnsanlar Fotoğrafhanesi” adlı şiirini ise “‘Ziya Osman Saba’nın anısına...’ (Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi’ne özlemle)” (Çarboğa, 2003: 33) notu düşürerek yazar:

*“zamana mütefik bir jurnal
ışıyor eski fotoğraftan
eğreti bir tebessüm
tedirgin bakışlar,
aşklar kör kandiller gibi tükeniyor gözlerde”* (Çarboğa, 2003a: 33).

“Nerval Şiiri”, bu kitapta dikkati çeken bir başka şiirdir. Nerval, Çarboğa’nın üzerine sıkça şiir yazdığı bir isimdir. Fransız sanatçı Nerval, hayatı, sanatı, şöhreti, acıları, yalnızlığı ve ölüm şekli ile Çarboğa’nın ilgisini çeker. İbrahim Şahin, Nerval için “On dokuzuncu asrın ruh coğrafyasına ayna olan bu adam, şiiri ıstıraplarıyla beslenen şair örneğidir” der (Şahin, 2020/40: 161). Murathan Çarboğa’nın Nerval’dan etkilenmesinin altında yatan en önemli neden de budur. Çarboğa, özellikle acılardan beslenen şairleri, ruh iklimine daha yakın bulur. Özellikle Nerval’in ölüm şekli onu çok etkiler. “Nerval Şiiri”nde olduğu gibi birçok şiirinde ona ve ölüm şekline göndermede bulunur.

“Nerval, 1855 yılında Ocak ayında soğuk bir kış günü sabaha karşı -26 Ocak- kendini kötü şöhretiyle bilinen bir Paris sokağında sokak lambasının direğine asmak suretiyle intihar ettiğinde geride bugün hala sembolik doğası sebebiyle anlam bakımından yeniden üretilen büyük şiirler bırakmıştı” (Şahin, 2020: 161).

Murathan Çarboğa ise bu trajik ölümü şöyle anlatır:

*“işte bir ölü sallanıyor
sokak lambasında,
ayazda,
gecenin duldasında
acıyor imgenin yetim gülü*

*işte bir ölü:
Nerval!
şairin dilinde kıvranan vebal.”* (Çarboğa, 2003a: 38).

“İntihar” şiirine Kaan İnce’den bir alıntı ile başlayan M. Çarboğa, “Borges Şiiri”ni de dostu İbrahim Çiftçi’ye ithaf eder. Borges, İbrahim Çiftçi’nin şair lakabıdır. Çarboğa, bu şiirde dostu ile dertleşir. Borges, Çarboğa için tıpkı Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar* romanındaki kahraman Turgut Özben’in iç benî, hayali kahraman “Olrıc” gibidir. Borges’e yönelttiği sorular, sanatçının içindeki acının

yoğunluğunun, geçirdiği cinnetin boyutlarının, zamanın, mekânın, hayatın onun nazarındaki anlamsızlığının dışavurumudur:

*“ayna cinnete değince mi
uslanır Borges?
düşler kimin hevesinden
ağar simyadır?
kendime düğümlendim
yaralı bir kaplanın
gözlerindeki sarıyım şimdi,
hayat sürgit bir inkar mıdır?”* (Çarboğa, 2003a: 39).

Murathan Çarboğa, acıdan beslenen bir sanatçı olduğunu bu kitapta yer alan “Yenilgi” şiiriyle vurgular. O, bu şiiriyle hayattan daha çok acı ister. Yokluk, bozgun, istila, rezil bir ölüm arzuladığı yazgısından memnuniyet duyan sanatçı; huzuru, mutluluğu kendine hak görmez. Şiiri, acılarını tazelemek için kullanır:

*“beni yokluğun büyük tufanına
sal yazgım,
kaderin amansız istilasına*

*küskün bir tabut gibi
sürükle bozgunların orta yerine,
leşlerin üzerine”* (Çarboğa, 2003a: 14).

*“beni rezil bir ölümle akla yazgım,
devasa bir kuşun ağır sabırla
ağulu suyunu ver
hayatın paslı çeliğine,
hüznün güzel ve afyonlu ağrısını
esirge benden,
savur onmaz acıların çölüne”* (Çarboğa, 2003a: 16).

“Şiir Umudumdur”un kitaptaki en uzun ve dikkat çeken şiir olduğunu belirtmiştik. Bu şiirde şairin hayatla mücadelesi, gerçeğin soğuk yüzü, tüm sancılara rağmen içinde filizlenen şiir ve hayata yeni bir nefes olacak oğlu Deniz’in doğumuna müjde vardır. Şair için yaşamak, her zerresinde hissettiği ağrıdır. O, gençliğinin elden gittiğini ve varlığının kâinata kulak verdiğini söyler:

*“her hücrende çamkıran
bir ağrıydı yaşamak,
devasa aysbergler kopuyordu gençliğinden
varlığın tüm evreni dinliyordu
ilk an gibi
yeniden”* (Çarboğa, 2003a: 60).

O, mutlu günlerine gebe olan ruh halini şu mısralarla anlatır:

*“beş gün sonra oğlun doğuyordu
dudağının kıyısında çırpınıyordu mutluluk doğuyordu
doğuyordu
hüzne eğilmiş bir şiirken zaman”* (Çarboğa, 2003a: 64).

Bu şiirde sanatçı, şiirin var olma çabasına ve bir şair olarak şiir ortamına dair hislerine de değinir. Madımak Oteli’nde yanarak can veren sanatçılara da bir telmih sezilmektedir:

*“ve bu kalabalık,
şiir ateşe atılırken
apış arasını zevkle karıştıran
tek düşünce eylemi
hin oğlu hinlikten ibaret
sağır ve çaresiz kalabalık
yıkılan sesindi
(...)
bir şaire açılıyordu belleğin
bir şairin kalbi vuruyordu
akşamın hurultulu mantığında
ölümün dış geçiremediği
dizeler diriliyordu dilinde”* (Çarboğa, 2003a: 66).

Murathan Çarboğa, “Şiir Umudumdur”da şiirini var eden acılardan bahseder. Baktığı her yerde acının izlerini gören sanatçı, yine de güzel ve mutlu günleri umut etmek ister. Oğlu için huzurlu bir hayat yaşaması gerektiğini düşünür:

*“çehreler üstüne geliyordu
vahşete dair fanteziler büyütülüyordu
isterik göz bebeklerinde,
‘şiir umudumdur’ diyordun
‘her sokak lambası
Nerval’i anımsatır
her suskun otel Sivas’ı’
(...)
‘gülmek lazım’ diyordun
‘sevinç serçe telaşıyla dolsun içime
oğlum huzurla yüzüme baksın,
şiirler okudumdu Deniz’ime
yüreğimin asırlık zinciri artık kırılsın”* (Çarboğa, 2003a: 68).

Murathan Çarboğa, hayatla uzlaşmak için şiire sarıldığını söyler. O, şiir ile yaralarını sarmaz daha çok kanatır ve bundan haz alır. Ancak yukarıdaki mısralardan da anlaşıldığı gibi oğlunun dünyaya gelişiyile şiire yüklediği anlam değişir. Oğlunu, kendi yazgısından ve dünyadaki yıkımlardan korumak için gülmek gerektiğini düşünür. Bu sebeple şiir, artık onun için bir “umut” olur. Oğlu, yüzüne huzurla baksın diye karamsar ruh hâlinde sınırlı içine sevinç dolmasını arzular. Dünyaya

getirdiği canlı, nasıl ki taze bir nefesse yazacağı şiirler de o tazelikte ve güzele dair umut yüklü olsun ister.

“Monolog” şiiri ise sanatçının eşyaya, insana, aşka, zamana, mekâna, hayata dair duygu ve düşüncelerinin dışavurumudur. Bu şiirin bölümleri, Romen rakamları ile adlandırılmış olup bölümlerin başında, parantez içinde, ana fikir niteliğinde aforizmalar yer alır:

II.

“(zaman eşyada etlenir, dokun...)
eşyayı aşkla sevdin hep
ucuz ve kırılğan yüreğinin cinnetiyle” (Çarboğa, 2003a: 76).

III.

“(insan ki hayvanına eğilimlidir)
ki insanı sevmek yürek ister
çoğunluğun mirası birikirken sesine” (Çarboğa, 2003a: 77).

VII.

“(kendimizi aradık mekanlarda)
öldür bu mekanı içinde
aşk ki mekana tutunur.
(...)
zamanı içinde duy
bekleyişe dönüşün
yaşamak curcunası
yüreğinin ritmi azalsın
infilak anına” (Çarboğa, 2003a: 81, 82).

“Mırıltılar” bölümündeki şiirler, bölümün adından da anlaşılacağı üzere Murathan Çarboğa'nın anlık dilinden dökülen birkaç mısralık mırıldanmalarıdır.

Şair, kitabın başlarında karamsar duygu ve arzularla şiirler yazmıştır. Ancak kitabın sonlarına doğru karamsar hava biraz da olsa dağılır. Sanatçının hayatındaki değişiklik, şiirine de yansır. Oğlunun doğumuyla hayatına giren taze nefes, şiirine de tazelik getirir. Şiirin umudu olduğunu söyler. Sevinç, mutluluk, gülen gözler isteyen sanatçı, huzurlu bir gelecek de diler. Bu huzurlu geleceği ise yine şiirle inşa etme inancında olur.

2.1.2. Şiir Dosyaları

Murathan Çarboğa'nın şiir türünde, kitap olarak basılmış *Güne Dönen Rüya* adında tek eseri olmakla birlikte İnternet üzerindeki blogunda paylaştığı dört şiir

dosyası da bulunur. “Yağmalanmış Hayal”, “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire”, “Hayata Manifesto”, “Dilemma” isimlerini taşıyan bu şiir dosyaları, hacimli olmakla beraber bazıları ödüllüdürler.

2.1.2.1. “Yağmalanmış Hayal”

Murathan Çarboğa’nın kitap olarak basılmamış, 2000 – 2005 yılları arasında yazdığı şiirleri kapsayan “Yağmalanmış Hayal” adlı dosya, 2005 yılında “*Cemal Süreya Şiir Ödülü*”ne layık görülür (Kırkağaç, 2015).

Dosya, kırk dokuz sayfadan ve dört bölümden oluşur. Birinci bölüm adı “İnkâr Metinleri”dir. Romen rakamları ile adlandırılmış (I, II, III, IV, V) beş şiirden oluşur. İkinci bölümün adı “Huzura Dua”dır. Hem Romen rakamları ile sıralanmış hem de “Anne”, “Baba”, “Oda”, “Çamaşır”, “Oyuncak”, “Pencere”, “Balkon”, “Ev”, “Bahçe”, “Sokak”, “Park”, “Irmak”, “Şehir”, “Gökyüzü” şeklinde adlandırılmış on beş şiirden oluşur. Üçüncü bölümün adı “Dağınık”tır. “Susmak”, “Kalbe ve Uzağa”, “Unutmayalım”, “Kendine Yönelen Kalbim”, “Karanlık Şarkı”, “Kimse İnanmaz Kalbime”, “Yanlış Adım”, “Ölmek”, “Şiire Dua”, “Kâğıt Gemi”, “İnkâr” adlı on bir şiirden oluşur. Son bölüm ise “Susmuş Haikular” adı altında Romen rakamları ile adlandırılmış yirmi haiku şiiri kapsar.

Murathan Çarboğa, bu dosyayı “*her şeye rağmen şiirin aydınlık sesiyle*” temennisinde bulunarak oğlu Deniz’e, kızı Asya’ya ve eşi “Kezo” diye hitap ettiği Kezban Hanım’a ithaf eder. Ardından dördüncü sayfada Rimbaud’dan yaptığı alıntı, dosyanın hangi duygularla yazıldığının ipuçlarını verir. Dosyada sırasıyla birinci bölümde Sabahattin Kudret Aksal’dan; ikinci bölümde Melih Cevdet Anday’dan; üçüncü bölümde Apollinaire’dan; dördüncü bölümde Rimbaud’dan alıntılar yer alır.

Murathan Çarboğa, bu dosyada gerçeklerle uzlaşamayan, aykırı bir çocuğun içe dönen dünyasını anlatır. Dosyanın adı olan “Yağmalanmış Hayal”, çocuğun dünyasını alt üst eden bir şehre yönelen tamlamadır. “Yağmalanmış Hayal” ile sitem edilen Adana’dır (Bal, 2007). Murathan Çarboğa dosyayı şu ifadelerle anlatır:

“Deniz kıyısındaki bir kasabadan, portakal bahçelerinin dingin atmosferinden koparılıp büyük ve ruhsuz bir şehre fırlatılan çocuğun bocalayan düşleri... Rüyanın bitimi ve annenin gözlerinden çekilen huzur. “varoş”a ait olamama sancısı... Kırılan bir çocuğun suskunluğu var” (Bal, 2007).

Dosyada dikkat çeken bölüm, “Huzura Dua” adlı ikinci bölümdür. Bu bölümdeki şiir başlıkları sıradan kelimeler olmakla birlikte özelden genele, içeriden dışarıya, insandan kâinata bir sıra ile özenle dizilidirler. Annede başlayan huzur algısı, pencereden gökyüzüne açılan bir kompozisyonla verilir (Bal, 2007). Çarboğa bu bölümü şu şekilde açıklar:

“Dış dünyaya açılan basamaklardan oluşuyor bu şiirler. Hayata fırlatılan bir çocuğun uzlaşmak zorunda olduğu duraklar. ... Huzur simgeleyen iki tema arasına sığdırılmaya çalışıyor hayat: Anne ve gökyüzü” (Bal, 2007).

Bu bölümdeki şiirler; çocukluğa duyulan özlem, “çocukluğu geri çağıran ses” niteliğindedir (Bal, 2007). Ev, hayata karşı yenilgi düşüncesinde olan sanatçının saklandığı, dinginliğin mekânıdır. Dış dünyaya kapatılan pencerelerin ve tehlikesiz, kirlenmemiş bir dünyanın yaşatıldığı sığınaktır. Şairin dünyaya karşı savaştığı kalesidir (Bal, 2007). Bu bölümde dikkat çeken bir diğer husus, şiirler ikiliklerle bitmektedir. Şiirin vurucu mısraları da bu ikiliklerdir:

BAHÇE

“üç yaşıma gelip de saçlarım kesilirken dönüp gülümsüyorum

bahçeye, ıhlamur dayanamayıp çiçek döküyor avuçlarıma” (Çarboğa, 2005: 21).

“İnkâr Metinleri” ile “Huzura Dua” bölümlerine bakıldığında buradaki şiirlerde daha uzun mısralar ve sözcük yoğunluğu göze çarpar. “Dağınık” bölümde ise şiirler daha kısa şiirlerden oluşmakla beraber daha anlaşılır bir dil kullanıldığı da gözlemlenir. Son bölüm olan “Susulmuş Haikular”da ise her sayfada üçer dizelik iki haiku yer alacak şekilde bir düzenleme mevcuttur.

Sonuç olarak Çarboğa, kalıplaşmış, tek tip dil, biçim ve yapıdan uzak bir şiir anlayışıyla bu dosyasını oluşturmuştur.

2.1.2.2. “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire”

Murathan Çarboğa’nın 2005-2007 yılları arasında yazdığı şiirleri kapsayan “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire” adlı dosya, 2007 yılında “Ali Rıza Ertan Şiir Ödülü”ne değer görülür, birincilik ödülü kazanır (Kırkağaç, 2015).

Dosya elli üç sayfadan oluşur. Kapak sayfasından sonra gelen ikinci sayfada “İçindekiler” bölümü yer alır. Dosya üç bölüm başlığı altında toplam yirmi beş şiirden oluşur. Birinci bölümün adı “İkizine Seslenen Şiirler”dir. Bu bölüm başlığı

altında sırasıyla “Uyanmak”, “Yarım Kalmış Bir Şiirle Ölmek”, “Şeytanın Kulları”, “Veda Kopsun”, “Huzur”, “Sancı”, “Soluyorsun”, “Gün Aşırı Kurgulanan İntihar”, “Şairler Erken Ölür”, “Anlatamayanlar” adında on şiir vardır. İkinci bölümün adı “Okudukça Kımıldanan Şiirler”dir. Bu bölümde “Yalvaç”, “Ölüm Gelecek”, “Tango”, “Şiir İhanettir”, “Zamanın Susmasını Dilemek”, “Gitmek”, “Lanet”, “Beni Güze Bağışla”, “Anımsamak”, “Asya”, “Keder”, “Denize İnanan Çocuk”, “Unutuş”, “Okudukça Kımıldanan Şiirler” adında on dört şiir vardır. Son bölüm “Sonsuzluk ve Şiir”de ise “İnadına Şiir” adında tek bir şiir bulunur.

Murathan Çarboğa, şiir dosyasını yine kızı, oğlu ve eşine ithaf eder. “*her şeye rağmen şiirin aydınlık sesi ile...*” (Çarboğa, 2007d: 3) temennisinde bulunan sanatçı, aynı sayfada Yannis Ritsos’tan alıntılacağı mısralarla şiir yazma gayesini dışa vurur: “Var olmak”. Murathan Çarboğa *Kadem* adlı romanında “*Yazarak öldürmek mümkün müdür?*” (Çarboğa, 2008a: 63) sorusuyla kahramanına hayatını sorgulatmıştı. Bu şiir dosyasında ise, kendinden sonra kült bir eser bırakma arzusunda olan sanatçının “yazarak ölümsüzleşme ve uzlaşamadığı dünyasını var etme” inancı söz konusudur. Bunu, Faruk Bal ile yaptığı söyleşide günümüz şiiri hakkındaki görüşlerini ifade ederken “(...) *ben de varım.*” vurgusundan anlıyoruz:

“Sevdasıyla inadıyla yeteneğiyle şiire sahip çıkacak isimlere ihtiyacımız var. Hayatının odak noktasına şiiri koyan ve yalnızca onunla anlam bulan, evrene şiirin penceresinden bakan şairler... Bireyin mücadelesine indirgenen bu ortamda, inadım, sevdam ve yeteneğimle ben de varım” (Bal, 2007).

Birinci bölüm başlığının yer aldığı sayfada Behçet Aysan’dan bir alıntı yer almaktadır. Sanatçı, ayrıca birinci bölümdeki bütün şiirlerine esinlendiği isimlerden alıntılarla başlamıştır. O, “Uyanmak” şiirinde Hasan Ali Toptaş’tan; “Yarım Kalmış Bir Şiirle Ölmek” şiirinde Akgün Akova’dan; “Şeytanın Kulları” şiirinde Orhan Akkaya’dan; “Veda Kopsun” şiirinde Wolfgang Borchert’ten; “Huzur” şiirinde Ahmet Hamdi Tanpınar’dan; “Sancı” şiirinde Necati Tosuner’dan; “Soluyorsun” şiirinde Konstantinos Kavafis’ten; “Gün Aşırı Kurgulanan İntihar” şiirinde Ahmet Oktay’dan; “Şairler Erken Ölür” şiirinde Pablo Neruda’dan “Anlatamayanlar” şiirinde Oğuz Atay’dan esinlenmiştir. Bu şiirlerden hareketle sanatçı, okuma yelpazesini ve sanatını şekillendiren isimleri okurlarıyla paylaşmıştır, denilebilir. Bu bölümde dikkat çeken bir diğer unsur şiirlerin yapısıdır. Bütün şiirlerde ilk beş bölük altı mısradan, altıncı bölük ise dört mısradan oluşur.

Dosyanın ikinci bölümü Ahmet Oktay'dan bir alıntıyla başlar. Bu bölümün şiirleri ise çok sözcüklü olmakla beraber 10+2 mısradan oluşur. İlk on mısrada gittikçe artan gerilim, son iki mısrada anlam kazanmakta ve yumuşamaktadır. Bu bölümde “Asya” şiiri dikkat çeker. “*Kızıma, biricik Asya'ya...*” (Çarboğa, 2007d: 45) ithafıyla başlayan şiir, deniz kıyısında bir anın fotoğrafıdır. O anın kahramanı, sanatçının kızı Asya'dır:

*“susamış ceylan güzelliğiyle suya eğildi Asya
ve bir avuç çöl kuşu dağıldı anaç yorgunluğundan”* (Çarboğa, 2007d: 45).

Şiir, Asya'nın suya eğilirken sergilediği güzelliğinden esinlenerek sadece bu güzelliği dillendirmek için yazılmış gibidir. “Asya” şiirini önemli kılan unsur “semek” kelimesidir. “Semek”, Arapça balık demektir. Çarboğa'nın yaşadığı bölge insanının aralarında konuştuğu dili yani Arapçayı kullandığı tek şiirdir.

Son bölümde ise Cesave Pavese'den bir alıntı vardır. Bu bölümde “İnadına Şiir” adında tek şiir bulunur. Bu şiirde şiir okuyan ve eline şiir bulaşan adamın düş ile gerçek arasındaki mücadelesi anlatılır. O, gerçeklikten uzak, okuduklarının tesirinde kalmıştır. Adam, içinde bulunduğu gerçeklikten Ritsos okuyarak sıyrılır. Bu gerçeklik şöyle tasvir edilir:

*“Motor gürültülerinin,
Gevrek kahkahaların, imaların, ince hesapların
Ucuz şarkıların, küfürlerin, bedduaların ve
Boşluğun ve hiçliğin ortasında...”* (Çarboğa, 2007d: 53).

Şair, şiir okuyarak görmediği denizin kumlarını avuçlar, tadını alır, rüzgârını duyumsar ve hatta üzerine deniz kokusu bulaşır:

*“‘deniz kokuyorsun’ diyor kadın
kıyıya vuran dalgaların sesiyle .
şair, Amanos Dağlarına bakıyor,
dağlara ardındaki denize ve
kalyonların hıştırtısına, balıkların
ışığı çekip çeviren rengine ve zamana
bakıyor, batık kadirgaların aydınlık yüzüne”* (Çarboğa, 2007d: 53).

Aynı şiirde şu mısralarla şairin araladığı hayal âleminden gerçek dünyaya bir çağrı söz konusudur:

*“‘Gerçeğine geri dön’ diyor kadın.
sesinde kayıp bir kayık yalpalıyor
‘geç kaldın şiire, hayata geç başladın.*

*bu yüzden bir ihtiyar gibi yazıyorsun
imgeleri, yaşamadığın günleri özleyerek”* (Çarboğa, 2007d: 51).

Şiirdeki kadın, şairi gerçek hayatta bekleyen sorumlulukların vücut bulmuş hâli olabilir. Şairin hayat koşuşturmacası ve sorumluluklarından kaynaklı yazmaya ara verdiği zamanlar olmuştur. O, istemese de şiirinden kopmak zorunda kalmıştır. O, şiirle geç tanıştığından yakındır. Şiir Murathan Çarboğa için hayatının odak noktasıdır. Dolayısıyla şiirle geç tanışması, hayatının anlamını da geç bulması demektir. Şiirsiz geçen günlerin benliğinde yarattığı tahribat, onun şiirini de etkiler. İmgeleri, ruhu gibi yaralıdır ve acı, hüznün, keder, sitem doludur. Bu nedenle hasta ve yaşlı bir ihtiyar gibi yazdığı kanaatindedir.

*“‘hayat seni kandırdı’
diyor sonra, yaralı bir fok gibi hıçkırarak.
‘ellerine şeker yerine şiir tutuşturulmuş
bir çocuksun, vazgeç sözcüklere kalbini eklemekten”* (Çarboğa, 2007d: 52).

Şiir bu mısralarla çözülür. Çarboğa küçük yaşta şiirle tanışmıştır. Eline şeker verilip avutulacak çocuk olması gerekirken o, babasını kaybetmesi nedeniyle ailenin sorumluluğunu üstlenir ve karamsar bir genç olarak da acılarını şiirle dindirmeye çalışır. Kadın adamı uyarır: “vazgeç sözcüklere kalbini eklemekten.” Çarboğa, basit sözcüklere bile kalbinin acısıyla yeni anlamlar yükleyen ve bu yönüyle güçlü imgeler oluşturan bir sanatçıdır. Dolayısıyla bu mısra ile sanatçının bu yönü vurgulanmış olabilir.

Son olarak şunu diyebiliriz: “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire” ifadesi sanatçının erken yaşta hayatını kaybettiği düşünüldüğünde çok manidardır. Çarboğa’nın, sanatında en verimli olması beklenen dönemde, ömrü şiire yetmez ve şiirleri yarım kalır.

2.1.2.3. “Hayata Manifesto”

Murathan Çarboğa, “Hayata Manifesto” adlı dosyayı 2007 yılında hazırlar. Dosya tıpkı diğerlerinde olduğu gibi yine eşi ve çocuklarına ithaf edilir. İthaf dosyasında ön söz niteliğinde Yannis Ritsos’tan bir alıntı bulunur. Aynı alıntıyı, diğer dosyalarda da görmekteyiz.

Kırk üç sayfadan oluşan dosyada üç bölüm ve toplam yirmi beş şiir bulunur. Birinci bölümde “Yüzyıllık Yıkım” adı altında “Yirminci Yüzyıla Saplanmış On

Ağıt” açıklaması ile on şiir yer alır. “Şiire Kesmiş Bir Halk”, “Şiir Terk Etmez Kalbimi”, “Göğe Uçuşan Harfler”, “Ateşin Aşkı”, “Hoşça Kal Sesi”, “Vietnam Vietnam”, “Despericidos”, “Göç Çılgınlıkları”, “Kalbim Irak”, “İçimdeki Ceset” bu bölümün şiirleridir. İkinci bölüm “Yitirilmiş İsimler Sözlüğü”dür. Bu bölümde de on şiir vardır. Bu şiirlerin her biri yanlarında belirtilen isim üzerine yazılmıştır:

Kanım Çılgılığımıdır (Beşir Fuat)

Ölümü Denemek (Franz Kafka)

Hoşça Kal Şiiri (Sergey Aleksandrovich Yesenin)

Hareket Vakti (Attila Jozsef)

İmkânsız Heves (Cesare Pavese)

Garip Bir Kuş (Orhan Veli Kanık)

Vedanın Paslı Kapıları (Wolfgang Borchert)

Bir Beladır Şiir (Attila İlhan)

Ateşle Sınanmak (Behçet Aysan)

Rüyalardan Yadigâr (Ahmet Hamdi Tanpınar).

Üçüncü bölümün adı ise “Hayata Tahammül Duaları”dır. “Umuda Adanmış Beş Sone” açıklaması bulunan bu bölümde “Zamanı Biliyordun (Çocuk)”, “Yıkımın Şerrinden Arınmak (Aşk)”, “Yas ve İsyan Duaları (Şiir)”, “Şarkılarıyla Tüm Zamanların (Barış)”, “Konuş Hayatı Şair (Hayat)” şiirleri yer alır.

Birinci bölüm şiirleri, Murathan Çarboğa’nın tarihe ve güncele kayıtsız kalmadığının bir göstergesidir. O, bu bölümde yirminci yüzyılda dünyada ve Türkiye’de yaşanmış, tarihe damga vurmuş büyük olayları (savaş, dram, katliam, vahşet vb.) ele alır. Çarboğa, 1919 Kurtuluş Savaşı’ndan Nazi katliamına, Vietnam Savaşı’ndan Sivas-Madımak katliamına, Atom bombasından Nazi kamplarında deney yapan Doktor Mengele’ye, Filistin’deki, Irak’taki drama kadar, tarihî kişi ve olayları kendi bakış açısıyla şiirinde işler.

Vietnam Vietnam

“deccal’in kör gözünde ışıyan şehvet, tetiği çekilen yalan ve küfran...

*Kayba terk edilmiş yara, şiirin zamana saplanmış sonsuz şefkati....
Başka iklimlerin şarkıları ağıyor Vietnam'a ve ölü çocuklar sesleniyor
Toprağın kımıldılı aksanıyla: Yankee go home! Yankee go home!....”* (Çarboğa, 2007c: 16).

Şiirler şekil olarak beş beşlik ve bir dörtlüklerden oluşur. Her şiirin başında yine bir alıntı vardır. Şiirler ayrıca Romen rakamlarıyla da sıralıdır.

İkinci bölüm ise edebiyata damga vurmuş isimlerden ilham alınarak yazılan şiirlerden oluşur. “*onların sesleriyle, kalbimin sesleriyle, yeniden...*” (Çarboğa, 2007c: 26) ifadeleriyle başlayan bölüm şiirleri 10+2 mısradan oluşmaktadır.

2 Temmuz 1993'te, Sivas'ta, Madımak Oteli'nde yakılarak can veren Behçet Aysan için yazılan “Ateşle Sınanmak” şiirinde Murathan Çarboğa, Behçet Aysan'ın “Dışarıda Kar” şiirine göndermede bulunur:

*“’dışarıda kar yağıyor’, kül yürürken imgenin ormanına,
Biliyorum, ateşle sınanmadan, kilit vurulmaz cehennemin kapılarına.”*

(Çarboğa, 2007c: 35).

Üçüncü bölümde ise çocuk, aşk, şiir, barış ve hayat üzerine yazılmış şiirler vardır. Bu şiirler daha kısa mısralı, az sözcüklü ve sadedir. Ayrıca Murathan Çarboğa tarafından (Umuda Adanmış Beş Sone) olarak belirtilir. “*Sabah olmuş da bir çocuk gülmüş usulcacık. Ne güzel!...*” (Çarboğa, 2007c: 38) sözü ile bu bölüme başlayan sanatçının, daha aydınlık bir tablo çizdiği gözlemlenir. Bu şiirler şairin şükür sebepleridir. Özellikle son şiir “Konuş Hayatı Şair” dikkat çeker. Dosyanın sonunda belirtilen şiirlerin yazıldığı tarih ve yer adı, sanatçının anne evinde (sanatçı, babası vefat ettiği için bu ibareyi kullanır) bu şiiri kaleme aldığıının göstergesidir:

*“işte hayat, döndün yine anne evine, uğultular
içinde, tedirgin ve ezik”* (Çarboğa, 2007c: 43).

Şiir, Hatay'da yaşayan Murathan Çarboğa'nın Adana'daki anne evine ziyaretini ve bu ziyareti sırasındaki izlenimlerini, duygularını anlatır. Şiirin son mısraı, Çarboğa'nın hem özelde kendisine hem de dosyadaki diğer şiirlerde işlediği yıkıma, kaosa, savaşa inat niteliğindedir: “*konus hayatı şair, sesinde ölümsüz bir dünya var*” (Çarboğa, 2007c: 43).

Genel olarak değerlendirmek gerekirse birinci bölüm şiirleri karanlık bir tablo çizerken, son bölüm şiirleri her şeye rağmen umut aşlamaktadır. Son mısırda şairin hayatı yazarak ölümsüzleştireceği vurgusu vardır. Dünyada ölüm hüküm sürse de şairin kalemi her anı yaşanılır kılacak ve unutturmayacaktır, mesajı verilmektedir.

2.1.2.4. “Dilemma”

Murathan Çarboğa’nın 2007 ile 2013 yılları arasında yazdığı dosya, adını “Dilemma” şiirinden alır. Dilemma “ikilem” demektir. Sanatçı, “Dilemma” adlı eseriyle 2017 yılında on altıncısı düzenlenen “*Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Yarışması*”nda birincilik ödülü kazanır. Farklı ölkelerden de eserlerin yer aldığı yarışmada on sekizi yurt dışından olmak üzere 736 eser değerlendirilmiştir (Milliyet, 2017).

İçindekiler bölümünden sonra Yannis Ritsos’tan alıntıyla başlayan dosya; “aşkla...” oğlu, kızı ve eşine ithaf edilmektedir. Elli bir sayfadan oluşan dosyada altı bölüm bulunur. İlk dört bölümde beşer şiir vardır. Beşinci bölüm on altı haiku’dan oluşurken; son bölümde ise tek şiir yer alır. Yani toplam otuz yedi şiirden oluşan bir dosyadır.

Birinci bölüm “Yazgıya Vurulmuş Prometheus”ta sırasıyla şu şiirler vardır: Katarsis, Yalnız, Kış Ağacı, Sonra, Yazgıya Vurulmuş Prometheus”. İkinci bölüm “Mutsuzluğun Bir Tek Şiir Olsun” bölümünün şiirleri ise şunlardır: “Sus”, “Palyaço”, “Mum Işığında Gemiler”, “Bir Avuçluk Varoluş”, “Mutsuzluğun Bir tek Şiir Olsun”. Üçüncü bölüm “Sonnet Aşkla Mümkün”de ise “Rüzgâr Yaratan”, “Unutmak”, “Güz Ağacı”, “Umutlar Boyunca”, “Kalbim İçin Uzak Nedir” şiirleri yer alır. Dördüncü bölüm “Erkenci Şiir”de “Unutuş Telekleri”, “Anımsadıkça”, “Sakladığım İhanet”, “Üşüyen Pencere”, “Güneşe Yakalanmış Rüyalar” şiirleri vardır. Beşinci bölüm “Susmanın Eşiğinde Haiku” ve altıncı bölüm ise “Dilemma” adlı tek şiirden oluşan “Kaybedişin Türküsü”dür.

Dosyada daha önceki dosyalarda olduğu gibi bölüm başlıklarının olduğu sayfalarda bölüm içeriğine uygun alıntılar bulunur. Bunlar sırasıyla Pablo Neruda, Yorog Seferis, Ahmet Muhip Dıranas, Ziya Osman Saba, Ahmet Oktay, Casere Pavese’den alıntılardır.

Birinci bölümde Çarboğa; yazgısından, yalnızlığından, babasızlıktan şikâyet eder. O, kendini “*sabahı elinden alınmış çocuk gibi*” (Çarboğa, 2013d: 9) hisseder ve bahçeleri yitirdiğinde kaybettiği çocukluğunu arar, sorgular. “Sonra” şiiri bu bölümü anlamamız için güzel bir örnektir:

*“Babamın gözlerinden topladığım yazgı,
avucumda kıvrılan miras.
şiire kanıp çiçeklenen marazlı ağaç,
her ana bir ezgi ilâştirme yanılgısı...
oysa her şey renksiz her şey sus.*

*sandık içinde bulacak çocuklarım
bir tutam adak saçığı gibi epriyen şiirimi”* (Çarboğa, 2013d: 12).

Murathan Çarboğa, “*babamın gözlerinden topladığım yazgı*” (Çarboğa, 2013d: 12) ifadesiyle erken yaşta babasını kaybedip omuzlarına yüklenen sorumluluktan bahseder. Ayrıca Çarboğa, babasının son günlerinde onunla çokça vakit geçirmiş ve uzun uzun sohbet etmiş, bu sohbeti sırasında babasının şiir defterinden, edebiyata olan merakından haberdar olmuştur. Dolayısıyla babasının gözlerindeki yazgı ile kastedilen, şair ruhlu bir babanın oğlunun kaderi de şair ruhlu olmaktır, diyebiliriz. Sonrasında gelen “*avucumda kıvrılan miras*” (Çarboğa, 2013d: 12) mısraı bu çıkarımımızı destekler niteliktedir. Çarboğa’ya miras kalan şey şiirdir. “*Şiire kanıp çiçeklenen marazlı ağaç*” (Çarboğa, 2013d: 12) mısraındaki marazlı ağaç, Çarboğa’nın kendisidir. O, babasının ölümü sonrası mutsuz, karamsar, acılı bir ruh hâline bürünür. Dolayısıyla marazlı bir gençtir. İçine kapanarak susan sanatçı, şiir sayesinde kendini toparlar ve çiçeklenir. O, her şeyi şiir olarak görmeye başlar ve her şeye şiir yazar. Dışarıdan iyileşmiş gibi görünse de ruhu hâlâ yaralıdır. Bunun da farkındadır. Ona göre her şey hâlâ renksiz ve her şey susacak kadar anlamsızdır. Sanatçı, son iki mısradaki ise tıpkı adaklık saçığı gibi şiirlerinin de sandık içinde bozulacağını, çürüyeceğini söyler. Murathan Çarboğa, babası ölüm döşesindeyken onun şiirleri ile tanışır. Babasına benzettiği yazgısından hareketle çocuklarının da kendi şiirlerini geç vakitte bulacağı görüşündedir. Buradaki çocuklardan kastı okuyucuları olup, şiirlerinin değerinin geç anlaşılacağını işaret ediyor, olabilir.

“Yazgıya Vurulmuş Prometheus” şiirinden anlaşılıyor ki Murathan Çarboğa, huzursuzluğundan artık yorulmuştur. O, yeni şarkılarla, yeni bir sayfayla huzura doğru yol almak ister:

“huzuru uğuldasın artık topladığım deniz taşları,

kıyıda çırpınan kalbim, yeni şarkılarla yol alsın.” (Çarboğa, 2013d: 14).

İkinci bölümdeki şiirler birbirinin devamı gibidir. Bölüm boyunca anlatılan bir hikâye niteliğindedir. Hikâyede anlatılanlar sanatçının anılarıdır. Hikâyenin kahramanları başta “çocuk” olmak üzere “baba, kedi, rüzgâr ve söylenemeyen, ara sıra fısıldanan sözcükler”dir. Bu kelimeler beş şiirde de yinelenir. Şiirlere hâkim olan ruh, onca hareketliliğe rağmen “sessizlik”, hayatın ağır yükü altında “susmak”tır:

*“boy atan soluğu duyuluyor sarmaşıkların,
duvarın sıvasız etinde kurumuş fısıltılar
gölge yaratan bir adam susuyor köşede.
mum ışığından gemiler büken elleri susuyor.
titriyor söylenmemiş sözcüklerin nefesi*

*anımsamaya çalışıyor çocuk babasının sesini.
hangi sabahın ışığına düşmüştü sevinç?” (Çarboğa, 2013d: 20).*

Üçüncü bölümde “aşk, umut, ışık, kuşlar, tomurcuk, papatya, umut, masal, sevi” sözcükleri göze çarpar. Bu bölüm şiirleri daha aydınlık, umut yüklü ve yaşama sevinci olan şiirlerdir. Sanatçı kızından, oğlundan, eşinden bahsettiği bu bölüm şiirlerinde onu hayata bağlayan sebepleri ve hayallerini işler:

*“kalbim için uzak nedir?
kızımın kahkahası konacak
yemiş yüklü dingin ağaçlara.*

*aşk şarkıları söylerken oğlum,
yeniden su vereceksin solgun anılara.” (Çarboğa, 2013d: 31).*

Dördüncü bölümde sanatçı, geçmişin sisleri içinde hayatını sorgular. “Unutuş Telekleri” şiirinde olduğu gibi inadına susmanın şiirini yazar. “*ne zamandır bir sözcük çarpıyor camlara*” (Çarboğa, 2013d: 33) diyerek zihninde dolaşan ve yazılmayı bekleyen sözcüklere işaret eden sanatçı, onlara kulak vermez.

*“hayırsız gözyaşlarımı saklıyorum babadan
yadigar tahta bavula. susmanın zehrini
ve kalbimden söktüğüm unutuş teleklerini.” (Çarboğa, 2013d: 33).*

Yukarıdaki dizelerden anlaşılıyor ki o, gözyaşlarını, kuşa benzettiği kalbinden söktüğü renkli unutuş tüylerini ve susmanın zehrini; babasından kalma, yadigar bir bavula saklar.

Son bölüm “Kaybedişin Türküsü”dür. Murathan Çarboğa, *Amanos Dergisi*’ne verdiği söyleşide “*Kaybedişin türküsüdür anlattıklarım.*” der (Bağcı, 2015).

Dolayısıyla bu bölümde yer alan tek şiir “Dilemma” da kaybedişin hikâyesidir. Şiir, Murathan Çarboğa ve annesini konu alır. “*Ah aldanış*” nidasıyla başlayan şiirde sanatçı, annesini türlü şeylere benzetir. Ve ikilemelerini sıralar.

Kısacası bu dosyada diğer dosyalarda olduğu gibi Murathan Çarboğa, kendini, hayata bakış açısını ve şiire yüklediği anlamı işler.

Genel olarak bakıldığında hacimli olan şiir kitabı ve yayımlanmamış şiir dosyaları yoğun alıntılar ile doludur. Ayrıca uzun şiirlerin yanı sıra çok kısa şiirleri de vardır. Sanatçının, şiirlerini yoğun duygularla yazdığı da hissedilmektedir. Şiirlerde genellikle acı, keder, ölüm, kabullenmeme, ait olamama ve geçmişe özlem temaları işlenmiştir.

2.1.3. Murathan Çarboğa’nın Şiirlerinde Tema

Şiir okurken dikkati çeken ilk unsur, şiirin muhtevası yani içeriğidir. İçerik demek tema, konu ve mesajın toplamıdır. İsmail Çetişli muhteva konusuna şöyle bir açıklama getirir:

“Muhteva / içerik / mânâ: Manzumenin ilk kelimesinden son kelimesine kadar hangi duygu ve düşünce üzerinde durulduğu (tema); hangi mesele, intiba ve olayın ele alındığı (konu) ve okuyucuya ne söylendiğidir (mesaj)” (Çetişli, 2006: 42).

Bir diğer deyişle İsmail Çetişli’nin de belirttiği gibi muhteva, “*Şair ne söylüyor?*” sorusunun cevabıdır (Çetişli, 2006: 42). Bu doğrultuda çalışmanın bu bölümünde Murathan Çarboğa’nın şiirleri muhteva açısından incelenecek olup şiirlerinde ele aldığı konular, şiirine hâkim olan duygu ve düşünceler ve vermek istediği mesajlar sıralanacaktır. Başta şiir kitabı olmak üzere, İnternet üzerindeki blogunda yer alan şiir dosyaları da incelemeye dâhil edilecektir.

Murathan Çarboğa, daha önce de belirtildiği gibi otobiyografik eserler veren bir sanatçıdır. Yani eserlerinde hayatını işler. Çarboğa’nın eserlerinin ana malzemesi; çocukluğu, gençliği ve acılarıdır. Bu bağlamda şiirleri muhteva açısından incelendiğinde en çok göze çarpan kavramlar şunlardır: Baba, anne, adaklı saç, yazgı, ölüm, yalnızlık, uyumsuzluk, yoksulluk, ait olamama, yas, hüzn, maraz, keder, kader, veda, çocukluk, cinnet, yaralı kalp, acı, şair ve şiirdir.

Murathan arboğa, kendi hayatını Şiire yansıttığı gibi hayatına değenleri ve dünyada olup bitenleri de Şiirinde işler. Okuduğu Şairler, yazarlar, düşünürler hem isimleriyle hem de eserleriyle onun Şiirlerinde yer bulur. Sanatçı bu durumu “ustalara saygı gereği” (Bağcı, 2018) ifadesi ile açıklar.

Dünyaya damgasını vuran toplumsal olaylar, savaşlar, katliamlar, yıkımlar onun Şiirinin konuları arasındadır. Kurtuluş Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Nazi katliamı, atom bombası, Sivas’ta Madımak Otelі’nin yakılmasıyla can veren sanatçılar, Irak Savaşı, Vietnam Savaşı, Filistin olayları; arboğa’nın Şiirinde kendine has üslubuyla yeni anlamlar bulur.

O, yüzyıla damga vuran olaylar ve sanatçılar zerine Şiirler yazar. Beşir Fuad, Franz Kafka, Sergey Aleksandrovich, Yesenin, Attila Jozsef, Cesare Pavese, Orhan Veli Kanık, Wolfgang Borchert, Attilâ İlhan, Behçet Aysan, Ahmet Hamdi Tanpınar onun Şiirlerinde yeniden can bulur.

Sanatçının, aşk, Şiir, barış, ocuk, hayat üzerine yazdığı Şiirleri olmakla beraber “oda, çamaşır, oyuncak, mutfak, pencere, balkon, ev, bahçe, sokak, park, ırnak, şehir, gökyüzü” gibi kavramlara da Şiirler yazmıştır.

Murathan arboğa’nın ifade ettiği üzere Şiirlerine konu olan kavramı, o an, bir Şair hassasiyeti ile hissetmesi yeterlidir. Şiir başlıkları: “Oda, Ev, Bahçe, Park vb.” gibi basit olsa da içerik, yoğun imge ve yaşanmışlıklarla doludur. Geçmişin acıları, anı yaşayamamanın hüznü, geleceği yakalamanın ğraşı ve Şiire yüklenmiş sorumluluk, arboğa’nın Şiirlerinde yoğun olarak hissedilir.

Sanatçı; eşine, çocuklarına da Şiirler yazar. Bu Şiirlerde “aşk, sevgi, umut, hasret, sevgili, masal, sabah, huzur, rüya, ocuk” kelimelerini sıklıkla tekrar eder. Dolayısıyla bu Şiirler, daha aydınlık ve umut yüküdür. Ayrıca onun Şiirlerinde mekân olarak Çukurova ve Antakya yanı sıra çocukluğunun evi, odası, sofası da yer alır. Zamanın kendisi de arboğa’nın eserlerinde başlı başına bir konu olarak karşımıza çıkar.

Aşağıda Murathan arboğa’nın Şiirlerinde ne çıkan temalar, rneklendirilecektir.

2.1.3.1. Savaş

Murathan Çarboğa, savaş temasını “Hayata Manifesto” şiir dosyasındaki “Yüzyıllık Yıkım (Yirminci Yüzyıla Saplanmış On Ağıt)” başlığı altında derinlemesine ele alır. Yıkımlar, vahşet, kaos, ölüm, acı, açlık, yokluk, işkence ve savaşın yarattığı boşluk, anlamsızlık bu şiirlerin alt temalarıdır. Kurtuluş Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Vietnam Savaşı, Irak Savaşı, Filistin’deki savaş hâli; sanatçının şiirlerinde, özellikle çocuklar, yaşlılar ve kadınlar üzerinden işlenmiştir.

“Şiire Kesilmiş Halk” şiirinde genelde Kurtuluş Savaşı, özelde ise Yunan Harbi anlatılır. Savaşın karanlık yüzü resmedilir. Bu savaşta “yokluk namluya sürülür, ölüm hecelenir, bebeler cesetlerden hayatı emer. Çocuklar ölümlle yarışır, ihtiyarlar gökyüzüne el açıp ölümü diler ve vahşete ayaklanan halk düşlere yol alır.” O düş kurtuluşun müjdesi olur. Savaşın yarattığı açlık ve ölüm şu mısralarla anlatılır:

*“açlığın yarası belleğimde açılan kuyu. süpürge tohumundan
karılmış bir avuç avuntu ve direniş, kurşundan önce patlayan
çığlık... gözleriyle soluyan çocukların kırıldığı ana kucakları
ve sömürülmüş bir kayanın çatlaması top ateşlerinin kısıcında
toprağa düşen gençlik, dolu dizgin çoğalan bir ırmağın kıyısında”*

(Çarboğa, 2007c: 5).

Murathan Çarboğa, “Şiir Terk Etmez Kalbimi” şiirinde İkinci Dünya Savaşı’nın çocuklarından, Auschwitz denilen İkinci Dünya Savaşı sırasında Naziler tarafından kurulan toplama kampından ve gaz odalarındaki katliamdan bahseder. O, bu utanç verici tarihten insanlığa karşı vicdanî ve ahlaki olarak kendini sorumlu hisseder. Tepkisini şiirle dile getiren sanatçı, şiire sığınarak kendini aklamaya çalışır:

*“sözcükler dökülür kanayan mektuplardan ve gaz odalarında
Gamalı utanca soyunur insanlar, kadınlar sarılır eriyen çocuklarına*

*Şiir terk etmez kalbimi, biliyorum. günah çıkarır tarih sesimin
aynasında. çırpınan beden ciğerleri kavuran zehir ve Auschwitz...
bir parça ekmek düşüyor küçük bir kız çocuğunun elinden. parmak
uçlarında çürüyen hayatı duyuyorum... sığınyorum şiirin zamanına”*

(Çarboğa, 2007c: 8).

O, İkinci Dünya Savaşı’nın cellatlarını da şiirinde konu eder. “Ateşin Aşkı” şiirinde, Nazi toplama kamplarında, insanlar üzerinde yaptığı acımasız deneylerle bilinen Dr. Mengele’den bahseder. Bu şiirinde tüm zamanların küfrüne, karmaşasına, çığlıklarına, utancına, ezilenlerine ve ezenlerine, karalanmış masumiyetlerine, kan

kokusu yayanlarına ve ruhunu şeytana satanlara, şiirin gölgesinde, nefretin dışavurumu söz konusudur:

“ipe çekilmiş tanrının diliyle anlatmak cehennemi, toprağın çocuklarına yağmurun şefkatini çiselemek... ateşin aşkı kaniyordeşilen bedenlerden şeytanın gülüşü bu. müjdelersun celladın çoğalan çocuklarına. parmak uçlarında sivrilen nefret ve hırıldayan zafer... Dr. Mengele yaşıyor hâlâ...”
(Çarboğa, 2007c: 12).

İzleri silinmeyen Hiroşima ve Nagasaki’ye atılan atom bombasına da şiirlerinde yer veren sanatçı, “Hoşça Kal Sesi” adlı şiirini Atom Bombası çocukları için yazar. O, yirminci yüzyılda doğmanın bedelinin çürümek olduğunu söyler ve o günlerin mirası olan kolundaki aşı izine dikkat çeker:

“acıya dokundukça yaşılanıyor insan. çürümek zamanından önce, çürümek yirminci yüzyılda doğmanın bedeli... günahın kara damgası oyulur kolumda: ölü çocuklardan miras bir aşı izi... limon çiçeği kokuyor avuçlarım, parmaklarımda titreyen semah sabrın sarkacı, baktığım her yanda çırpınır sönmüş hayatların andacı... dualar yapışır avuçlarıma...”
(Çarboğa, 2007c: 13).

“Vietnam Vietnam” şiirinde Vietnam Savaşı’nı; “Göç Çılgıkları” şiirinde Filistin’deki yıkımı, kaosu ve göçü; “Kalbim Irak” şiirinde ise Irak Savaşı’nı anlatır:

“biliyorlar kanatılan anaların cellat doğurduğunu, darağaçlarında sallanan ölülerle yakalıyorlar zamanı, ölülerle kutsuyorlar yitiklerin ruhunu. ellerinde sallanan ateşin tasmaı anılarını dağılıyor, yanmış çılgıkların yankısı açıyor yüzlerinde, görmüyorlar... ‘göç!’ şarkıları saplıyorlar çocukların kara bakışlarına, yıldızların küfrü çiselerken toprağa.”
(Çarboğa, 2007c: 19).

Sanatçı, “gazellerden gül kokusu derlenen” “şiirin büyük ülkesi”, “masallar diyarı” olarak betimlediği Irak’ın saltanatını yitirdiğini imgeler. “Vahşet ve çaresizlik”, onun Irak’taki tabloyu tarif etmek için seçtiği kelimelerdir:

“fethedilmiş masalların parçalanmış mantığı, lambaya sığınan cin, sora sora yitirilmiş Bağdat... artık vahşetle kıpırdanıyor heyecan, hazzın iktidarsız hükmü seyirlik yıkımlar arıyor ve siliniyor şiirin büyük ülkesi. çaresizliğin rengi yok, söylemin ıssız kıyısında kalbimin Doğu’su kaniyor”
(Çarboğa, 2007c: 22).

Onun şiirlerinde, savaşın ve yıkımın orta yerinde hep çocuklar vardır. O, acının büyüklüğünü çocukların gözlerinden, gözyaşlarından, eriyen bedenlerinden, çılgınlıklarından, kan emmelerinden yansıtır. Sanatçının bu bakış açısı, yarım kaldığını düşündüğü çocukluğuna dair özleminden kaynaklı olabilir.

Murathan arboğa, sadece dünyadaki savaşları değil; ruhundaki çatışmaların, paralanmışlıkların savaşını da şiirlerinde işler. Onun en büyük savaşı yazgısıyladır. O, bu savaştan haz alır. Yazgısından en can acıtan silahını kullanmasını ister. Onu ldrmeyen; ancak süründüren bir vahşetle bozguna uğratmasını bekler. “Yenilgi” şiirinde yazgısından “svglerin erdemi”ni, “karanlığın şehveti”ni, “lmlerin rezili”ni talep eder:

*“beni kendimle zehirle yazgım
kirli bir gömlek gibi
ekip çıkar ruhumu,
uğursuz dişlerini geçir
hayatın çekirdeğine.”* (arboğa, 2003a: 16).

Ölümün, ayrılığın, yalnızlığın yoğun hissedildiği şiirleriyle tanınan Murathan arboğa, toplumsal konulara kayıtsız kalmamış; tarihe damgasını vuran savaşların yarattığı acıyı derinden hissetmiş ve vahşeti değişik yönleriyle şiirinde işlemiştir.

2.1.3.2. Yazgı

Yazgı, Murathan arboğa’nın şiirinde sıkça kullandığı bir kelimedir. Yazgı, onun şiirlerinde bazen bir nesne bazen de öznedir. O, yazgısı ile başı dertte gibi görünse de bundan memnundur. Çünkü yazgısı sayesinde şiirle tanışıp yazgısı sayesinde iyi şiirler yazan bir şair olduğu görüşündedir.

Murathan arboğa, “Veda Kopsun” şiirinde şeytanla ittifak halinde olan acı yazgısının, doğduğu gün kulağına fısıldandığını anlatır. Aynı şiirde şair, kaderinde yazılı olan glmesinin imknsızlığından ve aşkın mantığına sığamayacağında da haberdar edilir:

*“acı sana kaldı. kle kesen bahçelerden geçecek
mevsim. is kokan gelincik, rengini kansız
bulamayan gz, evren dolusu glmseminin
imknsızlığı... aşkın dar mantığına sığamayacaksın
doğduğun anda kulağına fısıldanmış ifrit. iblise mttefık
günler çatılmış, acıyasın diye sütten kesilmış açlığın.”*
(arboğa, 2007d: 16).

şair, babasının ölümünü kara yazgısının başlangıcı olarak görür. Dolayısıyla babasından bahsettiği her şiirde yazgısından da haber verir. O, yazgıyı kimi zaman ayak seslerinden tanır. “Sus” şiirinde yazgı, şairin babası üzerinden anlatılır. Babasının ölümünü müjdeleyen yazgı, şairin de yazgısına işaret eder:

*“ayak seslerinden yakalanan yazgı
yaklaşacak ağır ağır. ağustos böceklerinin
şaşıracak sesi. yel değirmenlerinden biçilmiş
çarmıhın görünecek baba, sokağın başında
ışık yok artık. gözlükleri renk değiştirmeyecek”* (Çarboğa, 2013d: 16).

Çarboğa, babasının gözlerinden topladığı yazgıyla kendisine miras kalan şiire kanıp her ana bir ezgi ilişirmeye çalışır. “Sonra” şiirinde kendini hastalıklı bir ağaca benzeten sanatçı, çiçek açıp iyileşmiş gibi görünse de aslında hâlâ hastalıktır. Bu sebeple şaire göre her şey hâlâ renksiz ve her şey hâlâ sessizdir:

*“babamın gözlerinden topladığım yazgı,
avucumda kıvranan paramparça miras.
şiire kanıp çiçeklenen marazlı ağaç,
her âna bir ezgi ilişirme yanılışı...
oysa her şey renksiz her şey sus.”* (Çarboğa, 2013d: 12).

Sanatçının şiirinde yazgı, ölümle birlikte anılır ve “Katarsis” şiirinde ölümün habercisi olarak dillendirilir: *“ölüme ulayan yazgı, kanıksadığım alışkanlık”* (Çarboğa, 2013d: 5).

Murathan Çarboğa, acıdan beslenen bir sanatçıdır. O, acılarını taze tutmaya çalışır. Dolayısıyla yalnızlık, mutsuzluk, karamsarlık, iç sıkıntıları onu var eden duygulardır. Çarboğa, bu sebeple “Yenilgi” şiirinde yazgısından büyük acılar talep eder. Ondandır yokluk, keder, bozgun, sövgü, vahşet, karanlık günler hatta rezil bir ölüm ister:

*“beni yokluğun büyük tufanına
sal yazgım,
yanına kederin amansız istilasına*

*küskün bir tabut gibi
sürükle bozgunların orta yerine,
leşlerin üzerine
ellerimin ahşap serinliğini dök,
(...)
sövgülerin erdemini sun yazgım,
mırıl mırıl ve ürkek
dilemde ufalansın tanrı,
avuçlarıma dolsun vahşetin yüzlüğü,
(...)
beni karanlığın şehvetine alıştıran yazgım,
(...)
beni babamdan miras lanetine sakla
(...)
beni rezil bir ölümle akla yazgım,”* (Çarboğa, 2003a: 14, 15, 16).

O, yazgısından kendi karanlığında boğulmak ister ve “*beni kendimle zehirle yazgım / kirli bir gömlek gibi / çekip çıkar ruhumu*” (Çarboğa, 2003: 16) mısralarıyla bunu ifade edip ölümün en acısını tatmayı arzular.

Şair, haz duyduğu acı yazgısını diri tutmaya çalışır. Karakteri buna hizmet eder. O, umutsuzluğunun babadan kalma genetik bir ustalık olduğuna vurgu yapar:

*“damarlarımda yürüyen sıtmalı haz,
yazgıyı sırtlanmış sonsuz yalnızlık,
umuda gem vuran genetik ustalık...”* (Çarboğa, 2013d: 28).

Zamanla histerik halinden yorulan sanatçı, yazgısı ile uzlaşmak da ister. “Sancı” şiirinde belirttiği gibi yazgısını hayatın tuzunda çürütmeyi, kederini unutmayı ve huzuru bulmayı, kısacası karanlığa inat yeni şarkılara yol almayı arzular:

*“yazgıyı hayatın tuzunda çürütmek ve
soyunmak çığlığı karalanmış yüzünden... yanıldın
(...)
şiire terk edilmiş bir sancıydın derinde.
gömül ve unut kederi, karanlığa şirk koşan dizelerde”* (Çarboğa, 2007d: 22).

Sonuç olarak yazgı, Murathan Çarboğa’nın birincil konuları arasında yer alır. O, şiirini yazgısına borçlu olduğunu düşünür. Kimi zaman yazgısından şikâyet etse de halinden memnundur. Karakteri gereği yalnızlığı sevmesi ve karamsar ruh hali yazgısına; yazgısı da şiirine hizmet eder.

2.1.3.3. Çocukluk

Murathan Çarboğa’nın şiirlerinde çocukluğu önemli bir yer tutar. Şiirlerine konu olan anıları, acıları, hep çocukluğuna aittir. Çocukluğu demek, anne ve babası demektir. Özellikle babasından bahsettiği şiirlerinde susmak ve yoksulluk kavramları da yer alır.

“Uyanmak” şiiri, Murathan Çarboğa’nın hayatının özeti niteliğindedir. Birinci bölümde sanatçı, bir çocuk olarak sabah uyanır. Babasının inatçı öksürüğü, tütün kokusu ve suskunluğu yanında annesi, usul usul çay demler. İkinci bölümde ilk aşkını anlatır. Üçüncü bölümde unutamadığı çocukluk anısı sapanla vurulan kediden ve portakal bahçelerinin güzelliğinden bahseder. Dördüncü bölümde babasının ölümü, annesi ile ayrı düşüşü, annesinin hastalığı ve yeni hayatını anlatılır. Beşinci

bölümde Çarboğa evlidir. Eşinden, kızı ve oğlundan, huzurlu ve mutlu yuvasından bahseder. Son bölümde ise mutlu olmaktan utanırcasına mutsuz insanlara göndermede bulunur:

*“uyanmak, diyorsun. mutlu bir dünyaya kavuşmak...
oysa, yeryüzünün her noktasında tutuşuyor sabahın şavkı.
çocuklar uyanıyor, bir endişe çiçeği gibi açılan kadınlar
ve hüzne sigara yakan adamlar uyanıyor, acıyarak”* (Çarboğa, 2007d: 7).

Çarboğa'nın çocukluğunu anlattığı şiirlerde yalnızlık alt temasının işlendiği görülür. Onun sessiz yalnızlığını, avluda babasının gelişini müjdeleyen ayak sesi, babasının öksürüğü, annesinin mutfak tıkırtıları ve İshak kuşu böler. Yalnızlığı seven çocuk, pek konuşmaz. O, bu özelliğini susan bir babanın oğlu olarak yazgısı diye belirtir. Onun oyun arkadaşları, kendisi gibi sessiz kullardır. Yalnızlığını kedi ve karıncalarla paylaşır. Murathan Çarboğa, şiirlerinde çocukluğunu en ufak ayrıntısına kadar anlatır. Okur, onun çocukluğunu kapı eşiğinden bir tiyatro gibi izler. “Sus” şiirinde avludaki çocuk resmedilir:

*“güneş indi, çocuk akşamın artık.
beklemek: betona kıvrılan kedinin
soluması usul usul: kokuyu yitirmiş
karıncanın tırmanması ellerine bahçeye
dökülen karanlığın kuşlara dadanması
(...)
'sus!' diyecek ishak kuşu. birikmiş onca sözcük
varken susacak adam. zamanla çözülecek
bir imge iliştiirecek gülümsemesine. karınca,
kedi ve çocuk ellerinden tutacak yenilmişliğin.
mazot kokulu Don Kişot kapanacak düşlerine”* (Çarboğa, 2013d: 16).

Sanatçı, “Bahçe” şiirinde çocukluğunun unutamadığı anılarından olan sapanla vurulan serçeyle üç yaşında kesilen adaklı saçını anlatır:

*“vurulan serçenin
kanı parmaklarımdan damlıyor...
üç yaşıma gelip de saçlarım kesilirken dönüp gülümsüyorum
bahçeye, ıhlamur dayanamayıp çiçek döküyor avuçlarıma”* (Çarboğa, 2005: 21).

Çarboğa'nın adaklı saçının kesilmesi, hayatında önemli anlardan biridir. Bu sebeple birçok şiirinde çocukluğuna ait “adaklı saç” ifadesini görmek mümkündür. “Gün Aşırı Kurgulanan İntihar” şiirinde adaklı saçını dayısının kestiğini, kurban kanı akıtılarak yapılan ritüelin sanatçı üç yaşındayken, temmuz sıcaklığında gerçekleştiğini anlatır:

*“dayın kesti adak saçlarını. toprağa hüznü
düştü. üç yaşındaydın işte. ortalıkta temmuzun
çatırdayan sıcağı. kesilen kurbanın kanı. bahçeye
aktı oluk oluk”* (Çarboğa, 2007d: 26).

Aynı şiirde kurbanın ve adaklı saçın kesiminden sonra bir ziyafet verildiği ve Tanrı’nın gönderdiği oğul şerefine göğe kurşun sıkıldığı da yine aynı şiirin şu mısralarından anlaşılır:

*“baban göğü kurşunladı rakı sofrasının başında
yaprakların titreyen telaşını. akşamdı. kısa saçlarında
yuva kurdu annen. ürkek bir telek şaşkınlığında...
rüzgarla konuşmak mümkün değildi artık. anladın
bahçeyi de vurdu gümüş kabızlı tabanca. bir oğul
bağışlamıştı tanrı, bir oğul, kedere teyellenmiş bir ruhla”* (Çarboğa, 2007d: 27).

Sanatçının çocukluğu, babanın hüznü ve suskunluğu gölgesinde geçer. Babasının ağzından düşen bir çift sözcük bile onun mutluluk sebebi olur. Bu durum, “Mum Işığında Gemiler” şiirinde şu mısralarla sezdirilir:

*“anımsamaya çalışıyor çocuk babasının sesini.
hangi sabahın ışığına düşmüştü sevinç?
adamin ellerinden kopan bir çift sözcük
cırpınmıştı. halının üzerine. gülüşün paslı
hayali, kapı aralıklarından ne çabuk sızmıştı”* (Çarboğa, 2013d: 26).

Kısacası Murathan Çarboğa’nın şiirlerinde çocukluğu önemli bir yer kaplamaktadır. Çocukluğuna değindiği şiirlerinde babasından ve annesinden de sıklıkla bahseder. Ayrıca babasından kendisine miras kaldığını ifade ettiği susmak eylemi de onun şiirlerinde sürekli değindiği özelliğidir. Bu sebeple “baba, anne ve susmak” kavramlarının Çarboğa’nın şiirlerinde işleniş şekli üzerinde durulacaktır:

2.1.3.3.1. Baba

Murathan Çarboğa, eserlerinin büyük bir çoğunluğunda babasından bahseder. O, babasını tüm yönleriyle anlattığı eserlerinde ona benzemekten korksa da onun gibi olduğu mesajını verir. Bunu da yazgısı olarak görür. Babasını en çok susan yönüyle anlatan sanatçı, “Susmak” şiirinde susmayı babasından öğrendiğini ve kendisini yalnız onun gibilerin anlayacağını söyler:

*“susmayı babalarından öğrenen çocuklar
anlayabilir beni.”* (Çarboğa, 2005: 28).

Murathan arboğa, “Galat-ı Meşhur” şiirinde “*babam ezeli bir yası susar*” (arboğa, 2003: 12) dediği babasını “Baba” şiirinde ise “*akşamı başlatan keder sihirbazı*” olarak betimler. Baba, sabahın erken saatlerinde evden çıkar ve bir yenilgi atı gibi akşam saatinde geri dner:

“(…) gzleriyle
susan koca bir adam, sabahları erkenci bir dş olup
kaybolan ve bir yenilgi anıtı gibi eşiğe dikilip akşamı
başlatan keder sihirbazı” (arboğa, 2005: 13).

Sanatçının makine ustası olan babası, mazot kokulu elleri yanı sıra ona kitap okuyan ynyle de vurgulanır:

“*babamın ellerinde mazot kokusu*
Babamın ellerinden havalanırdı
Kfl sayfalarıyla ‘Alkadraz Kuşusu’” (arboğa, 2005: 28).

Babanın işten dnşndeki riteli de şiirde işlenir. arboğa, “Palyaço” şiirinde işten dnen babasını “*yznn huzuru kaçmış bir palyaço*”ya benzeter. Babanın hayatla mcadelesi, mutsuzluğu, hastalığı yzne yansısa da o, yine de çocuğuna glmsemeye çalışır. Tıpkı bir palyaço gibi gzyaşlarını yağmura saklar, içine akıtır:

“*yznn huzuru akmış bir palyaço gelecek birazdan*
kapıyı çalışından tanıyacak onu ocuk ve inatçı
ksrğnden, sırlısklam bir glmseme çıkaracak
cebinden adam. yağmura saklanmış gz yaşı ve şeker.
zamanın alkışını silecek ocuk palyaçonun kalbinden” (arboğa, 2013d: 19).

Babasınınlm sanatçıyı derinden sarsar. O, şiirinde babasını gmmez, toprağa sunar:

“*sarıp sarmalayıp seni toprağa*
sundular baba, brt bcek uyanırken mevsim aşklarıyla.”

(arboğa, 2005: 13).

Bununzerine “Miras” şiirinde belirttiği gibi babasından geriye kendisine miras olarak şiirin kaldığını syleyen sanatçı, babasının boşluğunu şiire sarılarak doldurmaya çalışır:

“*bana şiir kaldı baba,*
yorgun ve huzursuz gzlerinden
tedirgin ellerinden geriye
mahcup bir ocuk gibi

*bungun
şiiirin boyundan büyük sesi kaldı.”* (Çarboğa, 2003a: 11).

Sanatçı, “İnkâr Metinleri” şiirinde, bir roman kahramanı olmayı, babasının anlattığı kitaplardan öğrendiğini belirtir. Ancak o, kendini bir roman kahramanından çok ürkek bir şair olarak betimler:

*“(…) babanın
anlattığı kitaplardan öğrendin bir roman kahramanı olmayı, ama
ürkek bir şiirdin olsa olsa, adaklı saçlarından uyaklar döküldü annenin
kucasına”* (Çarboğa, 2005: 7).

Dolayısıyla baba figürü, Murathan Çarboğa için önemlidir, denilebilir. Babanın suskunluğu, yoksulluğu, acıları, anlattığı masalları ve ölümü, Çarboğa’nın acılarını besler ve bu acılar da şiirlerinin temelini oluşturur.

2.1.3.3.2. Susmak

Murathan Çarboğa, şiirlerinde susmayı babasından öğrendiğini söyler. Babasının ölümüyle daha da sessizleşen sanatçı için susmak, hayata karşı savunma yöntemi olur. Onun suskunluğu kalemini güçlendirir; susarak biriktirdiklerini şiirlerinde dışa vurur. O, “İnkâr Metinleri” şiirinde belirttiği gibi şairi intihara yakın görür ve şiirin bir susma sanatı olduğunu söyler:

*“anladın şiir yakındır intihara ve bir susma
sanatıdır işin. sustun, el verip sözcüklere. zamana mayaladın günlerin
vaat edilmiş sabahını. sustun, küfre ve inceliğe uyak düşürerek. algının
aykırı çocuğu olduğunu, karanlığına şiir yamayanları dinleyerek
ayrimsadın. sarıl şiire şair, duyulacaktır ışığa tırmanan gülün sesi,
elbet mütefiki olacaktır zaman, kalbinde yeni bir dünya kuranların.”*
(Çarboğa, 2005: 10).

Sanatçı, okuduğu masallardan başka bir tek sözcük bırakmayan babasının aksine, “Huzura Dua” şiirinde sayfalarca şiir yazdığını söyler. Bunu da oğlu için yaptığını belirtir. O, babasının ölümü sonrası, yokluğunu dolduracak bir söz aradığında hafızasında sadece susan bir adam hayali canlandırır. Oysa kendi yokluğunda oğlu, bu eksikliği hissetsin istemez. Bu sebeple sussa da ona sayfalarca sözcük bırakır:

*“sustum ve şiirler yazdım sayfalarca. kalbime, yokluğu
sorduğunda zaman, oğlum sözcükler kovalamasın baba.”*

(Çarboğa, 2005: 13).

O, babasının susmasını kabullense de dalgın, düşünceli ve mutsuz olmasını kabullenemez. “Oyuncak” şiirinde babasının susarken gülmeyi becerebilen bir palyaço olmasını istediğini belirtir:

*“babam bir palyaço olsun isterdim. Susarken
gülmeyi becerebilen bir usta, renkli saçlarıyla sevinç yumağı”*

(Çarboğa, 2005: 16).

Çarboğa, susmayı öğrendiği babasına “susmak bir maharet midir baba?” (Çarboğa, 2005: 13) sorusunu sorar. Ancak sanatçı yaşa girdikçe, şiir yazdıkça hayatın anlamını ve susmanın erdemini anlar ve “Anımsamak” şiirinde buna yer verir:

*“hücrelerden çekilen mağma ağarken toprağın koynuna
sönerdi anlamın mumu ve geriye bir avuş sus kalırdı
yaşamaktan”* (Çarboğa, 2007d: 44).

Kısacası babasına benzeyerek susmayı tercih eden şair, şiirler yazarak hayatla uzlaşmaya çalışır.

2.1.3.3. Anne

Murathan Çarboğa, yedi çocuklu ailenin tek erkek çocuğudur. O, dualarla beklenir ve adaklarla büyütülür. Annesi, onun üstüne titrer ve dualarını da oğlunun üstünden eksik etmez (Bektaşlı, 2021). Şiirlerinde sıklıkla annesinden bahseden Çarboğa, “Anne” şiirinde annesini “duaların meddahi” olarak betimler:

*“duaların maharetli meddahıydın, söz uçururdun
kalbinle uzağa, yağmurda ibadete durmuş bir
ağaçtın ıslıl ıslıl, ama karanlığını süpüremedin anne”* (Çarboğa, 2005: 12).

Bir başka “Anne” şiirinde ise Meryem Ana’ya benzettiği annesini hem güzelliği hem kutsallığı hem de gözlerindeki endişeyle anlatır:

*“kıvıltılı bir ikon güzelliğiyle
gölgeyi kutsayan Meryem
gözlerinden büyüyen endişe:
anne”* (Çarboğa, 2003a: 87).

Annenin endişesi ve çocuğu üzerine titreyişine “Balkon” şiirinde de değinilir. Gözlerini çocuğu üzerinden ayırmaması yönü vurgulanan anne, koruyucu melek olarak tasvir edilir:

*“uçmayı öğretmek için ne zaman balkona çıksam, gözleriyle sarılır
analar çocuklarına ve melekler uçuşur yalnızlığın kucağından”*

(Çarboğa, 2005: 19).

Anne, genelde sabahın koşuşturması halinde şiirlerde yer bulur:

*“saçların güzü eğirdi anne
yılğın bir ihtilal gibi
savruk çekerdi hayat
ve sen sabahı kurardın
ürkek tıkırtılarla”* (Çarboğa, 2003a: 12).

“Uyanmak” şiirinde de sabahın ilk ışıklarıyla ayaklanan anne, çay demlerken anlatılır: *“annem / serçe kanatlarını topluyor usul usul: / çay demliyor”*(Çarboğa, 2007d: 5). Aynı şiirde annenin hastalıklarına da değinilir: *“annen sızılı dizlerini / ovuyor başka bir şehirde. / özlüyorsun”* (Çarboğa, 2007d: 6).

Murathan Çarboğa, “Desparecidos” şiirinde annesini bir melek olarak nitelerken annesinin sesinin rüzgârı evcilleştirdiğini söyler:

“akşamın eve çağıran meleği, annemin rüzgârı evcilleştiren sesi” (Çarboğa, 2007c: 17).

Sanatçı için anne, “Bahçe” ve “Mutfak” şiirlerinde belirttiği üzere huzurdur, sığınaktır, adaklı saçlarını tarayan, okşayandır, kaynayan tencerenin sahibi ve “mabet” diye betimlediği mutfakın mimarıdır:

*“annem
sabahın hayrına güvenip vahşetin izlerini tarıyor
adaklı saçlarımdan”* (Çarboğa, 2005: 21).

*“ne zaman girsem mutfaka, huzura acıkmış bir
çocuk çekiştirir annesinin eteklerinden, sessizce”* (Çarboğa, 2005: 17).

“Dilemma” şiiri de Çarboğa’nın gözünden annesini görmemiz açısından dikkatleri çeker. Bu şiirde sanatçının annesi kandillerin diliyle konuşur:

*“kandillerin diliyle konuşur annem,
çözülür huzurun ipeği*

unutulmuş masallardan” (Çarboğa, 2013d: 48).

O, Yakup’un gözyaşlarıyla seslenir:

*“Yakup’un gözyaşlarıyla seslenir annem
çözülür kuyuların dili
Yusuf’un güzelliğinde” (Çarboğa, 2013d: 49).*

Bu şiirde anne bazen bir adak ağacına bazen kırık bir kemana bazen de elifbaya benzetilir:

*“Annem kanadıkça bez bağlanan
Bir adak ağacıdır
(...)
Annem unutulmuş
Kırık bir kemandır.
(...)
Annem, harf harf sır olan
Bir elifbadır.” (Çarboğa, 2013d: 49,50).*

“Pencere” şiirinde ise annesini Rapunzel’e benzetir:

*“akşam inince
annem saçlarını salacak pencereden geleyim diye yanına” (Çarboğa, 2005: 18).*

Sanatçının annesi, onun için iyi bir dert ortağıdır. Şiirlerinde sıkça seslendiği annesinin gözlerinde umudu, aydınlığı arayan çocuk, “İhanet İçin” ve “Galat-ı Meşhur” şiirlerinde olduğu gibi duygularını, düşüncelerini, karanlığını da annesine anlatır:

*“sabah çocuktur anne
gülümseyerek şiir yazıyorum
ihamet için,
hüznün ve buhranın tarihine” (Çarboğa, 2003a: 31).*

“hayat kedere vurulmuş anladım

hayat galat-ı meşhurmuş anne” (Çarboğa, 2003a: 13).

Sanatçının annesini konu aldığı şiirlerinde sıklıkla “anne” diye yinelediği görülür. Bu da onun şiirine bir ahenk katar. Ayrıca geçmişinden kalan ve acılarına şahit kişi olmasından dolayı sanatçı için anne imgesi, yüklendiği anlamlarla dikkat çeker. O, bir çocuğun hayalinde duacı yönü, koruyuculuğu yanı sıra melek, masal kahramanı olarak da nitelendirilir.

2.1.3.4. Aile (Sevgi, Umut, Hasret, Huzur)

Murathan Çarboğa için aile çok önemlidir. O, ailesinden bahsettiği şiirlerinde aşktan, sevgiden, huzurdan ve umuttan da bahseder. Bu temaları işlediği şiirler sayıca azdır. Onun eşi ve çocuklarını andığı şiirlerinde bu duygular, iç içe geçmiştir. Murathan Çarboğa, Kezo'ya yazdığı “Dikiş Diken Şair Kız” adlı şiirinde içinde filizlenen yeni duygulardan haberdar eder. Bu şiirde aşk ve sevgi, sanatçının yüreğine henüz yabancı duygulardır. Kezo, sanatçının “bozkır” diye nitelendirdiği sevgiden ve aşktan yoksun topraklara bu duyguları işleyendir:

*“ve sen, yüreğinin iklimine
yabancı bir bozkırın derinliklerinde
dikiş dikiyorsun”* (Çarboğa, 2003a: 21).

Şiirin sonunda sanatçı, çalkantılı olan yüreğinin sakinleşmesini ister. Yüreğini bağlayacak dingin bir liman özleminde olduğunu belirtir. O liman, “Kezo” diye seslendiği eşi Kezban Hanım’ın kalbi olacaktır:

*“dingin bir liman şehri özliyor yüreğimiz
ve zaman iki koldan akıyor
yineli bir mırıldanmayla gençliğimizden”* (Çarboğa, 2003a: 21).

Sanatçının kızı Asya için yazdığı “Asya” şiirinde ise bir babanın sevgisi ve bir çocuğun neşesi hâkimdir:

*“‘semek!’ diye bağırdı tünediği kayalığın
üzerinden havalanan çocuk gümüş bir heyecan
parladı ellerinde
(...)
rüzgar köpüklü kısrak neşesiyle aldı uzaklardan.*

*susamış ceylan güzelliğiyle suya eğildi Asya
ve bir avuç çöl kuşu dağıldı anaç yorgunluğundan.”* (Çarboğa, 2007d: 45).

“Sonra” şiirinde ise Murathan Çarboğa, kızının mutluluğu için gülmek istediğinden, palyaço olmaktan hatta ışığı bükmekten bile bahseder:

*“ellerimde tutup gözlerime bakan kız çocuğu
sonsuzluğa inanan bir avuç kahkaha.
palyaço olmalıyım diyorum sesimdeki şiire,
ışığı bükmeliyim kızım için, gülmeliyim,
kırmızı bir burun sarmalıyım güllerden”* (Çarboğa, 2013d: 11).

Sanatçının, oğlu Deniz'in doğumunu müjdelediği “Şiir Umudumdur”un son bölümü de dua niteliğinde olup huzur, mutluluk, umut yüklüdür. Bu şiirde oğlunun huzuru için gülmek gerektiğini düşünür:

*“‘şiir umudumdur’ diyordun
ve beş gün sonra
yazgından ve yıkımlardan
sakındığın bir canlı veriyordun dünyaya,
‘gülmek lazım’ diyordun
‘sevinç serçe telaşıyla dolsun içime
oğlum huzurla yüzüme baksın,’
şiirler okudumdu Deniz’ime
yüreğimin asırlık zinciri artık kırılsın”* (Çarboğa, 2003a: 68).

Murathan Çarboğa “Zamanı Biliyordun” şiirinde huzuru şöyle de tanımlar:

*“huzur: adı konulmamış boşluk, sabahın
ikliminde koşturan delişmen kısrak...”* (Çarboğa, 2007c: 39).

Her ne kadar huzuru, adı konmamış bir boşluk olarak tarif etse de ona göre huzur; çocuklarının civıltılarında, eşinin yanına oturup şiirlerini usulca okumaktır. O, bu duyguyu, “Yıkımın Şerrinden Arınmak” şiirinde aşk olarak da tanımlar:

*“yaşamak, yıkımın şerrinden arınmaktır şair,
‘aşk’ diyor hayat çocuklarının civıltılarında,
karın şiirlerini okuyor usulca, oturup yanına...”* (Çarboğa, 2007c: 40).

Murathan Çarboğa’nın en büyük korkusu, çocuklarının büyüüklerini görememektir. Bunu “Kalbim İçin Uzak Nedir?” şiirinden anlıyoruz. Kızının kahkaha attığı ve oğlunun aşk şarkıları söylediği zamanlar, Çarboğa’nın kalbi için uzak olan hayallerdir. Bu nedenle şair bu günleri görmeyi umut eder ve hasretle bu günleri bekler:

*“Kalbim için uzak nedir?
kızımın kahkahası konacak
yemiş yüklü dingin ağaçlara
aşk şarkıları söylerken oğlum,
yeniden su vereceksin solgun anılara”* (Çarboğa, 2013d: 31).

Kısacası sanatçı için ailesi, huzuru bulduğu ve hayata umutla baktığı tek sığınağıdır. O, tüm sevgisini ailesine verir ve onların güzel günlerini görmeye hasret çeker. Sanatçının ailesini andığı her şiirde duyguları daha aydınlık ve sözcükleri daha

güzel günlere olan inançla yüklüdür. O, bu duygu değişiminin sebebini “Alamet-i Farikası Öylesine Yazılması” yazısında da şu ifadelerle vurgular:

“Ailemden ve çocuklardan başka hiçbir şeyi sevmedim. Bölüştürmediğim sevgi devasa bir açlıkla çocuklarıma yöneldi. Bitip tükenmek bilmeyen bir sevgi sağanıgtıydı çocuklarıma yönelttiğim bu aura” (Çarboğa, 2010c).

2.1.3.5. Hayat ve Rüya

Murathan Çarboğa’nın şiirlerinden hareketle, gerçek hayat ile sürekli çatıştığı, kendini yaşadığı çevreye ait hissetmediği, uyumsuz olduğu bilgisine ulaşılır. Dolayısıyla “hayat” temasını işlediği şiirlerinde yalnızlık, uyumsuzluk ve ait olamama alt temaları da göze çarpar.

Sanatçının hayatı sorguladığı “Borges Şiiri”nde düş, cinnet, sanrı, hayat ve inkâr kelimeleri dikkat çeker. Bu kelimeler, Çarboğa’nın düş ile gerçek arasındaki gelgitlerinin dışavurumudur:

*“ayna cinnete değince mi
uslanır Borges?
düşler kimin hevesinden
ağın simyadır?
kendime düğümlendim
yaralı kaplanın
gözlerindeki sanrım şimdi,
hayat sürgit bir inkâr mıdır?”* (Çarboğa, 2003a: 39).

O, gerçeklerden sıyrılıp şiirin ikliminde hayallere dalmak ister. Bu bağlamda “İnadına Şiir” adlı şiirinde gerçek hayat ve rüyanın çatışması söz konusudur. Adam; gerçek hayatın motor gürültüleri, gevrek kahkahaları, imaları, ince hesapları, ucuz şarkıları, küfürleri, bedduaları, boşluğu ve hiçliği içinden sıyrılıp inatla “Ritsos okudum!” der. Şair Ritsos’u okuyan adam, uzak iklimlerin rüzgârını duyumsar ve dağların ardındaki denizden diline deniz tuzu, üzerine de kokusu bulaşır. Kadın ise, şiir okuyarak hayallere dalan adamı “gerçeğine geri dön” diyerek gerçek hayata davet eder (Çarboğa, 2007d: 51, 52, 53) ve şiir yazmak için geç kaldığını, bu sebeple de ihtiyar gibi imgeler düşürdüğünü söyler:

*“geç kaldın şiire, hayata geç başladın
bu yüzden bir ihtiyar gibi yazıyorsun
imgeleri, yaşamadığın günleri özleyerek”* (Çarboğa, 2007d: 51).

Murathan Çarboğa'nın yaşadığı hayatın aksine arzuladığı şey, uzakta, denizin kıyısında çocuklarla huzur bulmaktır. Bu arzusunu “Yazgıya Vurulmuş Prometheus” şiirinde şu şekilde ifade eder:

*“hayatın uzağında hep, denizin kıyısında,
suya karışan çocuklardan ummak huzuru”* (Çarboğa, 2013d: 13).

O, “Arayış” şiirinde yaşamayı hayal ettiği hayatı, Saik Faik işi bir dünyaya benzeterek şu mısralarla anlatır:

*“Sait Faik işi bir dünya
Arıyorsun
Anka'nın küllerinde
Yine muzaffer kalsın diye hayat

Dingin bir hücum şimdi güneş
Dallardan sekiyor, iniyor yüzüne
Toprağa yansıyor yüreğinin gürültüsü
Toprağın kımıltısı
Damarlarına sızıyor,
Kuşlar, cümbüşlerde dillenen
Çingene çocuklar misali
Sabahı şakıyor”* (Çarboğa, 2003a: 17,18).

Dolayısıyla şiirlerinden hareketle Murathan Çarboğa, düşlediği hayatı yazmak istese de gerçek hayatın gürültüsünden kopamamış ve ihtiyaçlar gibi yüzü çocukluğuna dönük şiirler kaleme aldığını belirmiştir, denilebilir.

2.1.3.6. Sanatçı Portreleri

Murathan Çarboğa, şiirlerinde yerli ve yabancı sanatçılara, düşünörlere, onların eserlerine sık sık göndermede bulunur. Ayrıca Beşir Fuad, Franz Kafka, Sergey Aleksandrovich Yesenin, Attila Jozsef, Cesare Pavese, Orhan Veli Kanık, Wolfgang Borchert, Attilâ İlhan, Behçet Aysan, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi isimler üzerine özel şiirler yazdığı da görülür.

Beşir Fuad'ın deneysel ölümüne değindiğı “Kanım Çığlığımdır” şiirinde ölümün şiirini yazmak için bileklerini kesen şairin ölüm anına göndermede bulunur:

*“harflerin bir bir kararıyor şavkı, azad oluyor mânâ,
tıkırtılar duyuluyor dışarıdan, ölüm seslerle geliyor ruha”* (Çarboğa, 2007c: 27).

“Ölümü Denemek” şiiriyle Franz Kafka’yı anlatır. “*çırpınacak ters dönmüş hayatın bacakçıkları*” imgesi ile *Dönüşüm* kitabındaki Gregor Samsa’ya göndermede bulunan Murathan Çarboğa, “(*...*) *infaz geçerli kapanacak düşleri açılmış ‘Dava’ / buhran dinecek*” dizeleri ile de *Dava* kitabına atıfta bulunur (Çarboğa, 2007c: 28).

“Garip Bir Kuş” şiiri ile Orhan Veli Kanık’ı anlatan sanatçı, Orhan Veli’nin “Garip” şiirinin temsilcisi olduğuna işaret eder:

*“aşkın ve sevincin yandaşı ‘Garip’ bir kuş...
şiir nerede kıpırdasa oraya uçmalı sonsuzluğum, cıvıltılarla”*

(Çarboğa, 2007c: 32).

“Gün Aşırı Kurgulanan İntihar” adlı şiirinde de Orhan Veli’nin adı geçer:

*“ve Orhan Veli, az gelişmiş bir ülkenin
şiirden aldığı intikam: imge mezarı bir belediye çukuru”* (Çarboğa, 2007d: 32).

“Ateşle Sınanmak” şiiri ise Madımak Oteli’nde yanarak can veren Behçet Aysan adına yazılmıştır. “*kar yağıyor dışarıda*” dizesi Behçet Aysan’ın “Dışarıda Kar” adlı şiirinden bir alıntıdır:

*“dışarıda kar yağıyor’, kül yürürken imgenin ormanına.
biliyorum, ateşle sınanmadan, kilit vurulmaz cehennemin kapılarına”*

(Çarboğa, 2007c: 35)

“Anlatamayanlar” şiiri, Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar* romanına bir göndermeden ziyade; bu romandaki kahraman Turgut Özben’in iç sesi olan Olric’ten esinlenmedir. Murathan Çarboğa bu şiirinde Olric ile dertleşir, anlaşılmadığından yakınan sanatçı, kalabalığa karışmaktan, çoğunluk gibi olmaktan, anlaşılamamanın acısını yaşamaktansa buna aldırmayıp yine de anlatamayanlardan olmaktan bahseder. Aslında şair, şiirinin değer görmemesine sitem eder:

*“hayatı roman kalabalıklara yavaşalım Olric,
her insanın bir öyküsü var. bir şiir de benden olsun.
boş sayfalara düşülmüş dipnotlar dökülsün etimizi
kopararak. şarkı sözlerinden bozma sloganlar atalım
caddelerde. bozgunu kutlayalım Olric. şiirden terk alaylar
geçsin önümüzden. aldırmayalım. anlatamayalım yine de”* (Çarboğa, 2007c: 34).

Murathan Çarboğa, “Yağmalanmış Hayal” dosyasında “İnkâr Metinleri” bölümünün III. şiirinde de Neruda’nın, Nerval’in, Orhan Veli’nin, Tanpınar’ın isimlerini zikreder:

*“zamansız bir haiku yanılsaması
düşüyordu uzağına. yalnızca çıtırtılar duyuluyordu: Neruda’nın umutsuz şarkısı,
Nerval’in vakitsiz bir
can gibi sallanan ayakları ve Maldororun Şarkıları
zamanın gerisinden ve Orhan Veli’nin yarım kalmış imgeleri, Tanpınar’ın
marazlı huzuru buğu buğu doluyordu odanın içine. kitaplarını yakıyordun,
küçük yeğenin üşümesin diye, koparıp ateşe veriyordun sayfaları”*
(Çarboğa, 2005: 8).

Sadece şair, yazarlar değil; ezgileri ile sanatçıyı etkileyen isimler de şiirlerinde yer bulur. Enrico Macias bunlardan biridir.

*“varoşların
çamura bulanmış yazgisından çağırdı seni denize yakışır bir ses, şiiri
ve Paris’i kutsayan ezgileri ile Enrica Macias”* (Çarboğa, 2005: 9).

Şiirin intihara yakın olduğunu, hayatın kıyısına dikilip ölü şairlerin ses vermesini beklerken öğrenen Murathan Çarboğa, “İnkâr Metinleri”nde Attila Jozsef, Yesenin ve Zafer Erkin isimlerini yine zikreder:

*“dikilip hayatın kıyısına
ses vermesini beklerken ölü şairlerin: kara trenlerin bozkır özlemi ile
Attila Jozsef, kanın çıkırtkan kokusu ile Yesenin ve Zafer Erkin, hayata
düşürülmüş inkar metinleriyle. anladın şiir yakındır intihara ve bir susma
sanatıdır işin”* (Çarboğa, 2005: 10).

Fransız sanatçı Nerval’in, ölüm şekliyle Murathan Çarboğa’yı etkileyen bir sanatçı olduğundan daha önce de bahsetmiştik. Dolayısıyla eserlerinde sıklıkla Nerval adının geçmesi bundandır. “Nerval Şiiri” de Nerval’i anlatır.

Murathan Çarboğa “Arayış” şiiriyle Sait Faik Abasıyanık’ın adını anarken; “Yağmur” şiirindeyse onun eseri “Hişt Hişt”e göndermede bulunur:

*“Sait Faik işi bir dünya
arıyorsun
Anka’nın küllerinde
yine muzaffer kalsın diye hayat”* (Çarboğa, 2003a: 17).

*“yağmur dökülüyor
ve çözülen bir ivmeye
kapılıyor ellerim
dışarıda “Hişt Hişt”’ten arta kalan naif bir ritim*

*ah, anılar lâl oluyor
artık kırık bir rembetiko yüreğim” (Çarboğa, 2003a: 20).*

Murathan Çarboğa’nın hemen her şiirine, esinlendiği bir dize, bir şiir ya da bir cümleyi alıntılarla başladı. Behçet Aysan, Enver Gökçe, Behçet Necatigil, Kaan İnce, Ziya Osman Saba, Franz Kafka, Orhan Tüleylioğlu, Yannis Ritsos, Pablo Neruda, Yorgo Seferis, Ahmet Muhip Dıranas, Melih Cevdet Anday, İlhan Berk, Thedos Adorno, Enis Batur, Wolfdietrich Schnurre, Aleksandr Puşkin, Cesare Pavese, Hasan Ali Toptaş, Akgün Akova, Orhan Alkaya, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necati Tosuner, Konstantinos Kovafis, Oğuz Atay, Sabahattin Kudret Aksal onun şiir kitabında ve şiir dosyalarında rastlanan isimlerdir.

Sanatçının eserlerinde mitolojik ve dinî isimlere de rastlanır. “Şiire Dua” adlı şiirde Yusuf, Yakup, Mehdi ve Deccal isimlerine rastlanırken; “Ölmek” şiirinde Hades, Hera, Kaknus, isimleri dikkat çeker (Çarboğa, 2005: 35, 36). Ayrıca “Yazgıya Vurulmuş Prometheus” şiiri de adından da anlaşılacağı üzere mitolojik kahraman Prometheus’a göndermedir.

Sonuç olarak Murathan Çarboğa; pek çok sanatçı, düşünür, dini ve mitolojik ismi şiirine malzeme eder. Onun bu tercihi, şiirini zenginleştirmek yanında, onun sanatını besleyen okumalarını gözler önüne sermesi açısından da önemli bir ipucudur.

2.1.3.7. Şiir

Murathan Çarboğa şiirlerinde şairden ve şiirden de bahseder. Şiir, onun için hayatla uzlaşmanın yoludur. “Miras” şiirinde şiirin babasından kendisine miras kaldığını söyler. Şiirini de “*ben İkinci Yeni’ye tutunamayan tutuk bir lisan*” (Çarboğa, 2003a: 19) olarak betimler. Şiirini kendinden geçmiş bir vaziyette, sürrealist bir eğilimle, bir ayindeymiş gibi yazdığı, “Monolog” şiirinin şu mısralarından anlaşılır:

*“şiirlerden umduğun medet
sanrı bir ayın ortamında
sürrealist bir eğilimle
yazdığın şiirler
(...)
kusuyordun inkarın sakat çocuğunu
karasız ve şaşkın
dökülüyordu imgeler*

bungun hevesine” (Çarboğa, 2003a: 79).

Sanatçı, “Yağmalanmış Hayal” adlı şiir dosyasında “İnkâr Metinleri” bölümünde şiiri ve şairi sorgular. O, bu şiirlerinde şiirin kendisi için anlamını, ilham kaynaklarını, şairin aykırılığını anlatır. Ona göre şiir, bir susma sanatıdır ve şair ise intihara yakındır:

“anladın şiir yakındır intihara ve bir susma sanatıdır işin” (Çarboğa, 2005: 10).

Bu dosyada yer alan “Göge Uçuşan Harfler” şiirinde, vahşetin büyüklüğü karşısında hissettiği acıyı anlatmaya şiirinin gücünün yetmediğini söyleyen sanatçı, bu acılara kayıtsız kaldığı günler için de kendini suçlar:

*“ruhumdaki yanık izleri hangi günaha redif? ateşi yaratan şeytan
parmaklarımda tutuşurken hangi şiir aklar kayıtsız günlerimi?”*

(Çarboğa, 2007c: 9).

Murathan Çarboğa, özgün imgeler kurmasına ve dile hâkim olmasına rağmen “Şiir İhanettir” şiirinde sözcüklerin, dilinde biriken anlamı ifade etmede yeterli olmadığını belirtir. O, daha söyleyeceği çok şey olduğunu söyler:

*“şimdi hangi ses
yüklenir dilimde biriken anlamı.
sözümden çok söyleyeceğim var” (Çarboğa, 2007d: 39).*

Murathan Çarboğa; şiirini kendini zehirlemek, yaralarını kanatmak, daha çok acımak için kullanır. “Tango”da şiirini kendi kuyruğunu sokan bir yılanı benzetir:

*“şiirim kıvranıp kuyruğunu sokuyor
şiirim bir adım ötemde ölüm çemberi. güneşin
ve rüzgarın tosladığı bir küfürüm şimdi” (Çarboğa, 2007d: 38).*

O, “Şeytanın Kulları” ve “Okundukça Kımıldanan Şiirler” şiirlerinde belirttiği gibi dingin şiirler yazmak istemez. Acıdan beslenen, çılgılık gibi şiirler yazmak ister:

*“bana dingin şiirler bağışlama hayat”
alnuma süttten kesilmiş bebeklerin
çılgılığını iştir, sabaha sokakta
yakalanan çocukların şaşkınlığını...” (Çarboğa, 2007d: 11).*

O, okundukça kımıldanan şiirler yazmak ister:

“karanlığa damlasın için. okundukça kımıldanan

şiiirler yazdım. okundukça azaldım. okundukça azaldım”

(Çarboğa, 2007d: 49)

Kısacası sanatçı şiiri, kendini ifade etmek için kullanır. O, şiirlerinin İkinci Yeni’ye benzediğinin farkındadır; ancak duygu yönüyle özdeşleşmediklerini söyler. Zihnindekileri tam anlamıyla ifade edemediğinden de yakınan sanatçı, kendisine şiir yazdıran duygunun acı olduğunu bilir. Bu sebeple de kaderinden daha çok keder ister. Hemen tüm şiirlerine hâkim olan acı, keder, huzursuzluk ve mutsuzluk şairi var eden şiirinin ana malzemeleri olmuştur.

2.1.3.8. Mekân

Murathan Çarboğa’nın şiirinde mekân, iç dünyadan dış dünyaya doğru açılır. O, iç dünyasındaki huzursuzluğu dış mekâna açılarak dindirmeye çalışır. *Güne Dönen Rüya* şiir kitabı ile “Yağmalanmış Hayal” adlı şiir dosyasında “Oda”, “Mutfak”, “Balkon”, “Ev”, “Bahçe”, “Sokak”, “Park”, “Irmak”, “Şehir”, “Gökyüzü” şiirleri mekân isimleri olarak dikkat çeker:

*“büyüdükçe **odalar** küçüldü. duvarlar beton, eşyalar dargın
ve ben üzerime kapanacağı bekliyorum zamanın”* (Çarboğa, 2005: 14).

*“ne zaman girsem **mutfağa** huzura acıkmış bir
çocuk çekiştirir annesinin eteklerinden,
yine sessizce”* (Çarboğa, 2005: 17).

*“çöle konmuş bir ışık yumağıydı **şehir**, sokakların
koştığı bir panayır yeri, yıkıldı. her şey
yiten bir aşkla”* (Çarboğa, 2005: 25).

Yukarıdaki şiirlerde yer alan “oda, mutfak, şehir” şairin çocukluğundan iz bırakan yerlerdir. Zamanın geçiciliğini, yaşlandığını ve ölümü beklediğini “oda” üzerinden anlatan sanatçı; annesi ile özdeşleştirdiği “mutfak” ise huzurlu bir ortam olarak anlatır. “Şehir” ise parıltısı, hareketliliği, eğlencesi ile betimlenirken yitirilen aşkla beraber yıkıldığına da işaret edilir.

Murathan Çarboğa, “Şairler Erken Ölür” şiirinde sokağı, yani içinde bulunduğu çevreyi, tüm ayrıntıları ile şiirinde yansıtır:

“pavyonlar çağırıyor susamışlığını, otel tabelaları

*yanıp yanıp sönüyor, neon kırıkları saplanıyor bedenine,
dolmuşlar toplamaya çalışıyor telaşını, pezevenklerin
işkilli merakı peşinde. kaçıyorsun, asfalta açılmış
çukurların karanlığından ter içinde sıyrılan dönerlerin
yağlı kokusundan kaçıyorsun, avuçların ısınıyor biteviye” (Çarboğa, 2007d: 30).*

Murathan Çarboğa’nın şiirinde Adana ve Antakya da mekân adı olarak geçer. Antakya; “Soluyorsun” şiirinde Ortodoks Kilisesi, Amanos Dağları, Asi Nehri ile anlatılır. Sanatçının yaşanmışlıklarını ve izlenimlerini de aktardığı bu şiirde Antakya, yeni bir ruha bürünür:

*“Ortodoks Kilisesi’nin önünde durup gökyüzüne
bakıyorsun (...)
zamanın paslı kadranından ilahiler yükseliyor.
(...)
Asi: suyun karalanmış yazgısı... boğulmuş çocukların
yasını bekliyor analar
(...)
Arapça şarkılar kımıldanıyor sabahçı lokantalarda
(...)
sabah ezanı yankılıyor dört bir yandan Amanos’un eteklerinde
köy ışıkları yaniyor.” (Çarboğa, 2007d: 23, 24, 25).*

Murathan Çarboğa, “Yanlış Adım” şiirinde olduğu gibi masal diyarı “Kaf Dağı”na da şiirinde yer verir:

*“ah, sustu
omzumuzdaki yılgın melek
yıkıldı mabed
ve çocuklar anladı
bir yalandı:
‘Kaf Dağı, elma bağı’
sürgit bir yalandı.” (Çarboğa, 2005: 34).*

“Hayata Manifesto” şiir dosyasının birinci bölümünde yer alan şiirlerde Filistin, Irak, Vietnam, Hiroşima yanı sıra And Dağları, Mezopotamya, Bağdat, Auschwitz adı verilen Nazi Almanya’sının toplama kampı da mekân adı olarak göze çarpar. Ayrıca Tuna, Sarsanyan Hanı, İstanbul, Sivas, Paris, Akdeniz de onun şiirlerinde yer alır:

*“(…) zeytin ağaçlarının gölgesine
uzanmak Akdeniz’e karşı, uyumak, uyumak ve kalyon hışırtılarıyla
doğrulamak yeni zamana, unutmak kadar çıplak bir hazla” (Çarboğa, 2007c: 31).*

“düşlere göç / etmek Tuna’nın rüzgârıyla” (Çarboğa, 2007c: 30).

*“gençliği yeni bir şarkıyla
salıverir Sansaryan Han, akşama dağılır komünistler Paris*

66

suya eğilen çocuklar neden kanıyor?” (Çarboğa, 2003a: 40).

Sanatçı, “Zamana Dair” şiirinde zamanı “*kara günlerin maharetli ustası*” olarak betimler. Kendisine kara günler sunduğu için de zamana “*dostum*” diye seslenir:

*“sen ki dostumsun
kara günlerin maharetli ustası,
susmalı.
bebeğimizin avuçlarında
bir varmış bir yokmuş zaman.” (Çarboğa, 2003a: 28).*

Murathan Çarboğa’nın şiirlerinde sıklıkla rastlanan zaman dilimi, karanlık saatlerdir. Şiirlerinde hâkim olan “akşam ve gece” kelimeleri, aynı zamanda onun psikolojisini yansıtır. “Sabah” kelimesi ise umut yüklü şiirlerinde göze çarpar. Ayrıca “zaman” kelimesi de Çarboğa’nın çokça tekrar ettiği ve üzerine şiirler yazdığı bir kavramdır:

*“işte akşamdı,
yanaklarında neon gülleri açtıydı” (Çarboğa, 2003a: 59).*

*“gecenin duldasında
acıyor imgenin yetim gülü” (Çarboğa, 2003a: 38).*

*“sabah çocuktur anne
dingin bir deniz özlemidir
ölmek gibidir sevinç üzre” (Çarboğa, 2003a: 31)*

Kısacası zaman, Murathan Çarboğa için geçici ve acımasızdır. O, zamanının şairi olamasa da ona bu yazgıyı sunduğu için akıp giden zamandan memnundur. Bu memnuniyetini şiirlerinde de dile getirir.

Murathan Çarboğa’nın şiirleri tema açısından incelendiğinde, bireysel konuların ağırlıkta olduğu görülür. Çünkü o, hayatını ve hayatında yer edinenleri eserlerinde işler. Otobiyografik şiirler yazar. Şair, düşünür, müzisyen, dinî ve mitolojik birçok isme de eserlerinde yer verir. Şiirlerinde acı, yas, keder, hüznün hâkimidir. Yazgı, ölüm, keder, anne, baba, çocuk, zaman, mekân şiirlerinde sıklıkla geçen kelimelerdir. Şiirlere bakıldığında Murathan Çarboğa’nın geçmişin arayışında olduğu, anlaşılamamaktan yakındığı, hayatla uzlaşamadığı, zamana ve mekâna uyum sağlayamadığından şikâyetçi olduğu görülür.

2.1.4. Murathan Çarboğa'nın Şiirlerinde Yapı

Murathan Çarboğa'nın şiiri, yapı yönünden çeşitlilik gösterir. Bu durum, şairin farkındalıklarını ortaya koyması açısından önemli bir ipucudur. Bu sebeple çalışmamızın bu bölümünde sanatçının şiirleri yapı bakımından incelenecektir.

İsmail Çetişli'nin de belirttiği gibi “*Şiirde yapı metni oluşturan muhtevanın, dil malzemesi ile estetik bir terkibe dönüşmesinden doğan ve buna hizmet eden önemli bir unsurdur*” (Çetişli, 2006: 54). Nazım şekli de şiirin yapısını oluşturan önemli unsurdur. Nazım şekli deyince şiirin dış görüntüsü, “*nazım birimi, mısra yapısı, kafiye örgüsü ve veznin belirlediği dış yapı*” ile kalıplar akla gelir (Çetişli, 2006: 55).

Murathan Çarboğa'nın, şiirlerinde geleneksel nazım şekillerinin dışına çıktığı görülür. Onun, kendine özgü, kurallı şiir terkipleri söz konusudur. Bunların dışında kuralsız, serbest mısra düzeniyle yazdığı şiirleri de vardır. Çarboğa'nın şiirlerinde ölçü yoktur. Serbest ölçüde yazan şairin şiirlerinde redif ve kafiye de yok denecek kadar azdır. Bu sebeple de çalışmamızda ölçü, redif, kafiye örgüsü ayrı bir başlık altında incelenmemiş olup mısra yapılanmaları üzerinde durulmuştur.

Murathan Çarboğa'nın şiirleri incelendiğinde şu yapılanmalar görülür:

Murathan Çarboğa'nın tek mısralı hatta üç sözcükten oluşan şiiri bulunur. “İstanbul” şiiri buna örnektir. “Mırıltılar” bölüm başlığı altında yer alan bu şiir, şairin ağzından düşen bir mırıltıdan ibarettir: “*İstanbul: yorgun güvercin...*” (Çarboğa, 2003a: 97). “Şiir Umudumdur” adında birinci bölümü 96, ikinci bölümü 63 mısradan oluşan, toplamda 159 mısra uzunluğunda şiiri de vardır.

Çok sözlü, uzun mısralı şiiri de olan şairin bu yapıda çok sayıda ürünü mevcuttur. Bu şiirlerde dikkati çeken şey, şiirin sayfadaki düzeninin düz yazı gibi olmasıdır. Bu yapıdaki şiirler, şairin içsel sıkıntılarını anlattığı ve uyağın, redifin aranmadığı, serbest ölçülü şiirlerdir. Mısra bütünlüğü olmayan bu şiirlerde anlamın, tıpkı düz yazıdaki gibi alt satırlara da kaydığı gözlemlenir. “*Güne Dönen Rüya*” şiir kitabında bu yapıda olan “Karanlık Söylemler” başlığı altında Romen rakamıyla sıralanmış beş şiir; “Vahşet ve Karmaşa” başlığı altında da yine Romen rakamlarıyla sıralanmış üç şiir saptanır. Çarboğa'nın şiir dosyalarından “Yağmalanmış Hayal”de de “İnkâr Metinleri” bölüm başlığı altında yine Romen rakamlarıyla sıralanmış beş

şiiir bulunur. Bu şiiirlerdeki mısra sayısı 13-16 mısra aralığında değışiklik gösterse de mısralar uzunlukları açısından benzer ve çok sözcüklüdür:

*“Onmaz bu ellerden dökülen yara, kara sözler
üzre bulur birbirini devrik sevinçler, derinlerden
yükselen yabanıl hırıltılarda kurulur vahşetin
saltanatı, oysa herkes çocuktuk bir zamanlar, sabun”* (Çarboğa, 2003a: 48).

Murathan Çarboğa’nın 2, 3, 4, 5, 8, 9 mısralık şiiirleri de vardır. Bunlar tek parça halinde şiiirlerdir.

İkilik: *“saksıya ayaklarını soktu adam
göğsündeki kıl çiçekleri için”* (Çarboğa, 2003a: 100).

Üçlük: *“kuşlar vuruldu!
parklar şehre yürüsün artık,
çınar gökyüzünü avuçlasın”* (Çarboğa, 2003a: 98).

Beşlik: *“damlara çıktık uğultun için
kuşlara böldük yüreğimizi
ellerimiz esrik uçurtmalarda
dokunduk kanayan yerlerine
sustuk ve dokunduk bizi anımsaman için”* (Çarboğa, 2003a: 96).

“Ev” şiiiri sekizlik (Çarboğa, 2003a: 94), “Mutfak” şiiiri dörtlük (Çarboğa, 2003a: 91), “Pencere” şiiiri dokuzluk (Çarboğa, 2003a: 92) şeklinde yazılmış şiiirlere de örnek verilebilir.

Murathan Çarboğa’nın “Yağmalanmış Hayal” dosyasında örneklerine rastlanan 10+2’lik mısra düzeninde, çok sözcüklü şiiirleri de vardır. Bu şiiirlerde şairin vermek istediğı mesaj son ikiliktedir. Bu dosyadaki “Anne”, “Baba”, “Oda”, “Çamaşır”, “Oyuncak”, “Mutfak”, “Pencere”, “Balkon”, “Ev”, “Bahçe”, “Sokak”, “Park”, “Irmak”, “Şehir”, “Gökyüzü” şiiirleri bu yapı ile örölüdür. “Hayata Manifesto” dosyasında “Yitirilmiş İsimler Sözlüğü” bölümündeki şiiirler de bu yapıdadır.

“Hayata Manifesto” şiiir dosyasında örneklerine rastlanan 5+5+5+5+5+4 mısra düzenindeki şiiirler de dikkat çekicidir. “Yüzyıllık Yıkım” bölümü şiiirleri bu yapı ile yazılmıştır.

Şairin sone, yani 4+4+3+3 mısra düzeni ile oluşturduğu şiiirleri de vardır. “Hayata Manifesto” adlı şiiir dosyasının son bölümü “Hayata Tahammül Duaları”nda yer alan şiiirler, bu yapıdadır. “Dilemma” dosyasındaki “Sonet Aşkla Mümkün” ve “Erkenci Şiiir” bölümleri şiiirleri de bu yapı ile oluşturulan şiiirlerdir.

6+6+6+6+6+4 mısra şeklinde düzenlenmiş şiirlere de “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire” dosyasındaki “İkizine Seslenen Şiirler” bölümünde rastlanır.

“Dilemma” şiir dosyasının ilk iki bölümündeki bütün şiirler 5+5+5+5+2 mısra düzenindedir.

Görüldüğü üzere bu nazım şekilleri, “sone” hariç, şairin kendine has oluşturduğu mısra düzenlemeleridir. Bunların dışında sanatçının karışık, belli bir mısra düzenine bağlı kalmadığı çok sayıda şiirleri de mevcuttur. 7+4+5+7+6+7+7 mısra düzeniyle yazılan “İnadına Şiir” (Çarboğa, 2007d: 51-53), şairin bu tarz şiirlerine bir örnektir.

“Dilemma” (Çarboğa, 2013d: 48-51) şiiri de 3+4+3+4+2 / 3+4+3+4+2 / 3+4+3+4+2 / 3+4+3+4+2 / 3+2 mısra düzeni ile dikkat çeken uzun bir şiirdir. Ancak mısra sayısı çok olmasına rağmen mısradaki sözcük sayıları az ve sözcük tekrarı çok olan bir şiirdir.

Murathan Çarboğa’nın “Haiku” tarzında yazdığı şiirleri de vardır. Bir Japon şiir tarzı olan haikular; üçer mısralık, anın fotoğrafını çeken, küçük şiirlerdir. “Dilemma” şiir dosyasında on altı, “Yağmalanmış Hayal” dosyasında ise yirmi haiku tarzı şiir bulunur:

*“bildim, gerçek şu:
o kısa saçlarında
sendin haiku”* (Çarboğa, 2005: 49).

*“güz ne güzeldi,
dirildi yitik aşklar
hüzne can verdi”* (Çarboğa, 2005: 47).

Murathan Çarboğa’nın duygu dünyasına göre şiirlerini yapılandırma çabası içine girdiği görülmüştür. Kendisine özgü mısra düzeni oluşturan sanatçı, serbest ölçü ile redifsiz ve kafyesiz şiirler yazmıştır. Düzyazı, şiir karışımı uzun mısralardan oluşan şiirlerinde olduğu gibi onun hemen hemen bütün şiirlerinde “anjanbuman” (anjanbman) göze çarpar. Yani mısra bütünlüğü olmayıp, anlamın alt mısralara kaydığı şiirlerinin bu özelliği, sanatçının kalıba sığmayan düşüncelerinin de yansımalarıdır. Murathan Çarboğa’nın kendine has tarzı ile hayata karşı duruşunu, şiirin yapısına da yansıttığı görülür.

2.1.5. Murathan Çarboğa'nın Şiirlerinde Dil ve Üslûp

Şiirin kendine has bir dili vardır. Onu diğer dillerden (günlük ve ilmi dil) ayıran belli başlı özellikleri söz konusudur. Bu özellikleriyle şiir dili, edebî dil içinde de farklı bir konumda değerlendirilir. Şairler özgün ve estetik eserler verebilmek için hem şiirin hem de dilin imkânlarını kullanırlar. Onlar, şiir dilini oluştururken halkın dilinden, söyleyiş biçiminden, söz sanatlarından, farklı biçim ve yapılardan, anlatım biçimlerinden, dil bilgisinden yararlanırlar.

Şairlerin dili kullanma biçimleri, onların üslûbunu yansıtır. Üslûp, şairin imzasıdır. Özgün olmalıdır. Ancak Mehmet Kaplan'ın da belirttiği gibi

“Üslup, bazılarının zannettikleri gibi yazarların kullandıkları, kelime, teşbih, istiare ve mecazlardan ibaret değildir. Onlar tek başlarına mana ve değer taşımazlar. Üslup, muhteva ile dil arasındaki münasebettir” (Kaplan, 1976: 440).

Yani şiirin konusu, konunun işleniş şekli ve verdiği mesaj da şairin üslûbuna etki eder. Ayrıca Şerif Aktaş'ın da belirttiği gibi şairin mizacı, hayat tecrübesi, yaratıcı gücü de dil malzemesinin seçilmesinde ve kullanım biçiminde etkilidir (Aktaş, 1968: 60). Dolayısıyla Murathan Çarboğa'nın şiirleri dil ve üslûp açısından incelenirken dili kullanma biçimleri ve buna etki eden diğer unsurlar dikkate alınacaktır.

2.1.5.1. Dil

Murathan Çarboğa'nın şiiri, dil açısından çok zengindir. Onun yeniliklerle dolu olan dili dinamiktir. O, şiir dosyalarını oluştururken hep yenilik peşinde koşar ve deneysel şiirler yazar. Deneysel şiir ile kastedilen, okumaları sırasında karşılaştığı yeni tür veya şekli şiirine yansıtma çabasıdır. Çünkü o, tek oturumluk, ilham ile şiir yazar. Yani şiirleri üzerinde çalışmaz, düzeltme ve değişiklik yapmaz. “Haiku” tarzı şiirleri, Çarboğa'nın yenilik arayışının ürünleridir:

*“sararıyor su,
toprağa eğildikçe
gölge kokusu”* (Çarboğa, 2005: 47).

Sanatçının şiirinde şekil yönünden dikkati çeken belli başlı özellikler vardır. Bu özellikler şairin dili özgün kullanımlarıdır ve sanatçının şiirinin şekliyle duygu dünyası arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Murathan Çarboğa'nın şiirinde genel olarak özel isimler dışında büyük harf kullanımı yoktur. O, mısra başlarında küçük harf kullanır. Noktadan sonra da küçük harfle devam eder:

*“‘Sus!’ diyecek İshak kuşu. birikmiş onca sözcük
varken susacak adam. zamanla çözülecek
bir imge ilâştirecek gülümsemesine. karınca,
kedi ve çocuk ellerinden tutacak yenilmişliğin.
mazot kokulu Don Kişot kapanacak düşlerine”* (Çarboğa, 2013d: 16).

Murathan Çarboğa, küçük harf kullanımı tercihinde kararlılık göstermez. Kimi zaman büyük, kimi zaman küçük harfle yazdığı sözcükleri olması yanı sıra; mısra başlarında büyük harfi kullandığı şiirleri de vardır:

*“kalbim kırmızının inkarı
Deccal'in niyetine
akıtılmış safran”* (Çarboğa, 2005: 36).

“saçlarımda kanasın

cehennem çiçekleri, deccal'in askerleri can versin uçsuz korkuya” (Çarboğa, 2007c: 19).

*“Ah aldaniş,
Gerçeğin eşğine yığılan sevgili,
Mâziden bakakalan dilemma.*

*Ahraz bir rüyadan
Doğmuş ikizim,
Güz bahçelerinden
Ve akşamdan”* (Çarboğa, 2013d: 48).

Murathan Çarboğa'nın hiç noktalama işareti kullanmadığı şiirleri de mevcuttur. “Monolog” şiiri, şairin bu tercihle yazdığı uzun bir şiirdir. “Şiir Umudumdur”, noktalama işaretleri kullanılmadan yazılan uzun bir şiirdir. Murathan Çarboğa'nın bu tercihleri bilinçli olup düzene karşı düzensizlik mesajı içerir. Şiirinde hayata tutunamamayı, diğerlerinden farklı olmayı, kabul görmemeyi, hayatla uzlaşamamayı, inkârı anlatan sanatçı; aykırılığını şiirinin şekline de yansıtır. Ayrıca Çarboğa, sayrılı bir ruh hali ile sayıklar gibi şiir yazar. Onun şiirinde duygu ve düşünceler dur durak bilmeksizin akar. Şiirleri soluksuz okunur. Sanatçı, duygu ve düşüncelerini ifade etmekte sözcüklerin yetersiz kaldığından yakını. Dolayısıyla onun duygularının yoğunluğunu, zihnindeki çalkantısını ve şiir yazarken psikolojisini, noktalama işaretlerini kullanmayarak şiirlerinin şekline yansıttığı görülür. “Şiir Umudumdur” bu şekilde yazılmış bir şiirdir:

*“şehir çirkli bir su gibi
sardıydı etini
nefretinin tutkuya dönüştüğü
o sırça köprüde
yitirdi sergilerini”* (Çarboğa, 2003a: 63).

O, duygu ve düşünce dünyasındaki yoğunluğu, düzyazı gibi şiir yazarak da dışarı vurur. Şiirlerinde mısra bütünlüğünün olmadığı, anlamın alt mısralara da kaydığı uzun cümle yapılarıyla örülmüş şiirleri sayıca çoktur:

*“kaç Dünya Savaşı sığdırır insan kısacık ömrüne? mutluluğa
inanmak aldanmak mıdır? yığılıp kaldığım çukur hangi cephede?”* (Çarboğa, 2007c: 32).

*“gözlerinde
deniz kabuğundan
dünyayı dinlemenin
uğultulu şaşkınlığı
hayat çizmek için
kumlara
sahile koşuyor heyecanı”* (Çarboğa, 2003a: 32).

Murathan Çarboğa, dile hâkim ve dili türevleri ile kullanabilen yetenekte bir sanatçıdır. Onu yansıtan ve sıklıkla kullandığı sözcüklerin yanı sıra şiirleri, sözcük bakımından oldukça zengindir. Dili yetkin kullanan sanatçının yaratıcı imajları ve sembolleri de dikkat çeker. Murathan Çarboğa, gördüklerinden, duyduklarından, tattıklarından, koklarından kısacası beş duyu organı ile algıladığı her şeyden etkilenen bir sanatçıdır. Dolayısıyla onun imajları duyu bakımından zengindir. Onun şiirinde ırmaklar marazlı akar, anne mırıl mırıl güz kokar, hayat galat-ı meşhurdur, zaman ise güne koşar (Çarboğa, 2003: 13).

Orijinal imajlarla dolu “Yenilgi” şiirinde *“yanık bir gül ilişir / dudağımın enlemine”* (Çarboğa, 2003a: 14) ifadesi dikkat çeker. Yazgısından, acı dolu bir yaşantı arzulayan sanatçı, gülerken bile acı çekmek ister. Mutluluğu kendine haram kılan sanatçı, mutlu olacaksa da bunun “acı, buruk bir tebessüm” olmasını tercih eder. Yanık bir gül ile kastedilen “kırmızı bir gül” de olabilir:

*“küsün bir tabut gibi
sürükle bozgunların orta yerine,
leşlerin üzerine,
ellerimin akşam serinliğini dök,
sıska ve solgun çocukların
isterik sevinçlerini devşir
ve yanık bir gül ilişir*

dudağımın enlemine” (Çarboğa, 2003a: 14).

Murathan Çarboğa’nın şiirlerindeki imajlar, şu örneklerle çoğaltılabilir:

“annemin güne mayaladığı

seslere kanmışım” (Çarboğa, 2005: 28).

“imgenin göğünde tele takılı uçurtmalardan rüzgârlı

bir yalnızlık” (Çarboğa, 2007c: 8).

“pıhtılaştıran sözcüklerin üzerine unutulmuş ulayan zaman”

(Çarboğa, 2007c: 12).

Sanatçının şiirlerinde sözcükler, gerçek anlamlarından sıyrılır ve her biri yeni bir anlamla ses, görüntü, kişilik kazanır. Murathan Çarboğa’nın şiirindeki dil, İkinci Yeni diline benzetilir. İmaj ve sembollerle dolu olsa da onun şiirleri anlaşılır niteliktedir. O, dili işlerken zorlanmaz. Doğal ve kolay bir söyleyişle (ilhamla) yazan sanatçı; acılarını, öfkelerini, umutlarını, samimi bir biçimde şiir diline yansıtır. Bilinç akışı ve iç monolog biçiminde söylenen şiirler bir sayıklama, haykırış, çılgılık niteliğindedir.

“Şiir İhanettir” şiirinde söyleyemediklerine, acılarına, yarım kalmışlıklarına ve şiirin gölgesindeki cinnetine değinen sanatçının dili doğal, kolay, açık ve anlaşılır niteliktedir:

*“etime yapışıyor söylenemeyenin âhı. günlerin
ve mesafelerin ötesinden uçuşuyor acılar. dile
dökülememiş arzular çalıyor kapımı, yarım kalmış
seviler ve ihbarlar ve ihanetler. şimdi hangi ses
yüklenir dilimde biriken anlamı. sözümden çok
söyleyeceğim var. (...)
yalnızca şiir bekleyen aşıklar, sokağıma dayıyor cinneti” (Çarboğa, 2007d: 39).*

Murathan Çarboğa şiirlerinde genelde kendisini anlatır. Ancak şiirlerinde seslendiği kişi ikinci tekil şahıstır. Yani “Soluyorsun” şiirinde “sen” diye seslendiği kişi aslında kendi “ben”idir:

*“mekâna kök salamıyorsun. odalardan kovulmuştu çocukluğun,
kagir evlerin huzurundan. avlularda kırılmıştı oyuncakların, (...)*

*bulvarların eğreti vatandaşıydın. yokluğun aktı
gün aşırı silinen bir film karesinden, suçun ve idamın ...” (Çarboğa, 2007d: 24).*

Murathan Çarboğa’nın şiirinde “sen” diye hitap ettiği kişi, her zaman kendisi değildir. “Sen”, bazen şiir bazen hayat bazen de Çarboğa’nın eşine yazdığı “Dikiş Diken Şair Kız” şiirindeki gibi eşi Kezban Hanımdır. Bu şiirde şair, şiirin öteki kahramanıdır. O, kendinden “ben” diye bahseder. Sen, ben ve biz zamirlerinin bir arada olduğu şiirde hem birinci tekil şahıs hem ikinci tekil şahıs hem de birinci çoğul şahıs ifadeleri söz konusudur:

*“serçelerle uyanıyorum sabahları
(...)
ve sen yüreğimizin iklimine
yabancı bir bozkırın derinliklerine
dikiş dikiyorsun
(...)
dingin bir liman şehri özlüyor yüreğimiz” (Çarboğa, 2003a: 21).*

Türk Edebiyatında Garip akımıyla başlayan şiirde “küçük insan”ı anlatma anlayışı, sonrasında birçok şairce benimsenir ve bu çaba, şiire zenginlik katar. Doğal bir dil peşinde olan şairler; halkın günlük konuşma diline, söyleyişine, argo söylemlerine ve sokak jargonuna şiirlerinde yer verirler. Özellikle yüzü halka dönük, toplumcu şiirler yazan şairlerde bu tür söylemlere daha sık rastlanır. Bu söylemler hem şiiri hem de halkın içinden çıkmış şairi halka yakınlaştırır. Murathan Çarboğa da argoyu ve sokak jargonunu şiirlerinde kullanan bir sanatçıdır. “Orospu, piç, fahişe, çirkef, apış arası, hinoğlu hin, cüzzamlı, marazlı vb.” onun şiirlerinde rastlanan kelimeleridir. Çarboğa, argo ve jargonu düşünülenin aksine toplumla yakınlık kurmak için değil; bireysel duygularının, iç sancılarının dışavurumu için kullanır. Çünkü o, sosyal konuları bile bireysel bakış açısı ve psikolojisi ile yorumlar.

Murathan Çarboğa’nın şiirinde gözlerin buğulu kuşları küfürlere asılır, aşk ise bir fahişenin kalbine sığınır:

*“şimdi bir fahişe, çocuk olur ürperen ve dinleyen
bir dizin sağrısında,
(...) küfürlere asılmıştır
gözlerin buğulu kuşları ve fahişenin kalbine
sığınır aşk” (Çarboğa, 2003a: 52).*

Şehir, vahşetin aguladığı bir orospuya taparcasına sevilir:

“vahşetin ağuladığı bir orospuya

taparcasına seviyordun şehri,

sen günün kara muskasına yazılıydın” (Çarboğa, 2003a: 65).

O, “kalabalık” diye ifade ettiği toplumu ve toplumun şiire karşı tavrını betimlerken içindeki öfkeyi, kalabalığı “apış arası”nı karıştırmak ve “hinoğlu hin” olmakla suçlayarak somutlaştırır:

*“ve bu kalabalık
şiir ateşe atılırken
apış arasını zevkle karıştıran
tek düşünce eylemi
hin oğlu hinlikten ibaret
sağır ve çaresiz kalabalık
yıkılan sesindi.”* (Çarboğa, 2003a: 66).

Sanatçının “Karanlık Söylemler” şiirinde zamanın çirkefini fısıldadığı, mekânın ise tükenen bir cüzzamlı hüznünde olduğu görülür:

*“(…) çağcıl bir suflör edasıyla
fısıldar kulağına çirkefini zaman, mekan tükenen
bir cüzzamlı hüznüyle yitik bir aşk kadar uzak
alır yüzünün marazlı ülkesine”* (Çarboğa, 2003a: 49).

Şairler şiirlerini zenginleştirmek için zaman zaman yabancı dillerden kelimelere başvururlar. Murathan Çarboğa da bu yöntemi kullanan bir sanatçıdır. Ancak onun bu eylemi kararında ve yerindedir. Çoğunluğun Arapça konuştuğu bir coğrafyada (Antakya) yaşayan Çarboğa, elbette bundan etkilenir. Hayatını, şiirine konu yapan bir sanatçı olması sebebiyle de Arapça ile şiirinin yolu kesişir. Bu kesişme bir tek “Asya” şiirine yansır. Sanatçı “Asya” şiirinde “balık” anlamına gelen “semek” kelimesini kızı Asya’ ya söyler:

“‘semek!’ diye bağırdı tünediği kayalığın üzerinde havalanan çocuk.”

(Çarboğa, 2007d: 45).

Bunun yanında sanatçı Antakya’yı anlattığı şiirlerinde sıklıkla Arapça şarkılar çalındığına da göndermede bulunur.

“Vietnam Vietnam” şiirinde ise İngilizce bir sesleniş görülür:

*“başka iklimlerin şarkıları ağıyor Vietnam’a ve ölü çocuklar sesleniyor
toprağın kımultulu aksanıyla: Yankee go home! Yankee go home! ...”*
(Çarboğa, 2007c: 16).

Sivas'taki Madımak Oteli'nde aydın ve sanatçıların yakılmasına göndermede bulunduğu “Desparecidos” şiirinde de “desparecidos”, yabancı kelimedir. Çarboğa şiirinin altına “Desparecidos, Arjantin'de kayıplara verilen isim” notunu düşmüştür:

“*Ant Dağları'nda uçuşan desparecidos kalbim okyanus kokusuyla ve vedâ...*”

(Çarboğa, 2007c: 18).

Kısacası Murathan Çarboğa'nın dili doğal, samimi, anlaşılır olmakla beraber imajlarla dolu, sanatlı, özgün imgelerle örülüdür. Dilin imkânlarından yararlanan sanatçı; argo kelimeler, sokak jargonu yanı sıra yabancı dilde söyleyişleriyle de şiirine zenginlik katmıştır. Ayrıca şiirlerinde “sen” diye hitap ettiği kişi genelde kendisidir.

2.1.5.2. Üslûp

Murathan Çarboğa serbest ölçüde şiir yazar. Bu sebeple onun şiirlerinde kafiye ve redif kullanımı da söz konusu değildir. “Sone” tarzı şiirlerinde bile sone formuna uygun bir kafiye şeması yoktur. Ancak Murathan Çarboğa'nın şiirlerinde vezin, kafiye, redif olmamasına rağmen okuyucuyu tesir altına alan bir ritim söz konusudur. Bu ritim, sanatçının şiirlerinde sıkça örneklerine rastlanan ikilemelerden, değişik formdaki yinelemelerden, farklı kelime grupları ve cümle yapılarından, söz sanatlarından ve karşısındaki ile konuşurcasına, doğal, samimi bir dille şiirlerini yazmasından kaynaklıdır.

Murathan Çarboğa'nın şiirinde üslûbunu ortaya koyan ve ahengi sağlayan unsurlar şunlardır: İkileme, yineleme, ses benzerlikleri, değişik cümle yapıları, tamlamalar, farklı anlatım biçimleri, söz sanatları.

İkileme

Murathan Çarboğa'nın, şiirinde ahengi sağlamak için farklı yapılarda ve görevlerde ikilemeler kullandığı görülür. Şiirinde “mırıl mırıl, döne döne, tıkır tıkır, usul usul, domur domur, uğrun uğrun” vb. örneklerinde olduğu gibi aynı sözün tekrarından oluşan ikilemeler vardır:

“*mırıl mırıl* güz kokardın anne / sözün sararan sürgününde” (Çarboğa, 2003a: 13).

“*deryanın korkunç güzelliği ile / döne döne*” (Çarboğa, 2003a: 31).

“**usul usul** ve eğreti / kaniyorum devingen korkuyu” (Çarboğa, 2003a: 26).

“manâ gölgedir duvarda / ve bebelerin **domur domur** gözlerinde /anonim bir merak” (Çarboğa, 2003a: 69).

“babam ki
şimdi bir masaldır en çok
yanı başındaki yorgun ağaca dolar köklerini
köklerine sarılır **uğrun uğrun**” (Çarboğa, 2003a: 15).

“ağır aksak” gibi yakın anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler yanında, “yan yana, diz dize” şeklinde hâl eki alarak kurulu ikilemelere de rastlanır:

“hep yanlış adımla
atlıyoruz hayata,
ağır aksak
tıkır tıkır
uygun adım
azalıyor zaman” (Çarboğa, 2005: 34).

“**yan yanayız** ve ölümlüyüz (...) **diz diz**eyiz ve yalnızız.”

(Çarboğa, 2003a: 35, 36).

Yineleme

Murathan Çarboğa’nın şiirinde en çok tekrar eden kelimeler “yazgı, ölüm, ölü, yas, maraz, cinnet, inkâr, sancı, güz, anne, baba, çocuk, susmak, sabah, umut, huzur, düş” tür. Şiirlerin geneline yayılan bu kelime tekrarları dışında hemen her şiirinde karşılaşılan çeşitli formlarda yinelemeler de söz konusudur.

Harf, sözcük, sözcük grubu, bağlaç, ünlem, cümle, mısra, bölüm vb. tekrarlarından yararlanan sanatçının, dilin tüm imkânlarını kullanarak şiirini zenginleştirdiği görülür.

Murathan Çarboğa’nın şiirinde ses tekrarına rastlanır. “Çamaşır” şiirindeki “s, k” seslerinin tekrarı şiire ritim ve ahenk katar:

“**ıslak bir sıcaklık** ve rendelenmiş sabun **kokusu**”

(Çarboğa, 2005: 15).

Sanatçı, sözcük tekrarlarından da sıklıkla yararlanır. “Dilemma” şiirinde “dilemma” sözcüğü beş kez bölüm sonlarında yinelenir:

“Ah aldaniş,
Gerçeğin eşiğine yığılan sevgili,
Mâzîden bakakalan **dilemma**.

(...)

Ah aldaniş
Ruhumda uğuldayan kesik,
Sesimden kanayan **dilemma**” (Çarboğa, 2013d: 48, 49).

“Çocuk” şiirindeki “sokul” kelimesi de art arda dört kez yinelenir:

“Çocuk huzura **sokul**

Sokul sokul dilinde göveren sözleri” (Çarboğa, 2003a: 32).

“Vedâ” şiirinde de görüldüğü gibi sıfat tamlaması şeklindeki sözcük gruplarının, yinelenerek müzikaliteyi sağladığı dikkati çeker:

“**her vedâ**
suya söylediğim hüznün
her vedâ
güne dönen rüya” (Çarboğa, 2003a: 23).

Şiirde değişik cümle yapılarının yinelandığı de görülmektedir. “Unutmayalım” şiirinde “güz ışığa düştü” (Çarboğa, 2005: 30) kurallı fiil cümlesi bağımsız mısra olarak üç kez yinelenir. “Geride Kalan” şiirinde “zaman artık senin yüreğinde” (Çarboğa, 2003a: 25) kurallı isim cümlesi, üç kez yinelenir. “Yağmur” şiirinde “yağmur dökülüyor” (Çarboğa, 2003a: 19, 20) cümlesi her bölüm başında yinelenir.

Devrik cümle yapılarının bölüm başlarında yinelandığı şiirler de vardır:

“**artık kimse inanmaz kalbime,**
göğsümde inleyen paslı zemberek
kapı üstünde unutulmuş muska
acizliğiyle kumun küskün
kırılğanlığına yazgılıdır.
(...)
artık kimse inanmaz kalbime,
sen konuştukça dinleyen
(...)
artık kimse inanmaz kalbime,
gözlerimde yalanlanan, hayal şehre...” (Çarboğa, 2005: 33).

“İhanet İçin” şiirinde de “sabah çocuktur anne” cümlesi dört kez bölüm başlarında yinelenir. Ayrıca “bir burgu gibi” benzetmesi de art arda iki kez yinelenir

(Çarboğa, 2003: 31). Bir başka art arda yinelemeye “Okundukça Kımıldanan Şiirler” şiirinde rastlanır:

“okundukça kımıldanan

şiirler yazdım. okundukça azaldım, okundukça azaldım”

(Çarboğa, 2007d: 49).

“Baba” şiirinde de “huzura” kelimesi art arda yinelenir:

“bıyıklarından dökülen hüznün

büyük ve tedirgin elleri ile

saçlarımda gezinen göçebe

huzura

huzura yine” (Çarboğa, 2003a: 90).

Ki’li ifadelerin tekrarı ile kurulan şiirler de vardır:

“babam ki

şimdi bir masaldır en çok

(...)

babam ki

bir piyanodur dalgın bir ağacın duldasında” (Çarboğa, 2003a: 15).

“Ve” bağlacının yinlendiği şiir örnekleri de bulunur:

“ve atılmış cümle eşyadan

devşir yüz çevrilmiş anıları

ve iğren şehirden

ve onun çürüyen kimliğinden” (Çarboğa, 2003a: 81).

“avuçlarına sığmayan

manayı arıyordun

ve zaman hoyrat sarkaçlarıyla

tesadüflerin dipsiz uçurumuna sürüklüyordu

ve bağırarak kuyular yoktu

bağırarak kuyular yoktu” (Çarboğa, 2003a: 61).

Ünlem ifadelerinin yinlendiği örnekler de vardır:

“ah, o karanlık şarkı, suya küsen

aydınlık ihmal edilmiş bir yazda

geriye kalan uğultu

(...)

ah, o karanlık şarkı, ölümsüzlüğü

üşleyen bir toprağın telaşıyla

içindeki güze değen boşluk

kaybı üstlenen ucube

(...)

ah, o karanlık şarkı

suya yansıyan, aşkı andıran kir” (Çarboğa, 2005: 32).

Bağlaç ile kurulu cümle yapılarının art arda yinelendiği şiir örnekleri de vardır:

“oysa mevsim yazdır

oysa mevsim yazdır

kuyulara bağışlamak zamanıdır kederi
(günah içre şarkı söylemeli” (Çarboğa, 2003a: 22).

“oysa her şey renksiz

oysa her şey sus” (Çarboğa, 2013d: 12).

Sonuç olarak Murathan Çarboğa’nın şiirleri yinelemelerle doludur. Bazen mısra başlarında bazen mısra sonlarında bazen art arda bazen aralıklı tekrarlarla şiirinin yapısını örmüştür. Bu tekrarlar, şairin kelime servetinin azlığından kaynaklı değildir. Bu tekrarlar, şairin şiirini kısır döngü içine de sokmaz. Şairin duygularının derinliğini hissettirir, şiir yazarken ruh hâliyle ilgili ipuçları verir.

Cümle Yapıları

Murathan Çarboğa’nın şiirinde farklı türlerde cümle yapıları göze çarpar. Şiir diline hâkim olan sanatçının şiirlerinde devrik cümleler ağırlıktadır. Bu sayede şiirde ahenk sağlanır:

“Araf” ta kaybolmuş çocukların sesiyle
çağırırsınlar sevinci. fırtınalar oğul versin karanlığında. saçlarımda kanasın
cehennem çiçekleri, deccâl’in askerleri can versin uçsuz korkuya”
(Çarboğa, 2007c: 19).

Çarboğa’nın şiirlerinde az da olsa kurallı cümle yapıları da vardır:

“usulca toprağa bakıyorsun
avuçlarında kıvranan ışığı,
saçlarını kesiyorsun” (Çarboğa, 2003a: 22).

Murathan Çarboğa, “Oda” şiiri gibi yüklemsiz şiir de yazar. Sıfat tamlamalarından oluşan bu şiir şöyledir:

“duvarı sınayan kuş
huzuru kanayan ülke
annenin ürkek adımlarına açılan
susku” (Çarboğa, 2003a: 89).

Sanatçının, sorularla kurulu şiirleri de vardır. Hayatı sorguladığı bu şiirlerde art arda sorulan sorular, farklı kalıplarla oluşturulmuştur:

*“ayna cinnete değince **mi**
uslanır Borges?
düşler **kimin** hevesinden
ağan simyadır?
kendime düğümlendim
yaralı bir kaplanın
gözlerindeki sanrıyı şimdi,
hayat sürgit bir inkar **mudur?**”* (Çarboğa, 2003a: 39).

Murathan Çarboğa’nın “Hayata Manifesto” şiir dosyasında “Yüzyıllık Yıkım” bölümündeki şiirlerde eksiltili cümle yapıları dikkati çeker. Sanatçı, bu şiirlerde vahşeti ve vahşet karşısında duyduğu acıyı, öfkeyi, kini betimler. Yazdığı şiirlerde kelimelerin yetersiz kaldığı hissini uyandıran şair, bunu eksiltili cümlelerle ve sıklıkla üç nokta koyarak sezdirir:

*“şaşkın bir
ağırlıkla yığılan ruh... suya düşen ışığın küle çarpan çılgılığı... eşyayı
anlamak zamanla mümkün.
(...)
günlerin leşiyle sevmek hayatı...
anı eşleyen atların köpüğünde duymak kaybın sivrulan sıcaklığını...”*
(Çarboğa, 2007c: 13).

Ki’li cümle yapılarını da sıklıkla kullanan sanatçı “ve” bağlacını da çokça yineler:

*“öldür bu mekânı içinde
aşk **ki** mekana tutunur
(...)
ve atılmış cümle eşyadan
devşir yüz çevrilmiş anıları
ve iğren şehirden
ve onun çürüyen kimliğinden”* (Çarboğa, 2003a: 81).

Murathan Çarboğa, diyaloglardan da yararlanır. “İnadına Şiir” diyaloglarla kuruludur:

*“‘Ritsos okudum!’ diyor şair
‘deniz bulaştı dilime, (...)
‘gerçeğine geri dön’ diyor kadın”* (Çarboğa, 2007d: 51).

Kısacası sanatçı, değişik cümle yapılarından yararlanarak hem duygu, düşüncelerini yansıtır hem de ritim ve ahengi yakalar. Bu ahenk, şiiri zengin kılar.

Tamlamalar

Murathan Çarboğa'nın şiirleri tamlamalarla doludur. O, dikkat çeken uzun cümle yapılarını tamlamalarla oluşturur. Şiirlerinde değişik yapıda ve görevde pek çok isim ve sıfat tamlamasına rastlanır. Ayrıca çok uzun ve karmaşık yapıdaki tamlamaları da dikkat çeker:

*“dilimin karanlığıdır bugüne sıçrayan leke
susmayı keder belleyen evlerin şehla pencerelerinden
havalandım
(...) dilimin karanlığıdır
bu gözlerdeki bencil perde, çözülen usancımdır
biteviye kanayan”* (Çarboğa, 2003a: 49).

*“son nefesine yetiştğin
ve küçük gözlerine yıldız üşüştüren
yazlık sinemalar yitmişti
ebleh anıtlar dikilmişti
siyah beyaz hüznlerin yerine”* (Çarboğa, 2003a: 59).

Anlatım Biçimleri

Murathan Çarboğa'nın, şiirlerinde farklı anlatım biçimlerinden yararlandığı görülür. Betimleyici anlatım ve hikâye etme (öyküleme), onun başvurduğu anlatım biçimleridir. O, hayatında iz bırakan anılarını yansıttığı şiirlerinde öyküleme yöntemini kullanırken; betimleyici anlatım biçiminden de vazgeçmez. Şiirleri betimleme örnekleri ile doludur. Onun şiiri imgelerle doludur. Somut olduğu kadar soyut betimlemeler de göze çarpar. Atom Bombası çocukları için yazdığı “Hoşça Kal Sesi” şiirinde savaşın korkunç yüzü anlatılırken orijinal betimlemeler yapar. Ayrıca Çarboğa'nın, kızı Asya için yazdığı ve onu anlatan “Asya” şiiri, manzum hikâye türünde yazılmıştır. Yine bu şiirde betimleyici anlatım biçimi göze çarpar:

*“ve yükselip omuzları üzerinde denize baktı
adam. yüreğini ağaçlara bağlayan şaman
gibi bozkır yalnızlığını rüzgara emanet verdi.
patlayan bir martı çığlığıyla dokunacaktı gökyüzüne.
kıyıları boyunca denizi kovalayan köpekler koştu
önünden, ‘semek!’ diye bağırdı tünediği kayalığın
üzerinden havalanan çocuk. gümüş bir heyecan
parladı ellerinde. kararsız çığlıklar gibi uzanan
bakir mağaralarda ıssız bir fok yalnızlığında çırpındı.
rüzgar köpüklü kısrak neşesiyle ağdı uzaklardan.*

susamış ceylan güzelliğiyle suya eğildi Asya

ve bir avuç göl kuşu dağıldı anaç yorgunluğundan” (Çarboğa, 2007d: 45).

Yeniliğin izini sürdüğü görülen sanatçının değişik türlerde ve şekillerde yazdığı birçok şiiri mevcuttur. Farklı anlatım yöntemleriyle hayatına dair izlere rastlanan şiirler, sanatçının günlüğü niteliğindedir.

Söz Sanatları

Murathan Çarboğa, şiirinde genelde aynı temaları işler. Ancak çok az tekrara düşer. Bunu da sözcük servetine ve dili kullanma yeteneğine borçludur. Onun şiirleri söz sanatları ile doludur. Özgün imgeler kuran sanatçı, mecaz sanatını çok iyi kullanır. Teşbih, istiare, teşhis, intak, nida, telmih, tekrar, istifham, hüsn-i ta’lil, ad aktarması gibi pek çok söz sanatından yararlanan Çarboğa’nın, estetik şiirler yazdığı görülür. Varlık, onun şiirinde yeni bir anlam kazanır, duygulara hitap eder, düşünce ise ete kemiğe bürünüp somutlaştırılır.

Murathan Çarboğa’nın şiirlerinde yararlandığı söz sanatları aşağıda örneklendirilmektedir:

Teşbih Sanatı: Güçsüz olan bir şeyi kendisinden daha güçlü bir şeye benzetme sanatıdır. Şair aşağıdaki mısralarda çocuğu denize açılan bir sokağa benzetir:

*“Çocuk
denize açılan
bir sokak gibi
ruhu önde koşuyor” (Çarboğa, 2003a: 32).*

İstiare Sanatı: Bir tür benzetme sanatı olan istiare de benzeyen ya da benzetilen unsur verilmez. Örneğin aşağıdaki mısralarda sabah, bir çocuğa benzetilerek kişileştirilir. Ayrıca dingin bir deniz özlemidir, ölmek gibidir ifadeleriyle de betimlenir.

*“sabah cocuktur anne
dingin bir deniz özlemidir
ölmek gibidir sevinç üzre” (Çarboğa, 2003a: 31).*

“İstanbul: yorgun güvercin...” (Çarboğa, 2003a: 97).

Hüsn-i ta'lil sanatı: Bir olayı güzel bir nedenle açıklama anlamına gelen bu sanatın kullanıldığı şu mısralarda çocuğun uçurtmalara bakması, kara zeytine benzetilen siyah gözlerinin akmasını önlemek olarak anlatılır:

*“gözlerindeki kara zeytinler akmasın diye
hep uçurtmalara bakar çocuk”* (Çarboğa, 2003a: 96).

*“saksıya ayaklarını soktu adam
göğsündeki kıl çiçekleri için”* (Çarboğa, 2003a: 100).

İstifham Sanatı: Kısaca soru sorma sanatı olarak bilinen istifham, aşağıdaki şiirde aşkın ve hüznün manalarının sorgulanmasıyla örneklenir:

*“aşk sevmek midir
günlerin aktığı vebayı?
hüzün savrulmak mıdır?
ki yüzünde sayısız deniz kuşları”* (Çarboğa, 2003a: 32).

Nida Sanatı: Seslenme, hitap etme olarak bilinen bu sanat, aşağıdaki “Ey” nidalarıyla örneklendirilmiştir:

“Ey unutuş, sustur içimde dönen magmayı” (Çarboğa, 2007d: 48).
*“ey yüzümden yol alam simurg
ey acının hurufi kalabalığı”* (Çarboğa, 2003a: 40).

Tecahül- ü Arif Sanatı: Bilinen bir şeyi bilmezden gelme sanatını çokça kullanan sanatçı, istifham sanatı ile birlikte yoğun duygularını çözümlemeye çalışır:

“Şiir insanı aklar mı baba?” (Çarboğa, 2003a: 11).

*“hangi rüzgâr sürüklüyor yazgıyı
bozkırın yalancı sonsuzluğuna doğru?
hangi ırmak yüklenir gözyaşından
damlayan tuzu?”* (Çarboğa, 2013d: 13).

Mecaz-ı Mürsel Sanatı: Diğer adı ad aktarması olan bu sanatta parça kastedilerek bütün ya da bütün kastedilerek parça verilir. Aşağıdaki mısralarda da “Ritsos okudum!” diyerek aslında Ritsos’un şiirini okuduğu kastedilmektedir:

“‘Ritsos okudum!’ diyor şair,

‘deniz bulaştı dilime’...” (Çarboğa, 2007d: 51).

Telmih Sanatı: Hatırlatma, işaret etme sanatı olarak bilinip aşağıdaki mısralarda “kör kuyu” ve “amansız çöller” sözcükleri ile Hazreti Yusuf kıssasına gönderme söz konusudur:

*“Terk edilmiş evlerden
Doğmuş ikizim,
Kör kuyulardan
Ve amansız çöllerden”* (Çarboğa, 2013d: 49).

Tekrir Sanatı: Tekrar etme sanatı olup Murathan Çarboğa’nın şiirlerinde en sık rastlanan sanattır. Aşağıdaki mısralarda da görüldüğü gibi “her veda, sokul, bin yıllık bir” ifadeleri yinelenmiştir:

*“her vedâ
kör kuyulara bağırdığımızdan
her vedâ
zamana savurduğum vebâ”* (Çarboğa, 2003a: 23).

*“çocuk huzura sokul sokul
sokul sokul dilinde göveren sözleri”* (Çarboğa, 2003a: 32).

*“gözleriyle dinleyen
ve hüzne bilenen efrad
bin yıllık bir ejder gibi hükümdar
bin yıllık bir yılan gibi ağulu
yazgıya sunulur
etlenir suskunluk
(...)
bin yıllık bir öykü dökülür
belleğin bahçesinden”* (Çarboğa, 2003a: 70).

Teşhis Sanatı: Murathan Çarboğa, kişileştirme olarak da bilinen bu sanatla mecaz kullanma alanındaki başarısını da sergiler. O, huzuru üşümesiyle ırmağı marazıyla zamanı koşuşuyla insana benzetir; bu kavramları kişileştirir:

*“marazlı bir ırmak gibi
güne koşardı zaman”* (Çarboğa, 2003a: 12).

“Ev” şiirinde de teşhis sanatı kullanılmıştır. Evin suskunluğu, ellerin gölgelerle konuşması, şairin evden istekleri insansı özellikler olup teşhis sanatını örnekendirir:

*“bir sabah uyandım ve dedim ki:
bu ev daha suskun
konuşur oldu ellerim gölgelerle
ve söylemeli eve
biz eğretiyiz, düşünme
sesini ver eşyaya
yankını sal yokluğa”* (Çarboğa, 2003a: 94).

Kısacası Murathan Çarboğa’nın zengin bir hayal dünyası ve orijinal imgeleri vardır. O, Türkçenin sunduğu imkânları kullanarak edebî açıdan zengin ve özgün ürünler ortaya koymaya çalışmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde şiirleri muhteva, yapı, dil ve üslûp açısından ele alınan sanatçıyla ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Murathan Çarboğa, marazını şiirine yansıtan bir sanatçıdır. Onun şiirlerinde melankoli, buhran, bedbinlik ve karamsar ruh hâli sezilir. Onun şiirleri, günlüğü gibidir. Otobiyografik şiirler yazan sanatçının şiirlerinde anılarına, geçmişine, hayata dair duygu, düşüncelerine ve şiire dair görüşlerine rastlanır. Çarboğa dertleşir gibi şiir yazar. O, hayatını şiirle anlamlandırmaya çalışır.

Murathan Çarboğa’nın şiirlerine bakıldığında hemen her konuda şiir yazabildiği görülür. Savaş, barış, çocukluk, aşk, sevgi, anne, baba, yalnızlık, umut, huzur gibi belli başlı temalar yanı sıra şiire ve şaire dair şiirler de yazar. Ayrıca oda, ev, bahçe, sokak, park, oyuncak, karpuz çekirdeğine bile şiir yazan sanatçı, ele aldığı her konuyu içselleştirip estetik bir dille anlatır. Genelde karamsar ruh haliyle yazan sanatçı, eşi ve çocuklarını anlattığı şiirlerinde umut yüklü, sevinç ve sevgi temalı şiirler yazar. Onun şiirleri sanatçı, düşünür isimleri ve alıntılarla da doludur.

Murathan Çarboğa’nın şiirlerinde yapı da çeşitlilik gösterir. Aykırılığı, şiirlerinin şekline de yansıyan sanatçı, yazım imlâ kurallarına uymaz. Satır başlarında ve noktalama işaretleri sonrası büyük harf kullanmaz. Hiç noktalama işaretleri kullanmadan yazdığı şiirleri de vardır. Çarboğa, klasik, geleneksel nazım şekilleri, mısra yapılarını da kullanmaz, kendince mısra düzenleri ile şiirlerini oluşturur. Bununla da sınırlı kalmaz; ölçüsüz, kafiyesiz, uzun mısralı ve çok sözcüklü serbest şiirler yazar. Onun şiirlerinde mısra bütünlüğü de yoktur. Anlamın alt mısralara kaydığı şiirler, sanatçının sayıklamaları niteliğindedir.

Murathan Çarboğa'nın şiirleri, dil ve üslûp açısından da zengindir. İmaj ve sembollerle dolu olan şiirler, aynı zamanda doğal ve samimi bir dille yazılmışlardır. Argo ve sokak jargonu yanı sıra Arapça ve İngilizce dillerinden sözcük ve cümle yapılarına da rastlanır. Onun şiirlerinde üslûp da dikkat çekicidir. O, dilin ve şiirin tüm imkânlarından yararlanır. İkilemelerden, değişik formdaki yinelemelerden, değişik cümle yapılarından ve anlatım biçimlerinden, söz sanatlarından yararlanan sanatçı, özgün bir dil ile şiirini estetik bir şekilde oluşturur. Okuru tesiri altına alan şiirlerde sanatçının duygu dünyası, muhteva, yapı, dil ve üslûp uyumu göze çarpar.

2.2. Öykü

Anlatmaya dayalı bir tür olan öykü, Türk Edebiyatında Tanzimat ile gelişme gösterir. Öykü, şiire kardeş bir tür olup şiirsel dilden yararlansa da şiirden farklıdır; onun kendine has yapısı, retorîği vardır. Ayrıca yapısı gereği romana benzese de roman ile de ayrılan birçok yönü söz konusudur. Öykü demek hikâye demektir. Mehmet Kaplan, öykü yani hikâye türünün özelliklerini şöyle anlatır:

“Hikâyeciler, şairlerin aksine, kendi 'ben'lerinden çok 'başkaları'ndan bahsederler. Bilhassa 'insanlar arasındaki anlaşmazlık ve çatışma' hikâyede önemli bir yer tutar. Hikâye bu bakımdan roman ve tiyatroya yaklaşıp. (...) Romanın yanında hikâyenin hacmi küçüktür. Hikâyeci de şair gibi bu 'dar hacim'e bir dünyayı sıkıştırmaya çalışırken kendine has birtakım ameliyelere başvurur. Kelime ve sembollerin telkin gücü hikâye sanatında da önemli yer tutar” (Kaplan, 2009: 10).

Mehmet Kaplan, hikâyeciyi “dikkatini kendi ‘ben’inden çok başkalarına” yöneltmesi sebebiyle insanı anlamaya çalışan psikolog, sosyolog ve filozofa da yakın görür. O, hikâyecinin insanı ilim adamlarından daha iyi anlayacağı; çünkü onun konusunun “genel” olarak insan değil; “özel” olarak insan, yani “şahsiyet” ve “fert” olduğu görüşündedir (Kaplan, 2009: 10, 11).

Öykü belli zaman ve mekânda yaşayan gerçek insanı anlatır. Eserin başarısı bu gerçek insanın bütünüyle verilmesine bağlıdır (Kaplan, 2009: 11). Bundaki başarı da yazarının kültürüne, çalışmasına, yeteneğine ve dili kullanma becerisine bağlıdır.

Murathan Çarboğa, bir edebî tür olan öyküden bahsederken “şiire kardeş kısa tür” (Esen, 2013) betimlemesini kullanır. Yazar, son yıllarında öykü türünde çalışmalarını sürdürür. O, şiirde olduğu kadar, düz yazıda da kendine güvenir. Öykü yazmaya yatkınlığını aldığı ödüllerle ortaya koyar. Yazdığı öykülerle edebiyat

dünyasında beğeni toplar, dikkatleri üzerine çeker. Öyküleri ile katıldığı ulusal platformlardaki edebiyat, kültür yarışmalarında dereceye girer. *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk* öykü kitabı da ödüllü öykülerinden oluşur. Dolayısıyla çalışmamızın “Öykü” başlığı altında Murathan Çarboğa’nın öykücülüğü üzerinde durulacak ve *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk* öykü kitabı incelenecektir.

2.2.1. Murathan Çarboğa’nın Öykücülüğü

Bu başlık altında Murathan Çarboğa’nın öykücülüğü, genel hatları ile kişi, zaman, mekân, dil ve üslûp kavramları üzerinden açıklanacaktır.

2012 yılından beri öyküye yönelen Murathan Çarboğa, şiir türünde olduğu gibi öykü türünde de başarılı olmuş bir sanatçıdır. Ödüllü öykülerinden oluşan *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk* adlı kitabı, onun tek öykü kitabıdır. Bu kitabında yer almayan başka ödüllü öyküleri de mevcuttur. Bu kitap, sanatçının öykücülüğü yanı sıra çocukluk anılarını, zamana, mekâna, eşyaya, insana, hayata dair bakış açısını da yansıtır.

Murathan Çarboğa’nın öyküleri Sait Faik Abasıyanık öykülerine benzetilir. Yani durum öyküsü gibi yoğun betimleme ve duyguların dışavurumu söz konusudur. Ancak klasik anlatı tekniği olan olay öykücülüğünden de vazgeçmez. Genelde onun öykülerinde akan bir olay vardır. Hareketlilik, öykülerinin bir başka özelliğidir.

Murathan Çarboğa, öykülerinde hayatın kıyısında yaşayan, içimizden insanların mücadelelerini, var olma çabalarını anlatır. Kenar mahalle insanların başlarından geçen, küçük; ama acısı büyük, insanı derinden etkileyen olayların anlatıldığı öykülerde ölüm, acı, hayata tutunamama, yarım kalmışlık, çocukluk, anne ve babaya özlem, sevgi, mutluluk, aşk gibi bireysel temaların yanı sıra; savaş, maden kazaları, mübadele gibi toplumsal temalar da işlenir. Ayrıca mutlu aile hayatları, toplumda dışlanan kekeme, kambur kişiler, macera dolu yolculuklar, teknolojik icatların yanlış kullanımının yarattığı tahribat, tasavvuf, şamanlık üzerinden Orta Asya kültürü de sanatçının öykülerinde işlenmiştir. Fakat sanatçının ana temaları ölüm, baba-oğul sorunsalı ve yarım kalmış, hayata tutunamamış bireydir. Bu temalar, bütün öykülerin alt yapısını oluşturur. Murathan Çarboğa, hemen bütün öykülerinde aynı temaların izini sürse de öyküler birbirine benzemez. Sanatçının bu başarısı zaman, mekân ve kahraman uyumu ile sağlanır.

Sanatçının kahramanları, içimizden birileridir. Çocukluğuna hapsedilmiş, hayatla uzlaşmamış, yarım kalmış, umutla bekleyişte olan çocuk, öykülerin birincil kahramanıdır. Anne, baba, hokkabazlar, maden kazasında ölen sevgilisini bekleyen kadınlar, savaş kadınları, mübadele göçmenleri, kekemelik ve kamburlarıyla mücadele eden tipler, maceraperest çocuklar, bilim adamları, mutasavvıflar, zamanın kölesi olmuş saat ustaları, kahveleriyle büyüdü dünyaların kapılarını aralayan devşirmeler, kütüphane memurları, maceracı denizciler, İsa, Mehdi, Deccal, Yunus Emre, Piri Reis, Kemal Reis bu öykülerin diğer kahramanlarıdır.

Murathan Çarboğa'nın öykülerinde zaman, çok önemli bir unsurdur. Onun için zaman, öykülerinin “*vazgeçilmez başrol oyuncusu*”dur (Sürmeli, 2021: 11). “*Zaman benim en büyük derdim*” (Sürmeli, 2021) diyen Murathan Çarboğa, yüzü geçmişe dönük, anılarda yaşayan, zamanla uzlaşamayan, zamana yenik düşmüş kahramanlar yaratır. O, kahramanları üzerinden zamana dair görüşlerini ifade eder. Bir yandan “*Zorba zamana karşı tek savunmamız anımsamak ve geçmişin peşinden gitmek anılar ve mekânlar boyunca*” (Çarboğa, 2018b: 74) derken; diğer yandan “*Zamanın esiri olma. Ona şekil ver.*” (Çarboğa, 2018b: 146) diyerek kendine telkinde bulunur.

Onun öykülerinde dün, bugün ve gelecek iç içe geçer: Öykülerde bugün, geçmişin yaşanmışlıkları ile aklanmaya çalışılır. Gelecek, umutla beklense de dün ve bugünün bir uzantısı olarak nasıl olacağına dair okura sezdirilir. Genelde kurgudaki ana olay, kahramanın çocukluk anılarıdır. Geçmiş ile hesaplaşılan öykülerde zaman çok hızlı akar. Birden yıllar geçer ve dünden bugüne yani anlatı zamanına gelinir. Çocuk büyür; fakat zamana ayak uyduramaz, hayat ile uzlaşamaz. Mutluluğu, geçmişin tozlu anılarında arar. Kahramanlar, çocukluğuna özlem duyar. Zamanı, çocukluğunu çalmak ve düşlerini, sevdiklerini elinden almakla suçlar. “Düşlerin Peşinden Gitmek” öyküsünde hayatındaki kişileri saat ile özdeşleştiren kahraman, hayatını şu şekilde özetler: “*Takılıp kalmış bir yelkovan gibi tekleyip durdum hep. Akrep akıp gitmişti oysa. Yetişmenin imkânı yoktu*” (Çarboğa, 2018b: 13). Sülbiye Yıldırım, Murathan Çarboğa'nın eserlerindeki “zaman”ı şu şekilde açıklar:

“*Zaman, unutturma görevli, geçmişin boşluğunu çağın yıkımlarıyla doldurmaya çalışan bir kavram olarak Çarboğa'nın öykülerinin odağındaki en önemli mekânlardan biridir*” (Yıldırım, 2022: 86).

Kısacası Murathan Çarboğa'nın öykülerinde zaman hep geçmiştir. İyi, kötü anıları ile hatırlanan, özlem duyulan çocukluktur.

Murathan Çarboğa'nın öykülerinde mekân, zamandan ayrı düşünilemeyen bir diğer önemli unsurdur. Kahramanların ruh halini yansıtan mekân tasvirleri gözleme dayalı olmakla birlikte en ince ayrıntısına kadar anlatılır. Bir fotoğraf titizliğiyle anlatılan mekân, ayrıca edebî, şiirsel bir dille aktarılır.

Öykülerdeki mekân; gecekondular, teneke evler, bozkır, Çukurova, kahvehaneler, çirkin yönleriyle şehir, maden ocakları, Anadolu'nun ücra kasabaları, hastane, kumpanya çadırı, Toroslar, denizler, saatçi dükkânı, Orta Asya yanı sıra; çocukluğun bahçeleri, evi, balkonu, büyüdü dünyalarıdır.

Murathan Çarboğa'nın öykülerinde zaman ve mekân iç içe geçer. Zaman, mekâna siner. Mekân ise zamanın geride bıraktığı anıları saklar. Zaman, mekân ile birlikte anlam bulur. Murathan Çarboğa'nın zaman ve mekânı kişileştirerek onlardan yakındığı da olur:

“Güz gelirdi, doru bir at gibi bahçede eşelenirdi rüzgar. (...) Portakal ağaçları üşür, yaprak yaprak birbirine sokulurdu. Güz, güzel, doyumsuz bir sevgili gibi daldardı bahçeye. Ölüm şarkıları söyleyen güzel bir sevgili...” (Çarboğa, 2018b: 89).

Murathan Çarboğa'nın öykülerinde en çok dikkat çeken unsur ise dil ve üslûbudur. O, öykülerindeki başarıyı üslûbuna, üslûbundaki başarıyı ise şiire borçlu olduğu görüşündedir. O, öykülerini var eden dili ile ilgili şunları söyler:

“Benim yazı serüvenimde şiir her şeyden önce gelir. Yıllarca şiire emek verdim ve şiirin büyüdü dünyasıyla, derin kavrayışıyla dilimi biledim. Düzyazıda beni var eden üslup şiirimin eseridir. Şiirin büyüdü söylemini nesre aktarıyorum” (Sürmeli, 2021: 11).

Öykülerinde bir şairin sesinin duyulduğu Çarboğa için Mehmet Binboğa, son zamanlarda yetişen öykücüler içinde, “*Sait Faik'ten sonra öyküye şiir dilini sokmuş bir yazar olarak*” farkındalığını hissettirdiğini söyler (Binboğa, 2019).

Şiirlerini çağrıştıran diliyle, öykülerine estetik bir derinlik kazandıran sanatçı, Mehmet Aslan'ın da belirttiği gibi Türkçeyi yetkin kullanan, sözcüklerle dans eden ve can verdiği sözcüklerle güzel, düşsel dünyalar yaratan bir sanatçıdır (Aslan, 2022: 81).

Fuat Sevimay ise Murathan Çarboğa'nın Türkçenin pınarını gürül gürül kullandığını, öykülerin Anadolu'nun bağrından alınma sözcüklerle adeta şahlandığını ifade eder (Sevimay, 2022: 78). Onun öykülerinde kişiler uğunur, ılık göğe sıvanır, öküzler işkillenir, cigara somurulur, lokomotifin dikkati dağılır, sıcak etlenip cılk su gibi ortalığa çöker, zaman ise akıp gitmeyen bir akrep ile anlatılır.

Murathan Çarboğa'nın dile hâkim bir yazar olarak en uygun sahneyi, en verimli sözcüklerle canlandırabilen yeteneğine dikkat çeken Mehmet Binboğa, sanatçının öykülerindeki dil ve üslûbu şöyle anlatır:

“Murathan Çarboğa'nın dili (...) renklerin, seslerin, kuş cıvıltılarının capacanlı hissedildiği, çok sesli ve tertemiz bir dil. (...) en girift ve netameli olaylarda bile buharı üzerinde imgeler, özgün cümleler bulmak mümkün bu öykülerde. Kısa ve şiirsel cümlelerle okuru alıp başka âlemlerin kapılarına bırakıyor yazar. Bunu yaparken de hiç zorlanmıyor. (...) Okur adeta bir Sait Faik öyküsü okuduğu zannına kapılıyor, (...) dilin matematiksel tüm türevlerinden, kombinasyonlarından faydalıyor” (Binboğa, 2019).

Murathan Çarboğa, kısa cümlelerle öyküsünü kurar. Onun öykülerinde sıfatlar çok olmakla beraber kısa ve hareketli fiil cümleleri de dikkat çeker. Öykülerde devrik cümle yapıları çoğunluktadır. Şiir dili; eksilteli cümle yapıları, istiare, benzetme, kişileştirme, ad aktarması gibi söz sanatlarının kullanımı ile de sağlanır. Ayrıca şiirsel söylem, öyküye ahenk katmakla birlikte okurun hem duygu dünyasını etkiler hem de hayal dünyasını harekete geçirir. Aşağıdaki paragraf onun öykülerindeki dili göstermesi açısından seçilmiş bir örnektir:

“Gün gelir, aynalarda yakalanır zaman. Yüzümüzde yürüyen çizgiler, bir nefeslik kelekler gibi söniveren günlerin fosilleridir. Mevsimler damar damar nakışlanmıştır ellerimize. Sırtımızda, kim bilir hangi güzden kalma bir üşüme dolaşır. Dizlerimize yapışır hayatın tüm ağırlığı. Yaşanmış onca zamanın tortusunu sürükleriz ardımızda. (...) Hüznü keşfetmenin burukluğu, acıyı tanımanın dehşeti... Düşleri kaybetmenin şaşkınlığıyla anımsarız çocukluğumuzu” (Çarboğa, 2018b: 45).

Murathan Çarboğa, öykülerinin genelinde hissedilen imgesel dili, kahramanın duygularını, zamana, mekâna, eşyaya, hayata dair izlenimlerini aktardığı paragraflarda daha yoğun kullanmıştır. Ayrıca öykülerinde nakarat gibi tekrarlanan aforizmalar da yer alır. Bunlar metnin tekdüzeliğini bozar ve metindeki sesin yükselmesine neden olur:

“Çukurova bolluk içinde yokluğun, dirim içinde ölümün saltanatıdır” (Çarboğa, 2018b: 43).

“İnsan acının ortağıydı, amma kalbinde filizlenen sevgiye de sınır yoktu” (Çarboğa, 2018b: 27).

Murathan Çarboğa, öykülerinde farklı teknik kullanmıştır. “Bir dizenin peşi sıra gitme” metodunu bunlardan biridir. Otobiyografik öykü olan “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk”ta haiku tarzı şiirlerinin altına açıklamalarını yazarak kurguyu oluşturur. Kahraman ağzından anlatılan öykülerde, duygusal dil hâkim olup okurun yanındaymış gibi bir anlatım söz konusudur (Binboğa, 2019). Günümüz postmodern anlatı tekniklerinden faydalanan Murathan Çarboğa, iç içe geçmiş öykülerle çok katmanlı metinler kurar. O, sinemasal anlatımı, geriye dönüş tekniğini, nesnel ve şiirsel dili yerinde kullanır. Diğer sanat dallarından da esinlenen sanatçının öykülerinde Türk sinemasından sahneler, replikler ve artist isimleri görmek mümkündür. Ayrıca onunla birlikte “Bozkırın türküleri, babamın da türküleridir” (Çarboğa, 2018b: 21) dediği bir türküyü mırıldanmak da mümkündür:

“Evlerinin önü mersin,

Ah, sular içer kadınım tersin tersin...” (Çarboğa, 2018b: 27)

Sanatçının öykülerinde kurgu şu sırayı izler: Öyküye bir tasvir ile başlanır. Bu tasvirler, başka âlemlerde dolanan zihnin şiir diliyle dışavurumu gibidir. Yani sayıklama şeklindedir. Duygu yüklü bu tasvirler, öykünün çıkış noktası olup okuru hazırlar. Sonra öykü gittikçe hızlanır, öykünün durulduğu anda özgün bir aforizma ile coşku yeniden sağlanır (Binboğa, 2019).

İncelemeler doğrultusunda, sanatçının öykücülüğü üzerine yazılmış yazılardan ve öykü kitabından yararlanarak, Murathan Çarboğa’nın öykülerinin, şiirlerinin devamı niteliğinde olduğu saptanmıştır. Şiirlerindeki temaların izlerini süren sanatçının öykülerinde de kendi hayatından izlere rastlanmıştır. Ayrıca üslûp olarak şiirlerine yakın bir söyleyiş tercih ettiği gözlemlenmiştir.

2.2.2. İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk

İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk adlı kitap, Murathan Çarboğa’nın ödüllü öykülerinden oluşan tek öykü kitabıdır. Kitaba adını veren “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk” öyküsü, 2012 yılında “Tarık Dursun K. Hikâye Yarışması”nda ikincilik ödülüne değer görülmüştür (Kırkağaç, 2015).

2018 yılının Ekim ayında birinci baskısı olan öykü kitabı, İncir Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Başka baskısı olmayan kitabın kapak tasarımı Tin Ajans'a ait olup sayfa tasarımı Mahmut Fidanil tarafından yapılmıştır. Kitabın ön kapağında yeşil bir fon üzerine çizilmiş biri önde, ikisi arkada üç ağaç ve en önde biri yan yatmış bir çift ayakkabı resmi vardır. Bu kapak tasarımı öykülerin geneline hâkim olan “yarım kalmışlık ve ona rağmen hayata sıkıca tutunup yolda olma” ana fikri ile ilişkilendirilebilir. Kitabın arka kapağında ise yayınevinin kitapla ilgili notu ve bu kitapta yer alan “Kara Şaman’ın Laneti” adlı öyküden bir alıntı yer alır (Çarboğa, 2018: 150).

Yüz elli üç sayfadan ve iki bölümden oluşan kitapta ilk bölümde on üç, ikinci bölümde ise beş öykü bulunur. İçindekiler bölümü de bulunan kitapta “Babamdan Miras Kalan Öyküler” başlığı altında “Düşlerin Peşinden Gitmek”/ 8, “Yarım Kalmış Sepetler”/ 14, “Kalbimdeki Yılkı”/ 21, “Sede Kız İle Hasan Oğlan”/ 31, “İnsancık Ne Yapsın”/ 38, “Ölümlerle Yaşamak”/ 45, “Çağa Düşmüş Bir Masal”/ 53, “Hep Yarım Kalmak”/ 58, “Kambur”/ 64, “Taksit”/ 69, “Hep Veda”/ 73, “Mutluluklar Anlık”, “Acılar Uzan Metrajlı”/ 78, “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk”/ 84 öyküleri yer alırken; “Fantazya” başlığı altında ise “İmkânsıza Yolculuk”/ 96, “Koca Yunus’un Dergâhına Varmak”/ 112, “Sesler”/ 120, “Deccalını Arayan İsa”/ 126, “Kara Şaman’ın Laneti”/ 145 adlı öyküler bulunur. İlk bölüm doksan dört sayfadan, ikinci bölüm ise elli sekiz sayfadan oluşur.

“Babam için, özlemle...” (Çarboğa, 2018b: 7) ifadesiyle babaya ithaf edilen kitapta bölüm başlıklarının bulunduğu sayfalarda ve bazı öykülerin başında sanatçının beslendiği, ilham aldığı kaynaklardan alıntılar bulunur. Kitabın “Babamdan Miras Kalan Öyküler” bölümünde Pablo Neruda’dan, “Fantazya” bölümünde ise Ahmet Oktay’dan yapılan alıntılar, okunacak öykülere ışık tutar. “Yarım Kalmış Sepetler” (Çarboğa, 2018b: 14) öyküsünün başında da Cesare Pavese’nin “Toprak ve Ölüm” adlı eserinden birkaç mısra yer alırken; “Sede Kız ile Hasan Oğlan” (Çarboğa, 2018b: 31) öyküsünde olduğu gibi Murathan Çarboğa’nın kendi şiiriyle başladığı öyküleri de vardır: “Kara bir çizgi kabuklanır alnımda, / Sildikçe kanayan bir küfran...” (Çarboğa, 2018b: 31).

Sanatçının “Kalbimdeki Yılkı” öyküsünün sonunda sayıklar gibi yinelediği “*O iyi insanlar, o güzel atlara binip çekip gittiler.*” (Çarboğa, 2018b: 30) ifadesi de okura Yaşar Kemal’i hatırlatır.

Kitap incelendiğinde, sanatçının her öykü sonuna öykünün yazıldığı yeri ve tarihi not düştüğü görülür. Öyküler farklı yıllarda olsa da hepsi Antakya’da yazılmıştır. Kitabın iki bölümden oluştuğunu söylemiştik. Yazarının da belirttiği gibi, birinci bölüm öyküleri; hüznün yönü ağır basan, marazlı, acı çeken, hayatın içinden, bizim insanımızı anlatır. Bu öyküler daha kısadır. İkinci bölümde ise fantastik, tarihi ve daha uzun öyküler yer alır (Orçan, 2020). Yani Murathan Çarboğa tek kitapta iki farklı öykü dünyasını okura sunmaktadır. Okur, kitabın ikinci bölümüne geçtiğinde yeni bir kitabı eline almış hissine kapılmaktadır. Bölümler arasındaki farkı görebilmek için öyküler tek tek incelenecek ve öykülerle ilgili çıkarımlarda bulunulacaktır:

2.2.2.1. “Babamdan Miras Kalan Öyküler” Bölümü Öyküleri

“Düşlerin Peşinden Gitmek”

Öyküde çarpık kentleşme ve gecekondulaşma teması işlenir. Kent ve kentin kıyısındaki tenekeden mahalle hayatı, insanları ile beraber saat ve zaman kavramları üzerinden tasvir edilir.

Kahraman ağzından anlatılan öykü, Murathan Çarboğa’nın “kent” kavramına bakış açısını yansıtır. Kent; kötü, çirkin, olumsuz yönleriyle betimlenirken; “*teneke mahallenin insanları*” (Çarboğa, 2018b: 10) da yoksulluk, acı, zahmet gibi kötü kadere razı ve “*özgürlüğü tehdit eden*” (Çarboğa, 2018b: 12) yönleriyle anlatılır. Öyküde, sanatçının çocukluğunun bahçelerine ve bağlarına özlemi, şehir hayatına duyduğu nefreti yanı sıra zamana ayak uyduramaması, hayatın hep gerisinde kalması ironik bir şekilde sezdirilir.

Yıllar sonra yaşadığı teneke mahalleyi terk eden kahraman, elinde “*siyah-beyaz filmlerden aşırılmış eski bir bavul*” (Çarboğa, 2018b: 12), sırtında “*yeni yetme bir çantayla*” (Çarboğa, 2018b: 12) geçimini sağlamak için tüm ülkeyi dolaşarak kol saati pazarlar. Aslında bir umutla huzurun ve mutluluğun arayışında olan kahraman, hayatının özetini şu cümlelerle ifade eder: “*Takılıp kalmış bir yelkovan gibi tekleyip*

durdum hep. Akrep akıp gitmişti oysa. Yetişmenin imkânı yoktu” (Çarboğa, 2018b: 13).

Öykü, kahraman anlatıcı tarafından, yani birinci tekil şahıs diliyle, geçmiş zaman kipinde anlatılır. Hayata tutunamayan kahraman; geçmişini, çocukluğuna dair unutamadıklarını aktarır. Murathan Çarboğa, natüralist bir yaklaşımla kahramanın dününü ve bugününü yansıtıp okurdan sebep, sonuç ilişkisi kurmasını bekler.

“Annem sabaha karşı öldü.” (Çarboğa, 2018b: 8) cümlesi bölüm başlığı gibi yinelenidikçe sahne de yenilenir. Kahramanın hayatına etki eden kişilerin tanıtıldığı her bölüm ve annenin ölümü çevresinde aktarılan hayata, insana, zamana ve mekâna dair düşünceler, “Düşlerin Peşinden Gitmek” öyküsünü durum öykücülüğüne yaklaştırır.

“Yarım Kalmış Sepetler”

Öyküde Kurtuluş Savaşı yıllarında sepet ustası, ihtiyar Hasan Emmi’nin öyküsü anlatılır. Kadın, çocuk ve yaşlılardan oluşan kalabalık, yaklaşmakta olan düşman kuvvetlerinden korunmak için birkaç delikanlı önderliğinde köylerini terk etmek zorunda kalır. Ancak köyün sepetçi ustası, ihtiyar Hasan Emmi’yi buna ikna edemezler. O, eşi Hatçe ve oğlu Ali’nin mezarını, aslında onu var eden anılarını terk etmek istemez. Babayiğit, genç Mustafa’nın da kararından döndüremediği Hasan Emmi, ara vermeden, gerçeklikten uzak, zamanın ve mekânın ötesinde, karanlık odasında sepetini örmeye devam eder. Düşman kuvvetleri, köyü ele geçirir. İhtiyar adam, evinin kapısını süngü ile iten askeri, oğlu Ali zanneder. “Nerede kaldın Aliş’im?” diye seslendiği asker, Türkçe anlamıyordu. Ancak “Ali” ismi, ona köyündeki aynı isimdeki balıkçıyı hatırlatır. Bu sebeple yaşlı adamın canını bağışlar. Düşman kuvvetleri, köyü terk eder. Hasan Emmi; yemeden, içmeden, günlerce düş ile gerçeğin iç içe geçtiği bir ruh hâlinde, güzel anılarını tekrar yaşayarak durmadan sepet örür. Bir gün, canını bağışlayan genç askerin vurulup öldüğü sabah, onun da elleri durur. Hasan Emmi ölür. Hasan Emmi’nin öldüğü söylenmez, sezdirilir:

“Meyvelerin çiy içinde cam gibi parladığı bir sabah, türlü türlü çiçeğin tutuşan renklerle çayirlara serildiği bir sabah, genç bir askerin yurdundan, İyon denizine açılan köyünden çok uzaklarda vurulup da yumuşacık toprağa devrildiği bir sabah, odanın içinde dönüp duran hışırtı susuverdi ve yarım bir sepet daha yuvarlandı odanın karanlığına” (Çarboğa, 2018b: 20).

Bu, Hasan Emmi'nin ikinci yarım kalan sepetidir. İlki, oğlunun öldüğü gün yarım kalmış ve mezarı başına asılmıştı.

Öykü, üç tekil şahıs ağzıyla di'li geçmiş zaman kipi ile anlatılır. Öyküde Hasan Emmi, Hatçe gibi yöreye uygun adlandırmalar kullanılır. Ayrıca Hasan Emmi de yöreye uygun kıyafetlerle tasvir edilir: “*Hasan Emmi'nin üzerinde siyah bir şalvar vardı. Göyneğinin üzerine eprimiş bir cepken giymişti. Saçları ve sakalları kısıydı*” (Çarboğa, 2018b: 16). Öyküde figüran olan kadınlar da dikkat çeker. Anlatıcı Kurtuluş Savaşı kadınlarını güçlü, emekçi ve inançlı yönleriyle tasvir eder:

“*Boylu poslu güçlü kadınlardı hepsi. Elleri nasırlı, yüzleri güzeldi. Bebelerini sırtlarına bağlamış, ihtiyarları kağnılara koymuşlardı. Ölümü tevekkülle bekleyen ihtiyarlar ellerini göğe açarak çocukları ve torunları için dua ediyordu*” (Çarboğa, 2018b: 15).

Öyküde dikkat çeken diğer unsur ise “umut”tur: “*İnancın ve umudun türküsüydü kadının dillendirdiği ezgi*” (Çarboğa, 2018b: 18). Umut, Çarboğa'nın bütün öykülerinde sezilen bir duygudur. Kahramanlar her şeye rağmen umutludurlar. Umut, Çarboğa'nın öykülerindeki acıyı katlanılır kılan duygudur.

“Kalbimdeki Yılıkı”

Öyküde babalar ve oğullar anlatılır. Kahraman anlatıcı, çocukluğuna dönerek babasını ve babası ile ilişkisini anlatır. Öğretmen olan babanın güçlü yönleri vurgulanır. Babanın sevdiği şarkılar, haksızlığa, zulme karşı duruşu, çocuklarına ilgisi ve kahramanın onunla ilgili hisleri öyküyü samimi kılar: “*Heybetli gözlüklerinin ardında bir heykel katılığıyla dikilen babam, bir babadan çok taviz vermez bir öğretmendi benim için*” (Çarboğa, 2018b: 24).

Kahramanın büyüdükçe babası ile çatıştığı, küçük sebeplerle birbirlerine uzak düştükleri anlaşılır. Ancak kahraman, ölüm döşeğinde olan babasını görmek için baba evine doğru yaptığı tren yolculuğunda anılarını gözden geçirir. Doğa ile özdeşleşen ruh hâlini, bozkıra dair izlenimlerini aktarır. Kendini sorgular ve “*Onun gibiyim, ama ondan daha eksikim*” (Çarboğa, 2018b: 29) itirafıyla kendini var etmek isterken babasıyla olan anlamsız mücadelesinden duyduğu pişmanlığı dile getirir.

Öykü, tren yolculuğu ile başlayıp baba evinin kapısında son bulur. Aslında bu yolculuk, kahramanın, hayatını gözden geçirdiği, kendi iç dünyasına yolculuğu olur. O, bu yolculukta sevgisini gösteremeyen babasına olan kırgınlığından ve

kızgınlığından sıyrılır. Babasını affeder. Ancak bunu babasına söyleyemez. Çünkü kapı önüne geldiğinde babası ölür. Öyküde bu ölüm söylenmez. Babanın ölümü, kahramanın kız kardeşinin odadan “*Babam...*” (Çarboğa, 2018b: 29) nidası ile hıçkırarak çıkması üzerine anlaşılır. Sonrasında “*Bahçeden rengarenk kuşlar sükun ediyor o an. Bir nefes gibi yükseliyorlar göğe.*” (Çarboğa, 2018b: 30) cümleleri ile ruhun bedeni terk ettiği, doğa üzerinden yansıtılır. Kısacası öykü Çarboğa'nın iç hesaplaşması niteliğindedir.

“Sede Kız ile Hasan Oğlan”

Öyküde maden işçileri, aileleri, maden kazasında hayatını kaybedenler ve geride bıraktıkları anlatılır. Öyküde iç içe geçmiş iki olay vardır. Biri, öykünün anlatıcısı olan çocuk kahramanın babasının maden göçüğünde ölümüdür. Diğeri ise çocuk anlatıcının babasının öldüğü haberini almadan önce aktardığı, köyün Sede Ninesi'nin kırk yıllık bekleyişinin öyküsüdür.

Sede ile Hasan bir yıllık evlidirler. Hasan maden işçisidir. Madende meydana gelen bir yangın sonrası, onun ne ölüsüne ne de dirisine rastlanır. Kırk yıl süren bir bekleyişle Sede Kız, her gün onun geleceği günü bekler, maden ocağına karşı yollarını gözler. Anlatıcı çocuk, Sede Nine'nin bu sabırlı bekleyişini anlatırken bir gün, maden ocağında bir çökme olur ve çocuk, babasının ölümünü şu ifadelerle sezdirir:

“Yüreği avucunda çırpınan herkes gibi biz de koştuk ocağa. Sede Nine'yle beraber, tıpkı onun gibi çıkan her ölünün, her yaralının yüzüne baktık. Sede Nine yine bulamamıştı Hasan'ını. Biz bulmuştuk oysa!...” (Çarboğa, 2018b: 35).

Ardından “*Babamın kırkıydı o gün.*” (Çarboğa, 2018b: 36) ifadeleriyle öyküdeki zaman hızla akar ve acıyı katlanılır kılan umut, madencilerin kara yazgılarını kabullenemeyen Sede Nine'nin şu cümleleri ile yeniden filizlenir: “*Belki Hasan'ı da görmüştür*” (Çarboğa, 2018b: 36).

Görüldüğü üzere öykü, hayatını tırnakları ile kazıyarak kazanan, fakir, çaresiz insanın acıları ile örülmüş olup her şeye rağmen yaşama umudunu kaybetmeyen bir ruh ile son bulmuştur.

“İnsancık Ne Yapsın”

Öyküde ağılık düzeni ve toprak ağasının zulmü işlenir. Hüseyin ve Nuri adlı iki işçinin Adana Ulukışla’da tarla sürerken soğuk havanın tesiriyle traktörlerinin motoru çatlar. Bu durumu ağaya haber vermek için yürüyerek Adana’ya gitmek zorunda kalırlar. Ağa korkusu ve çaresizlik, onları ölüm çizgisinde yollara düşürür. Sert geçen kış hava şartlarına dayanamayan iki arkadaş, bir köye yakın yerde yığılıp kalırlar. Köylülerce bulunan iki arkadaştan yol şartlarına dayanamayan Hüseyin, köyde kalır. Sabahleyin Nuri erkenden yola koyulur. Ara ara soğuk sebebiyle türlü tehlikelerle karşı karşıya gelir, donma tehlikesi geçirir. Onu, babasının “Nuriiii!” diye seslenen sesi korur. Nuri, sonunda ağanın yanına yetişir. Durumu anlatır. Ancak ağa, Nuri’yi cezalandırır. Ahıra bağladıkları Nuri’yi önce ağa, sonra kâhya sabaha kadar, nefesi kesilinceye dek kırbaçlar. Ardından öykünün anlatıcısı olan Nuri’nin oğlu “*Seni kaybedeli yirmi iki yıl olmuş.*” (Çarboğa, 2018b: 43) diye ikinci bölümde Nuri’nin öldüğünü haber verir.

Kahraman, şu soruyu sorar: “*Şu üç günlük dünya için zulmetmeye değer mi?*” (Çarboğa, 2018b: 43). Ancak öyküsünü tüm acılara ve zulme rağmen umut dolu bir cümle ile sonlandırır: “*Ne etse de yok edemez sevgiyi*” (Çarboğa, 2018b: 44).

Bu öyküde Murathan Çarboğa’nın Çukurova (Adana)’ya dair görüşleri de şu aforizmalarla ile verilir:

“*Çukurova bolluk içinde yokluğun, dirim içinde ölümün saltanatıdır*” (Çarboğa, 2018b: 38).

“*Kurtuluşun, sığağın, bereketin muştusuydu bu anaç topraklar; amma Ağa’nın da zulmüydi*” (Çarboğa, 2018b: 41).

Belemedik yöresi ve Varda Köprüsü’nün isimlerinin hikâyelerinin de anlatıldığı bu öyküde, samimi üslup ve insanların yöreye uygun ağız ile konuşturulduğu da dikkat çeker. Sen dili (ikinci tekil şahıs) ile anlatılan öykü, yine geçmiş zaman kipi ile aktarılır.

“Ölülerle Yaşamak”

Öyküde “annesizlik” teması işlenir. Annesini erken yaşta kaybetmiş bir çocuğun, saygınlığını kaybetmiş, ağzından ateş çıkaran hokkabaz babasıyla birlikte

hayata tutunma çabaları anlatılır. Bu bağlamda kumpanya çadırı ve çalışanlarının tanıtıldığı öyküde, annesiz bir çocuğun gözünden hayat tasvir edilirken; Manolya Hanım üzerinden de çocuğu ölen bir annenin acısı anlatılır.

Şu aforizmalar Çarboğa'nın çocuk, anne ve dünya üzerine görüşlerini yansıtır:

“Annesiz her çocuk yarım bir şarkı gibidir. Şarkı susar ve derin bir boşluğa dönüşür yarım kalmışlık” (Çarboğa, 2018b: 47).

“Çocuk ölür ve yıkılır dünya. Çocuk ölür ve ışığını yitirir masumiyet. Şu koca gezegen, bunca çocuğu toprağın altına alır da nasıl döner?” (Çarboğa, 2018b: 50).

Anlatıcı, yine çocuktur. Annesi ile ilgili babasına sorular soran çocuk, birbirini tutmayan cevaplar alınca suskunlaşır. O sustukça babası kendini içkiye verir ve dağıtır. Dolayısıyla annesiz olan çocuk, babası ile de hayata tutunamaz.

“Çağa Düşmüş Bir Masal”

Öyküde babasının eve gelişini bekleyen bir çocuk ve onun gözünden hayat, zaman, mekân, eşya anlatılır. Halasının evinde kalan çocuğun annesinden hiç bahsedilmez. Halasını, halanın yaptığı dolmayı, evi, evdeki sesleri, kokuları, eşyaları kendi bakış açısından aktaran anlatıcı, yine anılarının merkezi çocukluğundan bahseder. Yılların geçtiği, çocukluğunun ahşap evi ve yazlık sinemasının yerine bir kentin yükseldiğini ifade eden cümlelerden anlaşılır.

Mekân şeklen değişse de, zaman geçse de bekleyişin bitmediği, mekânı var eden ayrıntıların, hislerin, insanların yazgısının aynı kaldığı mesajı verilir: *“Dünya yaşadığın mekân kadar vardı ancak. Görebildiğin, koklayabildiğin, dokunabildiğin her şey mekân kadar...”* (Çarboğa, 2018b: 54).

Şu aforizmalar da Çarboğa'nın çocuğa dair duygu ve görüşlerinin dışavurumudur:

“Çocuk kalbiyle bekler. Beklemek onların kaderidir” (Çarboğa, 2018b: 56).

“Çocuk, kalbiyle bekler günlerin vaat ettiği anı. Oysa zaman, sinsice, çocuğun dizlerinde kabuklanan hayatı çalmaktadır” (Çarboğa, 2018b: 53).

Birinci tekil şahıs ağzından aktarılan öyküde, yine baba-oğul ilişkisinin farklı bir bakış açısından yansımaları söz konusudur.

“Hep Yarım Kalmak”

Öyküde mübadele dönemi, evini, toprağını, anılarını, ölümlerini bırakıp göç etmek zorunda kalan ailelerin acıları, hüznüleri, dramı anlatılır. Arka planda ise “*yeni kurulan cumhuriyetin heyecanı ve coşkusu*” (Çarboğa, 2018b: 62) yaşanır. Ancak tüm güzel günlere rağmen geçen günlerin, mekâna sinen acısının hep taze ve canlı kaldığı, dolayısıyla gülüşlerin hep yarım kaldığı mesajı verilir.

Anlatıcı, yine bir çocuktur. Öyküde çocuğun babası, sünger toplarken ölmüştür. Denizin sunduğu bereketin bedelini baba, canını vererek ödemiştir. Cumhuriyetin sunduğu güzelliklerin bedeli de geride bırakılanlarla ödenecekti. Her şeyi yanına alsada çocuk, babasının mezarı ile birlikte, babasına dair anılarını ardında bırakır. Bu sebeple mutlu günlere gebede gülüşleri de hep yarım kalır.

Bu öyküdeki aforizma ise şudur: “*Bir annenin ağlaması çocuğun yıkımıdır*” (Çarboğa, 2018b: 58). Öyküdeki ana fikir ise, “*Zaman, işlemiyor anılara*” (Çarboğa, 2018b: 60) cümlesinde saklıdır.

“Kambur”

Öyküde kahramanın kamburu ile dertleşmesi söz konusudur. Çocukluğundan, yalnızlığından, ezikliğinden, kamburu yüzünden çektiği acılardan, düşlerinden, gelecek güzel günlere dair umutlarından bahseden kahraman, kamburundan sitem etse de onu tek dostu, arkadaşı olarak görür. O, hayata karşı kamburu ile birlikte mücadele etmekten başka çaresi olmadığını bilir. Kendini “*düşlerin ve imkânsız sevdaların müebbet hamalı*” (Çarboğa, 2018b: 68) olarak görür.

Kahraman anlatıcının samimi bir dille duygularını ifade ettiği bu öyküde kambur, kişileştirilir. Necati Tosuner’in “Kambur” adlı öyküsünden esinlenen Murathan Çarboğa, öyküsünde Victor Hugo’nun *Notre Dame’ın Kamburu*’ndaki Quassimodo’nun da adını anar.

Kahraman, düşlere umut bağlar. Ara ara gerçekler yüzüne tokat gibi çarpsa da o, yeni düşler kurmaktan vazgeçmez.

“Taksit”

Öyküde kekeme olan bir çaycının platonik aşkı anlatılır. Çay ocağı müdavimlerinin dalga geçtiği, aşkını küçümsediği ve “Taksit” diye seslendikleri bu genç delikanlı, sözcüklere dökemediği aşkını, hayallerini ve “keşke”lerini ifade eder. “*Hayaller gerçek olmazdı ya, hayal fakirin ekmeği...*” (Çarboğa, 2018b: 72) bu öykünün ana fikri niteliğindedir.

Kahraman, kekeme olduğu için sevdiği kızın da sağır olmasını ister. Altı kez yinelediği sağır olsaydı ifadesini hayali sahnelerle süsler: “*Sağır olsaydı, dili dönmez, meram anlatamaz olsaydı, çay şıkırtısı duymazdı o zaman*” (Çarboğa, 2018b: 69). Sonra ise bu isteğinden vazgeçer.

Kahraman ağzından anlatılan öykü, aramızdan insanların küçük dertlerini ve kendilerine yakıştıramadıkları aşkın hâllerini de yansıtır.

“Hep Veda”

Öyküde yüzünü geçmişe dönen kahraman, çocukluğunun anılarını anlatır. Babası ile birlikte hafta sonları ziyaret ettiği halasını, çocukluğunun geçtiği mekânı, onlara dair izlenimlerini, ölümlerini konu alan öykü, kahramanın zamana ve mekâna dair duygularının da dışavurumudur. Öyküde dikkat çeken şu cümleler, anlatıcının ruh hâlini ve öykünün alt yapısını oluşturan düşünce sistemini açıklar niteliktedir:

“*Zamanın gerisinde kalan her yaşanmışlık bir hayal hissi yaratarak mekana siniyor*” (Çarboğa, 2018b: 73).

“*Zorba zamana karşı tek savunmamız anımsamak ve geçmişin peşinden gitmek anılar ve mekanlar boyunca*” (Çarboğa, 2018b: 74).

“*Seslerin, kokuların ve renklerin diyarıydı mekân*” (Çarboğa, 2018b: 74).

“*Çocukluk ve gençlik uzak bir ülkedir, zaman bir küheylan gibi akar sonsuza. Hayata inandığımız günler geride kalır*” (Çarboğa, 2018b: 76).

“Mutluluklar Anlık, Acılar Uzun Metrajlı”

Öyküde bir çocuğun gözünden anne, baba ve çocuktan oluşan küçük ve mutlu bir ailenin, siyah-beyaz Yeşilçam filmlerini andıran hayatı anlatılır. Film

repliklerinin ve artistlerinin isimlerinin yer aldığı öyküde, mutluluğun formülü de verilir: “*Mutluluk işte bu kadar basit bir şeydi: birliktelik ve sevgi...*” (Çarboğa, 2018b: 79).

Öyküde çocuk kahramanın en yakın arkadaşı Ali üzerinden ise babasız büyüyen, çalışmak zorunda olan, mutlu olmak bir yana bir aile hayatından bile mahrum bir çocuğun her şeye rağmen hayata gülümseyerek ve umut dolu bakışı yansıtılır.

Öykü “Selvi Boylum Al Yazmalım” filminden esinlenerek yazılmıştır. Dolayısıyla metinlerarasılık tekniğinin kullanıldığı bu öyküde hem alıntı yapma, hem öykünme söz konusudur. Murathan Çarboğa’nın modern Türk öykücülüğünün tüm imkânlarından yararlanmaya çalışır.

“İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk”

Murathan Çarboğa’nın öykü türündeki kitabına da adını veren “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk”, otobiyografik bir öyküdür. Çarboğa’nın “(...) *otobiyografik bir öyküdür. Dört yol’daki mutlu çocuklukla Adana’daki hüznü gençliğin anlatımıdır birebir*” (Esen, 2013) şeklinde özetlediği öyküde, on yedi yaşındaki sanatçının hastane koridorlarında babasının ölümünü beklerken hayali kahraman, sanatçı Kafka ile dertleşmesi, bu bağlamda çocukluğunun anıları ve babanın ölümü anlatılır. Öykü, Japon şiir türü haiku ile başlar. On iki haikunun yer aldığı öyküde kurgu, haikuların açılımı olan sanatçının çocukluğuna dair anılarıyla genişletilir.

Mekân olarak “Adana SSK” (Çarboğa, 2018b: 86) hastanesinde, düş ile gerçeğin iç içe geçtiği, bir yanılsamadan ibaret olan zaman diliminde, acı bir bekleyiş sırasında kahraman, Kafka ile karşılaşır. Kafka, öyküde kahramana eşlik eden, ilahi bir gözle yaşananlara ve yaşanılacak olanlara hâkim hayali bir kahramandır. Onun hayali bir kahraman olduğu

*“karış sonsuza-
zaman yanılsamadır
belki de Kafka”*

(Çarboğa, 2018b: 86) haikusundan anlaşılır. Kafka’nın hastalığının ve sanatoryum günlerinin öyküsünün de dâhil edildiği kurguda, sanatçının “*Oysa hayallere şaşıramayacak kadar kendimi yorgun hissediyorum*” (Çarboğa, 2018b: 86) ifadesiyle düş ve gerçeğin sınırları çizilir.

Kafka okuyan, hayatından etkilenen ve biraz da sanatçı yönü ile kaderini Kafka'ninkine benzeten Çarboğa, öyküsünde de Kafka'yı dert ortağı olarak seçer. Hastanenin daimî hastası olan Kafka, kahramanın yanına gelir, oturur. Bir kâhin görüşüyle *“Anlat mutsuzluğa evrilen masalını. Yazgı hiçbir zaman senin olmayacak, fakat sözcüklere hükmedeceksin. Anlat”* (Çarboğa, 2018b: 86) diyerek kahramana geleceğinden haber verir. Kahraman, çocukluğunun unutulmaz anılarını ve zihnine kazınmış fotoğrafları anlatmaya başlar. Önce çocukluğunun bahçesini, avlusunu, gecesi, gündüzü, yazı, güzü, anne ve babası ile anlatır. Sonra *“çocukluğuna ve ilk gençliğine ait film kareleri gibi bir solukluk görüntüler”* (Çarboğa, 2018b: 90) şeklinde ifade ettiği babasına dair anılarından bahseder. Kafka hala onu dinlemektedir. Öykü sonunda babanın öldüğü, Kafka'nın kekeme olarak *“Ba baa şının sağ sağ ol-sun”* (Çarboğa, 2018b: 93) söylemi ile anlaşılır. Öykü mutsuz sonla biter. Geride ölüm sessizliğini, kederi ve düşünceli zihinleri bırakır. Ancak Çarboğa'nın öykülerinin en önemli özelliği olan umut ve hayale tutunma bu öyküde de dikkat çeker. Murathan Çarboğa, öyküsünde kendine telkinde de bulunur. Kafka'ya söylettiği hayata tutunmaya dair öğüt, sanatçının edebî görüşünü de yansıtır:

“‘Hayallerini yitirme’ (...) ‘Hayat hangi noktaya gelirse gelsin yakma sözcüklerini, çünkü yazgı hiçbir zaman bizim olmayacak. Hayal yerine çocuklara karanlık satan suratsız heriflerden olma. Hayalleri özgür bir çocuk olarak kal’ (...) ‘İshak kuşunun çağırdığı bir çocuk olarak kal!’” (Çarboğa, 2018b: 93).

Öyküde kelimelerle adeta resim çizen sanatçı, canlı ve ayrıntılı dış mekân tasvirleri yanı sıra şairane üslûbu ile de dikkat çeker:

“Güz gelirdi, doru bir at gibi bahçede eşelenirdi rüzgâr. Ağaçlara tutunamayan karıncalar toprağa düşerdi. Sarı bir telaş yakalardı yaprakları ucundan. Portakal ağaçları uşür, yaprak yaprak birbirine sokulurdu. Güz; güzel, doyumsuz bir sevgili gibi daldı bahçeye. Ölüm şarkıları söyleyen güzel bir sevgili... Bunca güzelken bu mevsim, neden döker, koparır ve çirüdü ölüme gelen her şeyi?” (Çarboğa, 2018b: 89)

Şiir ve düz yazının iç içe geçtiği bu öyküde sanatçının samimi bir dille duyularını zamana, mekâna ve nesneye yansıttığı görülür.

2.2.2.2. “Fantazya” Bölümü Öyküleri

“İmkansız Yolculuk”

“İmkansız Yolculuk”, Sergio adındaki bir çocuğun deniz macerası üzerinden “*Piri Reis’in Meçhul Seferi*”ni (Çarboğa, 2018b: 96) anlatır. Öykü, bir kütüphane memurunun tesadüfen eline geçen bir kitabı okuması şeklinde kurgulanır: Senyor Botafelli, bir kütüphane memurudur. Uzun yıllar aynı kütüphanede çalışan Botafelli, yeni gelen müdürün emriyle kütüphane bodrumundaki “*Atıl kitapları kontrol edecek, gözden kaçmış, değeri anlaşılmamış olanları demirbaşa geçirip üst kattaki raflara dizecekti*” (Çarboğa, 2018b: 96). Bu sırada yazarı Sergio Francastoro olan *İmkansız Yolculuk* adlı bir kitap, memurun eline düşer. “*Tesadüflerin hükmüne inanan*” (Çarboğa, 2018b: 97) memur, kitabı açıp okumaya başlar. Kitap, yazarının başından geçen macerayı anlatır. Babası eğlence düşkünü, Cenevizli, küçük bir tüccar olan Sergio, babasının korsan saldırısında ölümü üzerine, annesi ile birlikte hayatını sürdürmeye çalışır. Seyyah ve hekim olan akrabası Pietra Buondelmonti ile o zaman tanışan Sergio, onunla sefere çıkmaya karar verir. Annesinden habersiz hazırlığını yapar ve yola koyulur. Seyyah, çocuğun beraberinde gelmesine ses çıkarmaz; ancak niyeti, onu ilk gemi ile evine geri göndermektir. Çocuk, bunun farkındadır. Bu sebeple geri dönmek için elinden geleni yapar. Yolculuğa çıkacakları gemi, Kemal Reis ve Piri Reis’in kaptanlığındadır. On altı yaşındaki Sergio, Piri Reis’in yardımcılığında yol alan mürettebat ile okyanuslarda keşif seferine çıkar. İmkânsız denilecek, düş ile gerçeğin iç içe geçtiği maceralara atılır.

Botafelli’nin değişik sebeplerle sayfaları atlayarak okuduğu kitapta, Sergio’nun macerası gereksiz ayrıntılardan ayıklanır. Kimi sayfalarını farenin kemirmesi veya ıslanıp yazılarının okunamaması sebebiyle, kimi sayfalarını da Botafelli’nin değişik sebeplerle kaybedip rastgele yeni bir sayfa açması dolayısıyla, öyküde bazı yerler boşluk bırakılıp okurun olayları zihninde tamamlaması beklenir.

İmkansız Yolculuk adlı kitapta fantastik mekânlara gidilir ve olağanüstü yaratıklarla karşılaşılır. Ayrıca Kemal Reis ile Piri Reis’in kaptanlığı anlatılırken; Piri Reis’in de dünya haritası üzerindeki çalışmaları sezdirilir. Öyküde dikkat çeken unsur, Piri Reis ve Kemal Reis dışındaki kahramanların yabancı uyruklu oluşudur. Bir diğer dikkat çeken unsur ise öykünün ana kahramanlarından Cenovalı

Boundelmonti'nin Doğululara benzemesi, Türk gibi giyinip davranması ve Türkçe ile Arapçayı ana dili gibi çok iyi konuşmasıdır.

Kitap, müdürün memur Botafelli'ye seslenişi üzerine yarım bırakılır. Okurun değer görecektir diye umduğu bu küçük kitap, Botafelli tarafından “*bodrumun karanlığına doğru*” (Çarboğa, 2018b: 111) fırlatılır.

Öykü “*İMKANSIZ YOLCULUK kimin umurundaydı?*” (Çarboğa, 2018b: 111) ifadeleriyle biter. Bu, Murathan Çarboğa'nın düşlerinden sıyrılıp gerçeklerle yüzleştiğinin dışavurumudur. Eserlerinin değerinin keşfedilmemiş olmasının ve doğru insanların eline geçmediğinin mesajı da veriliyor, olabilir.

“Koca Yunus’un Dergahına Varmak”

Öyküde Hasan ve sırtındaki çuvalda taşıdığı, hasta kardeşi Mustafa'nın kimsesiz kaldıkları dünyada hem şifayı hem de Hakk'ı bulmak için Yunus Emre Dergâhına doğru çıktıkları yolculuk anlatılır.

Ailesi “*kıran zamanı*” (Çarboğa, 2018b: 115) ölen ve bir başlarına kalan bu iki kardeşten küçüğü, Mustafa hastadır. Hasan, onu bir çuvala koyup sırtlar ve çare bulmak için dillere nam olmuş Pir Yunus Emre'nin dergâhına doğru yola koyulur. Onlara sabrı ile övülen pars eşlik eder. Parsın amacı ölecek olan kardeşin cesedini almaktır. Yolda bir haydut tarafından soyulurlar. Bir zaman sonra Mustafa ölür. Pars, haydutun çaldığı sikkeyle Hasan'ın karşısına çıkar. Anlaşılır ki pars haydutu yemiştir. Hasan'ın acısı, ona güç verir ve parsı kovalar. Pars kaçarken dağ taş altında kalarak can verir. Böylece Hakk'ın adaleti yerini bulur. Hasan, kardeşinin ölüsünü bırakmaz. Sırtında taşıyarak Koca Yunus'un dergâhına sığınır.

Öyküde zaman ve mekân unsurlarının anlatımı dikkati çeker. Kahramanın ruh hâlinin mekâna yansıdığı görülür. Öykü başında acılı, omuzlarında kardeşinin yükü olan ve ardında ölümün müjdesini bekleyen pars ile yolculuk eden Hasan'ın yol aldığı bozkır, karanlık ve yağmurlu bir tablo olarak betimlenir:

“Gök kara bir heyula gibi iner bozkıra. Yağmur dökülür biteviye ve yıldırımlar dolanır durur, bir kara kuru ağaç arar ateşini kusacak. Mustafa irkilir uykusunda gök gürledikçe” (Çarboğa, 2018b: 115).

Mustafa ölünce ise Hasan, hıncını ölüyü bekleyen parstan alır. Allah'ın adaleti sonrası Hasan, omuzlarındaki ağır sorumluluktan kurtulmuş olur. Ona, bu dünyada,

kardeşine karşı sabrı ve sevgisi dolayısıyla cennet bahçeleri sunulur. Koca Yunus'un dergâhına yaklaştığı anlaşılan Hasan, artık bozkırı arkasında bırakır, önünde ise şu tablo belirir:

“(...) geçitten geçer geçmez birden bir renk cümbüşü sarar ortalığı. Yemişlerinin bereketinden dalları sarkan ağaçlar vardır orada. Yemyeşil otlaklarda rüzgarla yarışan yülk atları koşturmaktadır, rengarenk kuşlar uçuşmaktadır gökte; gümüş sırtlı balıkların çırpındığı bir ırmak akmaktadır salını salını” (Çarboğa, 2018b: 119).

Öyküde zaman kavramı, mekân tasvirleri üzerinden sezdirilir:

“Rivayet odur ki kara bulutların toparlanıp geceye karıştığı, yağmurun dinip toprağın buram buram koktuğu ve dahi yıldızların semaya ipil ipil dağıldığı, börtü böceğin yuvalarından çıkıp gece kuşlarının uzun öterek sabahı beklediği bir vakit, Hasan'ın kucagında son nefesini verir Mustafa” (Çarboğa, 2018b: 117).

Olay zamanı ise dönemin özellikleri üzerinden sezdirilir:

“Rivayet odur ki Moğol'un azdığı devran, Koca Yunus'un dergah kapısından bir eğri odun sokmadığı zamandır (...) Türkistan'dan ve dahi Yesi'den, Horosan'dan, Kaşgar'dan mutasavvıfların bir aba, bir değnek sökün sökün geldiği zamandır” (Çarboğa, 2018b: 112).

Öykü üçüncü tekil şahıs ağzından anlatılır. “Rivayet odur ki” (Çarboğa, 2018b: 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119) ifadesinin sıklıkla tekrarlandığı öyküde, gerçekten yaşanmış bir olayın anlatıldığı izlenimi verilir. Acı bir sonla biten öyküde, diğer öykülerde olduğu gibi, yine güzel günlere açılan bir umut kapısı söz konusudur.

“Sesler”

Öykü, Hindistanlı genç bir bilim adamının frekansları sese dönüştüren icadının, yıllar sonra bir makine mühendisi tarafından bulunup kendi ürünüymüş gibi geliştirilerek dünyaya satışını ve bu icadın sebep olduğu korkunç sonuçları anlatılır.

Sanatçının “*insan, biraz da görmedikleri ve bilmedikleri kadar huzurluydu*” (Çarboğa, 2018b: 123) mesajını verdiği öyküde, “*tüm insanlığın ahlak anlayışı*” (Çarboğa, 2018b: 123) yargılanır.

“*Üç maymunu oynayarak*” (Çarboğa, 2018b: 124) gerçeklerden kaçamayan insan, karanlık geçmişi ile bu makine aracılığıyla yüzleşir. “Yalanlar, iftiralar, dedikodular, ihanet, suçlamalar” insanların ve hatta dünyanın düzenini bozar ve bu

makine üzerinden geliştirilerek ticareti yapılan uygulama yüzünden hayat, nükleer silahların da kullanılması ile son bulur. Duyulmaması gereken sesler yüzünden son bulan hayat, öykü sonunda yeni doğan bir bebeğin (insan) sesi ile yeniden canlanır.

Bu öykü ile teknolojiyi de yakalayan Murathan Çarboğa'nın, öykülerinde değişik konuları değişik kurgularla işlediği görülür.

“Deccal’ını Arayan İsa”

Öykü üç bölümden oluşur. Birinci bölümde Don Vaez de Torres kaptanlığında İspanyol donanmasının gözdesi olan Margarita adlı bir kalyonun denizde seyrederken sisler içinde, yakın bir mesafede, bir Osmanlı kalyonu ile karşılaşması ve kalyona ateş açıp güvertesine çıkışı anlatılır. İkinci bölümde Sırp asıllı Miloş’un köyünden, annesinden koparılıp devşirilerek İsa oluşunu ve sonrasında kahve ile tanışıp değişik aromalı kahvelerle insanları tesiri altına alması; geçirdiği değişim, öğ alma duygusuyla ruhundaki dönüşüm anlatılır.

İsa, sünnet olup Recep Ağa'nın yanına devşirme olarak verilir. Recep Ağa, onu çocuklarından ayırmaz. Ona din, dil, edep, erkân öğretir. İsa, şifacı otları da öğrenir. En çok kahve içmeyi seven İsa, değişik otlarla yeni kahve harmanları hazırlar. Yaptığı kahvelerin ünü yayılmaya başlar. İstanbul'da Kara vezirin konağına kahvecibaşı olarak girer. Yaptığı harmanlar, insanları hayali âleme götürür, türlü hâllere sokar. Ancak herkes bundan memnundur. Onun amacı, sarayda kahvecibaşı olmaktır. Bunun için bir gün sarayın kahvecibaşı Derviş Ağa'nın daveti üzerine onunla yarışa girer. Yaptığı harman ile Ağa'ları hayali bir âleme gönderir. Kahvenin tesiriyle Derviş Ağa'yı, Deccal olarak gösterir. Kahvenin tesiri geçince Ağa'lar, Derviş Ağa'ya saldırır ve onu öldürürler.

Üçüncü bölümde Derviş Ağa'nın ölüm şekli sadrazamın kulağına kadar gelir. Kendisi de devşirme olan sadrazam, İsa'nın yüzünde Miloş'u görür ve onu öldürtmekten vazgeçer. İsa'yı tehlikeli suçlulardan oluşan bir mürettebatın kaptanı olarak “*kaderin insafına*” (Çarboğa, 2018b: 140) bırakır. İsa, kaptanı olduğu mürettebatı, özel harmanladığı kahveleriyle ehlileştirir. İşlerini yaptırır. En son yaptığı kahveye farklı bir harman ekler ve tüm mürettebat bir bir denize atlar. Ardından kendisini “*rüya alemi*”ne (Çarboğa, 2018b: 142) götürecek harman ile hazırladığı kahvesini içer ve gerçeklikten uzaklaşır.

Don Vaes de Torres, kaptan odasında İsa'nın iskeletiyle karşılaşmıştır. Odadaki yoğun ve güzel kokulu kahve çuvalları ile harmanları kendi kalyonuna taşır ve önce forsalara içirdiği kahveyi sonra keyifle kendisi içer. Uykuya dalan De Torres, uyandığında kendisini Deccal olarak Yecüc ve Mecüc ordusunun başında bulur. İsa, Deccal'ını bulur. İsa, kendini Mehdi'nin şahitliğini yaptığı İsa olarak görür. Dolayısıyla Murathan Çarboğa'nın dini motiflerden yararlandığı ve hem şiirlerinde hem de romanında kurgusuna dair ettiği Deccal'ı öyküsünde de işlediği görülür.

“Kara Şaman’ın Laneti”

Kahraman, aslen Türkoloji öğrencisidir. Ancak yıllarca, tatillerde saat ustasına çıraklık yapar. Ustası ölünce de vasiyeti üzerine dükkân ona kalır. O, dükkândaki masanın kilitli çekmecesinde “*kadife kumaşa sarılı bir papirüs*” (Çarboğa, 2018b: 147) üzerinde “*Kara Şaman’ın Laneti...*” (Çarboğa, 2018b: 148) adlı bir metin bulur. Öykü, bu metni okuyan kahramanın duygu ve düşünce dünyasındaki değişimi konu alır. Kahramanın da dediği gibi “*Dede Korkut Hikayeleri’ni andıran metin ilgi çekiciydi*” (Çarboğa, 2018b: 150).

Metinde Kara Şaman tarafından babası öldürülen çocuk, intikamını almak için yollara düşer. Sonunda Kara Şaman’ı öldürür. Ancak onun bedduasını da alır: “*Zaman, kara kaşlı, kara saçlı alnında saplı kalsın! Gün olsun, gece olsun etin hep dağlansın!*” (Çarboğa, 2018b: 152). Çekmecede kahramanın ustasına ait bir yazı da vardır. Saatçi çırağı, yeni saat ustası kahraman, papirüs kâğıdını katlayıp çekmeceye yerleştirirken onu, Milli Kütüphane’ye vermesi gerektiğini düşünür. Ancak kahraman değişime uğramıştır. Bunun farkına ise masasındaki saati hiçbir yere bakmadan doğru bir şekilde ayarlamasından anlar. Ustası gibi başka saatlere bakmadan bir saat ayarlayan kahraman, ustası gibi, “Kara Şaman” tarafından lanetlenmiştir. Artık beyninin içinde kocaman bir saat dönüyor gibidir. Delirmemek için, tıpkı ustası gibi, kendini zamanın hükmüne verir. Ustasının da yazdığı gibi “*Delirmemek için zamana teslim oldum*” (Çarboğa, 2018b: 153) der.

Öykü, Murathan Çarboğa'nın Orta Asya kültüründen, şaman geleneğinden esinlendiğinin bir göstergesidir.

Murathan Çarboğa'nın *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk* adlı kitabındaki öyküler incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Kitap iki bölümden oluşur. İki bölüm öykülerinin ortak yönleri olmakla birlikte farklılıkları da bulunur. Okur, ikinci bölüm öykülerini okurken eline yeni bir kitap almış gibi hisseder.

Birinci bölüm öyküleri, “Babamdan Miras Kalan Öyküler” başlığı altındadır. Bu öykülerde yüzü geçmişe dönük olan sanatçı, çevresinde gördüğü, hayatın içinden olan, küçük insanın acılarını ve umutlarını anlatır.

Bu öykülerde ana kahraman, genelde bir “oğul”dur. Bir diğer kahraman ise “baba”dır. Bütün öykülere sinen “baba-oğul ilişkisi”; bazen babayı cezalandırma, bazen babayla uzlaşma, bazen onu affetme, bazen birlikte yaşanamayan günlere duyulan pişmanlık olarak yansıtılır.

Bütün öykülerde baba ölür. Öykülerin hiçbirinde ölüm doğrudan yazılmaz, okura sezdirilir. Öykülerde babanın ölümünün yanı sıra annenin ölümüyle savunmasız kalan çocuk ve yarım kalmışlık teması da işlenir. Bu yarım kalmışlık, Hasan Usta'nın “Yarım Kalmış Sepetler”iyle somutlaştırılır. Kahramanlar genelde hayata tutunamayan kişilerdir. Sanatçı, kahramanların uzlaşamayan, yalnız, savruk, mutsuz, kederli hâllerini anıları üzerinden yani sebep-sonuç ilişkisiyle okura sunar.

Öykülerde dikkat çeken diğer unsur, kahramanların yüzü geçmişe dönüktür. Çoğunlukla çocukluk anılarından bahseden kahraman, olayı geçmiş zaman kipiyle anlatır. Ancak olayların gerçekleştiği zaman ile anlatıldığı zaman aynı değildir. Dolayısıyla anlatıcının çocuk yaşta olduğunu söylemek doğru olmaz. Yine de bu durum anlatıcının “oğul” olduğu gerçeğini değiştirmez.

Bütün öykülere acı, mutsuzluk, hüznün, fakirlik, ölüm hâkim olsa da her öykünün sonunda küçük bir umut ışığı vardır. Bu umut, acı dolu öykülerin kahramanları yanı sıra okuru da hayata bağlayan önemli bir unsurdur. Hayat, acı-tatlı yaşamaya değer, mesajı verilir.

Bütün öykülerde tekrar eden, öykünün ana fikri niteliğinde aforizmalar vardır. Öykülerde göze çarpan aforizmalar sanatçının hayata bakış açısının yansımasıdır:

“Bir annenin ağlaması çocuğun yıkımıdır” (Çarboğa, 2018b: 58).

“Annesiz her çocuk yarım bir şarkı gibidir” (Çarboğa, 2018b: 47).

“Çocuk ölür ve yıkılır dünya” (Çarboğa, 2018b:50).

“Çocukluk ve gençlik uzak bir ülkedir” (Çarboğa, 2018b: 76).

Öykülerde sanatçının şiirlerinde ve romanında da sıklıkla geçen, bazı sözcükler göze çarpar: Anne, baba, çocuk, ölüm, düş, umut, bozkır, zaman, mekân, tutunamama, çatışma, yarım kalmışlık, vb. Bu sözcükler, Çarboğa’nın öykülerinin temelini oluşturmakla beraber, özeti niteliğindedir.

Bu öykülerdeki zaman ve mekân tasvirleri, kahramanın psikolojisi üzerinden, sanatçının duygu ve düşüncelerini yansıttığı için dikkat çekicidir. Sanatsal, imgesel bir dil kullanılan mekân tasvirleri, sanatçının şiirlerine benzer. Genelde dış mekân tasvirlerinin yapıldığı öykülerde ana mekân teneke mahalle olmakla beraber; maden ocağı, bozkır, kumpanya çadırı, kasaba, hastane koridorları, Anadolu, İyon denizi kıyısıdır. Ayrıca yüzü geçmişe dönük kahramanın çocukluğunun mekânı olan evinin bahçesi, avlusu da öykülerde önemli bir yer tutar. Zaman kavramının da mekân tasvirleri üzerinden yansıtıldığı öykülerde, sanatçının bu kavramlara dair görüşlerine de rastlanır.

Baba-oğul ilişkisi etrafında değişkenlik gösteren kurguda yaşam-ölüm, düş-gerçek, şehir-mahalle, zenginlik-fakirlik, hüzn-umut, sevgi-zulüm gibi çatışmalar göze çarpar.

Murathan Çarboğa’nın öykülerin kurgusunu oluştururken iç monolog, geriye dönüş tekniği, kamera-zoom tekniği, iç içe geçmiş anlatılar, metinlerarasılık, alıntı, göndermede bulunma, öykünme gibi yöntemlerden yararlandığı görülür. Edebiyatın şiir, masal gibi diğer türleri yanı sıra sinema, müzik gibi sanat dallarından da esinlenen sanatçı, bu yöndeki kültürel birikimini de okura yansıtır.

Öykülerde yerine göre nesnel ve sanatlı bir dil kullanılır. Öyküleri de şiirleri gibi imaj, sembol, söz sanatları dolu olan sanatçı, “şiir gibi öykü” yazar.

Kitabın ikinci bölümü ise “Fantazy”dır. Adından da anlaşılacağı üzere bu bölüm öyküleri, fantastik ve metafizik unsurlar içermektedir. Bu bölümde Piri Reis ile çıkılan imkânsız deniz macerasından, Mutasavvıf Yunus Emre dergâhına doğru yapılan yolculuktaki Hakk’ın adaletinden, mekâna sinen frekanslardan geçmişin seslerini toplamaya çalışan bilim adamı ve icadının yanlış kullanımının dünyayı

sürüklediği felaketten, dini ve mitolojik anlatılarda yer alan kıyamet muştusu Deccal-Mehdi-İsa üçlüsünden, Orta Asya kültürünün yansıması olarak Kara Şaman'ın Laneti'ni okuyarak zamanın esiri olmakla lanetlenen saat ustası ve çırağından bahsedilir.

“Fantazy” bölümü öyküleri, yaratıcı kurguları ile okuru yeni maceralara sürükler. Öykülerde merak unsuru ön plandadır. Okuru heyecanlandıran ve kurguya dâhil eden bir anlatım söz konusudur. Bu öykülerde Murathan Çarboğa'nın “ben”i, yani birinci bölüm öykülerindeki gibi sanatçının duygu ve düşüncelerini yansıtan içsel konuşmalar ikinci plandadır. Olayların ön planda olduğu öykülerde daha fazla hareketlilik söz konusudur. Birinci bölüm öykülerine göre daha uzun olan öyküler, sanatçının tarihe, denizciliğe, dinî mitolojiye, tasavvufa, teknolojiye yabancı olmadığının da göstergesidir. Ayrıca bu bölüm öykülerinde de ölüm teması işlenir. Düş ile gerçek iç içe geçmiştir. Ve özde acılı olan çocuk bir umutla hayata tutunmaya çalışmaktadır.

Görüldüğü üzere şair kimliği ile tanınan Murathan Çarboğa'nın şiirlerindeki tema, dil ve üslup öykülerine de yansımıştır. Farklı türlerde aynı şarkıyı söyleyen sanatçı, kendini ve hayatına nüfus edenleri anlatmıştır. Hayatın acılarını, onları katlanılır kılan umut ile birlikte, kendi bakış açısından yansıtmıştır.

2.3. Roman

Murathan Çarboğa tek oturumda, ilham ile yazan bir şair, yazar olduğundan roman yazacak sabrı olmadığını belirtir. Ayrıca roman dili ayrıntılarla doludur. Her şeyden önce bir şair olarak sözcük ekonomisi gözetken, yani az sözle çok şey anlatmaya çalışan Çarboğa, tuğla kalınlığında bir olay anlatacak kudreti kendinde görmez (Esen, 2013). Ancak yine de roman yazma girişiminde bulunur. 2005 yılında başladığı tek romanı *Kadem*'i 2018 yılında bitirir. Çalışmanın roman başlığı altında Murathan Çarboğa'nın romanı *Kadem*; vaka, kişi, mekân, zaman, dil ve üslup açısından incelenecek olup sanatçının hayata bakış açısı ve duygu dünyasının romanına yansımaları örneklendirilecektir.

2.3.1. *Kadem, Bir Aşk, Bir Oyun ve Ölüm*

2018 yılında Temren Yayınları tarafından yayımlanan *Kadem* romanı, edebiyatın her türünde eser verip bir edebiyat adamı olma arzusundaki sanatçı

Murathan Çarboğa'nın bir şair olarak roman yazma çabasının ürünüdür. Çarboğa, romanını yazma serüvenini şöyle anlatır:

“Bir de romanım olsun istiyordum. Kadem bu motivasyonla ortaya çıktı. Kadem'i 2005 yılında yazmıştım. Benim yazma serüvenim uzun bir olgunlaşma süreciyle başlar. Zihnimde bir iklim oluşur. Aylarca bir yanıp bir sönen görüntüler, sahneler, karakterlerle dolaşırım. Sonra gün gelir yazıya evrilir bu süreç. Yazma devresi daha kısadır. Kadem de daha uzun bir olgunlaşma sürecinden sonra bir iki ay içerisinde yazıldı” (Perşembe, 2020).

Yüz otuz bir sayfadan oluşan romanın asıl adı, *Kadem Bir Aşk, Bir Oyun ve Ölüm*'dür. Roman, Ahmet Muhip Dıranas'ın “Olvido” adlı şiirinden bir alıntı ile başlar. Unutarak gamdan kurtulmanın istendiği mısralar, okuduğu sanatçılardan, “üstâd” diye nitelendirdiği edebî şahsiyetlerin kült eserlerinden esinlenen Murathan Çarboğa'nın, romanını yazarken içinde bulunduğu duygu yoğunluğunun özeti niteliğindedir. Bu alıntıyı, yine romanın ortaya çıkış düşüncesi olan bir aforizma takip eder: *“Belki de yoktuk. Bir öykülük dipsiz bir yokluk!...”* (Çarboğa, 2018a: 6).

Roman, sekiz bölümden oluşur. Her bölüm Romen rakamları ile numaralandırılmakla beraber, her bölümün ayrı bir başlığı da vardır. Kitapta her bölüm sonunda “Nehir’e Adanmış Günce” başlığıyla ana hikâyeye iliştilmiş bir günlük de bulunur. Bu günlük, ana hikâyeye açıklık getirir. Kahramanın duygularını ve ana hikâyedeki davranışlarının nedenlerini anlatmaya çalıştığı bu günlük, sayrılı bir gencin kendini aklama mücadelesinin bir ürünüdür.

Salih Mercanoğlu'nun resmini çizdiği ve Muammer Can'ın tasarımını yaptığı kitabın ön kapağında kahramanı ağaçlar içinde kaybolmuş, belli belirsiz bir eve bakarken resmedilmiş görmekteyiz. Bu ev, onun çocukluğunun evidir. Yani aslında tüm olayların başlangıç noktasıdır. Kahramanın geçmişi ile yüzleştiği bu ev, kitabın otuz beşinci sayfasında tasvir edilir. Yıllar sonra yorgun bir gazi gibi baba evine dönen kahramanın çocukluğunun o koca sarayı şöyle anlatılır (Çarboğa, 2018a: 34, 35):

“Yabani otlar sürgün vermişti taş duvarın gözeneklerinde... Bahçeyi görebiliyordum. Dalları birbirine geçmişti ağaçların, salkım saçak yaprakları, sıralı meyvelerin hoş kokusuyla iyice serpilmiş, dört bir yana kol atmıştı dut ağacı. Tüm bu yeşil cümbüşün gerisinde belli belirsiz çizgilerini yansıtıyordu ev. Çocukluğumun o koca sarayı...” (Çarboğa, 2018a: 35).

Çizimini ve tasarımını yine yukarıda adı geçen kişilerin yaptığı kitabın arka kapağında ise, hikâyenin sonlandığı mekân ve hayata karışmış kahraman

resmedilmiştir. Resmin altında da “*Her cellat, kurbanının kokusuna âşıktır...*” aforizması yer alır.

Murathan Çarboğa romanında bireysel bir temayı işler. O, hayatın akışına dâhil olamayan, yaşamı, insanoğlunu, geçmişini, varlığını sorgulayan, sancılı ve yalnız bir insanı anlatır (Perşembe, 2020). Adsız olan kahraman, ayrıldığı Nehir ismindeki sevgilisini öldürme planları yapar. Hikâyeye iliştirilen günlüğünde de bu eylemindeki haklılığını ispat etmeye çalışır. Psikolojik sorunları olduğu anlaşılan kahramanın sorunlarının temelinde, çocukluğundan süregelen yaşantısı yatmaktadır.

2.3.1.1. Vaka

Nehir, kahramanın âşık olduğu kadındır. Sevmeyi beceremeyen ve psikolojik sorunları olan kahraman, aşkı da beceremez. İlişkisini sürdüremeyip Nehir’den ayrılır. Ancak kendi yalnızlığında ve yoksunluğunda Nehir’i aklından bir türlü çıkaramaz. Yıllar sonra baba evine geri dönüp sevdiği kız ile yüzleşmek, hesaplaşmak ister. Ancak bu hesaplaşma önceden kurgulanmış bir ölüm oyunudur. Kimsesiz ve sevgisiz bir dünyaya saplanmış, hayatla uzlaşamayan kahraman, kurtuluşu kendi gibilerin yer aldığı sanal ve ölümcül bir oyunda bulur. O, karanlığını ve yalnızlığını, başını Deccal’in çektiği beş kişi ile paylaşır. Sanal ortamda görüp de oyuncusu olduğu bu oyunun kuralları çok katıdır. Kurallara göre bir hafta içinde oyuna dâhil olan her bir kişi, bir can alacaktır. Beş kişi, bir haftada beş cinayet demektir. Oyunda tek cinayet aleti bıçak olmak zorundadır. Bu oyunda oyuncular tek başınalar. Ancak herkes birbirinden de sorumludur. Oyuncular, önceden bu oyuna katılıp oyunu tamamlayan lejyonerler tarafından da takip edilmektedir. Eğer oyunculardan biri görevini yerine getirmezse oyun arkadaşlarınca öldürülecektir. Oyunun geri dönüşü yoktur. Oyunun efendisi “bastırılmış bilinç”tir. Kahraman, Tanrı tarafından görevlendirildiğini düşünen, merhametsiz ve bencil bir gürüha sahiptir. O, bu eylemini “Nehir’e Adanmış Günce” bölümünde aklamaya çalışır. Günce bölümünde geçmişini, çocukluğunu, ailesini, anılarını, saplantılarını, yalnızlığını, mutsuzluğunu ve sevgisizliğini anlatan kahraman, roman sonunda kurbanı diye seçtiği, sevgilisi Nehir’i öldürür.

Roman, kahramanın Nehir’i öldüreceği gün, baba evindeki hazırlığı ve duygu dünyasının dışı vurumu ile başlar. O, bu hazırlığını şu cümlelerle ifade eder:

“Ayine çağrılı bir mürit gibi hazırlanıyordum özenle. Cehenneme yakışır düşler yaratarak güzelce yıkıyordum sıcak suyun altında. Takım elbisemin ceketini fırçalıyordum sabırla, pantolonumu ütülüyor, ayakkabılarımı boyuyordum. Aynanın karşısına geçip saçlarımı tarıyordum en son. Uzun uzun bakıyordum yansıyan görüntüme” (Çarboğa, 2018a: 10).

O, bu hazırlığını “insanlara güven veren bir kimliğe bürünmek devriye gezen polislerle yakalanmamak için”; fakat her şeyden önce “işine duyduğu saygı gereği” yaptığını söyler (Çarboğa, 2018a: 11). Kahraman, sonrasında “Nehir’e Adanmış Günce” başlığı altında Nehir’le ayrıldığı günü anlatır.

Romanın ikinci bölümünde ise kahraman, ölüm temalı bir sohbet odasında Deccal ile tanıştığı günden ve romanın ana kurgusu olan ölüm oyununa nasıl dâhil olduğundan bahseder. Oyunun kurallarının da anlatıldığı bu bölümde Deccal ve diğer oyuncular da tanıtılır.

Romanda kahraman, her bölüm ardından “Nehir’e Adanmış Günce” başlığı altında yaşanmamış çocukluğunu, baba evini, anne ve babasının ölümünü, yalnızlığını, düşünle gerçek arasında gidip gelen yaşamışlığını, tutunamadığını, mutsuzluğunu, anılarını, nefretini ve huzursuzluğunu anlatır. Bunların yanında Nehir’i, Nehir’e olan aşkını ve onunla geçen günlerini de anlattığı günlükte içinde bulunduğu zamanı, mekânı ve eşyayı; kısacası hayatı sorgular.

Roman, kahramanın Nehir’i öldürmesiyle son bulur. Yani infaz gününün sabahı ile başlayan roman, akşam infazın gerçekleşmesi ile biter. Romanda ana olay aslında ikinci bölümden başlar ve “düz bir çizgi” halinde yani sıralı olay örgüsü ile devam eder. Ancak romanın birinci bölümü olay anının sabahını anlattığı için “çember” şeklinde yani döngüsel olay örgüsü kullanılmıştır, demek gerekir. Ana olayın yanında her bölüm sonrası gelen “Nehir’e Adanmış Günce” bölümlerinde “geriye dönüş tekniği” kullanılarak parça parça, geçmiş ve geçmişe dair duygu, düşüncelerin anlatıldığı da görülür. Dolayısıyla “iç içe geçmiş olay örgüsü” de söz konusudur.

Olay, “kahramanın bakış açısı” ile “birinci tekil şahıs” ağzından “geçmiş zaman kipi” kullanılarak anlatılır. Kahraman, adsız olup yazarın kendisidir. O, Murathan Çarboğa’nın duygu, düşünce ve anılarını yansıtır. Bu bağlamda “otobiyografik roman” özelliğini gösteren *Kadem*, kahramanın iç sancılarını, psikolojisini yansıtmaya yönüyle “psikolojik roman” olarak da değerlendirilebilir.

Kısacası romanda saplantılı, sayrılı, psikolojik sorunları olan, asosyal bir gencin, sanal ortamda görüp de dâhil olduğu ölüm oyunu gereği, ayrıldığı sevgilisini öldürmesi anlatılır. Ancak bu ana konu yanında ailenin çocuğun gelişiminde ve karakterinin oluşmasındaki önemi, ergenliğin insan psikolojisine etkisi, yalnızlık, sanatçının aşka, mutluluğa, zamana, mekâna, eşyaya bakış açısı ve hayatı sorgulayışı da işlenmektedir.

2.3.1.2. Şahıs Kadrosu

Murathan Çarboğa'nın romanında gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz şahıslar vardır. Bunlardan adsız olan kahraman, asıl şahıs olup Nehir ise ona yardımcı olan şahıstır. Ayrıca Deccal ve ölümcül oyuna dâhil olan diğer dört oyuncu da şahıs kadrosunda yer alır. Dört oyuncu dekoratif şahıslardır. Kahramanın “kadife ceketli” diye adlandırdığı Nehir'in sevgilisi de romanda yer alan bir diğer şahıstır.

Kahraman: Romanda asıl ve gerçek olan kahramanın adı yoktur. O, aynı zamanda romanın anlatıcısı olup, Çarboğa'nın hislerini, duygularını ve anılarını yansıttığından sanatçının kendisidir, denilebilir.

Çarboğa, Neslihan Perşembe ile yaptığı söyleşide kahramanı şöyle anlatır:

“Hayatla uzlaşamayan, sevmeyi, yaşamayı beceremeyen bir adam. Yalnızlığı tercih ediyor. Onun bataklığı, kimsesiz ve sevgisiz dünya. Kendisi gibi sayrılı karakterleri sanal dünyada buluyor ve ölümcül bir oyuna dâhil oluyor. Betondan bir hayatın, sanal duyarlıkların, hayat kaygılarının biçimlendirdiği yaşanan gerçekliğin içinde de her an insanın karşısına çıkabilecek bir tip” (Perşembe, 2020).

Murathan Çarboğa, bu kahraman ile asosyal, yapayalnız, karanlık bir karakter yaratır. Nefret ve vahşet de kahramanın refleksi olarak karşımıza çıkar. O, “kahramanın karanlığa yürüyüş süreçlerinin ipuçlarını natüralist bir yaklaşımla” yansıtır (Perşembe, 2020). Yani kahramanının her eyleminin bir nedeni vardır.

Kahraman doğduğunda annesi, kırk yaşındadır. O, ailenin tek çocuğudur. Hasretle beklenmiştir. Bu sebeple adaklarla büyütülür:

“Nehir kendimi bildim bileli yapayalnızım işte. Ailenin tek çocuğuydum. Annem kırk yaşındaymış beni doğurduğunda. Yıllarca süren uzun, umut kırıcı bekleyişin ardından girivermişim aileye. Kaybetmekten korkmuşlar adaklarla büyütmüşler beni. Üç yaşıma kadar saçlarımı uzatmışlar” (Çarboğa, 2018a: 75).

Kahramanın çocukluğu yalnız geçer. Anne ve babasının tüm ilgisine rağmen babanın suskunluğu, annenin ise kırklı yaşların sancılı sürecinde olması, kahramanı yalnızlığa iter. Onun yalnız bir çocuk olmasında ara ara geçirdiği nöbetler de etkili olur. Bu sebeple arkadaşları birer birer ondan uzaklaşır:

“Arkadaşlarım benden birer birer uzaklaşıyordu. Onların gözünde, daha doğrusu annelerinin ve babalarının gözünde çarpılmış, cinlere karışmış bir çocuktum. Çocuklarının benimle oynamasını istemiyorlardı. Korkuyorlardı benden. Susmam, gözlerimin, dakikalarca bir noktaya sabitlenmesi onları korkutuyordu” (Çarboğa, 2018a: 52).

Onun düşlerden başka hiçbir arkadaşı yoktu (Çarboğa, 2018a: 52). Bu sebeple yapayalnız bir çocukluktan dert yanan kahraman, bir kardeşi olsun ister: *“Bir kardeşim olsaydı diye düşünüyordum kimi zaman, benden korkup kaçmayacak bir kardeş...”*(Çarboğa, 2018a: 77).

Ailesi, hasta olan kahramana düşlere kapılıp gitmesin diye masal bile anlatmaz (Çarboğa, 2018a: 60). O, çocukluktan başlayan kriz anında yaşadıklarını şu ifadelerle anlatır:

“Beni hayattan kopartan krizlerdi bunlar. Bedenimi sarsan bir terleme, her hücremden fışkıran soğuk bir ter ve dış dünyanın hızlanan akışı... Hiçbir şeye yetişemezdim. Her hareket, her söz uçup gidiverirdi gözlerimin önünden. İçimdeki zaman yavaşlardı, yavaşlardı ve yeni bir hayatın içinde bulurdum kendimi. Düşlerin yarattığı bana ait bir dünya... Sonra (kim bilir ne zaman sonra) yine titremelerle uyanıverirdim gerçek dünyaya” (Çarboğa, 2018a: 60).

Kahraman yatılı okulda okur. Bu süreçte yalnızlığına suskunluğu da eklenir. Ailesini kaybedince suskunluğu daha da artar. *“Şimdi suskunum Nehir. Duyu organlarını, konuşma yeteneğini kaybetmiş bir insan gibi suskunum. (...) suskunluk benim yazgım artık”* (Çarboğa, 2018a: 77) diye kendini anlatmaya çalışan kahraman gençliğinde de aslında olmadığı bir insan gibi davranır. Bu sebeple de yatılı okulu bir tiyatro sahnesine benzetir:

“Yatılı olarak girdiğim okul, bir tiyatro sahnesinden farksızdı benim için. Ergenlik dönemini yaşayan, kimi zaman uçarı, kimi zaman suskun; kızlardan, seksten, spordan konuşmayı seven, sıraladığı cümlelerin arasına okkalı küfürler sıkıştırmak zorunda olan bir genci oynamak zorundaydım. Garipliklerimi saklamalıydım herkesten” (Çarboğa, 2018a: 78).

Ancak, kahraman uzun süre olmadığı biri gibi davranamaz. Bu yüzden suskun, ağırbaşlı delikanlı rolüne bürünür. Arkadaşlarının saygısını kazanır. O,

yalnızlığı seçen “efendi delikanlı” tiplmesi ile var olmaya çalışır. Bu rolünde gerçek manada hiç arkadaşının olmaması etkilidir (Çarboğa, 2018a: 78).

Kahraman için hayat, bir an için tüketilmesi gereken bir zorunluluktur. (Çarboğa, 2018a: 78). O, Nehir ile tanışana kadar zaman ile hiç uzlaşamaz. Öfkesi, nefreti aslında kendinedir; ancak zaman zaman başkaları üzerine bir lanet gibi düşer. Önüne gelene bağırır, küfürler savurur. Öfkesinin şiddeti geçince de bedeni soğur, aciz ve yaralı silüet olup yalnızlığa düşer (Çarboğa, 2018a: 114, 116, 117).

Kahraman, Nehir’i üniversitedeyken, bir akşam vakti, geçirdiği bir kriz sonrası, karşı kaldırımında yürürken görür ve ona âşık olur. O ânı şu ifadelerle anlatır: *“Bir kâbustan uyanıp da yeni açılan bir sabahın huzurunu bulmuşçasına derin bir nefes almıştım”* (Çarboğa, 2018a: 81). Nehir ile birlikte kahraman için her şey değişir; hayat, anlamını bulur:

“İlkin o akşam duyumsadım o ağaç kokusunu. Sen baştan ayağa ağaç kokuyordun Nehir” (Çarboğa, 2018a: 82).

“O gece eşya dile geldi usulca. Zamanın, rüzgârın ve yağmurun silemediği hayat izleri kıpırdadı her yerde. (...) Deniz kokusu doldu tüm sokaklara” (Çarboğa, 2018a: 83).

Kahraman, Nehir ile hayatının anlamlı hale geldiğini, Nehir’e *“Sen bana ait bir öyküsün.”* (Çarboğa, 2018a: 130) sözlerini söyleterek sezdirir ve ekler:

“Çevrende gördüğün en karamsar, en acı çeken bendim çünkü. Dışlanmıştım her şeyden ve sen gelip beni buldun Nehir. (...) Lanetli bir masal kahramanını hayata geri çağırdığını bilmiyordun o zamanlar. Sen dokundukça mekâna söz geçirmeye başladı bedenim. Kalbim zamanın usta ritmini duyumsadı. (...) Rüzgârını etimde hissettim ve sözcükler yarattım senin için” (Çarboğa, 2018a: 92, 93).

Kahraman, Nehir’i yalnızlığına getirilmiş bir kuma olarak görür (Çarboğa, 2018a: 93). Aştan ve mutlu olmaktan korkan kahraman, bu korkuyu *“Korku denen bu sinsî duygu her yerdeydi; içimdeydi, eşyadaydı, ensemdeydi salyalı soluğuyla”* (Çarboğa, 2018a: 95) şeklinde tarif eder. Zaten kahramanın mutluluğu da uzun sürmez; çünkü onun, gerçek ile uzlaşması mümkün değildir. Bu durumu *“Marazlı bir çiçek gibi solup gidecektim çok geçmeden”* (Çarboğa, 2018a: 93) benzetmesi ile ifade eder. O, yine yalnızlığı tercih eder ve ayrılırlar. Sonrasında sanal bir oyuna dâhil olan

kahraman, ölüm ile kutsayacağı kişi olarak yine Nehir'i seçer. Çünkü Nehir, anne ve babasından sonra kahramanın hayatındaki tek gerçek kişidir. Dönüşü olmayan bir yola çıkan kahraman, iç sancısını her şeye yansıtır. O, Nehir'i öldürme görevini “*Tanrı'nın kutsal buyruğu*”, kendisini de bu iş için “*Tanrı'nın seçilmiş kulu*” olarak görür (Çarboğa, 2018a: 129).

Kahramanın öldürme sebebi artık intikam değildir. Aşkın, kıskançlığın, ihanetin, unutulmanın, geleceğin, zamanın ve daha başka duyguların da önemi yoktur artık (Çarboğa, 2018a: 129). Onda yalnızca yaşadığı hayatın büyüttüğü öldürme arzusu vardır.

Romanda kahramanın fiziksel özelliklerine dair bir ifade yoktur. Ruhsal özelliklerinin ve içsel hesaplaşmalarının dışı vurumu olan roman, onun hayata bakış açısını ve sebeplerini anlatmak için kurgulanmış gibidir. Bu bağlamda psikolojik roman özelliği taşır. Okur, kahramanı Nehir'in ağzından dökülen şu ifadelerle de tanır:

“Ne kadar da yalnızsın! (...) Bir çocuk gibisin (...) Cezalandırılıp dolaba kapatılmış bir çocuk gibisin (...) Yalnızca kalbinle görebiliyorsun hayatı, gözlerinden anlayabiliyorum bunu. Beni acıtma, hayata dâhil ol artık” (Çarboğa, 2018a: 18).

“Koca bebek” (Çarboğa, 2018a: 19).

“Yalnızlığı sen seçiyorsun (...)Yaralısın” (Çarboğa, 2018a: 21).

Diğer yandan kahraman, mutlu olmak isterken, mutluluktan da korkar. O, mutluluğu Nehir'de tadar. Dolayısıyla aslından Nehir'den de korkar. Ancak ona sığınmaktan da vazgeçemez. “*Korkuyordum Nehir. Senden korkarak sana sığınmak istiyordum*” (Çarboğa, 2018a: 118). O, kaçmak ve Nehir'i içinde öldürmek hevesindeyken gittikçe ona yaklaşmaya çalıştığını fark eder (Çarboğa, 2018a: 118, 119).

“Yazarak öldürmek mümkün müdür Nehir?!” (Çarboğa, 2018a: 121) sorusunu soran kahraman, Nehir'i kalbinde öldürmeyi başaramayınca onun gerçek katili olur. Kahraman, aslında kendi ölümünü planlar. İçine düştüğü öldürme oyunu, kendi öyküsünün sonudur. Yani intiharıdır: “*‘Ölümüm senin de sonun olur’ diyecekti Nehir, (...) ‘Sen bana ait bir öyküsün’ diye ekleyecekti*” (Çarboğa, 2018a: 131).

Kısacası adsız olan kahraman sevmeyi, sevilmeyi, yaşamayı, aşkı beceremeyen, asosyal, yalnız ve karanlık biridir. Onun içe dönük bir kişilikte olmasını hazırlayan sebepler vardır. Yazar bu sebepleri natüralist bir yaklaşımla anlatır. Doğduğu günden itibaren hayatı geriye dönüş teknikleri ile anlatılan kahramanın bu kişilikte olması, kaçınılmaz bir son olarak okura kabul ettirilir. Kahramanın eylemleri neden-sonuç ilişkisine dayandırılır. Okur, kahramanı tanıdıkça onun öldürme arzusunu anlayışla karşılar; bir yandan ona acır, diğer yandan onu eyleminden ötürü affeder. O, babası gibi susmayı tercih eder. Doğduğundan beri yalnızdır. Kriz geçirdiğinden cin çarpmış zannedilip ötekileştirilir. Kaybolmasın diye ona masal bile anlatılmaz. O, toplum içinde kabul görmek için normal gibi görünmeye çalışan bir oyuncudur. O, her şeye nefret kusan yaralı bir çocuktur. Düşle gerçek arasına sıkışmıştır. Aşkı bulsa da elinde tutamamıştır. En sonunda sevdiği kızı kurban eden bir katil olmuştur. Fiziksel özellikleri anlatılmayan kahramanın psikolojisi; bazen kendi ağzından doğrudan, bazen sevdiği kızın ağzından diyaloglarla, bazen de sezdirilerek verilmiştir.

Nehir: Nehir, günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz gerçek bir şahıs olup kahramanın yardımcısı rolündedir. O, kahramanın âşık olduğu kızdır. Nehir, kahraman tarafından “sen dili” ile anlatılır. O, kahramanın tam zıddı kişiliktir. Kahraman ne kadar içe dönükse Nehir de, o kadar dışa dönüktür. Romanda Nehir; kıyafetleri, hareketleri ve kahramanın bakış açısıyla anlatılır.

Kahraman; Nehir’i üniversite yıllarında, kampüste, otobüs durağında, geçirdiği bir kriz sonrası, karşı kaldırımda yürürken görür. Görür görmez ona âşık olur ve hayatının gerçek anlamını bulduğunu belirtir:

“Karşı kaldırımda yürüyordun, yakası kürklü bir mont vardı üzerinde. İki yana topladığın saçlarınla küçük, haşarı bir kız gibiydin. Ellerin montunun ceplerinde, yere bakarak yürüyordun sakın adımlarla. Dört bir yandan hücum eden ılık saçlarını yaldırlıyordu. (...) İşte o akşam seni istedim Nehir. Her şeye rağmen seni istedim. İçimdeki devasa nefret sevgiye kesti, gözlerim etrafımdaki güzellikleri keşfetti birdenbire” (Çarboğa, 2018a: 81, 82).

Kahraman Nehir ile yollarını ayırdığı gün, onu yine kıyafetleri ile tasvir eder:

“Kollarını göğsünde birleştirmiş bir şekilde duruyordun hâlâ. (...) Somurtkan küçük bir kız gibiydin. Saçlarını başının iki yanına toplamıştın. Kolsuz, açık mavi bir elbise vardı üzerinde, dizlerine kadar iniyordu” (Çarboğa, 2018a: 21).

Görüldüğü üzere Nehir gençliğinde kıyafetleri ve saç şekli ile küçük, haşarı ve renkli bir kız olarak tasvir edilmektedir. Nehir, konuşması ve gülümsemesiyle de tasvir edilir. O, siyah- beyaz filmleri sever. Bu sebeple de o duyarlılıkla, mutlu ve çocuksu bir dünyanın replikleri ile konuşur:

“’Bir çocuk gibisin’ diye sürdürmüşüştün konuşmanı yerli filmlerin siyah- beyaz duyarlılığıyla. Ne de severdin o filmleri Nehir. Mutlu ve çocuksu bir dünyanın replikleri ile sesleniyordun hayata” (Çarboğa, 2018a: 18).

Kahraman Nehir’in gülümsemesini de aktrislerle benzetir. *“O dönemin gülmeyi görev belleyen aktrislerine benziyordun sen”* (Çarboğa, 2018a: 18) dediği Nehir’i gülmediği zaman yadırgar. Nehir’ in ışıltısını şu şekilde betimler:

“Teninde uçuşan bir şeyler vardı sanki. Işığı buldukça parlayan ateşböcekleri gibi dört bir yana yayılan bir şeyler... Gözlerindeki delişmen ışığa ve yorulmak bilmeyen, her seferinde yeniden tazelenen gülüşüne o kadar alışmıştım ki... Yüzünü yadırgıyordum sen gülmeyince” (Çarboğa, 2018a: 17).

Kahraman, çocukluğunu hiç yaşamamışken Nehir ise ironik bir şekilde içindeki çocuğu hiç kaybetmez. Onun renkli ve çocuksu ruh hâli, giydiği pijama üzerinden de sezdirilir: *“Uyumuştur, yine ayıcıklı pijamasını giymiştir. Saçları dağılmıştır yastığının üzerine”* (Çarboğa, 2018a: 119).

Kahraman, Nehir’i ilahlaştırarak anlatır. O, gerçek dünyadan, Nehir ile birlikte haz almaya başlar. Onu bazen bir bahçeye, bazen güneşe, bazen ateş böceğine benzetir: *“Bir bahçe gibidir şimdi o. Serin, renkli bir bahçe gibidir”* (Çarboğa, 2018a: 118).

“Dokunduğun her şeye yeni bir renk katıyordun. Her gülüşünde bir ışık çakıyordu gözlerinde ve yüzünde berrak, hafif bir aydınlık yayılıyordu. Sen insanları onarıyordun Nehir. Gülümseyen bir ifade çiziyordun yanından geçtiğin her insanın çehresine. Aydınlığa bile hükmeden bir ateş böceğiydin” (Çarboğa, 2018a: 91).

Renkli, çocuksu, güler yüzlü ve sevecen kişiliği ile herkesi onaran Nehir, kahramanı onaramaz. Kendini “karmaşık bir denek” olarak nitelendiren kahraman, Nehir’in “yenilgisi” olur:

“Ben senin yenilginim Nehir. Karmaşık bir denektim. Bir türlü onaramamıştın beni. Aydınlığın, sıcaklığın, gülüşün, tenin bir türlü çare olamamıştı bunalımlarıma” (Çarboğa, 2018a: 91).

Kahraman, Nehir’i yalnızlığına getirilmiş bir kumaya benzetir:

“Yalnızlık benim tercihimdi. Sana rağmen yalnızlık. Sen yalnızlığıma getirilmiş bir kumaydın. Nefret ediyordu senden. İstemiyordu” (Çarboğa, 2018a: 93).

Nehir, kahramanın hayatına doğan güneş gibidir. Onun karanlık dünyasını aydınlatır. Ona tatmadığı duyguları tattırır. Ancak yine de kahramanı bataklığından kurtaramaz. İstemeseler de ayrı dünyanın insanı olduklarından ilişkilerini sürdüremezler. Daha doğrusu ayrılık, kahramanın tercihi olur. Yıllar geçer ve Nehir’i düşüncesinde öldüremeyen kahraman, baba evine geri döner. O, uzaklaşmak istese de Nehir’e doğru sürüklenir. Öncesinde kız diye nitelediği Nehir, artık büyümüş, kadın olmuştur. Saçları, makyajı, kıyafeti, yürüyüşü ile bambaşka bir kadın olan Nehir’i kahraman şöyle tasvir eder:

“Nehir, kahverengi bir manto giydi üzerine. Aylar önce tenine dokunduğum, o çocuksu, uçarı kızı anımsamaya çalıştım. Saçlarını özenle başının arkasında toplayan, makyajlı, yürüyüşü bile ölçülü bir kadındı artık o.” (Çarboğa, 2018a: 87).

Nehir, artık bir kurbandır. Onun *“kendine ait bir hayatı, geçmişi”* yoktur (Çarboğa, 2018a: 45, 46). O, sadece kahraman ile anlamlıdır. Kahraman, kurbanı ile ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade eder:

“Üzülme, yabancı biri olsa bu kadar zevkli olmazdı bu iş. Bir bıçak darbesi o kadar... Ondan sonra zaman hep ileriye gösterecek. Temize çekeceksin kendini. Her şeyi unutacaksın. Her şeyi...” (Çarboğa, 2018a: 46).

Cıvıl cıvıl saçları iki yanda toplu kız, öldürüleceği gün, hayat gibi ciddi bir kıyafet ve duruşla karşımıza çıkar. Nehir, izlendiğinin ve hastalıklı bir grup tarafından öldürüleceğinin de farkındadır. Bu, romanın son sayfasındaki diyalogdan anlaşılmaktadır:

“‘Seni öldürmeye geldim’ diyecektim fısıldayarak.

‘Biliyorum’ diyecekti” (Çarboğa, 2018a: 130).

Sonuç olarak Nehir, kahramanın aksine içindeki çocuğu hala yaşatan, neşe saçan ve çevresindekileri onaran bir kişiliktir. Nehir, gerçek denilemeyecek kadar güzel bir karakterdedir. O, kahramanı gerçeğe tanıstıran; ancak çabuk biten bir düşüdür. Kıyafetleri, davranışları ve kahramanın üzerindeki etkisi doğrultusunda tanıtılan Nehir, adı gibi coşkulu, saf ve durudur.

Deccal: Kahraman ağzından anlatılan Deccal, şahsın gerçek ismi mi yoksa rumuz mu olduğu belli değildir. Kahraman Deccal ile internette, ölüm temalı bir sohbet odasında tanışır:

“Umudumu yitireceğimi sandığım bir gün internetteki ölüm temalı bir sohbet odasında Deccal’la tanıştım. Dediğine göre yalnızca sanal ortamda değil; günlük hayatta da kullanıyordu bu rumuzu. Belki de gerçek ismiydi bu, bilmiyorum” (Çarboğa, 2018a: 23).

Deccal, bir oyun kurucusudur ve kahramanı ölümcül bir oyuna davet eder. (Çarboğa, 2018a: 23). Deccal, fiziksel özellikleri ile tasvir edilmektedir:

“Zayıf, uzun boylu biriydi Deccal. Saçlarının kıvrırcık olduğunu hissettiren dalgalanmalar uç vermişti traşlı kafasında... Görünüşüne yakışmayacak kadar ince sesliydi. Cılız ışığın yarattığı gölgeler daha uzatıyordu sivri hatlarını. Burnu, dudakları, çenesi, hatta kulaklarının üst kısmı yeşermeye hazır budaklar gibi uzanıyordu boşluğa” (Çarboğa, 2018a: 26).

Deccal’in kutsal kitaplardaki fiziksel tasviri gibi sağ gözü kördür: *“Deccal’in alınına kadar uzanan kızıl bir aydınlık yaladı yüzünü ve sağ gözünün gri bir tabakayla kaplı kımiltısız gözbebeği çıktı ortaya”* (Çarboğa, 2018a: 26).

Deccal, romanın ikinci bölümünde karşımıza çıkar. O, bu bölümde kurucusu olduğu ölümcül oyunun kurallarını anlatandır. Deccal, sigara içen, hâl ve hareketleri ile de ürperti yanında, saygı uyandıran biridir. O, şeytana yakındır. Sesi de ateşi ve inkârı çağrıştıran bir tınıdadır. Kahraman, bunları sezer ve okura şu ifadelerle anlatır:

“O anda anlamıştım. Deccal’in şeytana yakın olduğunu. Efendimiz olarak bahsettiği kişi şeytandı. Yüzündeki meydan okuyan ifadeden anladım bunu. Sesinin, ateşi ve inkârı çağrıştıran tınısını sezdim” (Çarboğa, 2018a: 27).

Romanın dördüncü bölümünde Deccal’in varlığı attığı mesaj ile hissedilir. Deccal’in varlığı ve hizmet ettiği şeytanın gücünün sınırları şu şekilde sezdirilir:

“İlk mola yerinde cep telefonumu açtım ve Deccal’in mesajıyla karşılaştım. ‘Efendi seni izliyor!’ Hemen numarayı tuşlayıp çağrı bıraktım Deccal’a; çünkü böyle olmasını istiyordu. Belli aralıklarla gönderiyordu bu mesajı ve biz ona çağrı bıraktıkça anlıyordu ülkenin hangi köşesinde olduğumuzu. Oyunun elindeki imkânları tahmin bile edemezsiniz demişti” (Çarboğa, 2018a: 57).

Romanda, Deccal’in kutsal kitaplarda yer alan hikâyesi de anlatılır. Kahraman, Deccal’in oyunu üzerinden şeytanı, Tanrı’yı ve aciz olan insanı sorgular (Çarboğa, 2018a: 44). Kahramanın oyunu sorgularken gelen mesaj, oyunun ciddiyetini ve oyunda hataya yer verilmediğini işaret eder. Mesaj şöyledir: *“Efendimizin seçiciliğine inan!”* (Çarboğa, 2018a: 44).

Kısacası kahraman, Deccal aracılığıyla Tanrı, evren, insan üzerine düşüncelerini sıralar. Dinî bir motif olan Deccal'in modern hayata uyum sağladığı ve internet üzerinden kötülüğü yaydığı görülür.

Dört Oyuncu: Kahramanın “*Beş kişiydik*” (Çarboğa, 2018a: 26) ifadesinden hareketle kendisi hariç, dört oyuncu daha olduğu sezdirilir. Bu oyuncuların adı yoktur. Figüratif olan bu oyuncular “kel kafalı”, “şişman olan”, “kısa boylu”, “burnu büyük olan” şeklinde baskın olan fiziksel özelliklerine göre adlandırılmışlardır. Tek paragrafta özellikleri verilen bu dört oyuncunun hepsi de temiz yüzlü olmakla beraber, temiz ve uyumlu giysiler içindedirler:

“Loş ışıktaki körelmeyen pembe bir renk katmanıyla parlıyordu kel kafalı olanın yüzü. Şişman olan saçlarını geriye doğru taramış, yüzünün yuvarlanan uyumsuzluğunu daha da belirginleştirmişti. Dizlerinin üzerindeki parmakları hiç durmuyordu burnu büyük olanın. Burnun ihtişamı karşısında ezilip küçülmüş ve içeri çekilmişti gözleri. İçimizden en yürekli kısa boylu olanı. Nefes alışının ayarlanmış şiddeti, etrafa attığı keskin ve kararlı bakışları, onun her şeyi olağan karşılayan cesaretini sergiliyordu” (Çarboğa, 2018a: 26).

Kadife Ceketli: Kahramanın “kadife ceketli” (Çarboğa, 2018a: 99) olarak adlandırdığı Nehir'in erkek arkadaşı da romanın şahıs kadrosuna dâhildir. Kadife ceketli, romanın altıncı bölümünde karşımıza çıkar. O, camekânları süslü bir kafede, Nehir'in karşısında oturan, şık giyimli bir adamdır (Çarboğa, 2018a: 85). Kahraman onu kıskanır. Kıskançlığını “(...) bir başka erkek oturuyordu karşısında” (Çarboğa, 2018a: 85) ifadeleriyle sezdirir. Adam kıyafetleriyle tasvir edilir:

“Saçlarını özenle taramıştı adam, üzerinde kadife bir ceket ve boğazlı bir kazak vardı. Sigarasını her çekişinde başka anlamlar üreterek bakıyordu Nehir'e” (Çarboğa, 2018a: 87).

Kitabın son bölümünde (8. Bölüm) okur, kadife ceketlinin Nehir'e olan hislerinden emin olur. Bunu onun telaşlı, utangaç ve ne yapacağını bilmez hareketlerinden anlar:

“Adam ne yapacağını şaşırır birden. Dalgalı, siyah saçlarını düzeltti istem dışı bir hareketle. Nehir hâlâ gülümsüyordu. Derken telaşını zapt edemeyip cebindeki sigara paketini çıkardı kadife ceketli. Çıkardı ve yakıcı bir nesne tutuyormuş gibi aniden masanın üzerine bıraktı. Boşta kalan şaşkın ellerini nereye saklayacağını bilemedi. Çırpınıp durdu bir süre” (Çarboğa, 2018a: 123).

Yine bu paragrafta kadife ceketlinin siyah ve dalgalı saçlı olduğu, sigara içtiği bilgisine de varılır.

Görülüyor ki romanda değişik adlandırma yöntemleri kullanılmaktadır. “Kadife ceketli”, bunlardan biridir. Bu adlandırma ile onun şık giyimli ve bir beyefendi olduğuna işaret edilir.

Kahramanın babası, annesi, kediyi sapanla vuran Hasan Usta, yerel ağzı çarpıtarak İstanbul Türkçesi konuşan resepsiyon görevlisi yanında; kokoreççisi, dönercisi, sokağın züppeleri, yemek yiyenleri, içki içenleri, kalabalığı da romanda yer alır. Ancak bunlar figüratif şahıslar olup, kahramanın geçmişinden, bugünününden ve içinde bulunduğu mekânlardan silüetlerdir.

2.3.1.3. Zaman

Romanda olay zamanı, en fazla bir haftalık süreci kapsar. Ancak geriye dönüş teknikleriyle kahramanın doğduğu güne kadar uzanan zaman, kahramanın üç yaşında adaklı saçının kesildiği anı, yatılı okulda okuduğu günleri, üniversite yıllarını da yansıtır. Yani romanda kahramanın çocukluk ve gençlik yılları da anlatılır.

Romanda olay zamanının bir hafta olduğu, kahramanın dâhil olduğu oyunun kurallarından anlaşılır: “*Oyunu tamamlamak için bir hafta süreniz var*” (Çarboğa, 2018a: 29). Oyunun başladığı gün, akşamüstü otobüse binip infazı gerçekleştireceği yere giden kahraman, romanın başında da infaz gününe hazırlanırken görülür. Romanda kahramanın infazı gerçekleştireceği gün söylediği “*Aylar önce tenine dokunduğum, o çocuksu, uçarı kızı anımsamaya çalıştım.*” (Çarboğa, 2018a: 87) cümlesinden hareketle, kahramanın otuzlu yaşlarda olduğu hissedilir. Baba evine döndüğünde söylediği “*ben ilk kez bir yetişkin olduğumun farkına vardım...*” (Çarboğa, 2018a: 35) ifadesi de onun bu yaşlarda olduğunu pekiştirir.

Romanda “sabaha karşı, akşam, gece” gibi zaman ifade eden kelimeler de geçer. Kahraman, Deccal ile tanışmadan önce geceler boyu sokakları dolaşır: “*Geceler boyu dolaştım sokaklarda. Acemi bir kana susamışlık hevesiyle caddeler arşınladım*” (Çarboğa, 2018a: 23). Nehir’i ilk bir akşam vakti görür ve bütün gece onu düşünür: “*İşte o akşam seni istedim Nehir (...) o akşam duyumsadım o ağaç kokusunu. (...) o gece sana yürüdüm. (...) o gece eşya dile geldi*” (Çarboğa, 2018a: 82,83). Otobüs, kurbanın yaşadığı şehre ise sabaha karşı girer (Çarboğa, 2018a: 71). İnfaz, akşam vakti gerçekleştirilir. Kahraman hep akşamın karanlığında sokaklarda dolaşır. Kısacası zaman ve kahramanın psikolojisi iç içe geçmiştir. Karanlık saatler,

onun ruhundaki karanlığı harekete geçirirken; ruhundaki karanlık da zamanı devleştirip zamanın ritmini bozar:

“Akşamla içindeki karanlık kıpırdanmaya başlıyordu”(Çarboğa, 2018a: 9).

“Duvar saatinin beynimi işleyen tik takları, büyüyüp devleşerek üzerime abanıyordu” (Çarboğa, 2018a: 93).

Romanda olaylar da geçmiş zaman kipi ile anlatılır. Di’li geçmiş zaman kipi ile yazılan romanda, Çarboğa’nın eş zamanlı gerçekleşen olayları anlattığı bölümler, dikkat çekici olup zamanın akıcılığına, hayatın tüm hızıyla akmaya devam ettiğine işaret eder:

“Yine söyleyemedim Nehir. Ciğerlerine dolan oksijenin yakıcı lezzetiyle ağlayan bebekler doğdu bir yerlerde. Birileri sarsıla sarsıla ağladı, intiharın eşiğine gelenlerin eşiğinden kuş sürüleri geçti gökyüzünü çeke çeke. Aşka yenilmemek için sarhoş oldu delikanlılar, genç kızlar yataklarına kıvrılıp usul usul gözyaşı döktü. Ölüler kefenlendi, koskoca bir hayattan geriye kalan bir avuç mutluluk morarmış parmak uçlarından uçtu; ağzına kadar dolan belediye otobüslerine kurgulanan hayaller sığmadı” (Çarboğa, 2018a: 16, 17).

Romanda kahramanın zamana dair görüşleri de söz konusudur:

“Zaman hiç benden yana olmadı Nehir. Hayat bir an önce tüketilmesi gereken bir zorunluluktur. Anı yaşamak, günlerin tadını çıkarmak diye bir şey yoktu hayatımda. Zaman geçsin istiyordum; aylar geçsin, yıllar geçsin ve ne olacaksa olsun sonunda. Üniversite yıllarına kadar, seni tanıyıp sevene kadar zaman hiç benden yana olmadı” (Çarboğa, 2018a: 78).

Kahraman, düş ile gerçek arasında gelgitler yaşar. Ara ara geçirdiği krizler sebebiyle dışarıdaki zaman ile hissettiği zamanı dengelemekte zorluk yaşar. Ancak Nehir’i gördüğünde, zamanı kısıkırak yakalar ve yaşanmış anlar arasında dolaşır (Çarboğa, 2018a: 84). O vakit zaman, sadece Nehir’e doğru akar. *“Saatlerin tek düze ritminden hayata atlayan zaman bile seni vurguluyordu” (Çarboğa, 2018a: 93)* diyen kahraman, hayatının Nehir ile anlam bulduğunu, zaman kavramı üzerinden de vurgular.

Kısacası romanda olay zamanı bir hafta civarındır. Ayrıca geriye dönüş teknikleriyle kahramanın çocukluğu, gençliği de anlatılır. Di’li geçmiş zaman kipiyle anlatılan olaylar, genelde akşam, gece, sabaha karşı gibi karanlık saatlerde gerçekleşir Bu, kahramanın karanlığını da yansıtmaya açısından önemli bir ipucudur.

Zaman, kahramanın psikolojisini yansıtır. Ayrıca kahramanın hissettiği zamanda düş ile gerçeğin iç içe geçer.

2.3.1.4. Mekân

Kahramanın baba evi, bahçe, ev, otogar, bodrum katı, otobüs, sokak, şehir, otel odası; romana yön veren mekânlardır. Bunların yanında romanda bar, meyhane, kahvehane, kafeterya, avlu, cami, yatılı okul, durak, kaldırım, sinema salonu, Ortodoks kilisesi, künefeci, lokanta, üniversite, kütüphane, fastfood dürümcü, lüks mağazalar, beyaz eşya bayileri, kokoreççi, pencere kenarı, gökyüzü, park, merdiven dipleri, kapı eşikleri, ova, sığınak, dağ, deniz gibi pek çok yer adı da geçer.

Mekân adlarının çokluğu; kahramanın içindeki sıkıntıyı, karanlığı, öfkeyi anlatmak için sokaklarda çokça gezinmesinden kaynaklıdır. O, bu gezinti sırasında zamanı, mekânı ve insanı gözlemler. Gözüne çarpan, kulağı ile seslerini işittiği her mekânı dillendirir. Kahramanın zihnindeki karmaşa, mekânın kalabalık oluşundan ve karmaşasından anlaşılır. Yani kahramanın psikolojisi mekâna yansır. Mekân, kahraman için bazen bir sığınak, bazen öfkesini haykırdığı boşluk, bazen gerçek kimliğini gizlediği maske, bazen içindeki karanlığı uyandıran ses, bazen ölümcül oyunun başlangıç noktası, bazen cinayetin gerçekleştiği yer; ancak çoğu zaman anlamlandıramadığı, tiksindiği kalabalık ortam ve karmaşadır.

Romanın ilk bölümünde kahramanı, yıllar sonra baba evine dönmüş olarak görürüz. O, karanlık duygular ve kötü bir amaçla (Nehir'i öldürmek için) baba evinin bulunduğu şehre gelir. İçindeki karanlığı gizlemek için de kendini mekânın akışına bırakır. Mahalleliyle selamlaşır, her cuma camiye gider, namaz sonrası sokaktaki çocuklara akide şekeri dağıtır, yaşlılarının meyhaneye, kahvehaneye davetlerini reddedip baba evinin bahçesiyle uğraşır (Çarboğa, 2018a: 9). Yani gerçek kimliğini saklamak için mekânı, maske olarak kullanıp rol yapar.

O, “*çocukluğumun cennet bahçesi*” (Çarboğa, 2018a: 33) diye adlandırdığı baba evinde kendini mekâna sunar: “*Boynu bükük bir tevekkülle mekâna sundum kendimi ve çocukluğumu var eden nesneleri incelemeye başladım yine*” (Çarboğa, 2018a: 40). Kahramanın baba evine döndüğünde karşılaştığı manzara, aslında kendi ruh hâlini yansıtır. “*Çocukluğumun koca sarayı*” diye betimlediği evinin hâli, zamana yenilmiş bir enkaz gibidir:

“Yitip giden zamanı haykıran bir manzara ile karşı karşıyaydım. Artık göz hizamın altında kalıyordu duvar. Geç kalmış bir algının şaşkın ürperişleriyle ayırımsadım bunu. Bahçeyi görebiliyordum. Dalları birbirine geçmişti ağaçların. Salkım saçak yaprakları, sıralı meyvelerin has kokusuyla iyice serpilmiş dört bir yana kol atmıştı dut ağacı. Tüm bu yeşil cümbüşün gerisinde belli belirsiz çizgilerini yansıtıyordu ev. İki göz, boyası dökük bir ev... Çocukluğumun o koca sarayı.(...) Üç basamaklı taş merdivene kadar uzanmıştı otlar, ölü yapraklar kaplamıştı toprağın üzerini. Pencerelerin demirleri paslanmıştı. Evi ortalayan kapının sol tarafında, mutfağın tel çekilmiş penceresinde, annemin yorgunluk sigarası içen silüetini görür gibiyim” (Çarboğa, 2018a: 35, 36).

Eve “*terk edilmişliğin dipsiz hüznü*” (Çarboğa, 2018a: 36) hâkimdir. Anne ve babasının ölümünden sonra kendisi gibi ev de zamana yenik düşer ve düzenini, ritmini kaybeder: “*Annemle babamın yokluğu değmişti bahçeye ve her şey yitirmişti ritmini*” (Çarboğa, 2018a: 38).

Kahraman, gündüzleri “*cehenneme yakışır düşler*”ini (Çarboğa, 2018a: 10) saklamak için kendi gibi dağınık, sahipsiz ve zamana yenik düşmüş evini, bahçesini toparlamaya çalışır:

“Saatlerce bahçeyle uğraşıyordum sessiz sedasız bir duyarlılıkla. Ayrık otlarını temizliyor, toprakla hemhâl oluyor, çiçekleri suluyordum” (Çarboğa, 2018a: 9).

O, bahçe ile uğraştığı zamanların dışında evine kapanır, düşünmemek, acı çekmemek, ağlamamak için evinin her köşesini adımlar:

“Bekâr evimin küf kokan yalnızlığına kapanıyordum. Perdeleri sıkı sıkıya kapatıyordum. İncecik bir ışık dilimi bile girmeyinceye kadar. Karanlığı dinliyordum usulca, ebedi karanlığı. (...) Evin her köşesini adımlıyordum. Önüne geçilmez bir telaşla. Düşünmemek için, acı çekmemek, ağlamamak için deliler gibi dolaşıyordum kanepelerin, sandalyelerin, acımı olgun bir suskunlukla karşılayan eşyanın arasında” (Çarboğa, 2018a: 93).

Romanda önemli olan bir diğer mekân otogardır. Kahramanı, Nehir’le yollarını ayırdığı gün otogarda görürüz. “*Hareket saati yaklaşmıştı otobüsün, ayaktaydık, peronun önünde dolaşıyorduk ağır adımlarla*” (Çarboğa, 2018a: 13) diyen kahraman, peron önünde Nehir ile bekleyişini şöyle anlatır:

“Susuyorduk. Susmak benim tercihimdi. Anlıyordun. Anlamak hep ilahi bir görevdi senin için. Hep anlamış, hep konuşmuş, ikna etmiş, sıcak ilişkiler kurmuştun. Bense ertelenmiş sevinçler göndermiştim yokluğa” (Çarboğa, 2018a: 15).

Otogar ve otogardaki telaş, tüm ayrıntıları ile kahraman ağızından yansıtılır:

“Otogarın değişmez replikleri ve değişmez roller: seyyar satıcılar, uyuklayan sahiplerinin bile tam olarak sığmadığı tam olarak sığmadığı küçük büfeler, değnekçiler, simitçi çocuklar, hediyelek eşya satan dükkânlar, döner, tost, yemek, ter ve sidik kokuları, kısa süre sonra sahneyi terk edecek olan yolcu yakınları, asabi muavinler, uykulu şoförler, yan kesiciler ve kalabalık ve kımıldı, koşuşturmaca, sesler, görüntüler, egzoz dumanları...” (Çarboğa, 2018a: 13).

Kahraman, otobüslerin peronlardan ayrıldıktan sonraki otogarı, dağılan telaşı, dinginliği ve sessizliğiyle de tasvir eder:

“Otobüsler peronlardan ayrılmaya başlar başlamaz son bir gayretle daha da hareketlenen bir kalabalık, zamanı çekip çevirmeye çalışır gibi telaşla sallanan eller, hıçkırıklar, zoraki gülümsemeler ve sonra gidenlerin ardından çil yavrusu gibi dağılan telaş... Dinginlik, sessizlik, umudu sonraya erteleyip geriye doğru atılan adımlar... Tezgâhlarına çeki düzen veren seyyar satıcılar, şekerleme yapmaya hazırlanan tostçular, kapı önlerine çıkıp sigara içerek etrafa boş boş bakan tuvalet bekçileri...” (Çarboğa, 2018a: 13).

Eserlerindeki betimlemelerden hareketle Murathan Çarboğa’nın iyi bir gözlemci olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Adana-Hatay arasında yolculuk yapan sanatçı, otogarla ilgili gözlemlerini tüm gerçekliğiyle en ince ayrıntısına kadar romanına yansıtmıştır.

Kahraman romanda bir kez daha otogarda görülür. İlkinde şehirden ayrılan kahraman, ikincisinde ayrıldığı şehre geri döner. Bu seferki otogar tasviri, şehre getirilmiş bir eleştiri niteliğindedir:

“Sıradan bir kasaba kimliğini bir türlü aşamamış, merkezinden bahçeli evleri bile söküp atamamış bir şehrin ortasına yumulan küçük bir otogar...” (Çarboğa, 2018a: 71).

Kahraman, yolculuk anını, dolayısıyla yolcuları, kokusu, gürültüsüyle otobüsü de dolaylı olarak tasvir eder:

“yanındaki adamın omuzuma düşmüş başı, salyalı horultusu, şoförün kısık sesle dinlediği ucuz şarkılar, motor gürültüsü, gözlerimi alan selektör kamaşmaları...” (Çarboğa, 2018a: 59).

“Otobüsün içinde ağır bir koku, uyanmaya yakın patlak veren sayıklamalar, öksürükler, horultular...” (Çarboğa, 2018a: 71).

Kahraman otobüsten inince öncelikle otel odasına yerleşir. Otel ve otel odasını da şu şekilde tasvir eder:

“İsmi yukardan aşağıya sıralanmış tabelalarda yazan dört katlı, küçük bir otele yerleştim. Yerel ağız çarpıta çarpıta İstanbul Türkçesi konuşmaya çalışan resepsiyon görevlisi, otelin son katına sıkışmış küçük bir odayı açtı benim için. Yerde sigara yanıklarından göz göz olmuş tozlu bir halıflex uzanıyordu. Gıcırdayan küçük bir yatak, derme çatma bir komodin, masayla dolap arası yüksek garip bir eşya ve ince bacaklı bir sandalye...” (Çarboğa, 2018a: 73,74).

Otel odasının ucuzluğu; resepsiyon görevlisinin kırık Türkçesi, otel odasının kiri ve derme çatma eşyalarıyla sezdirilir.

Romanda dikkati çeken bir diğer mekân, kahramanın Deccal ile bulunduğu “bodrum katı”dır. Bu mekân, ucuz eğlence mekânlarının yakınındadır, soğuktur ve de küf kokuludur. Mekânın, yol yüksekliğinin altında oluşu manidardır. Şeytanın hizmetinde olan Deccal ile şeytana yaraşır bir oyunun kurallarını konuşmak için seçilen mekân, yine şeytanın yuvalarından birini yansıtırçasına yer altındadır, karanlıktır, küf ve ter kokuludur:

“Ucuz eğlence mekânlarının yakınında soğuk, küf kokan bir bodrum katında buluştuk Deccal’la. Cılız bir mum ışığı belli belirsiz aydınlatıyordu evin ana hatlarını. Büyük bir olasılıkla ikinci el eşya pazarından alınmış, renkleri soluk, ayakları sallantılı kanepelerde oturuyorduk. Yoldan geçen insanların yalnızca ayaklarını görebileceğimiz küçük pencereler uzanıyordu tavan boyunca. Odanın üç tarafını dolanan kanepelerin karşısında rengi atmış tahta bir masa duruyordu. Masaya sokulmuş üç sandalye, duvar diplerine dizilmiş birbiriyle alakasız (nedense bana öyle gelmişti) kitaplardan oluşan bir yığın, yerde ortası yanmış bir halı (sıcak bir tencere ya da çaydanlık konmuş olmalı); küf, ter ve hikayelerimizin dudaklarımızdan çıkmaya hazır tez canlı kokusu...” (Çarboğa, 2018a: 25).

Romanda şehir de kahramanın psikolojisini yansıtır şekilde, tüm karanlık yönleriyle anlatılır. Akşam vakitleri tenhalaşan sokakların meyhane tıkırtıları, “fahişe”lerin gülüşleri, “pezevenk”leri, korkuları, fedaileri, kimsesizleriyle resmedilen şehir, kahramanın karanlığını da harekete geçirir (Çarboğa, 2018a: 10).

Evinde duramayıp sokağa çıkan kahraman; önünden geçtiği, oturup bir şeyler yiyip içtiği, gözü ile gördüğü, kulakları ile seslerini işittiği her mekânı Nehir’e yazdığı günlükte anlatır.

Kahraman, içindeki yıkımlardan dolayı önüne gelen her şeye ve herkese saldırır. Avazı çıktığı kadar bağırır, küfürler savurur. Bununla da yetinmez boşluğa, ovaya, sığınaklara, dağlara, hayvanat bahçelerine, denizlere, kısacası tabiata haykırır:

“Yerle bir olmuş apartmanların suskunluğuna, dinmiş kraterlerin dipsiz boşluğuna, toprağı çizgileyen devasa yarıkların karanlığına, göz alabildiğine uzanan ovalara, deşilmiş bir yara gibi üstü açılan sığınaklara, dümdüz olmuş dağlara, hayvan leşlerinin tellere asıldığı, ortalığa saçıldığı hayvanat bahçelerine, lav ırmaklarının aka aka kas katı kestiği denizlere, yıldızlarını her zamankinden daha fazla yeryüzüne uzatan geceye, korkunç sessizliğe, rüzgârın kıpırtılar yaratan yorgun soluğuna haykırıyorum” (Çarboğa, 2018a: 116, 117).

Kahramanın Nehir’i öldürdüğü mekân tasviri de dikkat çekicidir. O, Nehir’i sokakta öldürür. Mekân bir cinayete hazırlanır gibidir. Ortalık تنها, ormanı andıran kuytu bir yer söz konusudur. Rüzgâr, az sonra işlenecek cinayeti engellemek istercesine anaforlar oluşturmaya başlar. Sokak lambası, korku filmlerindeki gibi fırtına öncesi sessizliği bölen cızırtılar çıkarır. Kısacası ölüm sahnesi hazırdır:

“Kar yağıyordu. (...) Ortalık tenhalaşıyordu. (...) Yürüdükçe kaldırımında sıralanan ağaçlar, salkım saçak dalları ve karanlık gölgeleriyle şehre sokulmuş bir orman görünümünü sahyordu dört bir yana. Yürüdükçe bulvar daha koyu bir karanlığa gömülüyordu. (...) Rüzgâr esmeye başladı sonra. Anaforlar oluşturarak bahçelerde koşturdu, etrafımızda dönendi. Ortalığı serin bir ağaç kokusu kapladı. (...) Patırtılar çıkarıp göz kırpa kırpa yanı başımızdaki sokak lambası yanmaya başlamıştı” (Çarboğa, 2018a: 125, 127, 129).

Bunların yanında “yatılı okul”, kahramanın gençliğinin ilk evrelerini geçirdiği; “üniversite” kahramanın Nehir ile tanıştığı; “kaldırım” ise onu ilk gördüğü; mekân adlarıdır.

Sonuç olarak romanda çok sayıda yer adı olsa da olaylara yön veren ve kahramanın hayatında iz bırakan belli başlı mekânlar vardır. Bu mekân tasvirleri en ince ayrıntısına kadar verilmiş olup gözlemlerini yansıtmaları açısından dikkat çere. Ayrıca bu mekânlar, kahramanın hem psikolojisini yansıtmakta hem de onun psikolojisini etkilemektedir.

2.3.1.5. Dil ve Üslûp

Murathan Çarboğa’nın kahraman üzerinden kendi anılarını, duygu ve düşüncelerini aktardığı roman, otobiyografik bir roman özelliği gösterir. Ancak kahramanın, duygu ve düşüncelerini derinlemesine anlatması ve psikolojisini ortaya koyması açısından psikolojik bir roman türü olarak da değerlendirilebilir. Bunların yanında romanda kurguya dâhil edilmiş, samimi bir dille yazılan günce bulunmaktadır. Bu günce (günlük) kahramanın insana, zamana, mekâna, eşyaya, aşka, mutluluğa, ölüme kısacası hayata dair tüm inançlarının sorgulandığı bölümdür.

Romanda kahraman konuşur. Dolayısıyla romana “ben dili” yani birinci tekil şahıs dili hâkimdir. Kahraman ağzından anlatılan ana olay dâhil tüm olaylar, “Di’li geçmiş zaman kipi ile anlatılır. Roman, gözleme dayalı bir yaklaşımla yazılır. Sebep-sonuç ilişkisine dayalı olaylar ve durumlar da söz konusudur.

Roman dil ve üslup açısından incelendiğinde dikkati çeken ilk şey romana hâkim olan şiirsel dildir. Örneğin aşağıdaki paragraf mısra anlayışı ile düzenlendiğinde Çarboğa’nın şiirlerinden hiçbir farkı yoktur. İçerik açısından da Çarboğa’nın “İnadına Şiir” şiirini hatırlatır:

“Deniz kokusu doldu tüm sokaklara. Başımın üzerinden martılar geçti. Sanki çıkmaz sokaklardan kurtulup eski mahalleleri geride bırakabilsem, birden bire deniz çıkacaktı karşıma. Ayaklarımın ucuna kadar uzanacaktı dalgaların serinliği. Yeni yapıların caddelerin yerinde karanlığı boydan boya yaran bir deniz manzarasıyla karşılaşacaktım; oysa deniz dağların ardındaydı” (Çarboğa, 2018a: 83).

Romanda sıklıkla kullanılan devrik cümleler yanında, iç uyağın da olduğu göze çarpar:

“Gülümseyordu. Gülümseyerek konuşuyordu yine. Konuştukça mekâna sürü sürü kuşlar çağırıyordu sanki. Kanat hareketlerinden ve türlü renklerden oluşmuş bir heyecan dalgalanıyordu ortalıkta” (Çarboğa, 2018a: 85).

“Yazarak öldürmek mümkün müdür Nehir?” (Çarboğa, 2018a: 63) cümlesindeki gibi romanda sık sık tekrar eden cümleler de vardır. Ayrıca cümle sonlarında sıklıkla tekrarlanan “Nehir” ismi de bir bütün olarak romana ses, ritim, ahenk katar:

*“Yanıliyordum **Nehir**. (...) Karanlığa dâhil olamamak mutsuzluktur **Nehir**. (...) Fakat sen farklıydın **Nehir**.”* (Çarboğa, 2018a: 55).

*“Aşkı çekici kılan hüznün lezzetiydi **Nehir**”* (Çarboğa, 2018a: 96).

*“Zafer hep sevenindir **Nehir**”* (Çarboğa, 2018a: 97).

*“Her çocuk akrabadır **Nehir**”* (Çarboğa, 2018a: 112).

Romanda art arda yinelemelerin varlığı; kahramanın acılarını, nefretini, acizliğini sayıklarcasına günlüğüne yazdığının göstergesidir. Onun derdi kendisiyledir:

“Oysa yalnızca kendimden nefret ediyordum Nehir. (...) Kendimden nefret ediyordum Nehir! Yalnızca kendimden nefret ediyordum” (Çarboğa, 2018a: 117).

“İssız ve korkunç bir mekânın ortasında toprağın altında yatan bir beden... Hem de yapayalnız bir şekilde! Hem de yapayalnız” (Çarboğa, 2018a: 37).

“Derken bir kâbusa uyanmanın tarifsiz hayal kırıklığıyla geri uzanırsın yatağa ve sabah ezanı okunur. Dinlersin kıpırdamadan. Şehri yankılayan ezanlar bir şeyler anlatır usulca... Anlatır... Anlatır...” (Çarboğa, 2018a: 38).

Romanda sıklıkla soru kalıplarından da yararlanıldığı görülür. Bu da kahramanın hayatı sorguladığının, anlamlandırmaya çalıştığının işaretidir. Bu soru kalıpları, art arda olduğu gibi birkaç paragraf başında da yinelenmektedir. Örneğin *“Mutluluğun tanımı var mıdır Nehir?”* (Çarboğa, 2018a: 54) sorusu art arda iki paragraf başında yinelenir. Devamında ise peş peşe mutlulukla ilgili başka sorular sorulur:

“Mutluluğun tanımı var mıdır Nehir? Sokağı, caddeye çıkınca adım başı burun buruna geldiğin insanlar mutlu mudur sence? Paradan fiyakalı otomobillerden, albenili evlerden başka bir hedefi olmayan, cebi şiştikçe pişkin pişkin sırttan insanlar mutlu mu?” (Çarboğa, 2018a: 54).

Ünlem cümleleri de vardır. Babasının ölümünü kabullenemeyen kahraman, ölüm karşısındaki hayretini şu ifadelerle anlatır. “Yapayalnız” kelimesiyle de ölüm karşısındaki acizlik ve ölünün toprağa konulmasına duyulan şaşkınlık pekiştirilmektedir:

“İssız ve korkunç bir mekânın ortasında, toprağın altında yatan bir beden... Hem de yapayalnız bir şekilde! Hem de yapayalnız bir şekilde! ‘Haksızlık!’ diye bağırırsın içinde yankılanan boşluğa” (Çarboğa, 2018a: 37).

Romanda art arda eksilteli cümle yapıları da dikkati çeker. Bu cümle yapılarıyla kahraman, hayat karşısındaki eksikliğini, yetersizliğini, çaresizliğini anlatmaktadır:

“Yenilgi... Yenilmiş bir ordunun hayata karşı duyduğu o çoğul utanç... Unutulmanın, zamana hükmedememenin acizliği... Aşkın her türlü hayvanlığı bastırmaya çalışan o yılışık hüznü... Derme çatma bir insanlaşma çabası... (...) ben kendime kızıyordum, kendimden utanıyordum ölesiye” (Çarboğa, 2018a: 89).

Romanda kısa cümle yapıları olduğu gibi uzun cümle yapıları da azımsanmayacak kadar çoktur:

“Bir yanılısamaydı bu. Bir hayal şehrinin ortasında yapayalnızdım. Sana rağmen, yalnızlığa susamama rağmen korkuyordum bu duygudan. Çepeçevre

ışık oyunuydu hayat. Gerisi mi? Gerisi boşluktu. Korkunç, sonsuz bir boşluk” (Çarboğa, 2018a: 107).

“Cılız ışıklarıyla hastalıklı bir salyangoz gibi salyasını geceye boşaltan bakımsız meyhanelerde, cepleri doldukça beyinleri boşalan züppelerin doluştuğu, yapay tıkırtıların, gülüşlerin ve zoraki muhabbetlerin bayağılaştırdığı restoranlarda, parklarda, ayak üstü karın doyurulan ‘Ye ve defol git!’ sloganlı mekânlarda paçacılar, simit saraylarında ister istemez ağızlar çekiyordu dikkatimi” (Çarboğa, 2018a: 109).

Kurallı fiil cümleleri yanında isim cümlelerinden de yararlanıldığı görülür:

“Sürüden ayrılmış koyun acizliğiyle kara kara düşünmek insanı farklılaştırıyor. (...) Sen kitleleri yönlendirebilen nadir insanlardan biriydin. (...) Mutluluk senin var olma nedenindi. Sen mutluluğun güzel ve anlamlı yüzüydün” (Çarboğa, 2018a: 55).

Romanda ikilemelerden de yararlanır:

*“Ağustos böceklerinin **ara ara** soluklanarak mekâna **avuç avuç** demir bilyeler atarcasına çıkardığı gürültüler... (...) Güliverin **koca koca** gözleriyle baktım manzaraya. (...) Zaman **evire çevire** tabiatın başına buyruk hirsına sunmuştu mekânı”* (Çarboğa, 2018a: 38, 39).

Romanda çok sayıda sıfat tamlaması da vardır. Yazar betimleyici anlatımdan sıklıkla yararlanır. Art arda sıralanan sıfatlar bunun bir örneğidir:

“İştahla açılan, arka arkaya lokmaları yok eden, kibarlık kaygısıyla büzülen, sürekli açılıp kapanan, açılıp kapanan, bir yandan laf üreten, gülen, geyiren, hıçkıran ağızlar... Kırmızı, yağlı, iğrenç, dünya dışı bir işlevle durmaksızın çalışan ağızlar...” (Çarboğa, 2018a: 109).

“Kazanılmış her kuruş, tuzağa düşürülerek yolunmuş her avanak, dinlenen her ucuz şarkı, kafaların boşluğu oranında eşyayla doldurulan her güzel ev...” (Çarboğa, 2018a: 55).

Çarboğa’nın romanında “avanak, fahişe, pezevenk, cigara, bok, defol git” gibi argo kelime ve sokak jargonu kullandığı da görülür:

*“İşte şu **boktan** hayatta bende varım diyememenin acizliğiyle içimdeki karanlığı kusmuştum”* (Çarboğa, 2018a: 62).

Romanda çeşitli masal kitaplarının adları da geçmektedir:

“Kırmızı Başlıklı Kız’ın ve kötü kalpli kurdun serüvenine ben hayat vermiştim küçük zihnimde. Kül Kedisi’nin, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler’in, Güliver’in, Deli Dumrul’un, Bremen Mızıkacıları’nın yalnızca bana ait bir gerçeği var” (Çarboğa, 2018a: 61).

Murathan arboğa'nın romanına şiiriyet katan bir diğer unsur da sanatlı syleyişidir. Pek çok imge, sembol ve söz sanatı kullandığı roman, bir st dille yazılmıştır.

Sonuç olarak arboğa, şiirinde kullandığı dilin tüm imkânlarını, romanında da kullanmıştır, denilebilir.

Romanı genel olarak değerlendirmek gerekirse Murathan arboğa'nın hayatını, anılarını, duygu ve düşüncelerini yansıttığı romanı, hem otobiyografik hem de psikolojik bir roman özelliği göstermektedir. arboğa, romanını natüralist bir yaklaşımla ele alır. Romanda psikolojik sorunları olan, sayrılı, yalnız, sevmeyi ve seilmeyi bilmeyen, orta yaşta bir erkeğin ölümcül bir oyuna dâhil olup sevdiği kızı öldürmesi anlatılır. Bunun yanı sıra aşk, mutluluk, huzur, zaman, mekân, eşya, ölüm, insan, din kısacası hayat da sorgulanır. Murathan arboğa bu konuların yanında anne ve babasını, unutamadığı anılarını, yalnızlık, ölüm, ait olamama, hayata tutunamama, adaklı sa gibi şiirlerinde de sıklıkla görülen konuları da romanına malzeme yapar.

Birinci tekil şahıs ağzından, kahraman bakış açısıyla aktarılan roman, di'li geçmiş zaman ile anlatılır. Romanda asıl şahsın adı yoktur. Bu sebeple çalışmamızda "kahraman" olarak bizim tarafımızdan adlandırılmıştır. Onun yanında Nehir, Deccal, dört oyuncu, "kadife ceketli" diye adlandırılan Nehir'in erkek arkadaşı; romanın şahıs kadrosunu oluşturur.

Romanda vaka zamanı bir haftalık süreci kapsasa da geriye dönüş teknikleriyle yaklaşık otuz yılı anlatır. Ayrıca kahramanın ruh hâlini yansıtan "akşam, gece, sabaha karşı" gibi karanlık vakitler sıkça tercih edilir.

Romanda pek çok mekân adı geçmesine rağmen romana yön veren baba evi, otogar, otel odası, sokak, otobüs, bahçeye yönelik tasvirler dikkat çekicidir. Kahramanın psikolojisinin mekâna yansıdığı görülür.

Murathan arboğa, romanında da şair kimliğini hissettirir ve şiirsel dil kullanır. şiir gibi roman yazan arboğa, dilin tüm imkânlarını kullanarak samimi bir üslûpla eserini tamamlar.

Romanı okurken kahramandan hareketle aslında yazarın, yani Murathan arboğa'nın duygu dünyasını görürüz. Dolayısıyla Murathan arboğa'nın şiirine

malzeme yaptığı bireysel konuları, romanında da işlediği, ortak temaların izini sürdüğü ve otobiyografik eserler verdiği sonucuna ulaşmıştır.

2.4. Diğerleri

Murathan Çarboğa, kitap olarak basılmayan, çeşitli dergi, gazete ve eklerinde yayımlanan ürünlerini İnternet üzerindeki blogunda paylaşır. O, blogunda paylaştığı anıları, mektupları, denemeleri, öyküleri, şiirleri, söyleşileri, güncele dair yazılarıyla hiçbir ticari kaygı gütmmez. Sanatçının blogunda yer alan düzyazı türündeki ürünleri, “Diğerleri” başlığı altında incelenecektir:

2.4.1. Anı

Murathan Çarboğa’nın İnternet üzerindeki blogunda “anı” türünde paylaştığı iki yazısı bulunur. “Gülümsüyoruz” ve “Sen Kendine İyi Bak” başlıklarını taşıyan iki yazı, 19 Eylül 2008 tarihinde sayfaya eklenmiştir. Bu yazılarında sanatçının karakterine ve hayata bakış açısına dair izlere rastlanır.

Sanatçı, “Gülümsüyoruz”da *“İşte, yıllar öncesinden dirilen zaman gelip çalıyor belleğin yarı aralık kapısını.”* (Çarboğa, 2008a) girizgâhı ile Adana’da başından geçen bir olayı anlatır. Olay, *“Kız arkadaşımı (yıllara beraber katlandığımız eşimi, çocuklarımın annesini) bekliyorum.”* (Çarboğa, 2008a) cümlesinden anlaşıldığı üzere sanatçının üniversite yıllarında yaşanmıştır. Çünkü Murathan Çarboğa, eşi Kezban Hanım ile üniversite ikinci sınıfta tanışmış ve mezun olunca da evlenmişlerdir.

Sanatçı, anısını anlatmadan önce, kelimelerin gücünden yararlanarak, şairane bir üslûpla “anımsamak ve anı”ya dair duygu ve görüşlerini yazar. Yani okuru hazırlar. Bu hazırlık, hem anlatacağı olaya ciddiyet katar hem de yazıya hâkim olan duygunun okura geçmesini sağlar:

“Anımsamak, ölüme meydan okurcasına, ‘yaşadım!’ diyebilmenin erinciyle anımsamak... (...) Anımsamak zamana meydan okumak mıdır? İçimizde donup kalan ve artık bize ait olan her yaşanmışlık, yeniden kurgular varoluşu. Anımsamak, insanın yaratma çılgıdır. (...) Anılar, düşlerin haşarı çocuklarıdır. (...) Yüreğimizi hoyratça avuçlayan yaşanmışlıklar ne kadar çok! Ne kadar çok... Kaçmak, unutuşun kırılğan yoldaşlığını çağırmak boşuna...” (Çarboğa, 2008a).

Murathan arboğa, sonrasında başından geçen olayı anlatır. Ancak anlattığı sadece yaşadığı basit bir olay değildir. Yazıyı önemli kılan; bu olayı anlatmasının arkasında yatan kuvvetli duyguların dışavurumu, hesaplaşma arzusu ve okuru dışındıren sorulardır.

Yeni sahnelenmeye başlayan bir oyunu izlemek için kız arkadaşı ile sözleşen sanatçı, her şeye geç kalmasın büyüsü bozulsun diye buluşma yeri olan Adana Kültür Merkezi'ne biraz erken gider. Beklerken çevreyi gözlemleyen, gözlemlerini, duygu ve düşüncelerini okur ile paylaşan sanatçı; uyulurucu kullanan sokak çocuğunun ortamda yarattığı hareketlilik ile düşüncelerinden sıyrılır. Sanatçı, ocuğun “*Bu heykel yrr m abi?*” sorusu ile sonrasında üzerine düşündüren garip bir diyaloga girer. “*Yürümez canım.*” dese de ocuk, elindeki torbadan nefes alarak “*Yrr.*” diye ısrar eder. Sanatçının gerçeğe çağırma inadı ile çocuğun inancı arasındaki çatışma, sanatçıyı daha derin ve ciddi düşünceler içine çeker. Çocuğun varlığı ile gerilen kalabalık, çocuğun gidişi ile rahatlar ve eski neşesine döner. O sırada sanatçı, beklediği kız arkadaşını görür ve gülümser. Her şey normale döner. Hayat; eş zamanlı yaşanan iyi, kötü olaylar ve durumlarla akmaya devam eder (arboğa, 2008a).

Sanatçı, “*Ne yapmalıyız?*” sorusunu sorarak toplumsal bir soruna dikkat çeker. Yaşadığı bu olaydan sonra “*Duyarsızlığım ve gszlğm beni utandırıyor.*” (arboğa, 2008a) itirafında bulunan sanatçı, aslında kendinden yola çıkarak toplumun uyulurucuya feda edilen gençlik karşısındaki tavrını eleştirir. Sade, akıcı bir dille anlatılan bu anı, içtenlikle aktarılan duygular ve itiraflarla okuru toplumsal bir sorun üzerine düşündürür.

“Sen Kendine İyi Bak” yazısı da sanatçının niversite yıllarına dair bir anısıdır. Bu yazıda sanatçının yoğun duygularının içtenlikle dışavurumu, bir tür kendiyle hesaplaşma söz konusudur.

Olay, okulların tatile girdiği ve Murathan arboğa'nın evini, ailesini ziyarete geldiği bir bayram arifesinde geçer. “*Her arefe günü yaşanırdı bu an.*” (arboğa, 2008b) diyen sanatçı, bir ritüele dönüşen babasının mezarını ziyaret etme anısını, içinde beslediği hüznü; kızgınlığı ve kırıgınlığıyla anlatır.

Yazı, Murathan Çarboğa'nın annesi ile birlikte mezarlığa doğru uzanan yolculuğunda, annesinin “*Sen kendine iyi bak oğlum.*” (Çarboğa, 2008b) öğüdü ile başlar. Yol boyunca geçmişin hesabı yapılır. Daha doğrusu hep anne konuşur ve kendisi susar. O, bu yolculuğu şöyle anlatır:

“Yenilmiş bir yazgının suskunluğunu taşıyordum kalbimde. (...) Bilmezdi. Hayata yenilmiş bir babanın tükenmeye mahkûm tek oğlu, mezarlığa doğru yürürdü boğucu düşüncelerin ağırlığı altında ezilerek.” (Çarboğa, 2008b).

Sanatçı, satır aralarında babasının öldüğü Adana ile ilgili hislerini, gençliğine dair kendine yakıştırdığı sıfatları, annesinin ondan beklentilerini, onun omuzlarına yüklediği ağır sorumlulukları ve hayatını anlamlandırmak için şiire nasıl sarıldığını da anlatır. “*Adana acının ve hüznün şehriydi. (...) Adana ertelenmiş hüzündü yalnızca*” (Çarboğa, 2008b). Annesinin “*Derslerine iyi bak kara gözlüm, umudumuz sensin...*” dediği Çarboğa ise ezik, umutsuz ve mutsuz delikanlıdır. Bu delikanlı, “*Unutmak adına, küçük dünyamda bir şeylerin değiştiğine inanmak adına şiir sayıklardım*” diye itirafta bulunur (Çarboğa, 2008b).

Sanatçı, ölüm karşısındaki çaresizliğini ve yazgısına olan öfkesini de yazar: “*‘Haksızlık!’ diye düşünürsün. Sevdiğin bir insan kefenlenip toprağa koyulurken ‘Haksızlık!’ diye yineler kalbin.*” (Çarboğa, 2008b). Yol boyunca anne ağlayarak dünü, bugünü ve yarından beklentilerini anlatırken; sanatçı, içindeki isyanı şiir mırıldanarak bastırmaya çalışır. Yolculuk, babasının mezarı başında son bulur. Annesi ağlamaktan yorgun düşmüş bir durumda kenara çöker, dua okur. Kendisi ise yalnızca babasının mezarıyla konuşur:

“Ben geldim baba. Bir gün muthuyum diyebilmenin umuduyla sana geldim. Kalbimi okuma sakın. Yazgının henüz sonu gelmedi baba. Oğlun umudun olmaya devam etsin. Küçük insanın da hayata söyleyecek bir sözü vardır mutlaka. Söyleyemediklerimi dillendirsın diye, sana şiirle geldim...” (Çarboğa, 2008b).

Bu yazı; Murathan Çarboğa'nın o günlere dair isyanı, suskunluğunun çılgılık hâline gelen sesi niteliğindedir, denilebilir.

2.4.2. Deneme

Murathan Çarboğa, “Denemeler” başlığı altında okurlarıyla üç yazısını paylaşır. İnternet üzerindeki blogundan eriştiğimiz yazıları şunlardır: “Güzel Özlemek”, “Uyanış” ve “Bağlamayı Su Kabağı Sanmak”.

2013 yılında yazsa da 21 Kasım 2015 tarihinde blogunda paylaştığı “Güzel Özlemek” yazısı “*dinmeyen bir akşamdır özleyen çocuk*” (Çarboğa, 2013a) aforizmasıyla başlar. “Güzel Özlemek”, sanatçının özlemek ile ilgili düşüncelerini ve hayatında özlem duyduğu hemen her şeyi sıraladığı deneme türündeki bir yazısıdır.

Kısa ve devrik cümlelerin çok olduğu bu yazıda şairane üslup okuru etkiler. Şiirselliğin ritmi, duyguları harekete geçirir ve okur ile yazar arasında duygusal bağ kurar.

“Özlemek, küstüm çiçeği gibi boyun büken kız çocuğunun gülüşünü aramaktır dökülen yapraklar arasında. Kapı eşiğine çöküp babayı bekleyen kara gözlü, kirpi saçlı bir oğlanın yüreğinde yemlenen serçelerin pırpırısıdır belki özlemek. Erkenci her annenin geride bıraktığı devasa boşluktur” (Çarboğa, 2013a).

Sanatçı yukarıdaki gibi özgün ifadelerle “özlemek” kelimesini tanımlarken; kendi yaşantısından yola çıkarak “*Özlemeyi en çok çocuklar bilir*” (Çarboğa, 2013a) der ve ekler:

“Çocuklar için korkunç bir duygudur özlemek. (...) Dünyalarından bir şeyler eksildiğinde art arda yıkılır her şey. Onlar için sonsuz bir boşlukta kaybolmak gibidir yitirilen her değer. Yokluk derin yaralar açar çocukların yüreğinde. Büyüdükçe kapanmaz bu yaralar; çünkü hasret hiç bitmez” (Çarboğa, 2013a).

Sanatçı, babasını çocuk denecek yaşta kaybeder. Babasının eksikliğini her zaman hissedip boşluğunu hiç dolduramadığını ifade eden sanatçı, bu yazısında babasının yanlarında olduğu mutlu günlere, çocukluğuna dair özlemini tüm detaylarıyla yazar:

“Derme çatma bir evde, teneke sobanın kenarına kıvrılıp uyumayı özler bazen insan. Çinko çatıda tıngırdayan yağmuru seyrederek hayal kurmayı özler. İmkânların, lüksün ortasında bunalıp da kalabalıklar içinde yalnız kalınca, çocukluğa mekân olmuş yoksunluğu özler. Toprak kokusu tüter birden, siz beton bloklar arasında kaybolmuşken. Küçük, sıradan hayatlara dair bir tat, bir koku diriliverir. Fırından yeni çıkmış yavan bir ekmek buğu buğu tüter, dalından koparılmış bir erik tadı yayılır damağınıza. Kösele kokusuyla uyanmanın özlemini duyarsınız, başucunuzda bayramlık ayakkabılarınız... Bez bebeğinizin söküklüklerini diken anneniz gelir aklınıza. Babanızın cebinden çıkan bir avuç leblebinin kalbinize sunduğu tarifsiz mutluluk sarar benliğinizi. Kaçmayı özlersiniz, geçmişinize ya da hayallerinize kaçmayı...” (Çarboğa, 2013a).

Sanatçı “*Hasretten kaçış yok*” (Çarboğa, 2013a) der. Hayatın da hasretleri telefı edemeyecek kadar kısa olduğunu hatırlatır. O, hayatına dâhil olmuş her nesneyle, her eşyayla, korkularıyla, umutlarıyla, ertelenmiş sevinçleriyle özler.

Okurlarına da her anı güzel yaşamayı ve özlenecekse güzel özlemeyi öğütler. “*Güzel ve insanca özlemek...*” (Çarboğa, 2013a).

Murathan Çarboğa’nın 7 Haziran 2013’te İnternet üzerindeki bloguna yüklediği “Uyanış” başlıklı deneme türündeki yazısı ise Cesare Pavese’den bir alıntı ile başlar. O, bu yazısında Cemil Meriç’ i konu alır. Cemil Meriç’in hayatını, sanatını ve eserlerini kendi yöntemiyle, bir şairin dili ve bir yazarın kalemıyla yazar. Klasik biyografilerin çok uzağında eğitici, etkileyici bir denemedir. Çarboğa, “Üstâd” diye bahsettiği Cemil Meriç’ten yaptığı alıntıları da koyu renk ile göstererek kompozisyonuna dâhil eder. Bu yazıda ayrıca dikkat çeken unsur şudur: Çok uzun süren cümle yapıları bulunur:

“Bu zavallı satırların hiçbir okuyucusu olmasa bile. Denize atılan bir şişe onlar. Belki dalgalar asırlarca sonra aşına bir ele tevdi edecek onları... Belki asırlar asırlar sonra, insanlık mağaralardan aşırıldığı karanlığı büyüterek kendi sonunu yaklaştırdığında, güneş ferini yitirip toprak küle kestiğinde, denizler maviliklerini buğu buğu uçurup birer balçık yığınınna dönüştüğünde, zincirlerinden kurtulmuş bir genç unutulmuş bir kıyıda bulacak denize atılan bu şişeyi ve Üstad’ı keşfeden marazlı bilinç tekâmül zamanının geldiğini anlayacak. Cemil Meriç zamanlar ve mekânlar üstü düşünceleri ve dimağlarda yeni ufuklar açan satırlarıyla hep genç kalacak...” (Çarboğa, 2013b).

Murathan Çarboğa, “Bağlamayı Su Kabağı Sanmak” yazısını 3 Kasım 2007 tarihinde İnternet üzerindeki bloguna ekler. O, toplumdan ve bir öğretmen olarak da yetiştirdiği gençlikten sorumlu bir vatandaş hassasiyeti ile bu yazısını kaleme alır. Bu yazı ile yeni nesilce yanlış algılanan “aydın” kavramı üzerine düşündürür.

Murathan Çarboğa, bağlamayı su kabağı, entelektüelliği piyano eşliğinde baklava yemek zanneden gençliği; televizyon dizilerinden özenerek silahla adalet, kan ile iyilik arayan mafya tipli, kimliğini yitirmiş serseri delikanlıları; absürt (saçma, anlamsız) klipleri, gelin, kaynana senaryolarını, lüks evler, fiyakalı otomobiller dünyasının döndürdüğü televizyon programlarını ve unutulmuş gerçekliği eleştirir. Kısacası bu yazı, “*şimdinin yozlaşmışlığı ve kaybedilen neslin*” eleştirisidir.

“Değerlerimize yabancılaşmadan çağdaşlığı özümsemek için düşünen, sorgulayan, üreten ve paylaşımı, dayanışmayı her zaman ön planda tutan bireyler yetiştirmeliyiz. ‘Şimdi’nin yozlaşmış gerçeğine umut bağlamak faydasız. Kaybedilmiş nesillerin olumsuz izlerini silmek için çağdaş bir gelecek hedeflenmeli. Geleceği kurtarmak adına aklı başında insanlar el ele vermeli artık. Doğru ve tutarlı eğitim politikaları, bilinçli öğretmenler ve ebeveynlerle ‘Aydın’ kavramının içini tam manasıyla doldurabilen bireyler kazanmak

mümkün. Çocuklarımızı ve gençlerimizi, kirlenmiş ve yozlaşmış yüreklerimizden uzak tutmamız gerekiyor. Sorumluluk duygusunu kaybetmemiş, okuyan, sorgulayan insanlar sığındıkları izbe mekânlardan çıkmalı artık. Kafelerin, barların, kahvehanelerin, evlerin sağır duvarlarından sıyrılıp önümüze çıkan her çocuğa güzelliğe ve doğruya giden yolu anlatmalıyız. Dizi film karakterlerinden rol çalmadan bu toprakların insanı gibi konuşmalıyız onlarla. Gülümsemenin değerini anlatmalıyız bu toprakların çocuklarına, çünkü gülümseyen her çocuk güzel günlere inanır ve kirlenmemiş hayallerinin peşinde koşar biteviye...” (Çarboğa, 2007a).

O, bu yazısıyla toplumda gözlemlediği tabloyu sadece eleştirmekle kalmaz; içinde bulunulan durumdan kurtulmanın yollarını da izah eder.

2.4.3. Mektup

Murathan Çarboğa, “Sevgiliye Mektup” başlığı taşıyan bu yazısıyla, 2003 yılında “Bursa Kültür ve Sanat Vakfı’nca düzenlenen ‘Öğretmen Mektupları’ Yarışması’nda bin beş yüz kişi arasından ikincilik ödülü” alır (www.murathan-carboga.blogspot.com). Sanatçı, 2010 yılında İnternet üzerindeki blogunda paylaşırsa da bu çalışmada ödül kazandığı tarih dikkate alınacaktır.

Üzerine “İğdir, 28.05.1999” tarihinin düşüldüğü mektup, sanatçının sevgilisi (sonrasında eşi olacak) Kezo’ ya (Kezban Hanım) hitaben yazılmıştır.

Aşk mektubu yazmak niyetiyle masa başına oturan sanatçı, fiziksel şartların elverişsizliği ve onunla bütünleşen mutsuz, umutsuz, karamsar ruh hali sebebiyle zihnen ulanan, ayrışan, çıldıran düşünce adacıklarını kâğıda döker (Çarboğa, 2003b):

“Kezo, sana bir aşk mektubu yazmak niyetindeydim aslında, fakat şu anda, hantal bir binanın son katında, üç beş eşyayla bezenmiş odamın küf kokuları, içimde milyonlarca yılın bastırduğu iğrenç bir hoşnutluğu uyandırmak istiyor. Ellerim, ters dönmüş devasa bir böceğin küçük ve telaşlı bacakçıkları gibi kendi egemenliğini yakalamanın çabası içinde. Bu yüzden, zihnimde birbirine ulanan, ayrışan, çıldıran düşünce adacıklarını kâğıda dökmekle yetineceğim” (Çarboğa, 2003b).

Kendisini Kafka’nın *Dönüşüm* kitabındaki kahraman Gregor Samsa ile özdeşleştiren sanatçı, sonra yine yazgısından dem vurur. Ayrıca hayatında iz bırakan Ağrı Dağı, Antakya, İskenderun’a dair izlenimlerini de anlatan sanatçı, Kezo ile aralarındaki seviyeli ilişkinin de ipuçlarını verir:

“Her ayrılığımızda sarılmak isterdik birbirimize, ama insanlar vardı, sevgiyi ifadede tutukluluğumuz vardı. Ağır ağır uzaklaştım. Ardımdan bakardın, usulca ağlardın, ama her seferinde bir sakarlık yapardım: kitabımı

düşürürdüm, tökezlerdim, sana bakarken bir ağaca çarpardım... Gülmeni isterdim Kezo. İkimiz için gülmeliydin” (Çarboğa, 2003b).

*“Seni hasretle öpüyorum.
Bana mutlu mektuplar yaz.*

Bana mutlu mektuplar yaz.” (Çarboğa, 2003b) cümleleri ile sonlandığı mektubundan da anlaşılıyor ki sanatçı, mutsuz geçen günlerini sevgilisinden mutlu mektuplar bekleyerek, umutla yaşar.

Murathan Çarboğa’nın “Enver Gökçe” başlıklı mektup türündeki yazısı da vardır. Murathan Çarboğa, şair yazar Enver Gökçe’ye yazdığı mektup ile Mehmet H. Doğan anısına hazırlanan bir projeye katkıda bulunur. Mektup, Erol Özyiğit tarafından yayına hazırlanan *Şairini Arayan Mektuplar* kitabında yer alır. Kitap Ekim 2008 yılında Dönence Yayınlarından çıkmıştır. Yetmiş altı ismin yazdığı edebî mektuplar hem dünya edebiyatından hem de Türk Edebiyatı tarihinden şairlere hitaben yazılmıştır. Kitapta Murathan Çarboğa’nın mektubu, yirmi dokuzuncu sırada olup kitabın 107-109’uncu sayfaları arasında yer almaktadır.

Murathan Çarboğa, mektubun başında Enver Gökçe’ye “*Sevgili Yoldaş*” (Özyiğit, 2008: 107) diye hitap eder.

Mektup, “*Bir gece uyandım da otobüs koltuğunda, baktım, Van Gölü’ne dolunay inmiş.*” (Özyiğit, 2008: 107) cümlesiyle başlar. Murathan Çarboğa, bu cümleden de anlaşılacağı üzere bir yolculuk sırasında bu mektubu kaleme alır. O, yolda gördüklerinden hareketle tarihin sisleri içinde, âna dair izlenimlerini tasvir eder. Görüntüler ve sesler arasında kalbine şiirin ağırlığı iner (Özyiğit, 2008: 107) ve Enver abisiyle dertleşmeye başlar.

Mektup boyunca bir yandan “Enver abi” (Özyiğit, 2008: 17, 108, 109) diye hitap ettiği şaire, içinde bulunduğu zamanın şiire karşı tavrını anlatır. Bir yandan da bu tablo içinde şiirin nasıl yaşatılacağının cevabını sorgular:

“Çalınmış günlerin girdabında nasıl yüklenilir şiirin mecalsiz nefesi Enver abi? (...) Şiirin dini-imanı olur mu Enver abi? Abdestli yazılan her mısra, zaferi mi karanlığın? (...) Şiiri borsaya yatırmak, imkânsızlığa çare olur mu Enver abi? (...) Kurşunlanan bir gökyüzüne imge uçurmak eksilmek midir?” (Özyiğit, 2008: 107, 108).

Bu sorular sözde soru cümleleri olup aslında sanatçının sancısının dışa vurumu ve zamanının edebi ortamına eleştirisidir.

Murathan Çarboğa ara ara “yoldaş” (Özyiğit, 2008: 108) diye seslendiği şaire, hayata söyleyecek sözünün kalmadığını anlatmaya çalışır. Çevresince bir şair olarak hak ettiği değeri görmediğinden yakınır. Kendini “*halkın içinde aykırı bir dize*” (Özyiğit, 2008: 108) olarak gören Çarboğa, buruk bir tebessümle başına gelenleri anlatır:

“Şair kamu hizmetinden muaf değil henüz. Dün sabah bir şiir yazdım eczacı kalfasının sevgilisine. Manav sırada bekliyor. Veresiye defterinde unutulmuş hesaplar için birer hicviye yazmamı istiyor bakkal. Halkın içinde aykırı bir dize olmak güzel be Enver abi! Geçenlerde müdürüm şiir şampiyonu dedi benim için...” (Özyiğit, 2008: 108)

Murathan Çarboğa kırık bir kalple Enver abisine seslenir:

“Gecenin bir vakti işte. Sana sesleniyorum. (...) Yadırgama beni Enver abi. (...) Sözün kudreti kırılğan bir dize bağışlar mı kalbime? Uygun adım tempo tutturduğumuz hayat çürüğe çıkarır mı şiir deliliğimi? Güzel günlere hala inanıyor musun Enver abi?” (Özyiğit, 2008: 108)

Murathan Çarboğa, şiir yazmaya nasıl ve neden başladığını da anlatır. O, şairin yazgısının henüz ne olduğunu bilmediği zamanlarda “*Mutluluğum şiir olsun!*” (Özyiğit, 2008: 109) diye şiire bulaşır. Fakat zamanla “*Mutsuzluğun bir tek şiir olsun*” diye kendine telkinde bulunur (Özyiğit, 2008: 109).

“Mutsuzluğun Bir Tek Şiir Olsun”, Murathan Çarboğa’nın bir şiirinin adıdır. Burada şiirine de bir gönderme söz konusudur. Mektup “*Sevgili yoldaş, şiirin yetim çocuklarıyla olsun inancın. Bizi unutma, bizi unutma!...*” (Özyiğit, 2008: 109) cümleleriyle biter. Murathan Çarboğa hem babasını kaybettiği için hem de edebiyat camiasında yeteneğine rağmen ona destek olan, elinden tutan, yol gösteren, eserlerine hak ettiği değeri gösteren biri olmadığı için kendini yetim hisseder. Dolayısıyla mektupta “yetim çocuk” ile kastettiği kişi aslında kendisidir. Bu mektup, Murathan Çarboğa’nın şiir ehline kendi zamanını şikâyeti niteliğindedir, denilebilir.

Mektup samimi ve akıcı bir dille yazılmıştır. Cümle sonlarında sıkça tekrarlanan “Enver abi” hitabı mektubun içtenlikle yazıldığının işaretidir. Mektuptaki söz sanatları ve cümle kuruluşları Murathan Çarboğa’nın şair kimliğinin yansımalarıdır. Bu doğrultuda mektup, okuru etkileyen ve düşündüren bir yazı olmuştur. Mektupta sıkça sorulan sorular devrik cümlelerle kuruludur. Ayrıca bir paragraf sadece eksiltili cümlelerden oluşmaktadır. Hemen her türde ürün veren sanatçının, mektubunda da her şeyden önce şair olduğunun izleri görülmektedir.

2.4.4. Güncel

Murathan Çarboğa'nın güncel başlığı altında yedi yazısı bulunur. Bu yazılar sanatçının sanat camiasından, eserlerinin ise yayınevlerinden hak ettiği değeri görmemesine ve yanlış, adaletsiz işleyen düzenin edebiyatı kirletmesine karşı duyulan öfkenin dışavurumudur.

Derdi uzlaşamadığı yazgısı olan sanatçı; içe dönük, “show” becerisi olmayan, gösterişi de sevmeyen, çok okuyup bilse de olur olmaz yerde ahkâm kesmeyen, alçakgönüllü bir yapıdadır (Çarboğa, 2010b). Bu yönüne “Okuma Tutkusu ve Hayat” adlı yazısında değinir. Ancak “Sosyal Medya ve Şair” ile “Taşradan İzlenimler” başlıklı yazılarında hak arayışında olan bir dava adamına dönüşen sanatçı, dilinin sivriliği ve eleştirilerinin sertliği ile şaşırtır.

“Taşradan İzlenimler” yazısında sanat camiasını ve sanatın geldiği durumu, edebiyat yarışmalarındaki adaletsizlikleri, taşralı bir sanatçı olarak hem taşrada hem de şehirde kabul görmemesini eleştiren Murathan Çarboğa, sonda “*Aslında en iyisi çok fazla ciddiye almamak ve okumak okumak okumak... Ara sıra da yazmak.*” (Çarboğa, 2015) sözleriyle kendine telkinde bulunur.

“Sosyal Medya ve Şiir” yazısını 12 Temmuz 2016 tarihinde İnternet üzerindeki bloguna ekleyen sanatçı, bu yazısında sosyal medyanın şairlere ettikleri üzerine gözlemlerini anlatır. 14 Eylül 2015 tarihinde bloğuna yüklediği “Taşradan İzlenimler” yazısında ise, kendisi gibi taşrada yazanların ruh halini, kendi tabiriyle arada kalmışlığını, edebi ortama dair gözlemlerini maddeler halinde sıralar.

Murathan Çarboğa'nın Cemal Süreya Şiir Ödülü'nü alırken ödül töreninde yaptığı konuşma, yukarıda sözünü ettiğimiz iki yazının özeti niteliğindedir:

“Birkaçı dışında yayınevleri şiir kitabı yayınlamıyor. Yayınlanan şiir kitapları da raflarda kalıyor zaten. Bunların yanına taşrada yaşamının yarattığı uzaklığı da ekleyince, pek fazla bir şey söylemeye gerek kalmıyor. Acı bir durumdur aslında, bu ülkenin edebi seviyesini var eden şiir, can çekişiyor. Medyada görünen yeteneksizler şair diye sunuluyor insanlara, artık gençler cep telefonu mesajlarını şiir sanıyor. Biz ise geride kalıp hayatı yaşanılır kılmak için çabalamaya devam ediyoruz” (Altunöz, 2005).

15 Eylül 2013’ te yazılan “Civan ile Hasan’ın Hikâyesi”, Murathan Çarboğa'nın hayatından bir kesiti sunar. Sanatçı, bu yazısında Civan ve Hasan isimli iki Suriyeli gence ve onlar üzerinden mültecilik kavramına dair izlenimlerini anlatır.

Yeni evine taşınan Çarboğa, bir taşıma şirketinde çalışan, biri on beş yaşlarında diğeri ise üniversite birinci sınıf öğrencisi olan bu iki genç ile sohbet eder. Empati yapar. Ve onlara iyi temennilerde bulunur: *“Her şeye rağmen yaşamaya, sevmeye ve umut etmeye değer hayat. Çağa düşmüş bu gencecik iki Atlas umarım mutlu bir geleceğe doğru yol alır”* (Çarboğa, 2013c).

Murathan Çarboğa’nın 26 Aralık 2010 tarihinde İnternet üzerindeki bloguna yüklediği “Tükenmek” yazısında sanatçının şu ifadeleri dikkat çekicidir:

“Şiirler yazdım içimde saklı dünyayı anlatmak için. Sustum çoğu zaman, sesler sırrın aynası olamaz diye. İnkâr edilmiş bir yalvaç gibi dolaştım kalabalıklarda. Sakladım her şeyi. Sözcükler dökerek azaldım zamanın rüzgârına kapılıp. Yaşadığı anın, yaşadığı mekânın gizemini çözememiş insanlara sundum şiirlerimi, ama anlamadılar. Ömür denen yanılsamanın girdabına kapılmıştı çünkü onlar. Günlük kaygıların, hırsların esiri olmuşlardı. Suçlamadım, hiçbir zaman suçlamadım. Kalbin sağlığına üzüldüm yalnızca” (Çarboğa, 2010d).

Bu serzenişlerinin ardından yine de yaşadığı her anı sevdiğini söyleyen Çarboğa, bunu şiire borçludur. Aşağıdaki cümleleriyle, her fırsatta yinelediği şiirin kendisi için iyileştirici gücü olduğuna dikkat çeker:

“Yaşamak azar azar tükenmektir biraz da... Ben güzel tükendim, şiir şiir tükendim zamanla. İçimdeki dünyanın sozsuz bahçelerinde şiirler okuyarak azaldım ve sevdim yaşadığım her anı...” (Çarboğa, 2010d).

Murathan Çarboğa, “Okuma Tutkusu ve Hayat” yazısını 4 Aralık 2010 tarihinde İnternet üzerindeki bloguna yükler. O, okuma tutkusu yanı sıra bu tutkusuna anlam veremeyenlerden, okuduğuna inanmayanlardan, onunla anlamsız yarışa girenlerden de bahsettiği bu yazısında bazı anılarına da yer verir. Ancak bu yazıda sanatçının asıl vermek istediği mesaj ödüllendirilmiş yeteneği ve başarılarına rağmen sanat konusundaki alçakgönüllülüğüdür. O, hiç “show” yapamamış, sadece okuma tutkusunun araladığı iyi kitapların ikliminde başka koku ve tatları keşfetmiştir (Çarboğa, 2010b).

“Alamet-i Farıkası Öylesine Yazılması” yazısı 2 Kasım 2010 ‘da bloguna yüklenir. “Anlamak ve anlaşılma” üzerinde durulan bu yazıda sanatçı, bu konuda şöyle der:

“Kendimi anlatmak gibi bir derdim olmadı hiç. Anlaşılamama nöbetlerine girmedim hiç. Yazdıklarım mı? Hayatla kurduğum tek iletişim aracı yazmak... Yazgıya gönderilmiş nafie mektuplar belki de...” (Çarboğa, 2010c).

Kimi zaman çelişkileri, duyguları bilinmesin, acıları, hüzünleri, korkuları, sevinçleri saklı kalsın diye yazmamayı deneyen sanatçı, şu itirafta bulunur:

“Binlerce kez sözcükler kanatlandı zihnimde, inatla yazmadım, yazmadım. Sözcüklere hükmedebilmenin ukalalığıyla sustum, sustum. Sevmedim... Ailemden ve çocuklardan başka hiçbir şeyi sevmedim” (arboğa, 2010c).

Bölüştüremediği sevgisini devasa bir açlıkla çocuklarına yönelten arboğa, gün gelip sadece masal yazmak istediğini de söyler:

“Yalnızca ocuklar için yazmak istiyorum aslında. Masalları hiç sevmemiş çocukluğumun kalbimde bıraktığı boşluğu yeni masallarla doldurmak... Masal dilerken kızımın ve oğlumun gözlerinde beliren ışığı çoğaltmak adına, gökyüzünden düşen elmaların hatrına yalnızca masal yazmak... Anlaşılmak yerine, anlamaya çalışmak ve anlatmak, anlatmak, anlamak...” (arboğa, 2010c).

Çünkü onun amacı, anlaşılmaktan çok anlatmak olmuştur.

“Yazmasan Olma Mı?” yazısı ise 19 şubat 2010 tarihinde İnternet üzerindeki bloguna yüklenmiştir. ekip çevirmek zorunda olduğu hayatı, aşkı ve sorumluluklarından dolayı uzun zamandır yazamadığını belirten sanatçı, “Yazarak değiştirebilir misin dünyayı?”(arboğa, 2010a) sorusunu sorar. O, yokluğunun hissedilmediği sanat camiasında, eserlerinin, hem de önemli edebiyat ödülleri almış eserlerinin, değerinin bilinmediği bir zamanda yazmazsa hiçbir şeyin eksilmeyeceğinin farkındadır. Aslında bu durumdan duyduğu üzüntüyü, rahatsızlığı anlatmaya çalıştığı bu yazısını, şu soru ile bitirir:

“Susunca ardında derin bir boşluk bırakan bir söylem yaratmadan yazmaya devam etmek ne kadar doğru? Yazsam kimin kalbi eksilecek? Yazanın bu kadar bol, okuyanın ise bu kadar az olduğu bu boktan ülkede seslenecek kim var?” (arboğa, 2010a).

“Anlatmak, anlaşılmak, anlamak” kavramları üzerine duygu ve düşüncelerinin yer aldığı bu yazılarda sanatçının iç dünyasının dışavurumu, serzenişleri, isyanı da söz konusudur.

2.4.5. Soruşturma

“Patika Dergisi”nin 56. sayısında yer alan “Genç şair, Genç şiir Yazabiliyor mu?” soruşturmasına şair, yazar Murathan arboğa “Al Gülüm Ver Gülüm Hikâyesi” başlıklı yazısıyla dâhil olur. Bu yazısında genç şairin iyi yetişmediğinden, iyi şairlerin de kendini ispat edip şiir dosyalarını, ödüllü dahi olsa, parsellenmiş kitap

evlerinden yayınlamasının çok zor olduğundan yakının Çarboğa, sistemin çürümüşlüğüne değinir. Ancak genç şairin kendini nasıl geliştireceğinin de bilgisini verir:

“Her şeyden önce ait olduğu toplumun şiirini ne oranda özümsemiş durumda genç şair? Kendi diline usta işi bir çabayla hâkim olabilmemiş mi? Şiiri şiir yapan unsurları, biçimi ve içeriği örgüleyen öğeleri çözümleyebilmiş mi? Edebi sanatlardan haberi var mı örneğin? İmla kurallarını ve noktalama işaretlerini tam anlamıyla kavrayabilmiş mi? Türkçenin mantığını bozmadan, bir kelimeden nasıl bir başka kelime türetilir? Bunları biliyor mu genç şair? Sırtında dağ gibi bir kambur oluşturan geleneği özümseyebilmiş mi? Hâlâ aşılamadığına inandığım ‘Divan Şiiri’nin sonsuz dünyasına girebilmiş mi? Mazmunların büyüklü boyutlarını keşfedebilmiş mi? Yalnızca Nazım Hikmet okuyarak; yalnızca Ahmet Arif, Ece Ayhan, Ümit Yaşar Oğuzcan hatmederek; yalnızca Rimbaud, Rilke, Neruda ezbeleyerek şair olunamayacağını anlayabilmiş mi? ‘Divan Şiiri’nden başlayarak isim isim, dönem dönem okuyarak kendi şiirinin gücünü takdir edebilmiş mi genç şair? Her şeye rağmen, sistemin metalikleştirdiği, renksiz ve kokusuz, duygusuz kılmaya çalıştığı ayrıntılarda hayatın sıcaklığını yakalayabilmiş mi? DeneySEL tuzakların, suya yazılan pohpohlamların, üstü örtülmeye çalışılan değerlerin, metalin soğuk temasının, sanal muhabbetlerin, internet dilinin, teknobarlarda çatılmış poetikaların uzağında kendi şiirini kurabilmeli genç şair. Hayatın sıcaklığını, anlamın temiz mecrasını ve ritmin çocuk yanını kaybetmemeli. Bu nedenle ‘ders çalışılmamalı (!)’, şiir çalışılmalı ve hayatın uzağına düşmeyen yeni bir ses bulunmalı ve zamanın en usta seçici olduğu hiçbir zaman unutulmamalı” (Çarboğa, 2007b).

Genç şaire, sisteme sitemde bulunan sanatçı, zamanın usta bir seçici olduğunu vurgulayarak, özgün ve kalıcı eserler vermenin önemine de değinir.

“Patika Dergisi”nin 60. sayısında yayınlanan “Şairlerin Vazgeçemediği Sözcükler” soruşturmasına “Fiyakalı Şaire Fiyakalı Sözcük Yakışır” yazısı ile katılır.

Edebiyatımızda şairine çok yakışıp o sözcük ile anılan sanatçılarımızdan bahseden Murathan Çarboğa, bazı isimlerin de fiyakalı olsun diye deneySEL şiir çabaları sonucu “ben buldum” (Çarboğa, 2008c) edasıyla sözcükler türetmesini eleştirir. Bunun trajikomik bir yanlışlık olduğunu söyleyen Çarboğa, bu konuya şöyle açıklık getirir:

“Tekrarlanan sözcük şairine yakışıyor, çağrışımlarıyla yeni bir gerçeklik yaratıyor ve yaratıcısıyla hemhal oluyorsa bu usta işi bir sözcük seçiminin sonucudur ki bu maharet günümüzün çok az şairine nasip olmuştur. Yazının başında da belirttiğim gibi fiyakalı olsun diye ya da sözcük dağarcığının kılığı nedeniyle sahiplenilen sözcükler acemiliği ve tembelliği imliyor. Bu olumsuz manzarada deneySEL şiir çabalarının da bir katkısı olduğunu düşünüyorum. Şair dile hükmetmelidir düsturuyla Türkçenin mantığına uymayan sözcükler türetilip sonra da bu sözcükler ‘ben buldum!’ edasıyla sık sık kullanılıyorsa trajikomik bir yanlışlık yapılıyor demektir. Bu yanlışlığın da örneklerini görmek mümkün. Yaşadığımız şiirin sözcük sorunu, tembelliğin, kıt sözcük dağarcığının ve bir

şekilde farklı olma hevesinin bir sonucudur. Usta, hevesli kalabalıktan ayrılıyorsa bu hüneri sayesinde” (Çarboğa, 2008c).

Şiirin kalitesine zarar veren aynı sözcüklerin sık kullanımı ve sözcük üretme çabaları üzerine düşüncelerini yazdığı bu yazısında Çarboğa, sanatçının yeteneği sayesinde özgün ve başarılı olduğu belirtir.

Murathan Çarboğa, verdiği ürünlerin büyük bir çoğunluğunu İnternet üzerindeki blogunda paylaşmıştır. Bu ürünlerin bazıları, çeşitli dergilerde ve sanatçının katıldığı yarışmaları düzenleyenlerce basılan kitaplarda da bulunur. Ancak çalışmamızda sanatçının İnternet üzerindeki blogu kaynak olarak gösterilmiştir. Bunun sebebi ise, bu hesabın sanatçının kendi oluşturduğu hesap olması ve yakınlarının verdiği bilgiler doğrultusunda sanatçının, bu hesabına en az basılı kitapları kadar değer vermesidir. “Diğerleri” başlığı altında incelediğimiz düzyazı türündeki bu ürünlerde genel olarak sanatçının hayata ve edebiyata dair gözlemleri yanı sıra anıları, duygu ve düşünceleri de samimi bir dille anlatılmaktadır.

SONUÇ

“Murathan Çarboğa’nın Hayatı ve Eserleri” adlı çalışmada sanatçıyı hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile tanıtmak amaçlanmıştır.

İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, sanatçının biyografisi yani Murathan Çarboğa’nın hayatı ve edebî kişiliği üzerinde durulmuştur. Çarboğa ile yapılan, yayımlanmış söyleşiler ve eşinin verdiği bilgiler doğrultusunda sanatçının kalabalık bir ailede yetişmesine rağmen yalnızlığı sevdiği; küçük yaştan itibaren kitaplara ilgi duyduğu ve okumanın hayatında önemli bir yer edindiği sonucuna ulaşılmıştır. O, edebiyatın yazgısı olduğuna inanmış ve yirmi altı yaşında ciddi bir uğraş olarak edebiyata yönelmiştir. Hatay ve Adana’da geçen çocukluğunun duygu dünyasını şekillendirdiği ve eserlerinde bu duyguların yansımaları olduğu da görülmüştür.

Ödüllü bir sanatçı olan Murathan Çarboğa, daha çok şair kimliği ile tanınır. Babasının ölümü ile karamsar, melankolik bir ruh hâline bürünen sanatçı, şiire büyük anlamlar yükler. Şiiri hayatla uzlaşma aracı olarak görür. Eserleri otobiyografik özellik gösteren sanatçının anıları ve acıları, onun sanatının ana malzemeleridir. O, sadece hayatını değil, güncel konuları ve dünyada yankı uyandıran büyük olayları da eserlerinde işler. Ayrıca sanat camiasına karşı eleştirileriyle de dikkat çeker.

Çalışmanın ikinci bölümü “Murathan Çarboğa’nın Eserleri” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde şiir türünde *Güne Dönen Rüya*, öykü türünde *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk*, roman türünde ise *Kadem* adlı kitapları dışında, İnternet üzerindeki blogunda yer alan, yayımlanmamış şiir dosyaları ve çeşitli dergi, gazetelerde yayımlanmış düzyazı türündeki ürünleri ele alınmıştır. Eserlerinden hareketle şair yönü, öykücülüğü ve romanı ile ilgili saptamalarda bulunulan bu bölümde; sanatçının tüm eserlerinde ortak temaların izini sürdüğü; eserlerine kendi hayatını, duygu, düşünce ve psikolojisini yansıttığı görülür. Şair kimliği ile tanınan sanatçının tüm eserlerinde şiirsel bir dil kullandığı da dikkat çeker. Eserleri incelendiğinde sanatçının esinlendiği şair ve yazarlardan alıntılar yaptığı; kendi

ifadeleriyle “ustalara saygı gereği” sanatına etki eden sanatçıların isimlerini eserlerinde andığı da göze çarpar.

“Şiir” başlığı altında bu türde yayımlanmış kitabı ve blogunda yer alan dosyaları incelenen sanatçının çok sayıda eseri olduğu görülür. Sanatçının tematik olarak hazırladığı dosyaların iç mantığa göre şekillendiği dolayısıyla aynı tarz şiir yazmaktan kaçındığı, böylece şiirini canlı kılmayı amaçladığı sonucuna ulaşılır.

Murathan Çarboğa’nın şiirine acı, huzursuzluk, melankoli, karamsarlık, geçmişe özlem gibi duygular hâkimdir. Ölüm, yazgı, çocukluk, zaman, mekân, şiir, hayat ile uzlaşamama, sanatçı portreleri, dünyadaki savaş, yıkım, karmaşa onun şiirinde öne çıkan temalardır. Şiirlerinde kendini anlattığı, duygularını, izlenimlerini, psikolojisini yansıttığı göz önünde bulundurulunca şairin hayatla uzlaşamayan, babasının hayali ile yaşayan, annesine sığınan, anlaşılamadığından yakınan, uyumsuz, yalnız olmayı arzulayan, hüznü; fakat tüm sancılara rağmen şiire sığınarak kurtulacağından umutlu olduğu görüntüsü çizilir. Sanatçının ailesinden (eşi ve çocukları) bahsettiği şiirleri, daha aydınlık şiirler olup umut ve huzur doludur. Ancak bu şiirlerde de mutlu olmaktan korkan ruh hâli sezilir. Sanatçı, birçok şiirlerinde zamandan yakını ve mekândaki huzursuzluktan bahseder.

Şiirlerde sanatçının hem içerik hem de yapı açısından birbirini tamamlayan ürünler verdiği sonucuna ulaşılır. İsyan ettiği, sıkıntılarından bahsettiği, acı ve hüznü yüklü şiirleri; uzun, noktalama işareti kullanılmayan ve soluksuz okunan şiirlerdir. Sevgi, umut, huzur, aileden bahsettiği şiirleri ise kısa mısralı ve az sözcüklüdür. Kafiyesiz, ölçsüz ve düzyazıya benzer şiirler yazan sanatçı, imlâ ve noktalama konusunda da kural tanımaz. Farklı kalıplarda mısra yapıları olan sanatçının balat, sone ve haiku tarzı şiirleri de bulunur. Çok uzun sayfalar süren şiirleri yanında, bir satırlık şiirleri de mevcuttur.

Murathan Çarboğa’nın şiirlerindeki dil doğal, samimi, anlaşılır, karşısındaki ile konuşurcasına olmakla beraber; eserleri imaj yönünden zengin, özgün, imge ve sanatlı söyleyişi ile de estetikdir. Onun, şiirlerinde “orospu, piç, fahişe, çirkef, apış arası, hinoğlu hin, cüzzamlı, marazlı” gibi argo kelimeler yanında; “semek, desparecidos” gibi yabancı kelimeleri az da olsa kullandığı görülür. Bu sözcükler, şiirlerde eğreti durmaz; sanatçının iç sancısının dışavurumu olarak duygularına aracı olur.

Murathan Çarboğa'nın şiirlerindeki üslûp ise renkli ve özgündür. O, dilin türlü imkânlarından yararlanır. İkileme, yineleme, ses benzerlikleri, değişik cümle yapıları, tamlamalar, farklı anlatım biçimleri ve söz sanatlarını etkin kullanıp oluşturduğu özgün, yaratıcı sembol ve imajlar, sanatçının şiirini zengin, ahenkli ve de estetik kılar.

Murathan Çarboğa'nın öyküleri incelendiğinde şiirlerindeki temaların izini sürdüğü görünür. O, şiirlerindeki anne, baba, çocukluk, zaman, mekân, acı, yalnızlık, tutunamama, yoksulluk temalarını öykülerinde de işler. Onun kahramanları; fakir, tutunamayan, marazlı, yetim, öksüz, yüzü geçmişe dönük, yarım kalmış; ancak yine de hayattan umutlu küçük insanlardır. Öykülerde göze çarpan şey, kahramanların genelde bir çocuk oluşudur. Öykülerin anlatıcısı da genelde odur. Hayatla uzlaşamayan kahraman, kurtuluşu geçmişte, anılarında, çocukluğunda bulur. Kahraman, bütün öykülerde çocukluğuna özlem duyar. O, genelde babasıyla çatışır. Ayrıca bütün öykülerde ölüm teması işlenir. Ancak ölüm açık açık söylenmez, sezdirilir. Öykülerin hüznün yönü ağır bassa da sonları, kahramanı hayata bağlayan umut dolu bir cümle ile bağlanır.

İki bölümden oluşan öykü kitabında ikinci bölüm öyküleri, birinci bölüme göre daha uzundur. Bu bölüm öyküleri, fantastik ve metafizik unsurlar içerir. Bu öykülerin kurguları, sanatçının öykücülüğünün sınırlarını ve hayal gücünü yansıtmaları açısından dikkate değerdir.

Sanatçının öykülerindeki dili, Sait Faik'in dilini andırır. Şiir gibi öykü yazan sanatçı, modern öykü tekniklerinden de faydalanır. Montaj, metinlerarasılık, geriye dönüş teknikleri, örnekleme, alıntılama, betimleme gibi teknikler yanında haiku tarzı şiirlerin açılımından oluşan öyküsü de vardır. Ayrıca öykülerde zaman ve mekân tasvirleri, sanatçının psikolojisini yansıtmaları ve şiirsel dil kullanılması açısından dikkat çekicidir.

Murathan Çarboğa'nın romanı ise öykü ve şiirlerindeki gibi hayata dâhil olamayan, hayatı, insanı, zamanı, mekânı, eşyayı, tüm bunların çevresinde aslında kendisini sorgulayan, sayrılı bir genci anlatır. Romanda sanatçı, topluma ve hayata bakış açısını yansıtır. O, çocukluk anılarını da aktardığı romanında, tıpkı öykülerindeki gibi, şiirsel bir dil kullanır. Devrik ve eksilteli cümle yapıları, sorularla örülü paragraflar, onun karmaşık duygu dünyasının yansımalarıdır. Çarboğa'nın

romanı, gözlemlerinin de samimi bir dille ifade edildiği bir günce gibidir. Bu bağlamda mekân tasvirleri çok gerçekçi ve detaylıdır.

“Diğerleri” başlığı altında incelenen ürünlerde ise sanatçı, daha çok güncel konuları ele alır ve duygu dünyasını okura yansıtan bir üslup tercih eder. Daha samimi ve günlük dil kullanılan bu ürünlerden hareketle sanatçının kırılğan yapısı, hayata kızgınlığı ve çokça ürünü olmasına rağmen onları yayımlatmama sebepleri hakkında fikir sahibi olunur.

Eserlerinden hayatı okunan şair, yazar Murathan Çarboğa; çok okuyan, okuduklarını içselleştiren, birikimini sanatına aktarabilen bir şair, yazardır. Çarboğa’nın otobiyografik özellikteki eserlerinde duygularının yoğunluğu, okura da yansır. Şair kimliği ön planda olan sanatçının tüm eserlerinde şiirsel dilin hâkim olduğu görülür. Dilin tüm imkânlarından yararlanarak eserlerini şekillendiren sanatçı, şiirlerinde şekil olarak farklılık peşinde olur. Eserlerinden imla ve noktalamada keyfi bir kullanım içerisinde olduğu görülen sanatçının şiirleri içerik, duygu ve şekil yönünden uyumlu, birbirini tamamlar niteliktedir. Eserlerinde aynı temanın izini süren Çarboğa’nın sıkça yinelediği, onu yansıtan kelimeleri de vardır. Ancak bu sıkça kullanılan kelimeler, onun şiirini kısır bir döngü içine sokmaz. Aksine farklı türlerde verilen ürünlerin, birbirinin devamı niteliğinde okunmasını sağlar. Murathan Çarboğa, ödüllü sanatçı olarak da adından söz ettirmiş bir sanatçıdır. Birçok türde eser veren sanatçı, hem şair hem yazar kimliğiyle tanınmıştır.

KAYNAKÇA

1. Sanatçının Eserleri

1.1. Kitapları

ÇARBOĞA, Murathan (2003a). *Güne Dönen Rüya*, Lions Sanat Yayınları.

ÇARBOĞA, Murathan (2018a). *Kadem: Bir Aşk, Bir Oyun ve Ölüm*, İzmir: Temren Yayınevi.

ÇARBOĞA, Murathan (2018b). *İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk*, Kayseri: İncir Yayıncılık.

1.2. Diğer Eserleri

ÇARBOĞA, Murathan (2003b). “Sevgiliye Mektup”, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/MEKTUPLAR>, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2005). “Yağmalanmış Hayal- Şiir Dosyası”, 17 Nisan 2020, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/%C5%9E%C4%B0%C4%B0R-DOSYA>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2007a). “Bağlamayı Su Kabağı Sanmak”, 3 Kasım 2007, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/DENEMELER>, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2007b). “Al Gülüm Ver Gülüm Hikâyesi, Açılım: Genç Şair Genç Şiir Yazabiliyor Mu?”, *Patika Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, Sayı 56, Ocak- Şubat- Mart 2007, <https://www.patikadergisi.com/tr/m/proje/56-sayi>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2007c). “Hayata Manifesto-Şiir Dosyası”, 17 Nisan 2020, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/%C5%9E%C4%B0%C4%B0R-DOSYA>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2007d). “Hayat Hiçbir Zaman Yetmeyecek Şiire-Şiir Dosyası”, 15 Nisan 2020, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/%C5%9E%C4%B0%C4%B0R-DOSYA>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

carboga.blogspot.com/search/label/%C5%9E%C4%B0%C4%B0R-DOSYA, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2008a). “Gülümsüyoruz”, 19 Eylül 2008, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/ANI>, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2008b). “Sen Kendine İyi Bak”, 19 Eylül 2008, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/ANI>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2008c). “Fiyakalı Şaire Fiyakalı Sözcükler Yakışır”, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/SORU%C5%9ETURMALA>, Erişim Tarihi: 15.01.2022.

ÇARBOĞA, Murathan (2010a). “Yazmasam Olma mı?”, 19 Şubat 2010, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/G%C3%9CNCEL>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2010b). “Okuma Tutkusu ve Hayat”, 4 Aralık 2010, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/G%C3%9CNCEL>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2010c). “Alamet-i Farıkası Öylesine Yazılması”, 2 Kasım 2010, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/G%C3%9CNCEL>, Erişim Tarihi: 15.01.2022.

ÇARBOĞA, Murathan (2010d). “Tükenmek”, 26 Aralık 2010, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/G%C3%9CNCEL>, Erişim Tarihi: 15.01.2022.

ÇARBOĞA, Murathan (2013a). “Güzel Özlemek”, 21 Kasım 2015, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/DENEMELER>, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2013b). “Uyanış”, 7 Haziran 2013, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/DENEMELER>, Erişim Tarihi: 20.12.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2013c). “Civan İle Hasan’ın Hikayesi”, 14 Eylül 2013, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/G%C3%9CNCEL>, Erişim Tarihi: 15.01.2022.

ÇARBOĞA, Murathan (2013d). “Dilemma”, 17 Nisan 2020, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/%C5%9E%C4%B0%C4%B0R-DOSYA>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan (2015). “Taşradan İzlenimler”, 14 Eylül 2015, <http://murathan-carboga.blogspot.com/search/label/G%C3%9CNCEL>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

ÇARBOĞA, Murathan. <http://murathan-carboga.blogspot.com/>, Erişim Tarihi: 03.09.2021.

2. Söyleşiler

ARTAR, Musa; BAŞKAYA, Canan (2012). “ Söyleşi”, *Atayurt Gazetesi*, 15 Şubat 2012, <http://murathan-carboga.blogspot.com/> , Erişim Tarihi: 03.09.2021.

BAĞCI, Selamet (2018). “Murathan Çarboğa İle Söyleşi”, *Amanos Edebiyat Dergisi*, Sayı 12.

BAL, Faruk (2007). “Söyleşi: Faruk Bal- Murathan Çarboğa İle ‘Yağmalanmış Hayal’ Dosyası Üzerine”, *Taflan Şiir Dergisi*, Sayı 3, Ekim, Kasım, Aralık 2007.

BEKTAŞLI, Yasemin (2021). “Kezban Çarboğa İle Söyleşi”, 3 Eylül 2021.

ESEN, Özenç (2013). “Murathan Çarboğa İle Söyleşi”, *Şiirdalı e-dergi*, <https://siirdali.blogspot.com/2013/05/murathan-carboga-ile-soylesi.html>, Erişim Tarihi: 03.09.2021.

ORÇAN, Murat (2020). “Kent Akşamları- Konuk Murathan Çarboğa”, 20 Ekim 2020. <https://youtu.be/UIUEU3HLP4U> Erişim Tarihi:14.04.2022.

PERŞEMBE, Neslihan (2020). “Neslihan Perşembe’den Murathan Çarboğa Söyleşisi”, *Aksisanat Dergisi*, <https://www.aksisanat.com/2020/02/24/neslihan-persembeden-murathan-carboga-soylesisi> , Erişim Tarihi: 03.09.2021.

3. Dergi ve Gazeteler

ALTUNÖZ, Murat (2005). “Şairin Ödülü Var Ama Umudu Yok”, 28.12.2005, <https://www.haber7.com/kultur/haber/129286-sairin-odulu-var-ama-umudu-yok>, Erişim Tarihi: 15.01.2022.

ASLAN, Mehmet (2022). “İnsani Duyguyu Yeşerten Bir Yapıt: İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk”, *Yıldıztozu*, Yıl 3, Sayı 7, Ocak, Şubat, Mart, 2022, s.81-85.

BİNBOĞA, Mehmet (2019). “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk İzleğinde Murathan Çarboğa Öykücülüğü”, www.dibace.net, 17 Kasım 2019, <http://www.dibace.net/kitaplik/ishak-kusunun-cagirdigi-cocuk-izleginde-murathan-carboga-oykuculugu/>, Erişim Tarihi: 15.01.2022.

DİLEK, Cansu (2019). “Ünlü Şair şiir Öyküsünü Anlattı”, *Hatay Meş’ale Gazetesi*, 26 Şubat 2019, <https://mesalegazetesi.com/unlu-sair-siir-oykusunu-anlattı/>, Erişim Tarihi: 30.11.2021.

KABADAYI, Müslüm, vd. (2021). “Murathan Çarboğa’nın Edebiyatçı Dostlarından Başsağlığı”, 10.01.2021, <https://neokusam.org/murathan-carboganin-edebiyatci-dostlarindan-bassagligi/>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

KALEM, Güler (2021). “Şiirler Yoldaşsız, Öyküler Dengbejsiz Kaldı”, *Aksisanat*, 11 Ocak 2021, <http://www.aksisanat.com/2021/01/11/siirler-yoldassiz-oykuler-dengbejsiz-kaldi/>, Erişim Tarihi: 03.09.2021.

KIRKAĞAÇ, Şükrü (2015). “Murathan Çarboğa”, 5 Temmuz 2015, Pazar, <http://sukrukirkagac.blogspot.com/2015/07/murathan-carboga.html>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.

Milliyet (2017). “Tanpınar Ödülleri Sahiplerini Buldu”, 15.05.2017, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/bursa/tanpınar-odulleri-sahiplerini-buldu-12041055>, Erişim Tarihi: 18.03.2022.

ÖNDER, Derya (2010). “2000-2010 Arası Şiir Yayımlayan Dergiler (Yazı)”, *Üç Nokta Dergisi*, özel sayı, Sayı 4, Kasım 2010, https://www.academia.edu/7072420/2000-2010_Aras%C4%B1_%C5%9Eiir_Yay%C4%B1nlayan_Dergiler, Erişim Tarihi: 24.01.2022.

SEVİMAY, Fuat (2022). “Çağıldayan Sözlerin Çağırdığı Çarboğa”, *Yıldıztozu*, Yıl 3, Sayı 7, Ocak, Şubat, Mart, 2022, s. 78-80.

SÜRMELİ, Ferit (2021). “İshak Kuşunun Çağırdığı Çocuk - Söyleşi”, *Poesis Edebiyat e-dergi*, Yıl 1, Sayı 3, Nisan, Mayıs, Haziran, 2021, s.11-13, <https://docplayer.biz.tr/212842978-Icindekiler-siirler-batuhan-sac-gorkem-ozcelik-ilhami-bati-omer-burcin-ozkisi-m-inan-filiz-bahri-los-tugce-h-yildirim-orcun-guzer-emre-varisli.html>, Erişim Tarihi: 18.03.2022.

YILDIRIM, Sülbiye (2022). “Kaybedişin Türküsünü Yazan Bir Şair Çocuk; Murathan Çarboğa”, *Yıldıztozu*, Yıl 3, Sayı 7, Ocak, Şubat, Mart, 2022, s. 85-87.

YILDIZ, Cemil (2021). “Hataylı Yazar...”, *Antakya Gazetesi*, 12.01.2021, <https://antakyagazetesi.com/hatayli-yazar/>, Erişim Tarihi: 20.09.2021.

4. Diğer Kaynaklar

AKSAN, Doğan (1993). *Şiir Dili ve Türk Şiiri Dili*, Ankara: Be-ta Yayınları.

AKTAŞ, Şerif (1998). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ÇETİŞLİ, İsmail (2006). *Metin Tahlillerine Giriş 1 – Şiir*, 4. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

KANIK, Orhan Veli (1975). *Bütün Şiirleri*, Ankara: Bilgi Yayınları.

KAPLAN, Mehmet (1976). “Mai ve Siyah Romanının Üslûbu Hakkında”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s.440.

KAPLAN, Mehmet (2009). *Hikâye Tahlilleri*, 14. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (1969). *Şiirlerim*, İstanbul: Fatih Yayınları.

KÜLEBİ, Cahit (t.y.). *Şiir Her Zaman*, Ankara: Başak Yayınları.

ÖZYİĞİT, Erol (2008). *Şairini Arayan Mektuplar*, İstanbul: Dönence Yayınevi, Ekim, s.107-109.

ŞAHİN, İbrahim (2020). “Tanpınar’ın Nerval’ine Dair”, *Türkbilig*, 15.11.2020, Sayı 40, s.161-180.

